

การจัดกิจกรรม
แสนสนุกใน

1 วัน

ระดับปฐมวัย

สรวยพร กุศลส่ง

การจัดกิจกรรมแสนสนุก ใน 1 วัน ระดับปฐมวัย

จัดทำโดย รองศาสตราจารย์ดร.สรวงพร กุศลส่ง

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

081-8394832

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สรวงพร กุศลส่ง. (2567). การจัดกิจกรรมแสนสนุก ใน 1 วัน ระดับปฐมวัย. เพชรบูรณ์.

350 หน้า

ISBN (e-book): 978-616-612-734-8

เผยแพร่ พ. ศ. 2567

คำนำ

การจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมสำหรับการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยทั้งวัยอนุบาล อายุแรกเกิดถึง 3 ปี และอายุ 3-6 ปี เป็นวัยที่มีลักษณะเฉพาะของการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เป็นช่วงวัยที่สามารถเรียนรู้โดยผ่านการเล่น และการเล่นอย่างมีเป้าหมายในการเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรง นอกจากนี้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้จากการลงมือกระทำเพื่อให้เกิดทักษะด้านอื่นเพิ่ม เช่น ด้านคณิตศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ การคิดพื้นฐานในการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์จากการทำกิจกรรมด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นที่สำคัญครูปฐมวัยจึงควรมีการนำองค์ความรู้มาพัฒนา ออกแบบการจัดกิจกรรมที่บูรณาการ และประยุกต์ใช้กับเด็กปฐมวัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความทันสมัยต่อกระแสที่เปลี่ยนแปลง ผู้เขียนจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในยุคใหม่จึงได้ศึกษารวบรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้เป็นหนังสือ “การจัดกิจกรรมแสนสนุกใน 1 วันระดับปฐมวัย” เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ รายวิชาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี และ 3-6 ปี รายวิชาเพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า “หนังสือการจัดกิจกรรมแสนสนุกใน 1 วันระดับปฐมวัย” จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา และผู้ที่สนใจนำไปประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้บรรลุเป้าหมาย ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วม และสนับสนุนการผลิตหนังสือเล่มนี้ หากมีข้อเสนอแนะประการใด ผู้เขียนมีความยินดีน้อมรับเพื่อไปพัฒนา และปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

สรวงพร กุศลสง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	ข
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
1 การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	1
จุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	1
ความสำคัญของการจัดประสบการณ์.....	3
รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย.....	9
รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้.....	20
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	22
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยยุคใหม่.....	26
เอกสารอ้างอิง.....	27
2 การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning.....	37
แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก.....	38
ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก.....	40
บทบาทของครูกับการจัดกิจกรรมแบบ Active Learning.....	43
ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	46
การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก.....	49
หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	54
การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก.....	57
การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับเด็กปฐมวัย.....	61
เอกสารอ้างอิง.....	68

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ 69
	ประวัติความเป็นมากิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 70
	ความหมายของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 72
	ความสำคัญของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 73
	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 75
	องค์ประกอบของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 76
	หลักการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 79
	รูปแบบของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 85
	ข้อแนะนำทั่วไปที่เกี่ยวกับการสอนเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 89
	พื้นฐานของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 91
	ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ..... 93
	บทเพลงประกอบการจัดกิจกรรม..... 95
	เอกสารอ้างอิง..... 102
4	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 103
	ความหมายของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์..... 104
	ความสำคัญของกิจกรรมเสริมประสบการณ์..... 105
	รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์..... 106
	แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย..... 109
	หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย..... 111
	ประโยชน์การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์..... 113
	แนวปฏิบัติการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในชั้นเรียน..... 114
	แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์..... 128
	การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัยในปัจจุบัน..... 130
	เอกสารอ้างอิง..... 134

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	135
ความหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	135
ความสำคัญของกิจกรรมสร้างสรรค์.....	136
จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์.....	138
ขอบข่ายการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	140
รูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	144
บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์.....	149
ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	152
การจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในระดับปฐมวัย.....	156
ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยวัสดุที่หลากหลาย.....	158
ข้อเสนอแนะสำหรับครู.....	158
เอกสารอ้างอิง.....	160
6 กิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย	161
ความหมายของกิจกรรมเสรี.....	162
ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย.....	163
หลักการและการกำหนดขอบข่ายการจัดกิจกรรมเสรี.....	165
ลักษณะการจัดกิจกรรมเสรี.....	167
รูปแบบการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย.....	173
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสรี.....	175
ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย.....	178
บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย.....	180
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสรี.....	182
การจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย.....	185
เอกสารอ้างอิง.....	191

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
7 การจัดกิจกรรมกลางแจ้ง	193
ความหมายของกิจกรรมกลางแจ้ง.....	193
ความสำคัญของการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง.....	195
ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง.....	198
ประเภทของกิจกรรมกลางแจ้ง.....	200
การจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัย.....	207
ประโยชน์ของกิจกรรมกลางแจ้ง.....	209
บทบาทของครูของในการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง.....	211
รูปแบบการจัดกิจกรรมกลางแจ้งสมัยใหม่.....	219
เอกสารอ้างอิง.....	224
8 การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา	225
ความหมายของเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	226
ความสำคัญของเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	227
ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	229
ประเภทของเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	231
แนวการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	244
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	249
ประโยชน์ของเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	251
บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัย.....	252
การออกแบบการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน.....	256
เอกสารอ้างอิง.....	260

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
9	263
การจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ.....	263
ความหมายของการเก็บเด็กให้สงบ.....	263
จุดประสงค์ของการเก็บเด็กให้สงบ.....	264
เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ.....	265
กระบวนการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ.....	268
บทบาทครูในการใช้เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ.....	271
ประโยชน์ของการเตรียมเด็กให้สงบ.....	274
การดูแลและควบคุมพฤติกรรมเด็กปฐมวัย.....	277
การออกแบบการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ.....	280
แนวทางการจัดการชั้นเรียนที่ส่งเสริมเด็กปฐมวัย.....	288
เอกสารอ้างอิง.....	296
10	297
การจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้.....	297
ความหมายของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้.....	298
องค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้.....	301
แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้.....	303
การจัดสภาพแวดล้อมระดับปฐมวัย.....	307
การออกแบบการจัดสภาพแวดล้อมภายในระดับปฐมวัย.....	311
บทบาทของครูในการจัดสภาพแวดล้อมระดับปฐมวัย.....	324
การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน.....	330
เอกสารอ้างอิง.....	336
บรรณานุกรม	339
ดัชนี	349

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 การจัดกิจกรรมเล่นตามมุม.....	11
1.2 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์.....	13
1.3 การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	14
1.4 การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์.....	16
1.5 การจัดกิจกรรมกลางแจ้ง.....	17
1.6 การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา.....	18
4.1 พีระมิดการเรียนรู้ (Learning Pyramid).....	115
4.2 การจัดกิจกรรมแบบสาธิต.....	117
4.3 การจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง.....	118
4.4 การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา.....	121
5.1 งานศิลปะจากสีน้ำ.....	140
5.2 งานศิลปะจากป้ายนิเทศ.....	141
5.3 งานศิลปะจากการตกแต่งสภาพแวดล้อมห้องเรียน.....	141
5.4 การจัดโต๊ะ การจัดกิจกรรมศิลปะ.....	144
5.5 งานศิลปะจากกระดาษ.....	149
5.6 งานศิลปะสร้างสรรค์ระดับปฐมวัย.....	152
6.1 มุมหนังสือและมุมเขียน.....	170
6.2 มุมบล็อก.....	171
6.3 มุมบ้าน.....	171
6.4 มุมของเล่น.....	172
6.5 การเล่นเกมเสรี.....	186
6.6 การเล่นเกมหนังสือ.....	187
6.7 การเล่นเกมวิทยาศาสตร์.....	187
6.8 การเล่นเกมบล็อก.....	188

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
6.9 การเล่นเกมการศึกษา.....	189
6.10 การเล่นเกมกระบะทราย.....	189
7.1 เด็กเล่นเกมกระบะทราย.....	201
7.2 การเล่นน้ำ.....	202
7.3 การเล่นบ้านตุ๊กตา.....	202
7.4 การเล่นเกมช่างไม้.....	203
7.5 การเล่นเกมบล็อก.....	204
7.6 การเล่นเกมเล่นสนาม.....	205
7.7 การเล่นเกมละเล่น.....	206
8.1 เกมจับคู่.....	236
8.2 เกมเรียงลำดับ.....	237
8.3 เกมจัดหมวดหมู่.....	237
8.4 เกมภาพตัดต่อ.....	238
8.5 เกมโดมิโน.....	238
8.6 เกมพื้นฐานการบวก.....	239
8.7 เกมลอตโต้.....	239
8.8 เกมเมตริก.....	240
8.9 เกมซ้อนภาพ.....	240
8.10 เกมซ้อนภาพ.....	241
8.11 เกมนับลูกบาศก์.....	241
8.12 เกมต่อภาพ.....	242
8.13 เกมอนุกรม.....	242
8.14 เกมประกอบภาพ.....	243
8.15 เกมแยกภาพ.....	243

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
9.1 การจัดกิจกรรมการเก็บเด็ก.....	270
9.2 สื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเก็บเด็ก.....	281
10.1 การจัดมุมบ้านระดับปฐมวัย.....	312
10.2 การจัดมุมหนังสือระดับปฐมวัย.....	313
10.3 การจัดมุมบล็อกระดับปฐมวัย.....	313
10.4 การจัดมุมเกมการศึกษา.....	314
10.5 พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมในห้องเรียน.....	315
10.6 พื้นที่เก็บกระเป๋า.....	315
10.7 พื้นที่เก็บแปรงสีฟันและแขวนผ้าเช็ดหน้า.....	316
10.8 การตกแต่งห้องเรียน.....	318

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	การเปรียบเทียบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย สู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง.....	4
1.2	รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน.....	6
1.3	ตัวอย่างตารางกิจกรรมประจำวัน	7

บทที่ 1

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นคำที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยทั้งวัยอนุบาล อายุแรกเกิดถึง 3 ปี และอายุ 3-6 ปี เป็นวัยที่มีลักษณะเฉพาะของการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เป็นช่วงวัยที่สามารถเรียนรู้โดยผ่านการเล่น และการเล่นอย่างมีเป้าหมายในการเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรง มีการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของวัตถุ และสถานที่ได้เริ่มเรียนรู้ผ่านทักษะในการใช้ภาษาในการสื่อสารที่จะอธิบายสิ่งต่าง ๆ มีความคิดคำนึง มีความตั้งใจที่ละเอียด และยังไม่สามารถจะพิจารณาหลาย ๆ เรื่องรวมกันได้ นอกจากนี้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้จากการลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดทักษะด้านอื่นเพิ่มเช่นด้านคณิตศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ การคิดพื้นฐานในการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ จากการทำกิจกรรมด้วยตนเองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องเกี่ยวข้องกับความคิด และความเข้าใจของเด็กเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในอนาคตได้ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้จากครู และพ่อแม่ด้วยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การจัดหาสื่ออุปกรณ์ในการเล่นอย่างสร้างสรรค์ของเด็ก มีการสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนได้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถในการคิด การกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยการปลูกฝังให้เด็กเป็นคนรู้จักคิด ฝึกให้สังเกตสิ่งรอบตัว ให้ความสนใจในสิ่งที่เด็กทำ ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากการลงมือทดลองดูในเรื่องต่าง ๆ ให้เด็กได้ฝึกคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ทั้งนี้โดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลและความถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นการจัดประสบการณ์เป็นการจัดกิจกรรมที่มีการนำสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็กแต่ละคนเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์ตรงพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้อันจะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน

จุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีหลักการและเทคนิควิธีการที่จะสามารถออกแบบกิจกรรม หรือวางแผนการจัดกิจกรรมที่อิงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การวิเคราะห์ตารางกิจกรรมประจำวันตามช่วงเวลาความสนใจของเด็กแต่ละช่วงอายุ การเรียนรู้แบบบูรณาการและมุ่งเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก เพื่อจะดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย เพื่อพัฒนาร่างกายให้เจริญเติบโตตามวัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส ตลอดจนปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง

2. พัฒนาด้านอารมณ์-จิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส รู้จักควบคุม อารมณ์ของตนเอง ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ ในงานที่ได้รับมอบหมาย

3. พัฒนาการด้านสังคม เพื่อให้เด็กรู้จักตนเอง รู้จักบุคคลใกล้ชิด รู้ถึงความสำคัญของ ครอบครัว สังคม และชุมชน ตลอดจนปลูกฝังให้มีสังคมนิสัยที่ดีให้เกิดความสนใจ มีมารยาทในการ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการใช้ภาษาในการสื่อความหมายให้เด็ก รู้จักสังเกต โดยการใช้ประสาทสัมผัสและการคิดอย่างมีเหตุผล พัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมมุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูการส่งเสริมศักยภาพพัฒนาการการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้แบบองค์รวมให้มีคุณภาพ การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560 มีการกำหนดกรอบการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับ สาระการเรียนรู้ในส่วนของประสบการณ์สำคัญของ พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และสาระที่ควรเรียนรู้ 4 สาระการเรียนรู้ที่วิเคราะห์เป็นหน่วยการเรียนรู้ การจัด ประสบการณ์และการจัดกิจกรรมมุ่งเน้นดังนี้

1. การจัดกิจกรรมที่บูรณาการกับทักษะและพัฒนาการ

2. การเรียนรู้ผ่านการเล่น การเล่นอิสระเล่นอย่างมีเป้าหมายเล่นเพื่อการเรียนรู้ และเล่น เพื่อแก้ปัญหา

3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ด้วยการปฏิบัติจริงผ่านการรับรู้ การเรียนรู้ด้วยประสาท สัมผัสทั้ง 5 การเรียนรู้จากการกระทำ Learning by doing และการเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมสู่นามธรรม

4. การเรียนรู้ภายในกรอบของความรู้ K ทักษะ P เจตคติ A

5. กระบวนการของการเรียนรู้ที่บูรณาการพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้าน สังคม และด้านสติปัญญา

หลักการจัดประสบการณ์เน้นเด็กเป็นสำคัญความแตกต่างระหว่างบุคคลตามบริบทการ เรียนรู้ผ่านการเล่นแบบองค์รวมและต่อเนื่องกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาการเด็กการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองพ่อแม่การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีแนว ทางการจัดประสบการณ์ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมที่อิงแนวคิด ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนา ทฤษฎีการเรียนรู้ การทำงานของสมอง และระดับพัฒนาการ
2. เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเคลื่อนไหวหลายระดับ หลายทิศทาง
3. การเรียนรู้จากการสืบเสาะ สำรวจ สังเกตสืบค้น ทดลอง แก้ปัญหา
4. การออกแบบกิจกรรมแบบบูรณาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามกรอบสาระที่ควรเรียนรู้
5. การส่งเสริมการคิดริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การลงมือทำ การนำเสนอความคิด
6. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู เพื่อเด็กเปิดโอกาสปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เรียนรู้อย่างมีความสุข
7. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามวิถีชีวิตและบริบท สังคม วัฒนธรรม
8. ส่งเสริมทักษะชีวิตประจำวัน ลักษณะนิสัย การเรียนรู้ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
9. การวางแผนการเรียนรู้การประเมินพัฒนาการโดยใช้สารนิทัศน์ รวบรวมข้อมูล และการวิจัยในชั้นเรียน
10. การมีส่วนร่วมกับพ่อ แม่ ครอบครัวยุคน

ความสำคัญของการจัดประสบการณ์

การเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัยควรได้รับประสบการณ์ตรงมีการฝึกการคิดพื้นฐาน การแสดงออกอย่างอิสระ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์นั้น ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาของตนและส่วนรวมได้เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการ และการเรียนรู้อย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดประสบการณ์จะส่งเสริมพัฒนาการและทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะทางภาษา ทางคณิตศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ เด็กวัยนี้จะมุ่งเรียนรู้จากการลงมือทำกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปถึงไกลตัว มีการตอบสนองการเรียนรู้จากธรรมชาติและตามความต้องการตามวัยของเด็กอย่างสมดุล โดยมีหลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยดังนี้

1. มุ่งเน้นให้เด็กพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา
2. มีการบูรณาการการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันทั้งกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่มเล็ก กิจกรรมกลุ่มใหญ่ในห้องเรียน นอกห้องเรียน ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง

3. การจัดประสบการณ์ต้องดัดแปลงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของเด็ก สภาพของท้องถิ่น เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสฝึกฝนตนเองให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
4. จัดประสบการณ์โดยมุ่งเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละคนมุ่งเน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต
5. มีการวัดผลการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
6. การสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง และชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตารางที่ 1.1 การเปรียบเทียบการพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย สู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2546	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560
1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี	1 เด็กเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน	2. กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข	3. มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม	4. ชื่นชมทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย	5. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย	6. มีทักษะชีวิตและการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย	7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย	9. การใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย	10. มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2546	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้	12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย จะออกแบบที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยกำหนดไว้ 12 มาตรฐานการเรียนรู้ที่ครอบคลุม ทั้ง 3 ช่วงอายุ คือ 3-4/4-5/5-6 ซึ่งจะครอบคลุม 4 พัฒนาการในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. หลักการจัดประสบการณ์

- 1.1 จัดกิจกรรมการเล่นและเรียนรู้อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาเด็กแบบองค์รวม
- 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาให้มีความสำคัญทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการเด็ก
- 1.4 ประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และนำมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง
- 1.5 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

- 2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมองอย่างเต็มศักยภาพ
- 2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของเด็กลงมือทำผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 2.3 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องแบบบูรณาการด้วยกิจกรรมทักษะ และสาระการเรียนรู้
- 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้คิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ลงมือทำและนำเสนอความคิด
- 2.5 ทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น กับผู้ใหญ่ เรียนรู้และร่วมมือกัน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

- 3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน
 1. กำหนดระยะเวลาเหมาะสมกับวัย

เด็กวัย 3-4 ปี มีความสนใจประมาณ 8-12 นาที

เด็กวัย 4-5 ปี มีความสนใจประมาณ 12-15 นาที

เด็กวัย 5-6 ปี มีความสนใจประมาณ 15-20 นาที

2. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งกลุ่มเล็กและใหญ่ ไม่ควรเกินกว่า 20 นาที

3. กิจกรรมที่เด็กเล่นอิสระ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

4. กิจกรรมควรมีความสมดุลทั้งในห้องและนอกห้อง ใช้กล้ามเนื้อเล็กและใหญ่ทั้ง

รายบุคคลและกลุ่มใหญ่ จัดให้ครบทุกประเภท

4. การจัดกิจกรรมประจำวัน ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวันพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนากล้ามเนื้อเล็กพัฒนาอารมณ์ จิตใจและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมพัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาการคิดการ พัฒนาภาษาและส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

5. รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

ตารางที่ 1.2 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การพัฒนา	อ.1 3-4 ปี	อ.2 4-5 ปี	อ.3 5-6 ปี
1. ทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (สังคม นิสัย)	3	2 1/2	2 1/4
2. การเล่นเสรี / มุมประสบการณ์	1	1	1
3. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1	1	1
4. ด้านสังคม (การทำงานร่วมกับผู้อื่น)	1/2	3/4	1
5. พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	3/4	3/4	3/4
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยผู้สอน	3/4	1	1
เวลา	7	7	7

6. ตัวอย่างตารางกิจกรรมประจำวัน

ตารางที่ 1.3 ตัวอย่างตารางกิจกรรมประจำวัน

แบบที่ 1 สำหรับการจัดประสบการณ์เด็กอายุ 4-5 ปี

เวลา	กิจกรรม
08.00 – 08.30 น.	รับเด็กเป็นรายบุคคล บันทึกคำพูดเด็ก
08.40 – 08.45 น.	เคารพธงชาติและสวดมนต์
08.45 – 09.00 น.	สำรวจการมาตรงเรียน ตรวจสอบสุขภาพและไปห้องน้ำ
09.00 – 09.20 น.	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.20 – 10.00 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะ) และการเล่นตามมุม
10.00 – 10.10 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.10 – 10.30 น.	กิจกรรมในวงกลม(กิจกรรมเสริมประสบการณ์)
10.30 – 11.00 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.00 – 12.00 น.	พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00 – 14.00 น.	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20 น.	ตื่นนอน ทำความสะอาดร่างกาย
14.20 – 14.40 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.40 – 15.00 น.	เกมการศึกษา
15.00 – 16.00 น.	สรุปเตรียมตัวกลับบ้าน

แบบที่ 2 ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5-6ปี

เวลา	กิจกรรม	
08:00-08:30 น. (30 นาที)	รับเด็ก	
08:30-08:45 น. (15 นาที)	เคารพธงชาติ และสวดมนต์	
08:45-09:00 น. (15 นาที)	ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ	
09:00-09:20 น. (20 นาที)	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	
09:20-10:00 น. (40 นาที)	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	
10:00-10:25 น. (25 นาที)	กิจกรรมเสริมประสบการณ์	
10:25-10:35 น. (10 นาที)	พัก (อาหารว่างเช้า)	
10:35-10:55 น. (20 นาที)	กิจกรรมเล่นตามมุม/เสรี	
10:55-11:35 น. (40 นาที)	กิจกรรมกลางแจ้ง	
11:35-12:00 น. (30 นาที)	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
12:00-14:00 น. (120 นาที)	นอนหลับพักผ่อน	
14:00-14:20 น. (20 นาที)	เก็บที่นอน ล้างหน้า	
14:20-14:30 น. (10 นาที)	พัก (ดื่มนม)	
14:30-14:55 น. (25 นาที)	กิจกรรมเกมการศึกษา	
14:55-16:00 น. (10 นาที)	เตรียมตัวกลับบ้าน	

หมายเหตุ : การกำหนดช่วงเวลาเป็นไปตามความสนใจ และช่วงอายุของเด็ก และสามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทของสถานศึกษา และสถานการณ์ในแต่ละวัน

รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย

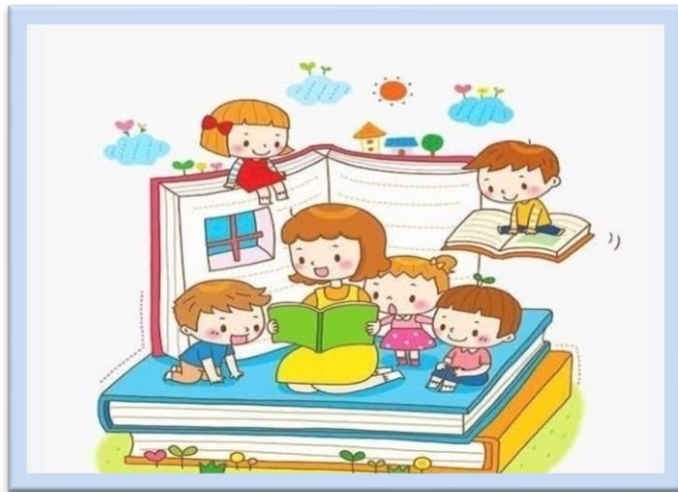
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใน 1 วัน ที่เรียนว่ากิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม นั้นจะบูรณาการการเรียนรู้ กิจกรรมที่หลากหลาย วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอนที่หลากหลาย และสอดคล้องกับช่วงอายุของเด็กสามารถยืดหยุ่นได้ตามที่สถานศึกษากำหนด และบริบทของชุมชน สังคม ทั้งนี้การจัดกิจกรรมจะอยู่ภายใต้การจัดกิจกรรมของหน่วยการเรียนรู้ที่วิเคราะห์มาจากสาระที่ควรเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย คือเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็กเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็กธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม 1. กิจกรรมเสรี 2. กิจกรรมสร้างสรรค์ 3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ 4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 5. กิจกรรมกลางแจ้ง 6. กิจกรรมเกม การศึกษา ซึ่งการจัดทำแนวทางการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดให้จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ คำว่า "บูรณาการ" ที่เป็นการออกแบบกิจกรรมด้วยวิธีการหรือเทคนิค กระบวนการที่หลากหลายใน 1 กิจกรรม แล้วส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กได้หลายทักษะ เช่น การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะในกิจกรรมการทำท่าทางประกอบเพลง เด็กได้ร้องเพลงตามครูจะได้ทักษะทางภาษา การฟังและการพูด ถ้าครูให้เด็กออกแบบท่าทางเองจะได้พัฒนาการทางสติปัญญาในการคิดสร้างสรรค์ และถ้าเนื้อร้องของเพลงเกี่ยวข้องกับ การนับเลข หรือเกี่ยวกับธรรมชาติก็จะบูรณาการกับทักษะทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ดังนั้นการบูรณาการถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการสอนรวมทั้งเป็นปรัชญาในการสอนที่นำเนื้อหาความรู้จากหลายวิชาสัมพันธ์ที่จุดเดียวกัน (Focus) หรือหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน ทั้งนี้ วรรณาท รักสกุลไทย (2548) ได้สรุปความหมายของการจัดประสบการณ์แบบ บูรณาการไว้ว่าเป็นการจัดประสบการณ์ที่นำความรู้ ความคิดรวบยอด ทักษะ และประสบการณ์สำคัญทั้งหมดที่ผู้เรียนจะได้รับในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งเป็นการขจัดความซ้ำซ้อน ความไม่สัมพันธ์ และความไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับปฐมวัยศึกษา ซึ่งเน้นการพัฒนาโดยองค์รวมซึ่งการบูรณาการจะเห็นได้ว่าความรู้ ความคิด และประสบการณ์สำคัญต่าง ๆ นั้นต่างมีความสัมพันธ์กัน และหน่วยย่อยที่สัมพันธ์กันเหล่านี้เกิดการผสมผสานหลอมรวมจนเกิดเอกลักษณ์ใหม่ที่มีความเป็นหนึ่งเดียวและเป็นแนวทางหนึ่งของการออกแบบการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง และมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของสมอง คือ "กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม" ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกม การศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้ดังนี้

1. กิจกรรมเสรีหรือเล่นตามมุม

กิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นอิสระตามมุม ประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ภายในห้องเรียน โดยมีการออกแบบที่แตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา และความพร้อมของสถานที่ การจัดจะจัดอย่างน้อย 3-5 มุม แต่ถ้าเป็นศูนย์การเรียนรู้หรือจัดในห้องที่มีขนาดใหญ่กว่าห้องเรียนปกติ จึงอาจมีมุมการเรียนรู้ที่มากกว่า 5 มุม แต่จะให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเรียนรู้ตามตารางการใช้ห้อง เช่น มุมนิทาน และหุ่น มุมคณิตศาสตร์ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมตุ๊กตา มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า มุมบทบาทสมมติ มุมศิลปะ มุมเกมการศึกษา เป็นต้น มุมต่าง ๆ ที่จัดและกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้เด็กได้เล่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย และบูรณาการการเล่นรูปแบบต่าง ๆ ตามวัยของเด็ก ที่สำคัญเมื่อเด็กเล่นแล้วควรปลูกฝังเรื่องระเบียบวินัย การรอคอย การเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย เพราะการเล่นเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเล่นกับสื่อและเครื่องเล่นอย่างอิสระตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ที่จัดไว้ โดยให้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม ลักษณะของการเล่นของเด็กก็มีหลายลักษณะ เช่น การเล่นบทบาทสมมติและเล่นเลียนแบบในมุมบ้าน มุมหมอ มุมร้านค้า มุมวัด มุมเสริมสวย ฯลฯ การอ่านหรือดูภาพในมุมหนังสือ การเล่นสร้างในมุมบล็อก การสังเกตและทดลองในมุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติ การเล่นฝึกทักษะต่าง ๆ ในมุมเครื่องเล่นสัมผัส หรือมุมของเล่น หรือมุมเกมการศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมเสรีจะน่าสนใจเมื่อครูมีการปรับเปลี่ยนสื่ออุปกรณ์ในมุมอยู่เสมอให้สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ ก็จะเป็นการเสริมสร้างมุมนั้นให้น่าสนใจ และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากเข้ามาเล่น เราจึงเรียกว่ามุมที่มีชีวิต หรือการหากครูจัดมุมเล่นโดยจัดวางวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก หรืออุปกรณ์ไม่ตรงกับมุมที่กำหนด หรือไม่เคยเปลี่ยนแปลงสื่ออุปกรณ์เลยจะทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ ทั้งนี้การจัดมุมเล่นที่ดีที่สามารถส่งเสริมจึงควรจัดสื่อที่ตรงกับความสนใจของเด็ก เหมาะสมกับระดับพัฒนาการ จัดอุปกรณ์ให้เพียงพอกับเด็ก และจัดวางให้เด็กหยิบใช้และเก็บเองได้ อาจมีการเพิ่มสัญลักษณ์ในการเก็บสื่อแต่ละชนิด จัดแสดงสื่อให้น่าสนใจ และดึงดูดความสนใจของเด็ก โดยมีการเปลี่ยนแปลงสื่อที่จัดไว้อย่างสม่ำเสมอตามหัวข้อที่เด็กสนใจ และกำลังเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กต้องการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูอาจมีการให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการเรียนรู้ การกำหนดเวลาเล่น การสร้างข้อตกลงก็เป็นประเด็นสำคัญที่ครูจะต้องวางแผนในการจัดกิจกรรม บางครั้งการจัดกิจกรรมเล่นตามมุม หลายคนอาจมองว่า ปล่อยให้เด็กเล่น อิสระ กับสื่ออะไรก็ได้ แต่จริง ๆ แล้วความสำคัญอยู่ที่การออกแบบกิจกรรม การเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย มีความหลากหลาย และสิ่งสำคัญอาจมีการ

ประยุกต์ใช้สื่อท้องถิ่นของชุมชนมาออกแบบการจัดมุม หรือเด็ก ๆ ร่วมกันประดิษฐ์สื่อ มาจัดที่มุมการเรียนรู้ก็จะสร้างแรงจูงใจได้ดีกว่าสื่อสำเร็จรูปเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิด และสร้างสรรค์การเล่นของตนเองอย่างมีเป้าหมาย

ภาพที่ 1.1 การจัดกิจกรรมเล่นตามมุม

2. กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะที่มีการออกแบบการจัดกิจกรรมด้วยวัสดุ และอุปกรณ์ที่หลากหลายด้วยกระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรม ครูจึงต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่เด็ก และออกแบบกิจกรรมที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ ในบางครั้งอาจมีการออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการกับแนวคิดโฮสติคเพื่อให้เด็กได้วางแผน ปฏิบัติ และทบทวนการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง เช่น การเล่นกับสี การวาดภาพระบายสี ด้วยสีน้ำ สีเทียน สีไม้ และสีธรรมชาติ ตามแต่วัยของเด็ก การปั้น ซึ่งอาจจะใช้วัสดุเป็นดินน้ำมัน หรือแป้งโดว์ การฉีก - ตัด - ปะ ด้วยกระดาษที่หลากหลายชนิดหรือการประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุธรรมชาติ ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน มีการจัดกิจกรรมที่เน้นความหลากหลายที่มากกว่าการวาดภาพระบายสีตามใบงานที่ครูกำหนด หรือวาดภาพทำกิจกรรมตามภาพลายเส้นที่ครูกำหนดส่วนนี้จะไม่ส่งเสริมในด้านความคิดสร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต คิดหาเหตุผล ฝึกการสร้างสรรค์ผลงาน ฝึกลักษณะนิสัย ฝึกความพร้อมในการเรียน กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออก

ทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการโดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีกปะ ตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่น ๆ ที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ ได้รับรู้เกี่ยวกับความงาม และได้แสดงออกทางความรู้สึก และความสามารถของตนเอง การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3-5 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อย 1-2 กิจกรรมตามความสนใจ

การจะพัฒนาด้านศิลปะและการสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะสร้างสรรค์เพราะคือกระบวนการที่สมองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของเด็ก และถอดความคิดออกมาเป็นภาพ และชิ้นงานต่าง ๆ ตามที่เด็กสนใจ และถ่ายทอดเป็นเรื่องราวในลักษณะของภาพ ดังนั้นกระบวนการพัฒนาศิลปะและการสร้างสรรค์ของเด็กจึงเน้นให้เด็กมีกระบวนการคิดพื้นฐาน โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ และปฏิบัติลงมือทำชิ้นงานออกมา เมื่อเด็กทำงานศิลปะเด็กจะเกิดการเชื่อมโยงในสมอง คิดจินตนาการ และผลโดยตรงที่เด็กได้รับ คือการเรียนรู้อย่างมีความสุข ความรู้สึกพอใจในชิ้นงานของตนแม้ว่าบางครั้งองค์ประกอบของภาพอาจจะดูไม่สมบูรณ์ ขึ้นอยู่กับทักษะการสังเกตของเด็กแต่ละคนจะเก็บข้อมูลหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ผลงานที่มีกรอบแนวคิดเหมือนกัน จึงอาจถ่ายทอดมาได้ไม่เหมือนกัน สิ่งสำคัญคือเด็กมีความสุขที่ได้ลงมือกระทำด้วยตนเองอย่างภาคภูมิใจ และได้สัมผัสสุนทรียะของโลกตั้งแต่วัยเยาว์ การแสดงออกทางศิลปะจึงเปรียบเสมือนการสร้างจินตนาการเป็นรูปร่างภายนอกแล้วป้อนกลับเข้าสู่สมอง เป็นการทำให้สมองได้จัดการกับจินตนาการต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งทำยิ่งจัดระบบความคิดได้ดีขึ้น ในการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสมอง ครูจึงควรให้เด็กมีเวลาเต็มที่ในการทำงานศิลปะไม่ควรเร่งเด็กขณะทำงานศิลปะ แต่ก่อนเริ่มกิจกรรมควรมีการสร้างข้อตกลง อธิบายกิจกรรมใหม่ในครั้งนี และสาธิตการใช้อุปกรณ์ก่อนให้เด็กลงมือทำศิลปะ ควรให้เด็กมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส มีโอกาสทดลองใช้วัสดุ และเครื่องมือที่หลากหลาย ได้สนทนาเกี่ยวกับผลงานของตนเองให้ผู้อื่นฟัง หรือให้เด็กได้จัดแสดงและนำเสนอผลงาน ศิลปะของเด็กไม่ควรเน้นการลอกเลียนแบบ หรือการทำให้เหมือนของจริง เนื่องจากสายตาและจินตนาการของเด็กวัยนี้ยังไม่ได้มุ่งไปสู่ความถูกต้องของสัดส่วน แสงหรือเงาการแสดงผลงานควรนำเสนอทุกคนที่สำคัญเมื่อเก็บผลงานครูควรจัดระบบการเก็บผลงานด้วยระบบสารานิทรรศน์ เพื่อจะได้ใช้ประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ทางศิลปะของเด็กและนำผลงานเสนอกับผู้ปกครองได้ทราบถึงผลงาน และพัฒนาการของเด็ก

ภาพที่ 1.2 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายและเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายทั้งกล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่อย่างอิสระตามจังหวะ การเคาะ หรือตามสัญญาณ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ และอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น กรับ กลอง ทรัมมารีน ลูกชัค ฯ มาประกอบการเคลื่อนไหว ที่ประกอบด้วยการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบอยู่กับที่ และแบบเคลื่อนที่ และการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ เช่น เคลื่อนไหวตามบทเพลง ผู้นำผู้ติดตามที่ตกลงตามคำบรรยาย และประกอบอุปกรณ์ อาจมีการบูรณาการการเคลื่อนไหวตามแนวคิด BBL หรือ EF ฯ เพื่อส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะและควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เพราะเด็กช่วงวัยนี้ร่างกายกำลังอยู่ในระหว่างพัฒนา การใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายยังไม่ผสมผสานหรือประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะช่วยให้เด็กเรียนรู้จังหวะและควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้

นอกจากนี้เด็กจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อร้องของเพลง การฟังสัญญาณ ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางภาษา หรือการทำท่าทางประกอบเพลงอย่างอิสระเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมที่หลากหลายการเคลื่อนไหวเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทาง

สังคม และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับคนอื่น เพราะการเรียนรู้เกี่ยวกับดนตรี และการเคลื่อนไหว
สมองส่วนที่รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับการจัดสมดุลของร่างกาย คือสมองเล็กหรือซีรีเบลลัม
(Cerebellum) การกระตุ้นสมรรถนะของสมองส่วนนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในด้านการ
รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมไปด้วยพร้อม ๆ กัน ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการพัฒนาทักษะ
เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของประสาทสัมผัส เด็กต้อง
พัฒนาความสามารถในการใช้ตา มือ เท้า และประสาทรับความรู้สึกต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กัน การ
เคลื่อนไหวร่างกายของเด็กเป็นการเตรียมสมรรถนะของร่างกายทุกส่วนเพื่อใช้ประโยชน์ในการมีชีวิต
อยู่ และพร้อมกันนั้นการเคลื่อนไหวร่างกายก็พัฒนาความสามารถของสมองอันเป็นเครื่องมือของการ
เรียนรู้ไปด้วย

ภาพที่ 1.3 การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้พัฒนา
ทักษะการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งความคิด การลงมือปฏิบัติ การแสดงความคิดเห็น การทดลอง การ
สืบค้นข้อมูล การสนทนา และการตอบคำถาม การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเพื่อให้ได้ประสบการณ์
ตรง และเรียนรู้จากรูปรธรรมไปสู่นามธรรมรวมทั้งการฝึกการทำงาน และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่ม
ย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาด้วยการใช้เหตุผล
และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนรู้ และสาระที่ควรเรียนรู้ ตามหน่วยการ

จัดประสบการณ์ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงเกิดความคิดรวบยอด สามารถเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ดี จดจำได้นาน เรียนด้วยความสุข การออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์จึงสำคัญที่ครูจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะให้เด็กเรียนรู้อะไร และจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลายแบบ บูรณาการ คือ การจัดกิจกรรม 1 กิจกรรม แต่เด็กได้เรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งผลต่อทักษะด้านต่าง ๆ มากกว่า 1 ทักษะ เช่นการจัดกิจกรรมการเพราะปลูก เด็กได้ทดลองปฏิบัติเรียนรู้วัสดุ อุปกรณ์ ชื่อ และสีของจริง เด็กได้ทักษะทางภาษา สำหรับขั้นตอนการเพราะปลูกเด็กได้เรียนรู้การเรียงลำดับ การเจริญเติบโตของพืช เด็กได้ทักษะทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รวมทั้งได้พัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผล และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนโดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย เล่นบทบาทสมมติ ทดลอง ศึกษาออกสถานที่ เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง ประกอบอาหาร เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ฯลฯ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติจริง และกระทำกับวัสดุ สื่อที่หลากหลายทั้งของจริง และของจำลอง บัตรภาพ ฯ

กระบวนการดังนี้ทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายสิ่งที่เรียนรู้ การสืบค้น การสืบเสาะ มาจากความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของเด็กที่ได้จากการลงมือทำเด็กได้ตีความ สื่อความหมาย ถ่ายทอดเรื่องราวจากการสนทนา การตอบคำถาม การสรุปความรู้เป็นภาพวาด หรือแผนผังมโนทัศน์ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้มาเป็นการพัฒนากระบวนการคิดของเด็ก ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากการรับรู้ของสมอง ดังนั้นกระบวนการพัฒนาการคิดของเด็กจึงต้องมุ่งเน้นให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า สิ่งทีก่อรูปในการคิดของเด็กเริ่มต้นที่การจับต้อง สัมผัส การรับรู้สู่การเรียนรู้และมีประสบการณ์โดยตรง เชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่แล้วก่อรูปเป็นวงจรแห่งการคิดขึ้นมาในสมอง ประสบการณ์ของเด็กผ่านการสัมผัส การชิม การดมกลิ่น การได้ยิน และการเห็น จึงเป็นพื้นฐานของการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ ครูจึงควรออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า รวมทั้งจัดให้เด็กมีประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองทุกอย่างที่เป็นไปได้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดสิ่งที่ซับซ้อนขึ้นตามลำดับ เด็กจะได้เคยชินกับการใช้ความคิด และคิดเป็นในที่สุดซึ่งการออกแบบกิจกรรมของครู จึงต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประสบการณ์สำคัญที่บูรณาการกับหน่วยการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กแต่ละช่วงวัย ครูจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ ออกแบบ

กิจกรรมที่หลากหลาย และนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่จัดทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียน การใช้สื่อของจริง การใช้สื่อท้องถิ่น การประยุกต์ใช้นวัตกรรมระดับปฐมวัยมา ออกแบบการจัดการเรียนรู้จะส่งผลต่อการพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1.4 การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

5. กิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กมีโอกาสออกไปนอกห้องเรียน เพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก การยืดหยุ่นร่างกาย การทรงตัว และการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัย การรอคอยที่เป็นการแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมนี้ครูควรจัดให้เด็กได้เล่นทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที โดยออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายใน 1 สัปดาห์หมุนเวียนกันไป เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นน้ำ การเล่นทราย การเล่นเกมการละเล่นที่มีกฎกติกาง่าย ๆ การเล่นเกมการละเล่นที่บ้าน เป็นต้น โดยที่กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเด็กมากเพราะเด็กต้องการการเคลื่อนไหว และใช้พลังงานที่มีอยู่ และพัฒนาความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อ การจัดกิจกรรมที่นอกห้องเรียนนั้นเพื่อออกกำลังกาย การเคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระโดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนามที่เด็กได้ปีนป่าย โยกหรือไกว หมุน โทน เดินทรงตัว หรือ เล่นเครื่องเล่นล้อเลื่อน การเล่นเกมการละเล่น การเล่นเกมการละเล่น ฯลฯ

การพัฒนาด้านการเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นการพัฒนาโครงสร้างทั้งระบบของร่างกายที่ใช้ในการควบคุมสั่งการตัวเอง และการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาร่างกายและการเคลื่อนไหวของเด็กจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นอย่างเต็มที่ เพื่อให้ร่างกายทุกส่วนทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเหล่านี้ต้องเน้นให้เด็กได้ใช้งานร่างกายให้ครบถ้วน และพัฒนาจนมีสมรรถนะดีเต็มตามศักยภาพของเด็ก นอกจากนี้การที่เด็กได้เล่นไม่ว่าจะเป็นการหมุนตัว กระโดด คลาน กลิ้ง วิ่ง ไต่ ฯลฯ จะช่วยพัฒนาความสามารถในการรับรู้ระยะมิติ มีการพัฒนาสมองให้สมดุลเป็นปกติ สิ่งที่เด็กเล่น เช่น การควบคุมท่าทางการเดิน การวิ่งแข่ง การเล่นเกมกระดาน การเดินบนกระดานแผ่นเดียว ล้วนเป็นการทำซ้ำ ๆ ดัดแปลงท่าทางที่ไม่สมบูรณ์เพื่อสร้างสมองให้พร้อมสำหรับการใช้งานในวัยถัดไป

ภาพที่ 1.5 การจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

6. กิจกรรมเกมการศึกษา

การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา เป็นเกมที่ส่งเสริมการเล่นที่เน้นการพัฒนาสติปัญญา วิธีการเล่นอาจมีกฎกติกาต่าง ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ส่งเสริมให้ได้กมีทักษะด้านการสังเกต การคิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท ความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ เกมการศึกษามีหลายประเภททั้งเกมที่สัมพันธ์เนื้อหา และเกมมิติสัมพันธ์ เช่น เกมจับคู่ เกมแยกประเภท เกมจัดหมวดหมู่ เกมเรียงลำดับเกม โดมิโน เกมลอตโต เกมภาพตัดต่อ เกมพื้นฐานการบวกฯ การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา โดยการเล่นจะมีลักษณะของการสาธิตก่อนการเล่น การสร้างข้อตกลงในการเล่น และการเก็บเกมที่เล่นให้ถูกวิธี ในการจัดกิจกรรม

เกมการศึกษา ถ้าสังเกตจากตารางกิจกรรมประจำวันจะจัดไว้ในช่วงบ่ายหลังจากเด็กตื่นนอน ดังนั้น บ้างโรงเรียนที่ผูกปกรองมารับเด็กเร็วจะทำให้เด็กขาดกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมเกมการศึกษา ดังนั้นจึงมีกระบวนการที่ออกแบบโดยการนำกิจกรรมเกมการศึกษาไปจัดไว้ท้ายกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อใช้เป็นการทบทวนหรือการสรุปการเรียนรู้ของสาระเนื้อหาของหน่วยที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้ หรือนำเกมการศึกษาไปจัดเป็นมุมเรียนรู้ในห้องเรียน แต่กระบวนการควรเป็นเกมที่เด็กเคยผ่านการเล่นมาแล้วไม่เช่นนั้นเด็กจะไม่เข้าใจในวิธีเล่นเกม ครูจึงควรแนะนำ สาธิตการเล่นก่อนทุกครั้ง การเล่นเกมการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสมองด้านการคิด เมื่อเซลล์สมองถูกกระตุ้นด้วยสัญญาณต่าง ๆ เกิดเป็นข้อมูลจำนวนมาก การคิดจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเหล่านั้นซึ่งจะกลายเป็นข้อมูลใหม่อีกชั้นหนึ่งซึ่งซับซ้อนขึ้น การที่เด็กเล่นเกมการศึกษาจึงเป็นการกระตุ้นให้สมองได้จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีอยู่เดิมทำให้เกิดความสัมพันธ์ของข้อมูลแบบใหม่ เมื่อเกิดซ้ำ ๆ กันก็จะเกิดความคงตัวในวงจรร่างแหของเซลล์สมองนั่นเอง

จากการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาในบ้างโรงเรียนไม่ค่อยจัดให้เด็กเล่นเพราะเกมแต่ละชุดมีลักษณะที่แตกต่างกัน มีความหลากหลาย และบ้างเกมก็คล้ายกัน ถ้าครูไม่สร้างข้อตกลงที่ชัดเจนในการเล่น และการเก็บเกมที่ถูกต้องแต่ละเกม และให้เด็กเล่นที่ละเกมเมื่อเสร็จแล้วให้เก็บที่ก่อนจึงหยิบเกมใหม่มาเล่นหรือการสอนวิธีการเก็บเกมด้วยการคว่ำหน้าแม่เกมลงกับพื้น และสังเกตสัญลักษณ์หลังแผ่นเกมที่ครูทำไว้จะช่วยให้เก็บเกมเป็นหมวดหมู่และเป็นประเภทได้ดี การฝึกวินัยในการเล่นเกม การศึกษาระดับปฐมวัยจึงมีความจำเป็นสำหรับเด็กและครู

ภาพที่ 1.6 การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก พัฒนาการอารมณ์-จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาทักษะการคิดพื้นฐาน พัฒนาทักษะทางภาษา และภาษาในการสื่อสาร พัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ พัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์ และส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักการของหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย วิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และหลักการทำงานของสมองอย่างชัดเจน แม้ว่าจะเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ที่บูรณาการกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เด็กจะได้เรียนรู้เชิงลึก การลงมือปฏิบัติจริงได้ประสบการณ์ตรง ครูปฐมวัยจึงต้องทำความเข้าใจศึกษาหลักการวิธีการจัดกิจกรรมของแต่ละกิจกรรมให้ถูกต้องชัดเจน มีจุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล ตามพัฒนาการเด็กแต่ละช่วงวัย แต่ละระดับชั้นด้วย และครบถ้วนอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เด็กเกิดความสนใจ เ้าใจ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ เด็กต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้านช่วยเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งสาระการเรียนรู้ ทักษะ และประสบการณ์สำคัญช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการจำ การคิด และการแก้ปัญหา และช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป เด็กจะสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยความรู้เป็นความรู้ที่คงทนไม่ลบล้างไปโดยง่าย

การออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับกรอบความคิดที่แสดงถึงแผนของการออกแบบกิจกรรมที่让孩子ได้ปฏิบัติงาน กระบวนการสำคัญในจัดกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และบรรลุเป้าหมายรวมทั้งการวัดประเมินผลกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นแผนการหรือโครงสร้างที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสอนประกอบด้วยปรัชญา ทฤษฎี หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการสอน การวัดและการประเมินผล ตลอดจนเทคนิควิธีการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีควรมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐานรองรับ มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบที่มุ่งจะพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่ต้องการ โดยการกำหนดแนวทางในการนำไปใช้ซึ่งรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้นั้นจึงจะทำให้เกิดผลตามที่ต้องการดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อและแนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หลักการของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะเห็นตัวชี้นำ การกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

2. จุดประสงค์ของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. สารและกระบวนการ เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

4. กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน เป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนต่าง ๆ เมื่อนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้

5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ดังนั้นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้าน บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสุตรนั้น ครูจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสม และบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนด การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์กับเด็กปฐมวัยอย่างเต็มที่ครูจะต้องสามารถตอบคำถามพื้นฐานต่อไปนี้

1. วางแผนการจัดประสบการณ์สำหรับใคร ครูต้องรู้จักเด็กที่ตนเองรับผิดชอบ รู้พัฒนาการตามวัย ความสนใจ ความถนัด ความสามารถรวมทั้งรู้ว่าควรปรับปรุงและพัฒนาเด็กคนใดในเรื่องใดบ้าง

2. ต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไร ครูต้องรู้จุดหมายของการจัดประสบการณ์ ครูจึงควรรู้ศึกษาก่อนว่าทักษะ สารการเรียนรู้ หรือประสบการณ์สำคัญใดที่จะจัดให้กับเด็กแล้วจึงวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป

3. เด็กจะเรียนรู้เรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ได้ดีที่สุดได้อย่างไร ครูต้องรู้จักคิดหาวิธีสอน และสื่อเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

4. รู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ครูต้องรู้วิธีประเมินผล สร้าง และใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม

การออกแบบการจัดประสบการณ์ ครูควรรวบรวมวัสดุอุปกรณ์และแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเขียนแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวทางการจัดกิจกรรมหลักทั้ง 6 กิจกรรม ทั้งนี้ครูอาจกำหนดกิจกรรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างกว้าง ๆ ก่อนแล้วจึงเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่มีรายละเอียดที่ครอบคลุมจุดประสงค์ สาระการเรียนรู้ กิจกรรม สื่อ และการประเมินผลสิ่งสำคัญที่ครูควรคำนึงถึงในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยไม่ใช่รูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เช่น การเขียนแบบตาราง แบบกิ่งตาราง หรือแบบความเรียง แต่ควรคำนึงถึงการออกแบบกิจกรรมตามหลักการทำงานของสมอง การจัดการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ และแนวทางการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ไม่ควรให้ความสำคัญกับการเขียนแผนการจัดประสบการณ์มากเกินไปจนเกินกว่าการจัดประสบการณ์จริงสำหรับเด็ก แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้แผนการจัดประสบการณ์เป็นสิ่งที่ถูกละเลย เพราะแผนการจัดประสบการณ์ที่ดีย่อมนำไปสู่การสอนที่ดี และดีกว่าการจัดประสบการณ์โดยไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างแน่นอน เมื่อนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันให้แก่เด็กปฐมวัย ครูควรให้ความสำคัญกับการสอนที่มีการออกแบบการสอนไว้ล่วงหน้าพอ ๆ กับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้ หลังจากจัดประสบการณ์แล้วควรทำบันทึกหลังสอน โดยประเด็นที่ควรบันทึก ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของเด็กตามจุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์ การตอบสนองของผู้เรียนต่อการจัดประสบการณ์ ข้อสังเกตเกี่ยวกับสื่อ การออกแบบการจัดประสบการณ์ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก แล้วนำผลที่บันทึกนี้มาใช้ในการปรับแผนการจัดประสบการณ์ในวันต่อ ๆ ไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (นฤมล เนียมหอม 2565)

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันหรือปัญหาจากเอกสาร ผลการวิจัย หรือการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องการกำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้กับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถเลือกรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุผลสูงสุดการกำหนดแนวทางในการนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ ประกอบด้วย รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อย ผู้สอนจะต้องเตรียมงานหรือจัดสภาพการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้การใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพการประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นการปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการปรับแก้รูปแบบการสอนที่ได้พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น มีข้อบกพร่องน้อยลง โดยการนำสิ่งที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการสอนมาปรับปรุงแก้ไข

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

หลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

1. การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ หัวใจสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย การเรียนรู้แบบลงมือกระทำมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. การเลือกและตัดสินใจ เด็กจะเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเอง เด็กเป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไร
2. สื่อ ห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมีเครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เพียงพอ และเหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก เด็กต้องมีโอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างอิสระ

การเรียนรู้แบบลงมือกระทำมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

3. การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 การที่ทำให้เด็กได้สำรวจและจัดกระทำกับวัตถุโดยตรง
4. ภาษาจากเด็ก สิ่งที่เด็กพูดจะสะท้อนประสบการณ์และความเข้าใจของเด็ก ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำเด็กมักจะเล่าว่าตนกำลังทำอะไร

5. การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ในห้องเรียนที่เรียนรู้แบบลงมือกระทำต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก สังเกตและค้นหาความตั้งใจและความสนใจของเด็ก

ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เด็กจะได้ปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ คน แนวคิด และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ อย่างหลากหลาย สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติจะช่วยให้เด็กสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2. การออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์กับเด็กปฐมวัย

1. วางแผนการจัดประสบการณ์สำหรับใคร ครูต้องรู้จักเด็กที่ตนเองรับผิดชอบ รู้พัฒนาการตามวัย ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ รวมทั้งรู้ว่าควรปรับปรุงและพัฒนาเด็กคนใดในเรื่องใดบ้าง

2. ต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไร ครูต้องรู้จุดหมายของการจัดประสบการณ์ ครูจึงควรศึกษาก่อนว่าทักษะ สารการเรียนรู้ หรือประสบการณ์สำคัญใดที่จะจัดให้กับเด็ก แล้วจึงวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป

3. เด็กจะเรียนรู้เรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ได้ดีที่สุดได้อย่างไร ครูต้องรู้จักคิดหาวิธีสอนและสื่อเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

4. รู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ครูต้องรู้วิธีประเมินผลสร้างและใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม

3. บทบาทครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

“คุณครูปฐมวัย” ถือได้ว่ามีบทบาทหรือเรียกได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในทุก ๆ ด้าน เพราะจะต้องคอยหล่อหลอม ชัดเกล้า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก เป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กรองจากพ่อแม่และผู้ปกครอง บุคลิกภาพ พฤติกรรม การปฏิบัติต่าง ๆ ของคุณครูปฐมวัยจะเป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดีของเด็ก ซึ่งมาจากสภาพแวดล้อมเด็กที่แตกต่างกันลักษณะและคุณสมบัติที่ดีของ “คุณครูปฐมวัย” ตามจรรยาบรรณครู 9 ประการ มีดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์โดยเอาใจใส่ช่วยเหลือหรือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

2. ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

4. เทคนิคการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

1. การเตรียมผู้สอนให้พร้อม ซึ่งความหมายของการเตรียมผู้สอนให้พร้อม หมายถึง การที่ผู้สอนจะต้องมีความพร้อมในด้านความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน
2. การเตรียมผู้สอนให้พร้อม ซึ่งความหมายของการเตรียมผู้สอนให้พร้อม หมายถึง การที่ผู้สอนจะต้องมีความพร้อมในด้านความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการออกแบบกิจกรรมสำหรับผู้เรียน โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และรับรู้ผ่านอวัยวะสัมผัส ทั้งนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียนพัฒนาในเรื่องใด
4. การประเมินผล เป็นการประเมินผลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้การประเมินผลนี้ต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะการแสดงออกและความรู้สึกของผู้เรียน และต้องประเมินถึงกระบวนการที่ผู้เรียนได้ใช้ในการสร้างความรู้รวมทั้งผลการเรียนรู้ ทั้งนี้การประเมินจะประเมินทั้งในขณะที่ยังดำเนินกิจกรรมและประเมินหลังกิจกรรม
5. การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนจะเกิดประสบการณ์และรวบรวมเป็นความรู้ที่ได้สร้างขึ้นด้วยตนเองทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เกิดเป็นข้อสรุปจากสาระที่ได้เรียนรู้ ครูจะแนะนำให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงผลการเรียนรู้ โดยการสะท้อนความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน การแสดงผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ในเรื่องใด คุณครูปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

- ทำหน้าที่วางแผน จัดทำหลักสูตร และพัฒนาหลักสูตร
- จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้
- ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

ให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

2. บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

- จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเอง และผู้สอนกับเด็ก ร่วมกันกำหนด เพื่อพัฒนาเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน
- จัดประสบการณ์กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ด้วยวิธีการศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง
- จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็กได้แสดง ศักยภาพและความสามารถของเด็กแต่ละคน
- สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- จัดกิจกรรมการเล่นที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตลอดจน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ

3. บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

- สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา
- ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
- ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเองและกล้าแสดงออก
- ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี
- จำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล
- ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้เด็กได้ พัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4. บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

- นำนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพ บริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
- ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

– จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

– พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์ และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

การพัฒนาชีวิตคนคนหนึ่งต้องเริ่มจากพื้นฐานที่ดีตั้งแต่ช่วงปฐมวัย จึงเป็นหน้าที่สำคัญของคุณครูปฐมวัยที่จะต้องเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างดี เพื่อที่สามารถจัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กทุกคน อันจะทำให้พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นไปตามเป้าหมายและตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ได้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยยุคใหม่

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในปัจจุบัน อาจแยกเป็น 2 ประเด็นหลักที่สำคัญ พบว่า การจัดประสบการณ์ ประเด็นที่ 1 เป็นการพัฒนานวัตกรรมปฐมวัยมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ การบูรณาการทักษะในศตวรรษที่ 21 และที่สำคัญจะเป็นการนำเทคโนโลยี ความรู้ที่ ICT เป็นฐานในการมาออกแบบการจัดกิจกรรมของเด็ก ปฐมวัย ส่วนในประเด็นที่ 2 ยังคงกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่อิงกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม คือ การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา มีการจัดทำแผนการจัดการจัดกิจกรรม ตามหน่วยการเรียนรู้ ในประเด็นนี้ เป็นการอ้างอิง จากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราชปี พ.ศ.2560 นั้นเอง จึงขอกกล่าวการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยยุคใหม่เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. **การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน** มีการกล่าวว่า และงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในยุคดิจิทัลว่าเด็กในยุคเจนเนอเรชันอัลฟ่าที่เกิดมากับโลกยุคดิจิทัล มีแนวโน้มการใช้สื่อดิจิทัลเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ (ข้อมูลจากงานสื่อสารองค์กร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล) ครูปฐมวัยและเด็ก รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามีการใช้สื่อดิจิทัลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จำเป็นแก่เด็ก แต่ประเด็นที่สำคัญในปัจจุบันมองว่าเหมาะสมกับเด็กหรือไม่ จึงมีการศึกษาหลายประเด็นพบว่า มีความจำเป็น แต่แบ่งเป็นการนำมาใช้ของครู ซึ่งครูต้องมีความรู้ ศึกษา และออกแบบสื่อที่นำมาใช้ให้เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก โดยบูรณาการกับ 6 กิจกรรมหลัก เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กมากที่สุด ส่วนการที่เด็กใช้เทคโนโลยีมีการศึกษามองว่าต้องอยู่ในการดูแลของครู หรือผู้ปกครอง มีการกำกับเวลาในการใช้ มีการสร้างข้อตกลงที่ชัดเจน ดังนั้นประโยชน์ของเทคโนโลยีที่นำมาพัฒนาเด็กจึงอยู่ในขอบเขตที่จำกัด

องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับวัย ที่ครูต้องเลือกสื่อดิจิทัล และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่ช่วยให้เด็กสามารถค้นคว้า สร้างโอกาส และต้องส่งเสริมให้พวกเขามีทางเลือกในการสร้างจินตนาการ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเด็กในวัย 3-6 ปี เป็นช่วงสำคัญที่ร่างกาย และสมองกำลังเจริญเติบโต เด็กวัยนี้จำเป็นต้องเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเคลื่อนไหว การเล่น การได้ลงมือทำ ได้มีโอกาสคิด และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นพื้นฐานการใช้ชีวิตที่สำคัญของเด็ก ๆ แต่เด็กเจนเอเรชั่นอัลฟาที่เกิดมากับโลกยุคดิจิทัลที่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy Skills) เป็นอย่างดี ครูปฐมวัยจึงต้องเตรียมรับมือกับการออกแบบกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ตามกระแสของสังคมในยุคดิจิทัลมารวมเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ของเด็กในยุคนี้ และยังคงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

The National Association for the Education of Young Children และ Fred Rogers Center for Early Learning and Children's Media at Saint Vincent College (NAEYC & the Fred Rogers Center. 2012) ยืนยันว่า การใช้สื่อดิจิทัลกับเด็ก 3 ปีจนกระทั่งถึง 8 ปี จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในเรื่องความคิด สติปัญญา และอารมณ์ แต่ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขว่าจะต้องใช้อย่างถูกวิธีตามความเหมาะสม และความสามารถของครูปฐมวัยในการใช้สื่อดิจิทัล ซึ่งต้องคำนึงถึงวิธีการเลือกเครื่องมือ และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่ช่วยให้เด็กสามารถค้นคว้า สร้างโอกาส และต้องส่งเสริมให้พวกเขามีทางเลือกในการสร้างจินตนาการ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งนำมาสรุปให้เห็นเป็นแนวทางการเลือกสื่อดิจิทัลมาใช้กับเด็กปฐมวัย ด้วยแนวคิดของการ “ใช้” ที่เหมาะสมดังนี้

1. ใช้ให้เหมาะกับวัย
2. ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
3. ใช้เสริมสื่อหลัก
4. ใช้เท่าที่จำเป็น
5. ใช้วิธีกำหนดเวลา
6. ใช้อย่างปลอดภัย
7. ใช้ร่วมกับเด็ก

ดังนั้นเพื่อสนองตอบการจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่ครูปฐมวัยจำเป็นต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยี ก่อนที่จะนำมาใช้กับเด็กปฐมวัย

1. การนำเทคโนโลยีมาใช้กับเด็กปฐมวัยต้องสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก สิ่งสำคัญคือครูต้องเลือกใช้สื่อดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อช่วยพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญา และทางสังคมควบคู่กันไป

2. ครูต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการนำมาใช้ที่ชัดเจน คือ ให้เป็นเหมือนเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนรู้ มากกว่านำมาใช้เป็นส่วนหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

3. ควรเลือกสื่อดิจิทัลที่มีเนื้อหาเหมาะสมตามวัยของเด็ก และควรใช้สื่อให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในขณะทำกิจกรรมในห้องเรียน

4. ครูต้องปรับตัวให้เป็น ผู้อำนวยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Facilitator) นอกจากนี้ครูต้องใช้ประโยชน์จากสื่อดิจิทัล เพื่อประเมินพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของตัวเอง

ดังนั้นสื่อดิจิทัลจะส่งเสริม หรือจะบั่นทอนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย” ขึ้นอยู่กับการนำมาใช้ การประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท และสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเด็กปฐมวัยในยุคดิจิทัล (Digital Native) นอกจากต้องเรียนรู้ทักษะพื้นฐาน และพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างสมวัยแล้ว ยังต้องเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลควบคู่กันไป สิ่งสำคัญ คือ ก่อนที่เด็กจะรู้จักกับสื่อดิจิทัล ควรส่งเสริมให้เด็กมีทักษะทางสังคมที่ดีก่อน ให้พวกเขาได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง รวมถึงสอนให้เด็กเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น รู้จักควบคุมอารมณ์ อดทนรอคอยได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญเพื่อให้เด็ก ๆ มีทักษะชีวิตพร้อมใช้ในอนาคตได้

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในปัจจุบันในสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม มีรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ และหลายสถานศึกษามีนโยบายในการบูรณาการกับนวัตกรรมปฐมวัย เช่น การจัดกิจกรรมแบบโครงการ การจัดกิจกรรมตามแนวคิด STEM STEAM EF BBL มอนเตสซอรี ไฮสโคป เป็นต้น หรือมีการออกแบบการประยุกต์ใช้รูปแบบต่าง ๆ แต่เป้าหมายหลักคือเน้นพัฒนาเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งการออกแบบการจัดกิจกรรมประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้ที่เน้นเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

2. กิจกรรมเน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

3. จัดกิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้านโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต และทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21

4. มีการจัดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

5. การมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาเด็ก ในส่วนนี้มีการกำหนดไว้ในหลักสูตรที่มองถึงการมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ส่วน คือ เด็ก ครู ผู้ปกครอง

แนวทางการจัดประสบการณ์ (ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560)

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง ที่เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของเด็ก ให้เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. จัดประสบการณ์แบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งกิจกรรม ทักษะ และสาระการเรียนรู้
4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้คิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
5. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
6. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก สอดคล้องกับบริบท สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก
7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และการมีวินัย ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
8. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้
9. จัดทำสารนิทัศน์ (การจัดทำข้อมูลที่แสดงให้เห็นร่องรอยพัฒนาการการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรม) ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน
10. จัดประสบการณ์โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งการวางแผน การสนับสนุน สื่อ แหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ

การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ หัวใจสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยที่เน้นการเรียนรู้แบบประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้แบบเป็นรูปธรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. การเลือกและตัดสินใจ เด็กสามารถจะเป็นผู้เริ่มในการลงมือทำกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของเด็กโดยเลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไรเช่นการให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลาย หรือเล่นมุมที่ต้องการ

2. สื่อ และมุมประสบการณ์ในชั้นเรียนที่เด็กสามารถเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมีเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายเพียงพอ และเหมาะสมกับช่วงระดับอายุของเด็กเพราะช่วงอายุที่แตกต่างกัน ก็จะมีทักษะในการใช้อุปกรณ์ที่แตกต่างกันเช่นการใช้กรรไกร การใช้ฟู่กัน เป็นต้น เด็กต้องมีโอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างอิสระ

3. การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการรับรู้สู่การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 เช่น การมองเห็นที่แตกต่างกัน การฟังเสียง การดมกลิ่น การสัมผัส และการชิมรสชาติ ของสิ่งต่างๆ การที่ให้เด็กได้สำรวจและจัดกระทำกับวัตถุโดยตรงทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และจดจำไปใช้งานได้

4. ภาษาและทักษะการสื่อสารของเด็ก สิ่งที่เด็กพูดจะสะท้อนประสบการณ์และความเข้าใจของเด็กในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำเด็กสามารถที่จะจับใจความ สรุปการเรียนรู้ การใช้ภาษาในการถ่ายทอด อาจออกมาในรูปแบบของการพูด การวาดภาพ การแสดงท่าทาง แล้วแต่บริบทของกิจกรรม การสรุปการเรียนรู้ด้วยแผนผังกราฟิกก็เป็นส่วนที่สำคัญในการสื่อสารความรู้

5. การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ในห้องเรียนที่เรียนรู้แบบลงมือกระทำต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก สังเกตและค้นหาความตั้งใจและความสนใจของเด็ก ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เด็กจะได้ปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ คน แนวคิด และเหตุการณ์สำคัญต่างๆ อย่างหลากหลาย สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญาที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติ จะช่วยให้เด็กสามารถสร้าง

องค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

การออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์กับเด็กปฐมวัยประกอบด้วย

1. วางแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก ครูต้องรู้จักเด็กที่ตนเองรับผิดชอบ รู้จักช่วงพัฒนาการหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของทุกช่วงอายุ เพราะเด็กมีพัฒนาการที่แตกต่าง

กันตามวัย ตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถ รวมทั้งรู้ว่าควรปรับปรุงและพัฒนาเด็กคนใดในเรื่องใดบ้าง

2. ครูต้องกำหนดเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ว่าต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไร ครูต้องมีแผนของการจัดประสบการณ์ จึงควรศึกษาข้อมูลก่อนว่าทักษะ สารการเรียนรู้ หรือประสบการณ์สำคัญใดที่จะจัดให้กับเด็ก แล้วจึงนำมาวางแผนในการจัดกิจกรรม

3. เด็กจะเรียนรู้เรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ได้ดีที่สุดตามความสนใจของเด็กเรื่องที่เรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก และแปลกใหม่ ครูต้องคิดหาวิธีการจัดกิจกรรม และสื่อเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

4. การวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมือที่จะสะท้อนว่าเด็กได้เรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ครูต้องรู้วิธีประเมินผล สร้างและใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม

บทบาทครูปฐมวัยในการจัดการเรียนรู้

1. การที่ครูจะต้องมีความพร้อมในด้านความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการออกแบบกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่让孩子ได้ลงมือปฏิบัติ และรับรู้ผ่านอวัยวะสัมผัส ทั้งนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียนพัฒนาในเรื่องใด

3. การประเมินผล เป็นการประเมินผลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ ตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้ การประเมินผลนี้ต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะการแสดงออกและความรู้สึกของเด็กและต้องประเมินถึงกระบวนการที่ผู้เรียนได้ใช้ในการสร้างความรู้ รวมทั้งผลการเรียนรู้ ทั้งนี้การประเมินจะประเมินทั้งในขณะดำเนินการและประเมินหลังกิจกรรม

4. การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเกิดประสบการณ์และรวบรวมเป็นความรู้ที่ได้สร้างขึ้นด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เกิดเป็นข้อสรุปจากสาระที่ได้เรียนรู้ ครูจะแนะนำให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงผลการเรียนรู้ โดยการสะท้อนความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน การแสดงผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ในเรื่องใด

การจัดทำแผนการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์

องค์ประกอบสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างน้อยต้องมีสิ่งต่อไปนี้ 1. สาระสำคัญ 2. จุดประสงค์การเรียนรู้ 3. สาระการเรียนรู้ 4. กิจกรรมการเรียนรู้ 5. สื่อ / อุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้ 6. การวัดและประเมินผล 7. บันทึกผลหลังสอน

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

1. จัดทำแผนการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์ 1 แผนต่อการสอน 1 ครั้งในช่วงเวลาตามตารางกิจกรรมประจำวัน ที่สอดคล้องกับ 6 กิจกรรมหลัก

2. จัดทำแผนการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์ 1 แผน มีกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มี 3 กระบวนการคือ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนการจัดการ และขั้นสรุปการเรียนรู้

แผนการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์ที่ดีประกอบด้วย

1. มีความละเอียด ชัดเจน มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมตามศาสตร์ของการจัดประสบการณ์โดยสามารถตอบคำถามต่อไปนี้

1.1 จัดกิจกรรมอะไร (หน่วย หัวเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือสาระสำคัญ)

1.2 เพื่อจุดประสงค์การเรียนรู้ใด ซึ่งควรเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ครอบคลุม 4 พัฒนาการ)

1.3 การกำหนดสาระการเรียนรู้ ต้องประกอบด้วยประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้เป็นเนื้อหาที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้

1.4 ออกแบบวิธีการจัดการกิจกรรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.5 ใช้วัสดุ อุปกรณ์ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นการใช้สื่อของจริงเป็นอันดับ 1 ตามกรวยประสบการณ์

1.6 มีวิธีการวัดผล และประเมินผลความสำเร็จของเด็ก

2. แผนการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเช่นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบองค์รวม

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 มีวิธีการจัดประสบการณ์แบบองค์รวม โดยให้เกิดการพัฒนาและการตอบสนองต่อกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างครอบคลุม เด็กเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้ครบทั้ง 4 ด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งวิธีการที่เด็กเรียนรู้ มีดังนี้ (กมลวรรณ อังศรีสุพร. 2561)

1. การจัดประสบการณ์แบบอิสระทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม เป็นวิธีการจัดประสบการณ์ที่ครูเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย มีการวางแผนการจัดการที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทั้งทำกิจกรรมแบบเดี่ยว และกิจกรรมแบบกลุ่ม โดยมีข้อตกลงในการทำกิจกรรม กำหนดกติกาข้อตกลง ระยะเวลา ครูเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำและคอยดูแลอยู่

ใกล้ ๆ สังเกตและบันทึกการลงมือปฏิบัติกิจกรรม และคอยให้ความช่วยเหลือ เมื่อเด็กต้องการหรือขอความช่วยเหลือเท่านั้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมต้องมีความพร้อมในด้านสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความหลากหลาย และเพียงพอต่อจำนวนเด็ก

2. การจัดประสบการณ์แบบการมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อน เป็นวิธีการจัดประสบการณ์ที่ครู และเด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยกัน มีการสนทนาพูดคุย อภิปรายซักถาม แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เด็กและครูมีส่วนในการสร้างข้อตกลงในการเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เด็กมีโอกาสได้ลงมือทำกิจกรรมร่วมกับครูและเพื่อนการจัดประสบการณ์ทั้ง 2 วิธีนี้ จะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่มีความสมดุล ผ่อนคลาย มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง เรียนรู้การใช้สิทธิ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับซึ่งกันและกัน มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สิ่งแวดล้อมรอบตัว ปฏิบัติตามข้อตกลง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยครูเป็นผู้คอยเชื่อมต่อและกระตุ้นให้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม ตลอดจนมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งทั้ง 2 วิธีนี้ หลักสูตรได้กำหนดเป็นตารางกิจกรรมให้เด็กเกิดประสบการณ์สำคัญอย่างเป็นองค์รวมในทุก ๆ กิจกรรม โดยกำหนดไว้เป็น 6 กิจกรรมหลักต่อ 1 วัน ใน 6 กิจกรรมหลักจะมี 3 กิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นและการทำกิจกรรมแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง ส่วนอีก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (วงกลม) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ และกิจกรรมเกมการศึกษาที่เด็กและครูมีปฏิสัมพันธ์หรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมนี้ ครูควรจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ โดยสลับระหว่างกิจกรรมแบบเดี่ยว และแบบกลุ่มกับกิจกรรมที่มีการปฏิสัมพันธ์กับครูเพื่อสร้างความสมดุลไปพร้อมกัน และเป็นไปตามพัฒนาการ

บทสรุป การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีเทคนิค ขั้นตอนที่หลากหลาย เน้นการบูรณาการ 6 กิจกรรมหลัก และส่งเสริมทักษะหลายทักษะในการจัดกิจกรรมเพียง 1 กิจกรรม ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ผ่านการเล่น หรือการเล่นอย่างมีเป้าหมายรวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก ให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นการสร้างรากฐานชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ตามปรัชญาการศึกษาปฐมวัยของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เพราะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยเป็นหน้าที่ที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการ “เขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้” ออกมาเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้

บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องจัดสภาพของการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยทั้งภายนอกและภายใน โดยการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ครูจึงต้องมีความเข้าใจการเรียนรู้ของเด็ก และสร้างเสริมประสบการณ์และธรรมชาติการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ดังหลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ดังนี้ 1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง 2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ 3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต 4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ และ 5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546**. กรุงเทพมหานคร: **คุรุสภาลาดพร้าว**.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพมหานคร: **คุรุสภาลาดพร้าว**.
- กมลวรรณ อังศรีสุพร. (2561). **การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการ จัดกิจกรรม ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ**. ปรินญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล เนียมหอม. (2565). **การจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย**.
http://www.nareumon.com/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1
- วรรณาท รักสกุลไทย. (2548). **นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาปฐมวัย**. ใน **ประมวลสาระชุด วิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน่วยที่ 11, หน้า 10-1 ถึง 10-68). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน. (2563). **ความคิดสร้างสรรค์เด็กไทยที่หายไป**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ กันยายน 2566. แหล่งที่มา : https://www.altv.tv/content/thaipbs-kids/5f6188f917d8e5bbee2401a1https://kasetjournal.ku.ac.th/kuj_files/2010/A1008311624350903.pdf
- สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน. (2562). **การบริหารจัดการสื่อดิจิทัลเพื่อเด็กปฐมวัย**. **วารสารการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 10(มกราคม – มิถุนายน 2562) : 636-647.

บทที่ 2

การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning

Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำหรือปฏิบัติ ด้วยตนเองเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการคือ การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และแต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (co-creators) กระบวนการจัดกิจกรรมจึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้ แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง ส่งผลให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และเป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศ และหลักการความคิด รวบรวม โดยผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง จึงทำให้ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติโดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและ พี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ มีความเข้าใจในตนเอง ใช้สติปัญญา คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมที่บ่งบอกถึงการมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามระดับช่วงวัย เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-order thinking) ด้วยการวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่า ไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถาม และถาม อภิปรายร่วมกันผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2562)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยตรง ไม่เพียงแต่รับข้อมูลจากครูผู้สอนอย่างเดียว แต่ผู้เรียนต้องมีบทบาทที่สำคัญในการทำกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา หรือประยุกต์ใช้ความรู้ หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น เช่น การทำงานกลุ่ม การอภิปราย การแก้ปัญหา การทดลอง ฯลฯ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดและการประยุกต์ใช้ความรู้
2. การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ แทนที่จะนั่งฟังคำบรรยาย ผู้เรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การทำโครงการ การทดลอง หรือการใช้สถานการณ์จำลอง
3. การสะท้อนคิด ผู้เรียนได้รับโอกาสในการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพื่อช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ในระยะยาว
4. การส่งเสริมการแก้ปัญหา กิจกรรมเชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์ โดยให้มีโอกาสฝึกการหาข้อมูลและพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ

5. การร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้แบบเชิงรุกเน้นการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะช่วยเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่ม

6. การประยุกต์ใช้ความรู้ ผู้เรียนจะมีโอกาสประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือจำลอง เพื่อให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้นและสามารถเชื่อมโยงความรู้กับโลกภายนอก

การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นการกำหนดแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ของตนเอง ซึ่งจะช่วยทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น เหตุผลที่ต้องกำหนดแนวคิดนี้มีดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียน ทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจะช่วยให้ข้อมูลถูกนำไปใช้ได้จริง และมีการเก็บรักษาในความทรงจำในระยะยาว

2. ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา กิจกรรมเชิงรุกส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skills) โดยการคิดเชิงระบบ วางแผน และหาทางออกในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและการทำงาน

3. สนับสนุนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered) การกำหนดแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ครูผู้สอนสามารถวางแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความรู้สึกรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียน

4. พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมักเน้นกิจกรรมกลุ่มหรือการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร การแบ่งปันความรู้ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน

5. เตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความท้าทายที่อาจพบในอนาคต เช่น การเผชิญกับปัญหาที่ไม่เคยเจอมาก่อน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี

6. กระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนกิจกรรมที่มีการปฏิสัมพันธ์และการลงมือทำจะช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียน ทำให้การเรียนไม่น่าเบื่อและมีความท้าทาย

7. เพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองเมื่อผู้เรียนได้ทดลองแก้ปัญหาและบรรลุผลสำเร็จในกิจกรรมที่ทำ พวกเขาจะรู้สึกว่าคุณมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence)

การกำหนดแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ส่งเสริมให้ผู้เรียนพร้อมเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่าแนวคิดของการจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการเชิงรุก (Active Learning) คือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนไม่เพียงแต่รับฟังหรือรับข้อมูลจากครูผู้สอน แต่ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติจริง และการประยุกต์ใช้ความรู้หลักการสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ผู้เรียนต้องมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรม การทำงานกลุ่ม การอภิปราย หรือการแก้ปัญหา การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนจะได้ทดลองปฏิบัติเพื่อเสริมความเข้าใจในเนื้อหาการกระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาการสะท้อนความคิด ผู้เรียนจะได้มีโอกาสทบทวนและสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้และการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการคิด การลงมือปฏิบัติ การอภิปราย หรือการแก้ปัญหา โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ด้วยตนเอง ผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำงานกลุ่ม การทดลอง การอภิปราย หรือการจำลองสถานการณ์จริงการจัดกิจกรรมเชิงรุกมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือทำแทนที่จะฟังหรือจดจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้ความรู้ และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในชีวิตประจำวันและการทำงานในอนาคตมีนักการศึกษาให้ความหมายดังนี้

การจัดกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning) หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้แทนการฟังคำบรรยายเพียงอย่างเดียว

กิจกรรมเหล่านี้อาจรวมถึงการทำงานกลุ่ม การอภิปราย การทดลอง หรือการใช้สถานการณ์จำลอง ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในชีวิตจริง ทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน (Bonwell & Eison. 1991) และการจัดกิจกรรมเชิงรุกช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน เนื่องจากการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ซึ่งทำให้ผู้เรียนจดจำ และประยุกต์ใช้ความรู้ได้ดีขึ้น (Prince. 2004)

Bonwell & Eison (1991) อธิบายความหมายการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิด เกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการคือ 1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และ 2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยน บทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการ สร้างความรู้ (Co-creators)

Meyers & Jones (1993) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการ เรียนการสอนอย่างหนึ่งแปลตามตัวก็คือเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำ ซึ่งความรู้ที่ เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์กระบวนการในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียนต้องได้มี โอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ การเรียนรู้โดยการ อ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความ หมาย โดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ในการนี้ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ ข้อความแก่ผู้เรียนโดยตรงลง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความ กระตือรือร้นในการจะทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น และอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์โดยการพูด การเขียน การอภิปรายกับเพื่อน ๆ

Fedler & Brent (2009) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกทำให้ผู้เรียนสามารถรักษา ผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ Passive learning เพราะ กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับ ความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้มีส่วนร่วม การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน และสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่ได้ผ่านการปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะสามารถเก็บจากในระบบความจำระยะ ยาว (Long term memory)

ปิรามิตแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid) กรวยแห่งการเรียนรู้นี้ได้แบ่งเป็น 2 กระบวนการการเรียนรู้ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่าระยะยาวกว่าดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ (Passive learning)

1.1 กระบวนการเรียนรู้โดยการอ่านท่องจำ ผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนได้เพียง 10%

1.2 การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว โดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมอื่น ในขณะที่อาจารย์สอนเมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนจะจำได้เพียง 20%

1.3 หากในการเรียนการสอนผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นภาพประกอบด้วย ก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น 30%

1.4 กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การให้ ดู ภาพยนตร์การสาธิต จัดนิทรรศการให้ผู้เรียนได้ดู รวมทั้งการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาหรือดูงานก็ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็น 50%

2. กระบวนการเรียนรู้แบบ (Active learning)

2.1 การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความเข้าใจความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือสร้างสรรค์ 20 สิ่งต่าง ๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เขาได้มีโอกาสร่วมอภิปรายให้มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสาร ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 70%

2.2 การนำเสนองานทางวิชาการ เรียนรู้ในสถานการณ์จำลองทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นถึง 90%

2.3 เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

2.4 เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

2.5 ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.6 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน

2.7 ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

2.8 เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิด

2.9 เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง

2.10 เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอดความคิดรวบยอด

2.11 ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

2.12 ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน สรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนรู้ โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปราย การทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหา และการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะไม่เพียงแคร์รับฟังข้อมูลจากผู้สอน แต่จะมีบทบาทในการสร้างความรู้และความเข้าใจผ่านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงซึ่งกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ลึกซึ้งและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของครูกับการจัดกิจกรรมแบบ Active Learning

บทบาทของครูในกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียน ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ครูยังเป็นผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลายมิติ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่แนวทางการศึกษาได้เปลี่ยนไปสู่การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach) ซึ่งหนึ่งในแนวทางที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ครูจึงต้องมีบทบาทที่หลากหลาย ตั้งแต่การเป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจ ไปจนถึงการเป็นผู้ประเมินผลและสนับสนุนการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมและสามารถพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในโลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้บทบาทของครูกับการจัดกิจกรรมแบบ Active Learning เปลี่ยนจากการเป็นผู้บรรยายหลักมาเป็นผู้สนับสนุน กระตุ้น และชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง บทบาทสำคัญของครูในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกมีดังนี้

1. ผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ครูมีหน้าที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและทำความเข้าใจเนื้อหาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปราย การทำงานกลุ่ม หรือการจำลองสถานการณ์
2. ผู้ชี้แนะและสนับสนุน (Guide and Supporter) ครูทำหน้าที่ชี้แนะทิศทางการเรียนรู้โดยไม่ให้คำตอบทั้งหมดแก่ผู้เรียน แต่คอยแนะนำและตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิดอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

3. ผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Designer of Learning Activities) ครูต้องวางแผนและออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับเนื้อหาและระดับของผู้เรียน โดยกิจกรรมต้องเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน แก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง

4. ผู้ประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ (Evaluator and Reflector) ครูมีบทบาทในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ผ่านการสังเกต การให้ข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผล เพื่อช่วยผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองและพัฒนาทักษะในระยะยาว

5. ผู้สร้างแรงจูงใจ (Motivator) การกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นบทบาทสำคัญของครู โดยการสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกสนใจ ท้าทาย และต้องการเรียนรู้ต่อไป

6. ผู้พัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี (Relationship Builder) ครูควรสร้างสัมพันธ์ที่ดีและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้สึกสบายใจที่จะสื่อสาร ชักถาม และแบ่งปันความคิดเห็นอย่างเสรีการเรียนรู้แบบเชิงรุกต้องการการสนับสนุนและการจัดการที่ดีจากครู เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในแบบที่เกิดประสิทธิผลสูงสุด

ณัชชนัน แก้วชัยเจริญกิจ (2550) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางของ Active Learning ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

2. สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน

3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

4. จัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน

5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทาย และให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการสอนที่หลากหลาย

6. วางแผนเกี่ยวกับเวลาในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของเนื้อหา และกิจกรรม

7. ครูผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออก และความคิดของผู้เรียน

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ (2561) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อันจะนำไปสู่การสร้างให้เป็นผู้เรียนเชิงรุก (Active Learner) การเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางการสอนที่สนับสนุนด้วยปรัชญา ทฤษฎีและแนวการเรียนรู้ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) มีแนวคิดมาจากนักปรัชญาการศึกษาคนสำคัญ คือ John dewey ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำที่เรียกว่า การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) ได้รับอิสระในการริเริ่มความคิดและลงมือทำตามความคิด แล้วจึงสร้างเป็นองค์ความรู้ขึ้นมา

2. ทฤษฎีสรุคนิยม (Constructivism) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าคอนสตรัคติวิสต์ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism) นักจิตวิทยาที่เป็นรากฐานสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ เพียเจต์ (Piaget) และไวโกทสกี (Vygotsky) มีมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเป็นกระบวนการทางความคิด หรือกระบวนการทางสมอง ซึ่งเกิดขึ้นภายในตัวบุคคลในช่วงของการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้น (Actively construct their knowledge) จากประสบการณ์ส่วนบุคคลที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากกว่าการเป็นผู้รับความรู้

3. แนวคิดการเรียนรู้แบบรวมพลัง (Collaboration learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียนที่มีเป้าหมายในการทำงานเดียวกัน โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก คือ แบบคณะความสามารถ คณะความสนใจ และคณะความถนัด โดยทั่วไปมีจำนวน 4 คน สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มต่างทำหน้าที่ของตน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายและร่วมรับผิดชอบงานของสมาชิกกลุ่มของตน เพื่อให้บรรลุผลการเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่มทำงาน ในการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลังนี้ เน้นให้เด็กเก่งหรือมีความสามารถสูงช่วยเหลือเด็กอ่อนหรือเด็กที่เรียนช้า เพื่อไม่ทิ้งคนใดคนหนึ่งไว้ หรือช่วยให้ทุกคนบรรลุผลการเรียนรู้เหมือนกัน จากแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุกที่กล่าวข้างต้น จึงสามารถให้ความหมายการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนผ่านการร่วมมือ และทักษะด้านการสื่อสาร เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมและในขณะเดียวกันผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิด โดยเฉพาะกระบวนการคิดขั้นสูง คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการประเมินค่า

สรุปได้ว่า บทบาทของครูกับการจัดกิจกรรมแบบ Active Learning ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นหลัก สู่บทบาทที่สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการทำกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติจริง ครูในปัจจุบันทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ นอกจากนี้ ครู

ยังทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ (Guide) โดยไม่ให้คำตอบทั้งหมด แต่คอยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการตั้งคำถามและการสร้างแรงจูงใจ (Motivator) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องเป็นผู้ประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ (Evaluator) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นในยุคที่การเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บทบาทของครูจึงมีความสำคัญมากขึ้นในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างเต็มที่

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นแนวทางการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยีและสังคม ทำให้การเรียนการสอนรูปแบบเดิมที่เน้นการฟังและจดจำไม่เพียงพออีกต่อไป การเรียนรู้เชิงรุกมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติจริง และการแก้ปัญหา ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอมีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิดและการกระทำของผู้เรียน การมีวิจาร์ณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ผู้เรียนจะมีโอกาส มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงและมีการใช้วิจาร์ณญาณในการคิดและตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ค้นหาสไตล์การเรียนรู้ของตนเอง สู่การเป็นผู้รู้คิด รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น Active Learning จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher order thinking) ในการมีวิจาร์ณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมินค่า การตัดสินใจ และการสร้างสรรค์
2. การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความร่วมมือในการปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม
3. การเรียนรู้เชิงรุกทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน จูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นใน

สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้หลากหลาย ผู้เรียนเลือกเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบ และทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

4. การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัว ผู้เรียนและตัวครู เป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเองส่วน ครูผู้สอนต้องมีความตระหนักที่จะปรับเปลี่ยนบทบาท แสวงหาวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูเกิดทักษะในการสอน และมีความเชี่ยวชาญในบทบาท หน้าที่ที่รับผิดชอบ เป็นการพัฒนาตน พัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกัน

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2561) ได้อธิบายลักษณะสำคัญและคุณค่าของการเรียนรู้เชิงรุก มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่ การอ่าน การสืบค้น การอภิปราย การสรุป และการสร้างความรู้ การเขียนตามใจงาน ใบกิจกรรม ใบทดลอง และการนำเสนอมากกว่า เป็นผู้รับฟังความรู้จากครูเพียงคนเดียว

2. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา คือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า ซึ่งมุ่งลดกระบวนการถ่ายทอดสารสนเทศให้กับผู้เรียน

3. ผู้เรียนได้รับการบ่มเพาะพัฒนาคุณธรรม เจตคติ และคุณค่าที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนรวมทั้งบ่มเพาะด้านสุนทรียภาพ

4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมนับเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้จัดเป็น (Child-Centered)

5. ผู้เรียนเรียนรู้แบบรวมพลัง คือ ทุกคนคิด ทุกคนทำงานเดี่ยว และทุกคนร่วมทำงานกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่มีความสามารถและความถนัดน้อย

6. ผู้เรียนทุกคนร่วมกันทำกิจกรรม ทำงานอย่างมีชีวิตชีวา อย่างตื่นตัว เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่

6.1 ด้านความรู้ ได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ

6.2 ด้านทักษะ/กระบวนการ ได้แก่ ความสามารถการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

6.3 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ค่านิยม อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งการเรียนรู้เชิงรุกนั้นประกอบไปด้วยกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ผลการเรียนรู้ (Learning Outcome) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ผลการเรียนรู้

(Learning Outcome) กระบวนการคิด (Thinking Process) กระบวนการกลุ่ม (Group Process) การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาทักษะชีวิต และการใช้ ICT ส่วนด้านความรู้ (K) ด้านกระบวนการ และทักษะ (P/S) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A) คือ 1. ทีม (Team) 2. ความร่วมมือ (Co-operation) 3. การร่วมแรง (Collaboration) และสมรรถนะผู้เรียน 5 ประการ 2. ทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความรับผิดชอบ 3. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข 4. การสื่อสารและการใช้ ICT

Shenker, Goss and Bernstein (1996) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไว้ว่าการเรียนรู้เชิงรุกต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้หรือทักษะใหม่ ๆ จากผู้สอนที่เป็นเพียงผู้รับฝ่ายเดียว ซึ่งการเรียนรู้เชิงรุกผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณค่า น่าตื่นเต้น สนุกสนาน สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

Silberman (1996) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ไว้ว่า การเรียนรู้เชิงรุกทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ มีการพูดคุยกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และยังเป็นการทำงานร่วมกัน และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ

ในการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้าน เทคโนโลยีและนวัตกรรม การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกกาภิวัตน์ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี รัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) “ลดเวลาเล่น เพิ่มเวลา” ตามความถนัด ความสนใจ โดยเพิ่มความรู้ มีทักษะ มีคุณธรรมและจริยธรรม เชื่อมโยงกับการปฏิรูป การเรียนการสอนในยุคประเทศไทย 4.0 (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. 2560) ที่ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา รู้จักการทำงานเป็นทีม รู้จักการปรับตัวมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคน อื่น ทั้งในการเรียน การสร้างองค์ความรู้ การลงมือปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การสร้างสรรค์ สามารถเข้าใจในเชิงลึกในสถานการณ์ต่าง ๆ และเชื่อมโยงจนเกิดประโยชน์และที่สำคัญต้องพัฒนาผู้เรียนให้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเอง สามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตได้

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับการแก้ปัญหาตามสภาพจริง ช่วยเป็นพลังสำหรับผู้เรียนมีความสนใจอยากเรียนรู้ เกิดความสนุกสนาน สามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง คือ วิเคราะห์ สังเคราะห์และ

ประเมินผล ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด การวางแผน การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอ ผลงานเกิดการ ทำงานเป็นทีม ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ผู้เรียนมีทัศนคติ อยากรู้อยากเรียน เช่น กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม 2. เกิดประโยชน์ต่อผู้สอน กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สามารถนำเนื้อหาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง ผู้สอนสามารถรับรู้ถึงความเข้าใจ ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามการจัดการการเรียนรู้ทุกรูปแบบย่อมมีข้อจำกัดทำให้ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น เวลาในการเตรียมการ พื้นที่ในการจัดการ เรียนการสอน ความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ เป็นต้น

การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นแนวทางการสอนที่ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์ กับเนื้อหา การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และนำความรู้ไปปรับใช้ ในสถานการณ์จริงแทนที่จะเป็นการรับฟังเนื้อหาเพียงอย่างเดียวแนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกคือการทำให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered) โดยอาจารย์มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน ช่วยชี้แนะ และตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) การทำงานเป็นทีม (team-based learning) การแก้ปัญหา (problem-solving) และ การจำลองสถานการณ์ (role-playing)

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน การสร้าง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม และการสร้างประสบการณ์ที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นการฝึกฝนและการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นให้ เด็กมีส่วนร่วมทำกิจกรรม หรือทำการทดลองผ่านสื่อการเรียนรู้ได้แก่ ใบงาน ใบกิจกรรม ใบ ทดลอง และอาจใช้ ICT ประกอบการเรียนการสอน พร้อมมีการบูรณาการสุนทรียภาพและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์จนกระทั่งผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดผลการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. รู้อย่างเข้าใจ
2. ทักษะ/กระบวนการ
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยมที่สำคัญ

การเรียนรู้เชิงรุกต้องเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์รายวิชาและหน่วยการเรียนรู้พร้อมกับเนื้อหาที่ จะสอน การออกแบบการสอนและเขียนแผน ใช้การประเมินหลากหลายวิธี และการเตรียมเรื่องการ จัดการชั้นเรียนเพื่อสร้างวินัยเชิงบวก (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) อธิบายไว้ว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาศักยภาพการคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
4. เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ สู่ทักษะการคิดวิเคราะห์ และประเมินค่า
5. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความมีวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
6. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ และการสรุปของผู้เรียน
7. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองจากลักษณะการเรียนรู้แบบ Active learning ดังกล่าว จึงควรมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกันดังนี้
 1. จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหาและการนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้
 2. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
 3. จัดให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 4. จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน สร้างร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน
 5. จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในภารกิจต่าง ๆ
 6. จัดกระบวนการเรียนที่สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พุด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 7. จัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง
 8. จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร หรือสารสนเทศและหลักการ ความคิดรวบยอด
 9. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

10. จัดกระบวนการสร้างความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุป ทบทวนของผู้เรียน

การเรียนรู้เชิงรุก เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่แตกต่างของผู้เรียนผู้สอนต้องสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม และทำหน้าที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจในสิ่งนั้น ๆ ผู้สอนต้องมีการวางแผนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่งสถาบันพัฒนาครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (2560) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่

1. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
2. ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
3. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน เขียน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศและหลักการ ความคิดรวบยอด
5. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
6. ความรู้เกิดจากประสบการณ์การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปทบทวนของผู้เรียน ลักษณะกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้เชิงรุก

Bonwell (1991) อธิบายไว้ว่า การออกแบบการจัดการเรียนรู้หรือ Active Learning design ต้องพิจารณาว่ากิจกรรมที่ออกแบบนั้น เป็นกิจกรรมลักษณะใด โดยมีกระบวนการพิจารณา ดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อเรื่อง (Theme) เป็นข้อความที่เป็นประเด็นของเรื่อง ที่ผู้เรียนจะทำการศึกษา โดยเป็นมโนทัศน์กว้าง ๆ ที่เอื้อต่อการใช้ความรู้ และมุมมองหลายวิชารวมกัน สื่อความหมายเป็นแนวคิดหรือความคิดรวบยอด (Concept) แก่ผู้เรียน ควรเป็นหัวข้อเรื่องที่ทันสมัย น่าสนใจ และมีความหมายสำหรับผู้เรียนทำให้เกิดความกระหายอยากจะเรียนรู้ และพร้อมที่จะสืบสวน (Inquiry) และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งผู้ออกแบบกิจกรรมควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้ 1) หัวข้อเรื่องมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน ไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อนจนเกินไป และที่สำคัญต้องมีความเป็นไปได้ 2) หัวข้อเรื่องมีแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้า 3) หัวข้อเรื่องสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียน

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning design) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ และได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป โดยผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-creators) ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ ดังนั้นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการอ่าน การเขียน การอภิปรายกับเพื่อน การวิเคราะห์ปัญหา และใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้นาน กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกจะสอดคล้องกับการทำงานของสมองและความจำ โดยผู้เรียนสามารถเก็บข้อมูล และจำสิ่งที่เรียนรู้โดยมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อมผ่านการปฏิบัติจริงสามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาว (Long term memory) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกอาจแยกการออกแบบกิจกรรมได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมทักษะอื่น ๆ

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิบัติต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วิธีการ/กิจกรรมที่ครูหรือผู้เกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ สอดคล้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้คือกระบวนการ/วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยกิจกรรมการเรียนรู้มีผลต่อผู้เรียนในการกระตุ้นความสนใจ สนุกสนาน ตื่นตัวในการเรียน มีการเคลื่อนไหว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ปลุกฝัง ความเป็นประชาธิปไตย การใช้ทักษะชีวิต ฝึกความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลตามศักยภาพ และคุณลักษณะที่ดี นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนรู้ยังต้องส่งเสริมทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม การบริหารจัดการ ฝึกการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน กับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สร้างความเข้าใจบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนในทุก ๆ ด้านหลักการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ 1) เลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัด หากเป็นทักษะควร

เป็นทักษะที่ปฏิบัติแล้วผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ 2) เลือกกิจกรรมที่ผู้เรียนพึงพอใจ สนุก น่าสนใจ ไม่ซ้ำซาก มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน 3) เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะปฏิบัติได้ และควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิม เพื่อจัดกิจกรรมใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง 4) เลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน 5) เลือกกิจกรรมให้หลากหลายคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเหมาะสมกับวัยความสามารถและความสนใจของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้มากที่สุด 6) ใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสม 7) ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่าง ๆ 8) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและการประเมินผล มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรม

4. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการในการตรวจสอบผลการดำเนินกิจกรรมว่าบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อไป โดยประเมินทั้งกระบวนการในการจัดกิจกรรม และประเมินคุณภาพของผู้เรียน ใช้การประเมินหลากหลายวิธีให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสในการประเมิน เช่น ครูประเมินผู้เรียน ผู้เรียนประเมินเพื่อน ผู้เรียนประเมินตนเอง วิธีการในการประเมินควรถูกต้องเหมาะสมกับความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในเป้าหมายของการจัดกิจกรรมนั้น ๆ การประเมินผลการเรียนรู้เชิงรุกควรใช้หลักการประเมินตามสภาพจริงและนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะดังนี้ 1) ใช้ผู้ประเมินจากหลายฝ่าย เช่น ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้อง 2) ใช้วิธีการหลากหลายวิธี/ชนิด เช่น การสังเกต การปฏิบัติ การทดสอบ การรายงานตนเอง 3) ประเมินหลาย ๆ ครั้งในแต่ละช่วงเวลาของการเรียนรู้ เช่น ก่อนเรียน ระหว่างเรียน สิ้นสุดการเรียน ติดตามผล และ 4) สะท้อนผลการประเมินแก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน

สรุปได้ว่าการออกแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อิงรุกมีขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อให้กิจกรรมที่ออกแบบมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้เรียน (Learner Analysis) ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจลักษณะของผู้เรียน เช่น อายุ ระดับความรู้ ทักษะพื้นฐาน ความสนใจ และเป้าหมายส่วนตัวของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การออกแบบกิจกรรมสามารถตอบโจทย์ความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

2. การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objectives) กำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนสามารถทำได้หรือเรียนรู้หลังจากกิจกรรม โดยวัตถุประสงค์ควรมีความชัดเจน วัดผลได้ และสอดคล้องกับระดับการเรียนรู้ที่ต้องการ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม หรือการแก้ไขปัญหา

3. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Learning Activities) เลือกวิธีการและรูปแบบกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การอภิปรายกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ และสื่อสารการแก้ปัญหา (Problem-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนใช้ความรู้แก้ปัญหาจริง การจำลองสถานการณ์ (Role-Playing) เพื่อฝึกทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์จำลอง การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง

4. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment Setup) เตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การจัดห้องเรียนเป็นกลุ่ม หรือใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

5. การประเมินผลและปรับปรุง (Assessment and Feedback) กำหนดวิธีการประเมินผลเพื่อวัดความสำเร็จของกิจกรรม เช่น การใช้แบบฝึกหัด การทำงานกลุ่ม การนำเสนอ หรือการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิด แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมในครั้งต่อไป

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกจึงเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนชัดเจน ตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้เรียน กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม ไปจนถึงการประเมินและปรับปรุง

หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning management) อาจจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาหรือลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น กิจกรรมบูรณาการ หรือกิจกรรมเฉพาะเรื่อง โดยมีหลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมดังนี้ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2559)

1. เชื่อมโยงตัวชี้วัด สอดคล้องและเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. เน้นการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัติ (Hand) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health)

3. ผู้เรียนเป็นสุข เป็นการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยใช้วิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายอย่างเหมาะสม ตอบสนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการ และความแตกต่างของผู้เรียน

4. สนุกกับการคิดขั้นสูง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ ค้นคว้า ถกเถียง สร้างความคิดเชิงเหตุผล อภิปราย สรุปความรู้ นำเสนอ จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรม

5. มุ่งทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ทำงานอย่างเป็นระบบ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี และเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี

6. กลุ่มเล็กแหล่งเรียนรู้ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

7. ประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic assessment) โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินการปฏิบัติ (Performance assessment) และการประเมินคุณลักษณะ (Attribute assessment)

วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์ (2562) ได้อธิบายหลักการของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ดังนี้

1. สอนน้อย ๆ ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าเอง

2. ให้นำอุปกรณ์ เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เข้าห้องเรียนได้

3. ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานหรือสอนกันเอง

4. ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อค้นหาความรู้

5. เรียนเป็นกลุ่มโดยมีครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้

6. ใช้การประเมินผลแบบสมรรถนะ (Competency Assessment) คือ เน้นประเมินความสามารถด้านทักษะต่าง ๆ เช่น การค้นหา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ไม่เน้นท่องจำเนื้อหา

หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการปฏิบัติและการคิดวิเคราะห์มากกว่าการรับสารเพียงฝ่ายเดียว หลักการสำคัญที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุกมีดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered) การเรียนรู้เชิงรุกให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการคิดและการลงมือทำ ครูหรือผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะแทนการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว

2. การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ (Engagement and Interaction) การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องกับเนื้อหา เพื่อนร่วมชั้น และผู้สอน ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีการพูดคุย ซักถาม และอภิปราย ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม

3. การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การเรียนรู้เชิงรุกมุ่งเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ไขปัญหาจริง การตั้งคำถามและการหาคำตอบจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำจะช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4. การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ (Learning by Doing) ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทดลอง การทำโครงการ การจำลองสถานการณ์ หรือการแก้ปัญหา ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้และเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น

5. การให้ข้อมูลป้อนกลับและการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Feedback and Reflection) การให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุง ผู้เรียนยังต้องได้รับการสนับสนุนให้สะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาความรู้และทักษะให้ดียิ่งขึ้น

6. การออกแบบกิจกรรมที่ท้าทายและมีความหมาย (Challenging and Meaningful Activities) กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกควรได้รับการออกแบบให้ท้าทายความสามารถของผู้เรียน แต่ยังคงสอดคล้องกับระดับความสามารถของพวกเขา นอกจากนี้กิจกรรมควรมีความหมายและเกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริงของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้

7. การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) บรรยากาศในห้องเรียนควรเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น การตั้งคำถาม และการร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน รวมถึงการให้ความเคารพต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

หลักการเหล่านี้ช่วยให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่จำเป็นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา แทนการรับฟังข้อมูลอย่างเดียว หลักการสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ ด้วยการกระตุ้นการทำงานร่วมกันและการสื่อสารในชั้นเรียนส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา และพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิจาร์ณและการแก้ปัญหาการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ และ ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำทำให้ข้อมูลป้อนกลับและการสะท้อนผลการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาผ่านการประเมินและสะท้อนตนเองมีกิจกรรมที่ท้าทายและมีความหมาย ช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ – สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ พร้อมพัฒนาทักษะและความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning Assessment) เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยวัดความสำเร็จของการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ การประเมินในลักษณะนี้ไม่ได้เน้นเพียงการวัดผลการจดจำความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังครอบคลุมถึงการประเมินความเข้าใจเชิงลึก การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาในสถานการณ์จริง การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกควรมีลักษณะหลากหลายและยืดหยุ่น เช่น การประเมินจากการทำงานกลุ่ม การสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน การทดสอบเชิงประยุกต์ การให้ผู้เรียนทำโครงการหรือเสนอผลงาน รวมถึงการประเมินผ่านการสะท้อนผลการเรียนรู้ (reflection) การประเมินเชิงรุกจะช่วยให้ครูหรือผู้สอนสามารถติดตามและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงพัฒนาการของตนเองเป็นกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ผู้สอนสามารถใช้วิธีการประเมินผล ดังนี้

1. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) เป็นการประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จึงควรใช้การประเมินการปฏิบัติ (Performance assessment) ร่วมกับการประเมินด้วยวิธีการอื่น และกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน (Rubrics) ให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง

2. การประเมินการปฏิบัติ (Performance assessment) เป็นวิธีการประเมินงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้ผู้สอนต้องเตรียมสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ ภาระงาน (Tasks) หรือเกณฑ์การประเมินกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ (Scoring rubrics) การประเมินการปฏิบัติจะช่วยตอบคำถามที่ทำให้เรารู้ว่า “ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้ดีเพียงใด” ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติในระดับชั้นเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องทำความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้ 1) สิ่งที่เราต้องการจะวัด (พิจารณาจากมาตรฐาน/ตัวชี้วัด หรือผลลัพธ์ที่เราต้องการ) 2) การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการประเมินการปฏิบัติ 3) รูปแบบหรือวิธีการประเมินการปฏิบัติ 4) การสร้างเครื่องมือประเมินการปฏิบัติ 5) การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน (Rubrics)

3. การประเมินโดยใช้คำถาม (Questioning) คำถามเป็นวิธีหนึ่งในการกระตุ้น/ชี้แนะให้ผู้เรียนแสดงออกถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงเป็นเครื่องมือวัดและประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนั้นเทคนิคการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ผู้สอนต้องเรียนรู้และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตั้งคำถามเพื่อพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นกลวิธี

สำคัญที่ผู้สอนใช้ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งเป็นเครื่องสะท้อนให้ผู้สอนสามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

4. การประเมินโดยการสนทนา (Communication) เป็นการสื่อสาร 2 ทาง อีกประเภทหนึ่งระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนสามารถดำเนินการเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ โดยทั่วไปมักใช้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อติดตามตรวจสอบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพียงใด เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนา วิธีการนี้อาจใช้เวลาแต่มีประโยชน์ต่อการค้นหา วินิจฉัย ข้อปัญหา ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เป็นต้น

5. การประเมินการสังเกตพฤติกรรม (Behavioral observation) เป็นการเก็บข้อมูลจากการดูการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนโดยไม่ขัดจังหวะการทำงานหรือการคิดของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ทำได้ตลอดเวลา แต่ควรมีกระบวนการและจุดประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการประเมินอะไร โดยอาจใช้เครื่องมือ เช่น แบบมาตราประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ สมุดจดบันทึก เพื่อประเมินผู้เรียนตามตัวชี้วัด และควรสังเกตหลายครั้ง หลายสถานการณ์ และหลายช่วงเวลา เพื่อขจัดความลำเอียง

6. การประเมินตนเองของผู้เรียน (Student self-assessment) การประเมินตนเองนับเป็นทั้งเครื่องมือประเมินและเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ เพราะทำให้ผู้เรียนได้คิดใคร่ครวญว่า ได้เรียนรู้อะไร เรียนรู้อย่างไร และผลงานที่ทำนั้นดีแล้วหรือยัง การประเมินตนเองจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

7. การประเมินโดยเพื่อน (Peer assessment) เป็นเทคนิคการประเมินอีกรูปแบบหนึ่งที่ น่าจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงคุณลักษณะของงานที่มีคุณภาพ เพราะการที่ผู้เรียนจะบอกได้ว่าชิ้นงานนั้นเป็นเช่นไร ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนว่าเขากำลังตรวจสอบอะไรในงานของเพื่อน ฉะนั้นผู้สอนต้องอธิบายผลที่คาดหวังให้ผู้เรียนทราบก่อนที่จะลงมือประเมิน การที่จะสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนเข้าใจการประเมินรูปแบบนี้ควรมีการฝึกผู้เรียน

การมีแนวทางการประเมินการจัดกิจกรรมเชิงรุกเป็นสิ่งสำคัญด้วยเหตุผลหลักหลายประการ ดังนี้

1. ประเมินความสำเร็จของการเรียนรู้แนวทางการประเมินช่วยให้ครูสามารถตรวจสอบได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยไม่เพียงแต่การวัดความรู้ แต่ยังครอบคลุมถึงทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง

2. พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงการเรียนรู้เชิงรุกมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดเชิงวิจารณ์ การสังเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจ แนวทางการประเมินจึงช่วยวัดผลว่าผู้เรียนได้พัฒนาทักษะเหล่านี้หรือไม่

3. ส่งเสริมการสะท้อนตนเองการประเมินเชิงรุกมักเกี่ยวข้องกับการให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. สร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนการประเมินที่ดีจะช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้นในระยะยาว

5. ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงแนวทางการประเมินจะทำให้ผู้สอนสามารถให้ข้อมูล ย้อนกลับ (feedback) แก่ผู้เรียนได้อย่างตรงจุดและสร้างสรรค์ เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้และเพิ่มพูน ทักษะที่จำเป็น

6. วัดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนกิจกรรมเชิงรุกเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ การ ประเมินที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับการเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยวัดระดับการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

การประเมินผลการจัดกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning) มีวิธีการหลากหลายที่เน้นการ วัดผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ทั้ง ต่อผู้เรียนและผู้สอน วิธีการประเมินผลที่นิยมใช้มีดังนี้

1. การประเมินผ่านการสังเกต (Observation Assessment) ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของ ผู้เรียนในระหว่างกิจกรรม เช่น การมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแสดงความคิดเห็น และ การคิดวิเคราะห์ วิธีนี้ช่วยวัดทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม

2. การประเมินจากงานกลุ่ม (Group Work Assessment) การเรียนรู้เชิงรุกมักให้ผู้เรียน ทำงานเป็นกลุ่ม การประเมินจากผลลัพธ์ของงานกลุ่ม เช่น รายงาน การนำเสนอ หรือโครงการจะช่วยให้ เห็นทักษะการทำงานร่วมกัน การแบ่งหน้าที่ และการประสานงานของผู้เรียน

3. การประเมินผ่านโครงการ (Project-Based Assessment) การมอบหมายให้ผู้เรียนทำ โครงการเป็นการประเมินที่ดีสำหรับการเรียนรู้เชิงรุก เพราะโครงการมักจะเน้นการแก้ปัญหา การคิด วิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ การประเมินสามารถดูจากคุณภาพของงาน กระบวนการทำงาน และการนำเสนอผลงาน

4. การใช้แบบประเมินตนเองและเพื่อน (Self and Peer Assessment) ให้ผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่ม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทบทวนความสามารถและทักษะของตนเอง อีกทั้งยังสามารถมองเห็นความสามารถของเพื่อนร่วมกลุ่มด้วย

5. การประเมินจากการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) การให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง เช่น การเขียนบันทึกหรือการสนทนา เพื่อประเมินว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมบ้าง และมีวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาตนเองอย่างไร

6. การประเมินด้วยการทดสอบเชิงปฏิบัติ (Performance-Based Assessment) การมอบหมายให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทดลอง การจำลองสถานการณ์ หรือการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมที่เสมือนจริง ผู้สอนสามารถประเมินความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ การแก้ไขปัญหา และการคิดวิเคราะห์ที่ได้จากการปฏิบัติงาน

7. การใช้แบบสอบถามหรือแบบทดสอบหลังเรียน (Post-Learning Tests or Quizzes) หลังจากทำกิจกรรมเชิงรุกเสร็จสิ้น ผู้สอนสามารถใช้แบบสอบถามหรือแบบทดสอบที่ออกแบบมาเพื่อวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในแง่ความเข้าใจและการจดจำเนื้อหา

8. การประเมินจากการนำเสนอ (Presentation) ให้ผู้เรียนสรุปและนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม การประเมินจะเน้นทักษะการสื่อสาร ความเข้าใจในเนื้อหา และการตอบคำถามหรืออภิปรายจากผู้อื่น

9. การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Formative Feedback) ระหว่างการทำกิจกรรม ผู้สอนสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะไปพร้อมกัน การประเมินแบบต่อเนื่องนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีทิศทางในการพัฒนา

10. การใช้เกณฑ์การประเมิน (Rubrics) การใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและโปร่งใสจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าควรทำอะไรเพื่อให้ได้ผลการเรียนที่ดี และยังช่วยให้การประเมินมีความยุติธรรมและวัดผลได้อย่างชัดเจน

สรุปได้ว่าการประเมินผลการจัดกิจกรรมเชิงรุกจึงเน้นการวัดทั้งด้านการปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง วิธีการที่หลากหลายเหล่านี้ช่วยให้การประเมินผลเป็นไปอย่างครอบคลุม และพัฒนาทั้งทักษะและความรู้ของผู้เรียน ดังนั้น การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active learning) ผู้สอนจะต้องมีการวางแผนเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน เขียน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุปบทวนของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้มีหลากหลาย เช่น การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity based learning) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based learning) การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project based learning) การเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking based learning) การเรียนรู้การบริการ (Service learning) การเรียนรู้จากการสืบค้น (Inquiry based learning) การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery based learning) ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นแนวทางการสอนที่เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ที่มีความกระตือรือร้นและอยากรู้อยากเห็น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับเด็กปฐมวัยจึงต้องเน้นการกระตุ้นให้เด็กได้สำรวจ ทดลอง และเรียนรู้ผ่านการเล่น (learning through play) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับเด็กปฐมวัยจะเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและสนับสนุนให้เด็กได้ค้นพบและพัฒนาความรู้ด้วยตัวเอง กิจกรรมการเรียนรู้เช่นนี้ยังช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในระยะยาว

1. ความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกระดับปฐมวัย

ความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกระดับปฐมวัย มีดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาครบทุกด้านการเรียนรู้เชิงรุกช่วยส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะกล้ามเนื้อ ความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงออกทางอารมณ์

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่นการเล่นเป็นวิธีการสำคัญในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ซึ่งช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ดีขึ้น พัฒนาการคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมจินตนาการ

3. กระตุ้นการมีส่วนร่วมและความอยากรู้อยากเห็นการเรียนรู้เชิงรุกกระตุ้นให้เด็กได้สำรวจ ทดลอง และตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งรอบตัว ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เกิด

ความอยากรู้และสนุกกับการเรียนรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. เสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหากระบวนการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้เด็กปฐมวัยได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหา ผ่านการทดลองและการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น

5. พัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันการเรียนรู้เชิงรุกมักมีการทำงานเป็นกลุ่มและการสื่อสารระหว่างเด็ก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะการฟัง การพูด และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะทางสังคม

6. สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกทำให้เด็กมีโอกาสสำเร็จและสนุกกับการเรียนรู้ ส่งผลให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมในอนาคต

7. ส่งเสริมการพัฒนาทางอารมณ์และจิตใจการที่เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ ทำให้พวกเขารู้สึกมั่นใจในความสามารถของตนเอง รู้จักการจัดการอารมณ์ และมีความสามารถในการควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาอารมณ์และจิตใจในระยะยาว

สรุปการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่สัมพันธ์กับ 6 กิจกรรมหลัก

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่สัมพันธ์กับ 6 กิจกรรมหลักสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็กในหลายด้าน โดยการออกแบบกิจกรรมควรคำนึงถึงลักษณะของเด็กในวัยนี้ที่ชอบการเล่น การสำรวจ และการมีส่วนร่วม กิจกรรมหลัก 6 ประการที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้เชิงรุกได้แก่

1. กิจกรรมการเล่นบทบาท (Role Play) รูปแบบการจัดกิจกรรมการจำลองสถานการณ์ เช่น การเล่นเป็นหมอ คนขายของ หรือครูให้เด็กได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่กำหนด เพื่อฝึกทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน

ตัวอย่างกิจกรรม: สถานการณ์ตลาด เด็กเล่นเป็นคนขายของและลูกค้า ทำการซื้อขายของเล่นสถานการณ์โรงพยาบาล เด็กเล่นเป็นหมอและผู้ป่วย

2. กิจกรรมการทดลองและสำรวจ (Experimentation and Exploration) รูปแบบการจัดกิจกรรมการให้เด็กทดลองทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การสำรวจธรรมชาติการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบจากประสบการณ์ที่ได้รับ

ตัวอย่างกิจกรรม: การทดลองการผสมสี ใช้สีน้ำและพู่กันในการทดลองผสมสีต่าง ๆ การสำรวจสวนหรือสนามเด็กเล่น สำรวจสิ่งมีชีวิต เช่น แมลง หรือพืช

3. กิจกรรมการทำงานกลุ่ม (Group Work) รูปแบบการจัดกิจกรรมการให้เด็กทำงานร่วมกันในกลุ่ม เช่น การสร้างโครงงาน การแก้ปัญหาพร้อมกันการส่งเสริมให้เด็กแบ่งหน้าที่และทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

ตัวอย่างกิจกรรม: การสร้างบ้านจากบล็อกไม้ เด็กแต่ละคนมีบทบาทในการสร้างบ้าน การทำโครงการศิลปะร่วมกัน การสร้างงานศิลปะขนาดใหญ่โดยเด็กแต่ละคนช่วยกัน

4. กิจกรรมการสร้างสรรค์ (Creative Activities) รูปแบบการจัดกิจกรรมการให้เด็กใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ เช่น งานศิลปะ งานประดิษฐ์การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองและสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง

ตัวอย่างกิจกรรม: การวาดภาพหรือระบายสีตามจินตนาการการประดิษฐ์ของเล่นจากวัสดุรีไซเคิล

5. กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเพลงและนิทาน (Music and Storytelling) รูปแบบการจัดกิจกรรมการใช้เพลงและนิทานเพื่อสอนบทเรียนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้เรื่องราวทางสังคมหรือการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ผ่านเพลงและนิทานการให้เด็กมีส่วนร่วมในการร้องเพลงหรือการเล่านิทาน

ตัวอย่างกิจกรรม: การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการเรียนรู้ เช่น เพลงเกี่ยวกับสัตว์ การเล่านิทานและให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องหรือเล่นบทบาทจากนิทาน

6. กิจกรรมการเคลื่อนไหวและการเล่นกีฬา (Movement and Physical Activity) รูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมให้เด็กได้ใช้พลังงานผ่านกิจกรรมทางกาย เช่น การวิ่ง กระโดด ปีน ป่ายการจัดกิจกรรมที่เน้นการเคลื่อนไหวและการเล่นกีฬาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางร่างกายและการทำงานร่วมกัน

ตัวอย่างกิจกรรม: การจัดการแข่งขันกีฬาเบา ๆ เช่น การวิ่งแข่งหรือการโยนลูกบอล การเล่นเกมที่ต้องเคลื่อนไหว เช่น เกมวิ่งตามหาภาพหรือเกมปีนป่าย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่สัมพันธ์กับ 6 กิจกรรมหลักนี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาทักษะและความรู้ในหลายด้านอย่างครบถ้วน โดยการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการของเด็ก ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่สนุกสนานและมีส่วนร่วม

3. การประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกระดับปฐมวัย การประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกระดับปฐมวัยมีความสำคัญในการวัดผลความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กในวัยนี้ การประเมินควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถของเด็กในหลายด้าน และควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและแม่นยำ นี่คือนิยามวิธีการประเมินที่สามารถนำมาใช้

1. การสังเกตพฤติกรรม (Behavioral Observation) ของเด็กในระหว่างการทำกิจกรรม เช่น การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาด้วยการประเมินการมีส่วนร่วมและการตอบสนองของเด็กในกิจกรรมต่าง ๆ

2. การประเมินจากงานกลุ่ม (Group Work Assessment) การประเมินผลลัพธ์ของการทำงานกลุ่ม เช่น การสร้างโครงงานหรือการทำกิจกรรมร่วมกันและ วัดความสามารถในการทำงานร่วมกัน การแบ่งหน้าที่ และการสื่อสารภายในกลุ่ม

3. การใช้แบบประเมินตนเองและเพื่อน (Self and Peer Assessment) ให้เด็กทำการประเมินตนเองและประเมินเพื่อนร่วมกลุ่มมีการส่งเสริมการสะท้อนตนเองและการเรียนรู้จากการประเมินของเพื่อน

4. การใช้แบบทดสอบและกิจกรรมเชิงปฏิบัติ (Performance-Based Assessment) การใช้กิจกรรมที่让孩子ได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การทดลอง การสร้างสรรค์ หรือการทำงานกลุ่มมีการวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริง

5. การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) ให้เด็กเขียนบันทึกหรือพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมและประเมินความเข้าใจและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

6. การใช้เกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและโปร่งใสเพื่อประเมินผลงานและกิจกรรม ให้การประเมินเป็นไปอย่างยุติธรรมและมีมาตรฐาน

7. การใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบหลังเรียน (Post-Learning Tests or Quizzes) การใช้แบบสอบถามหรือแบบทดสอบเพื่อวัดความเข้าใจของเด็กหลังจากทำกิจกรรม และตรวจสอบระดับความรู้และความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนรู้

8. การสังเกตและประเมินการพัฒนา (Developmental Assessment) ประเมินความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการพูด การเคลื่อนไหว และการทำงานร่วมกันด้วยการวัดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก

9. การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Formative Feedback) การให้ข้อมูลย้อนกลับระหว่างและหลังการทำกิจกรรม เพื่อช่วยให้เด็กปรับปรุงและพัฒนาตนเองจะช่วยให้เด็กในการเรียนรู้และพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่าการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกระดับปฐมวัยควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมทุกด้านของการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก โดยต้องมุ่งเน้นที่การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและมีส่วนร่วม เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสนุกสนาน

4. นวัตกรรมระดับปฐมวัยกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนวัตกรรมระดับปฐมวัยที่สามารถนำมาใช้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้นมุ่งเน้นที่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกสนานและมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในหลายด้าน นวัตกรรมเหล่านี้มักจะใช้เทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ นี่คือนวัตกรรมของนวัตกรรมที่สามารถใช้ได้

1. การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี (Technology-Enhanced Learning) การใช้แท็บเล็ตหรือสมาร์ตบอร์ดในการสอน การใช้แอปพลิเคชันการศึกษา เช่น เกมการศึกษา และแอปที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาและคณิตศาสตร์ช่วยให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจและท้าทาย เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แบบโต้ตอบและปรับตามความต้องการของแต่ละบุคคล

2. การเรียนรู้ผ่านเกม (Game-Based Learning) การใช้เกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น เกมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา การเรียนรู้ตัวเลข หรือการพัฒนาทักษะการสื่อสารช่วยสร้างแรงจูงใจและความสนุกสนานในการเรียนรู้ ทำให้เด็กมีส่วนร่วมและเรียนรู้ได้ดีขึ้นผ่านกิจกรรมที่สนุก

3. การเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) การให้เด็กทำโครงการที่มีความหมาย เช่น การทำสวนเล็ก ๆ การสร้างงานศิลปะร่วมกัน หรือการทำอาหารช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

4. การเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว (Movement-Based Learning) การใช้กิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้คำศัพท์ผ่านการเคลื่อนไหว การเล่นเกมที่เน้นการเคลื่อนไหวช่วยในการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กและทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุกและกระตุ้นความสนใจ

5. การเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ (Creative Arts Integration) การใช้ศิลปะและการประดิษฐ์ในการสอน เช่น การวาดภาพ การทำงานประดิษฐ์ หรือการแสดงละครช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกของเด็ก ช่วยให้เด็กเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย

6. การเรียนรู้ผ่านการทดลอง (Inquiry-Based Learning) การให้เด็กตั้งคำถามและทำการทดลองเพื่อหาคำตอบ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ หรือการสำรวจสิ่งแวดล้อมช่วยส่งเสริมการคิดเชิงวิจารณ์ การค้นคว้า และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

7. การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Multimedia Learning Resources) การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอการศึกษา หรือสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ที่เสริมสร้างการเรียนรู้ช่วยในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่หลากหลายและมีความน่าสนใจ ทำให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและเป็นธรรมชาติ

8. การเรียนรู้แบบเรียนรู้สอดคล้องตามความต้องการ (Personalized Learning) การปรับกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถของแต่ละเด็ก เช่น การให้เลือกหัวข้อที่สนใจในการทำโครงการช่วยให้เด็กเรียนรู้ตามจังหวะและความสนใจของตนเอง ทำให้มีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

สรุปนวัตกรรมระดับปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนุกสนานและมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยให้เด็กปฐมวัยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมเหล่านี้ยังช่วยให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของเด็กแต่ละคน

บทสรุป การจัดการเรียนรู้เชิงรุกระดับปฐมวัยมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมผ่านการทำกิจกรรมที่สนุกสนานและมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เชิงรุกมีความสำคัญในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การทดลอง และการสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นแนวทางการสอนที่เน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำและการมีประสบการณ์ตรง โดยมุ่งเน้นที่การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนุกสนานและกระตุ้นความสนใจของเด็กด้วยหลักการสำคัญ เช่นการมีส่วนร่วม เด็กต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเล่นเกม การทำงานกลุ่ม และการทดลองการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และการทดลองจริงเพื่อเรียนรู้ทักษะ และความรู้ใหม่ ๆ การสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาด้วยการกระตุ้นให้เด็กใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ผลงานและการเรียนรู้ที่สนุกสนาน เพื่อให้การเรียนรู้ต้องเป็นเรื่องสนุกและท้าทายเพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้นโดยผ่านการจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นเป็นบทบาทต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันให้เด็กทดลองทำกิจกรรมเพื่อค้นหาคำตอบและเรียนรู้จากประสบการณ์มีการทำงานร่วมกันในกลุ่ม เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแบ่งหน้าที่มีการใช้

ศิลปะและการประดิษฐ์ในการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์การใช้เพลงและนิทานเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาทักษะภาษาและการใช้กิจกรรมทางกาย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางร่างกายและการทำงานร่วมกันรวมทั้งการให้ความสำคัญกับการประเมินการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วม และพฤติกรรมของเด็กการประเมินจากงานกลุ่ม และประเมินผลลัพธ์ และการทำงานร่วมกันในกลุ่มการใช้แบบประเมินตนเองและเพื่อน เพื่อให้เด็กประเมินตนเองและเพื่อนการใช้แบบทดสอบและกิจกรรมเชิงปฏิบัติวัดความสามารถในการใช้ความรู้ และทักษะการสะท้อนผลการเรียนรู้ให้เด็กสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และประสบการณ์การใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนในการประเมินผลงานการใช้แบบสอบถาม และแบบทดสอบหลังเรียน ตรวจสอบความเข้าใจหลังการเรียนรู้การสังเกต และประเมินการพัฒนาพฤติกรรมพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของเด็กและการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง และพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุกและท้าทาย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมอย่างครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ณชนัน แก้วชัยเจริญกิจ. (2550). **บทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติตามแนวทางของ Active Learning**. ค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2567, จาก<http://www.itie.org>
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2561). **ทักษะ7C ของครู 4.0 PLC & Logbook**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2562). **สอนสร้างสรรค์เรียนสนุกยุค 4.0+**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตดีง.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2559). **แนวทางการทักษะชีวิต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Bonwell, Charles C., and James A. Eison. (1991). **Active learning: Creating excitement in the classroom**. ERIC Digest. [Online] Available
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom**. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1.
- Felder, R. M. and Brent, R. (2009). **Active Learning: An Introduction**. (online). Available:[http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/ALpaper \(ASQ\).pdf](http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/ALpaper (ASQ).pdf) (2/10/2013).
- Meyers, C.; & Jones, T. B. (1993). **Promoting Active Learning: Strategies for the College Classroom**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. **Journal of Engineering Education**, 93(3), 223-231.
- Shenker, J. I., Goss, S. A. & Bernstein, D. A. (1996). **Instructor's Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in the Classroom**. Retrieved January 23,2021, from <http://s.psych/uiuc.edu/~jskenker/active.html>
- Silberman, M. (1996). **Active Learning: 101 Strategies to Teach Any Subject**. Allyn and Bacon : Boston.

บทที่ 3

การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ

การเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย อย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง จังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง เครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียง และการเคาะจังหวะประกอบรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ มาประกอบการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมเน้นการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ผสมผสานหรือประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ที่อิสระ โดยใช้เสียงเพลงจังหวะ และทำนอง คำคล้องจอง หรือเครื่องดนตรีประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะ และควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้รวมถึงการจัดกิจกรรมทั้งเคลื่อนที่ และไม่เคลื่อนที่ การจัดกิจกรรมที่เคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการเคลื่อนไหวตามบทเพลง ผู้นำผู้ตาม ประกอบอุปกรณ์ตามคำสั่ง ตามข้อตกลง และการเคลื่อนไหวตามแนวคิดนวัตกรรมระดับปฐมวัย เช่น การเคลื่อนไหวโดยใช้สมองเป็นฐานหรือเคลื่อนไหวตามแนวคิดของ EF เป็นต้น การออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ โดยใช้เสียงเพลงคำคล้องจองการปฏิบัติตามสัญญาณที่เร็ว ช้า และหยุดตามสัญญาณ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดการคิดพื้นฐาน จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นการออกแบบกิจกรรม และกระบวนการในการเน้นความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายและจิตใจ โดยใช้ร่างกายเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะร่างกายและจิตใจด้วยการตอบสนองต่อเสียงดนตรีเสียงเพลง และจังหวะ โดยการแสดงท่าทางหรือการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้อย่างผสมผสานกัน อย่างกลมกลืนโดยแสดงท่าทางประกอบจังหวะเป็นกระบวนการแสดงความสามารถของตน โดยใช้ความสามารถทางร่างกาย และความรู้ของตนเองเพื่อให้เด็กค้นหาคำตอบด้วยตนเอง การเคลื่อนไหวมีความสัมพันธ์กับชีวิต เด็กรู้จักตนเองเกิดทักษะในการใช้ร่างกาย ทักษะในการควบคุมกล้ามเนื้อ การหยิบจับ และการแก้ปัญหา เพิ่มความรู้และเจตคติ

ประวัติความเป็นมากิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง จังหวะ และดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง ฯลฯ มาประกอบในการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมพัฒนาทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน ขา ลำตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ การเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการต่อสู้และการแข่งขันทำให้คนมีความเครียดมากขึ้น การผ่อนคลายด้วยการเคลื่อนไหวหรือการร้องเพลงจะทำให้คนเราสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การเคลื่อนไหวและจังหวะจึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสิ้นอายุขัย โดยเฉพาะเด็กแรกเกิดจะมีการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติโดยไม่ต้องรับการฝึกหัด เช่น การตื่นไปมา การไขว่คว้าเพื่อจับสิ่งของ การพลิกหมุนตัว ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายและการสื่อความหมาย เช่น เด็กทารกจะยกแขนและมือทั้งสองข้างขึ้นเพื่อต้องการให้แม่รู้ว่าเด็กอยากให้อุ้ม เด็กจะเบี่ยงหน้าหนีเมื่อไม่พอใจหรือไม่ต้องการกินยา เป็นต้น การเคลื่อนไหวของเด็กแต่ละครั้ง เป็นการสะสมขั้นพื้นฐานในการที่เด็กจะได้มาซึ่งความรู้อันจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในขั้นต่อไป การเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกระบวนการสำรวจความสามารถของตนเองโดยใช้การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ให้เข้ากับจังหวะดนตรี เพื่อหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เด็กจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะทางกลไกไปพร้อมกับทักษะอื่น ๆ ภรณ์ คุรุรัตน์ กล่าวว่าการส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการเคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับพัฒนาการและวัยของเด็กจะช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกละอารมณ์อย่างเปิดเผยและเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็กจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษา ดนตรี นาฏศิลป์ ฯลฯ เพลงเป็นคำประพันธ์หรือร้อยกรอง หรือเสียงของดนตรีที่มนุษย์สร้างขึ้นมา โดยมีเนื้อร้องและทำนองเพื่อใช้บรรเลงหรือสำหรับขับร้อง ปัจจุบันการสอนโดยใช้เพลงหรือกิจกรรมเข้าจังหวะมีบทบาทสำคัญในการช่วยในเรื่องการเรียนทุกรายวิชา และทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของเด็กวัยนี้ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงจะมีความสนใจในการร้องเพลง หรือการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ ให้เข้ากับจังหวะเพลง ครูจึงจัดกิจกรรมโดยใช้เพลงประกอบท่าทางเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อเร้าความสนใจหรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ครูตั้งเอาไว้ โดยบรรจุเนื้อหาที่ครูต้องการให้เด็กเรียนรู้เนื้อเพลง และเลือกเพลงที่มีทำนองเพลงที่คุ้นเคยอยู่แล้วเป็น

การช่วยให้เด็กร้องเพลงนั้นได้อย่างสนุกสนาน และได้รับความรู้ตามที่ครูต้องการโดยไม่รู้ตัว ซึ่งการนำเพลงมาสอนเด็กในวัยต่าง ๆ นั้น เยาวพา เดชะคุปต์ พบว่ามีการนำมาใช้กับเด็กเล็กมากที่สุด เนื่องจากเด็กวัยนี้ชอบความสนุกสนาน เป็นวัยที่ชอบเรียนรู้และชอบเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เด็ก ๆ มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเพลงได้ นอกจากนี้เพลงยังช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2560) การศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย ซึ่งประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเองเพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะในระยะแรกเริ่มชีวิตช่วงระยะปฐมวัยมีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นรากฐานของพัฒนาการก้าวต่อไปของชีวิตเด็กแต่ละคนเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้และความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองของเด็กที่จะส่งผลต่อเนื่องจากช่วงวัยเด็กไปสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการจัดประสบการณ์จะเกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมทุกด้านที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวในวิถีชีวิตของเด็กและในสังคมภายนอกอันจะส่งผลเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และสามารถพัฒนาต่อเนื่องไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

นิติธร ปิลวาสน์ (2556) กล่าวว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะโดยใช้เสียงเพลงคำคล้องจองจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือเสียงเพลงเสียงเคาะไม้เคาะเหล็กกรามะนากลอง ฯลฯ มาประกอบในการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมพัฒนาทางด้านร่างกายโดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่เช่นแขนขาลำตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ในร่างกายการเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพสังคมสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการต่อสู้และการแข่งขันทำให้คนมีความเครียดมากขึ้น การผ่อนคลายด้วยการเคลื่อนไหวหรือการร้องเพลงจะทำให้คนเราสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดได้ทั้งทางร่างกาย และจิตใจการเคลื่อนไหว และจังหวะจึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงสิ้นอายุขัย โดยเฉพาะเด็กแรกเกิดจะมีการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องรับการฝึกหัด เช่น การดิ้นไปมาการไขว่คว้าเพื่อจับสิ่งของการพลิกหมุนตัว ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย และการสื่อความหมายเช่นเด็กทารกจะยกแขน และมือทั้งสองข้างขึ้นเพื่อต้องการให้แม่รู้ว่าเด็กอยากให้อุ้มเด็กจะเบี่ยงหน้าหนีเมื่อไม่พอใจหรือไม่ต้องการกินยาเป็น

ต้นการเคลื่อนไหวของเด็กในแต่ละครั้งเป็นการสะสมขั้นพื้นฐานในการที่เด็กจะได้มา ซึ่งความรู้อันจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในขั้นต่อไปการเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกระบวนการสำรวจความสามารถของตนเองโดยใช้การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ให้เข้ากับจังหวะดนตรีเพื่อหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไขเด็กจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะทางกลไกไปพร้อมกับทักษะด้านอื่น ๆ การส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการเคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับพัฒนาการและวัยของเด็กจะช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกและอารมณ์ได้อย่างเปิดเผยและเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็กจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาต่าง ๆ

สรุปได้ว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง จังหวะ และดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง ฯลฯ มาประกอบในการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมพัฒนาทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน ขา ลำตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ การเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์

ความหมายของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

ธรรมชาติของเด็กปฐมวัยจะเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อใช้พลังกายและถ่ายพลังที่มีอยู่ล้นเหลือออกมา แต่ในขณะที่เดียวกันร่างกายและจิตใจของเด็กจะสมบูรณ์จากการเคลื่อนไหว ดังนั้นกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจึงได้รับการจัดเป็นกิจกรรมหลักเพื่อพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระ โดยใช้เสียงเพลง จังหวะ และทำนอง คำคล้องจอง หรือเครื่องดนตรีประกอบ การเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะ และควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้

สุวรรณี สร้อยเสนา (2559) กล่าวว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวคือการนำให้เด็กปฐมวัยจัดกิจกรรมไม่เพียงแต่เป็นการเล่นหรือจัดกิจกรรมเพื่อฝึกผู้นำผู้ตาม หรือฝึกปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น แต่เป็นกิจกรรมเคลื่อนไหว เพื่อจัดขึ้นในการพัฒนาและรู้เรื่องการมีสุขภาพร่างกายที่ดี จึงนำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมาเป็นเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมโดยพิจารณาออกกำลังกายซึ่งจะบริหารร่างกายและจิตใจมุ่งเน้นเคลื่อนไหว ให้สัมพันธ์กันฝึกกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ฝึกความแข็งแรงและความสมดุลของร่างกาย รวมถึงเป็นเกาะป้องกันอวัยวะภายในและเป็นพื้นฐานการทำกิจวัตร

ประจำวันต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งการจัดกิจกรรมทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานจะเริ่มปรากฏในวัยเด็กหรือช่วงอายุตั้งแต่ 2-6 ขวบเด็กจะเริ่มเคลื่อนไหวที่มากขึ้นเดินได้อย่างมั่นคงและมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาเพิ่มขึ้นและเพิ่มทักษะอื่น ๆ เช่น วิ่ง กระโดด ปีนป่ายรวมทั้งทักษะมือเช่นการขว้างการรับเด็กวัยนี้ จะควรได้รับการส่งเสริมการเคลื่อนไหวแบบต่างๆ ซึ่งกุกยา ตันติผลลาชีวะ (2547) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบการใช้อุปกรณ์ ว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่เน้นการให้เด็กใช้' ส่วนต่างๆของร่างกายให้สัมพันธ์กับอุปกรณ์ในการ' ประกอบการเคลื่อนไหว และมีการประสานสัมพันธ์ระหว่างประสาทมือกับตา เท้ากับตา มือกับเท้า เป็นการใช้กลไกของร่างกายทั้งหมด โดยมีอุปกรณ์เป็นตัวกระตุ้นให้เด็กสนุกสนาน เพลิดเพลินกับการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเคลื่อนไหว เช่น ลูกบอล ผ้าสีต่างๆ ห่วงยาง เชือก เป็นต้น และเยาวเรศ ธนวนกุล (2556) กล่าวว่ากิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบการใช้อุปกรณ์ว่าหมายถึง กิจกรรมเคลื่อนไหวที่เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจินตนาการตามจังหวะประกอบการใช้อุปกรณ์โดยมีการกำหนดสถานการณ์ ปัญหา เพื่อเป็นตัวกระตุ้นหรือ สิ่งเร้าให้เด็กได้คิดแก้ปัญหาด้วยการนำความรู้ ความคิดและประสบการณ์เดิมรวมทั้งอุปกรณ์ มาใช้แก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ เช่น เสียงตบมือ เคาะไม้ เสียงเพลง เป็นต้น

สรุปได้ว่า กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระ โดยใช้เสียงเพลง จังหวะ และทำนอง คำคล้องจองโดยมีร่างกายเป็นสื่อกลางในการแสดงออกของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กที่มีต่อการเคลื่อนไหวที่เพื่อให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างคล่องตัว ว่องไวกล้ามเนื้อแข็งแรงมีความยืดหยุ่นสามารถทรงตัวได้ดีหากเด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายมากเพียงใดย่อมเกิดการเรียนรู้ทางสังคมมากขึ้นเพราะกิจกรรมการเคลื่อนไหวมีผลต่อความสำเร็จการเรียนรู้ของเด็กและช่วยทักษะในการใช้ร่างกายทักษะการคุมกล้ามเนื้อได้อย่างดี

ความสำคัญของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญ คือ ส่งเสริมทักษะทางกลไกของร่างกายซึ่งทักษะทางกลไกนี้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ การเคลื่อนไหวและจังหวะจะช่วยสร้างประสบการณ์ในการพัฒนาศักยภาพทางกลไกแก่เด็กได้อย่างมากมาย เพราะการเคลื่อนไหวเริ่มตั้งแต่วัยแรกเกิดเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อการค้นพบสิ่งแวดล้อมใหม่ การเคลื่อนไหวของเด็กแต่ละครั้งเป็นการสะสมประสบการณ์ขั้นพื้นฐานให้เต็มมาซึ่งความรู้อันจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542) กล่าวว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด กล้าแสดงออกตามความคิด อารมณ์ต่าง ๆ และ

พัฒนาการด้านสติปัญญาในการใช้จินตนาการของตนเองในการเคลื่อนไหว และการคิด กิจกรรมร่วมกับเพื่อนอีกด้วย

ความสำคัญของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะว่าสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กโดยตรงเวลาที่เด็กได้ทำกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบดนตรีที่มีจังหวะสนุกสนานเร้าใจ สมองจะหลั่งสารแห่งความสุขออกมา ซึ่งช่วยพัฒนาความฉลาดทางปัญญา (IQ) ในส่วนความจำและเวลาที่เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหว ประกอบดนตรีร่วมกับผู้อื่นจะช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคม รู้จักใช้พื้นที่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก ได้ระบายอารมณ์ และเปิดเผยความรู้สึก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม และเป็นวิธีพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์วิธีหนึ่ง นอกจากนี้ธรรมชาติของเด็กปฐมวัย จะเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อใช้พลังกายและถ่ายพลังที่มีอยู่ล้นเหลือออกมาแต่ในขณะเดียวกันร่างกาย และจิตใจของเด็กจะสมบูรณ์จากการเคลื่อนไหว ดังนั้นกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจึงได้รับการจัดเป็นกิจกรรมหลักเพื่อพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีผลต่อการพัฒนาการเด็ก ดังนั้นการใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจึงมีผลทำให้เด็กเรียนรู้ร่างกายของตนเองว่า การใช้ร่างกายแต่ละส่วนอย่างไร ซึ่งมีความหมายต่อเด็กมาก เด็กจะมีโอกาสได้ประเมินความสามารถของตนเอง ให้เด็กได้คิด ได้ตัดสินใจว่าจะเคลื่อนไหวแบบใด อย่างไร อีกทั้ง การเคลื่อนไหวไปพร้อมเพื่อนอย่างมีความหมาย จะทำให้เด็กเรียนรู้การปฏิบัติต่อกัน ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจทั้งเป็นการลดอัตตา (Ego) ไปสู่การมีเหตุผลและคุณธรรม (superego) เด็กได้รับการฝึกการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ บุคลิก ขอบเขตรอบตัวด้วยการใช้เสียงเพลง ดนตรีทำให้เด็กเรียนรู้จังหวะ และเกิดจินตนาการ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะไว้เป็นกิจกรรมหลัก ในตารางกิจกรรมประจำวันที่เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยการต่อสู้ ดิ้นรน ควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะจะช่วยให้บุคคลได้ระบายออกทางความรู้สึก ผ่อนคลายความตึงเครียด ทางกาย-ใจ สามารถปรับตัวด้านสังคมได้ดีขึ้น ผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กๆ

สรุปได้ว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างเป็นอิสระหรือตามจังหวะเป็นการ พัฒนาทักษะกลไกของร่างกายรวมถึงการควบคุมอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และการเคลื่อนไหว แต่ละครั้งก่อให้เกิดพื้นฐานและการเรียนรู้ ทักษะทางสังคมด้านกล้าแสดงออก แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน และ

เปิดเผยความรู้สึกซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และเป็นวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระ โดยใช้เสียงเพลง จังหวะ และทำนอง คำคล้องจอง หรือเครื่องดนตรีประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะ และควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สามารถพัฒนาอวัยวะทุกส่วนของร่างกายให้เคลื่อนไหวอย่างสัมพันธ์กันและการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้
2. เด็กได้รับการผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยการคิดอย่างอิสระ และมีความสุขในการเรียนรู้
3. ให้เด็กได้รับประสบการณ์ ความสนุกสนาน รื่นเริง โดยผ่านกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่หลากหลาย
4. สนองความต้องการตามธรรมชาติ ความสนใจและความพอใจของเด็กในการเรียนรู้
5. เด็กเกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียภาพในการเคลื่อนไหวอย่างเสรีตามจังหวะ รวมทั้งเกิดทักษะ ในการฟังดนตรีหรือจังหวะต่างๆจากเครื่องเคาะจังหวะ เครื่องดนตรีที่หลากหลาย
6. พัฒนาทักษะด้านสังคม การปรับตัวการทำกิจกรรมกลุ่ม และความร่วมมือแบบมีส่วนร่วม
7. เด็กเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการและให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
8. พัฒนาทักษะทางภาษาด้านการฟัง การพูด การอ่าน ฟังคำสั่ง การปฏิบัติตามข้อตกลง และปฏิบัติตามได้
9. ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี
10. เกิดความซาบซึ้ง สุนทรียภาพ

นอกจากนี้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพ.ศ. 2560 กล่าวว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ และอุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบการเคลื่อนไหว ซึ่งจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็กกรึงกรึง รำมะนา กลอง กรับ ฯลฯ มาประกอบการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ เด็กวัยนี้ร่างกาย

กำลังอยู่ในระหว่างพัฒนาการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ยังไม่ประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาอวัยวะทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์กันได้ดีในการเคลื่อนไหว
2. เพื่อฝึกทักษะภาษา ฝึกฟังคำสั่ง และข้อตกลง
3. เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและสุนทรีย์ภาพในการเคลื่อนไหว
4. เพื่อพัฒนาด้านสังคม การปรับตัวและความร่วมมือในกลุ่ม
5. เพื่อให้โอกาสเด็กได้แสดงออก และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความตึงเครียด
7. เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ สนุกสนาน รื่นเริงจากการเคลื่อนไหว และจังหวะแบบต่างๆ

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีส่วนในการพัฒนาอวัยวะทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์กันได้ดีในการเคลื่อนไหว และสนองความต้องการตามธรรมชาติ ความสนใจและความพอใจของเด็กเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรีย์ภาพในการเคลื่อนไหวตามจังหวะและผ่อนคลายความตึงเครียดทำให้ได้รับประสบการณ์ สนุกสนาน รื่นเริงจากการเล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะแบบต่างๆ พัฒนาด้านสังคม การปรับตัว และความร่วมมือในกลุ่มเปิดโอกาสเด็กได้แสดงออกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

องค์ประกอบของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

การจัดกิจกรรมที่ให้มีการเคลื่อนไหวร่างกายการฟังสัญญาณ การปฏิบัติตามข้อตกลง การฝึกเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดีการแสดงออกเรียนรู้จังหวะความจำความสนุกสนานเพลิดเพลินฝึกจินตนาการความคิดสร้างสรรค์โดยมี เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวและจังหวะ คือ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดด การทำท่าทางควมบ้า การเขย่ง ฯลฯ
2. การเล่นเลียนแบบ คือ การเล่นสมมติให้เด็กเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจเคลื่อนที่หรืออยู่กับที่ เช่น เลียนแบบท่าทางสัตว์ เลียนแบบวัตถุที่เคลื่อนที่ได้ เช่น เครื่องบิน รถไฟ ฯลฯ
3. การเคลื่อนไหวตามบทเพลง คือ การเคลื่อนไหวท่าท่าประกอบเพลง เช่น เพลงไถ่คมนาคน เพลงสวัสดีปีใหม่ ฯลฯ
4. การทำท่ากายบริหารประกอบเพลง คือ การทำท่ากายบริหารตามจังหวะและทำนองเพลงหรือคำคล้องจอง

5. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ คือ การเคลื่อนไหวที่เด็กคิดสร้างสรรค์ทำทางขึ้นเองขึ้นนำ ด้วยการป้อนคำถามหรือการออกคำสั่ง หรือการเคลื่อนไหว โดยการใช้อุปกรณ์ประกอบการฝึก เช่น ห่วงหวาย แล่นผ้า ธิบิ้น ถูทราย ฯลฯ

6. การเล่นหรือแสดงท่าทางตามคำบรรยาย เรื่องราว คือ การเคลื่อนไหวหรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราวหรือคำบรรยายที่ครูเล่า

7. การปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อตกลง คือ การเคลื่อนไหวที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม

8. การทำท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม คือ การเล่นเคลื่อนไหวหรือท่าทางจากความคิดสร้างสรรค์

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547) กล่าวว่า กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กทราบว่าร่างกายของเขาสามารถทำอะไรได้ มีทิศทางอย่างไร เกี่ยวข้องกับคนอื่น และสิ่งแวดล้อมอย่างไร ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวจึงประกอบด้วย

1. บริเวณพื้นที่ หมายถึง บริเวณที่เด็กเคลื่อนไหวซึ่งจะเกี่ยวข้องกับร่างกายเด็ก บุคคลรอบตัวเด็ก อุปกรณ์หรือวัตถุอื่น ๆ ที่ช่วยให้เด็กเคลื่อนไหวได้รอบ ๆ อย่างปลอดภัย ในที่นี้หมายถึงทิศทางการเคลื่อนไหวระดับสูงต่ำของการเคลื่อนไหว และขนาดบริเวณพื้นที่ด้วย พื้นที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้บริเวณรอบตัว การใช้ประโยชน์และเข้าใจความหมายของพื้นที่รอบตัว

2. เวลาที่ใช้ในการเคลื่อนที่ หมายถึง ความเร็วช้าของการเคลื่อนที่

3. ระดับของการเคลื่อนไหว เป็นปริมาณและจำนวนของความแข็งแรงในการเคลื่อนไหว เดินเบาหนัก อ่อนตัวหรือตึงตัวในการเคลื่อนไหวและจังหวะระดับของการเคลื่อนไหวจะทำให้เด็กได้เรียนรู้และสุนทรีย์กับท่าทางและจังหวะอีกทั้งลดความจำเจในท่าทาง

4. ท่าทางการเคลื่อนไหว หมายถึง ลำดับขั้นและทิศทางการเคลื่อนที่ที่ต้องเปลี่ยนจากขั้นหนึ่งไปสู่อีสภาพการณ์หนึ่งนั่นคือการเปลี่ยนจังหวะ การใช้เสียงและการใช้อุปกรณ์เพื่อประสาน การเคลื่อนไหวของร่างกายกับจังหวะ

5. บรรยากาศในการเคลื่อนไหว สิ่งแวดล้อม อากาศเป็นบรรยากาศที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึก และความต้องการการเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งระยะหลังจะมีการนำดนตรีหรือเพลงมาประกอบกิจกรรมการเคลื่อนไหว

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่ากำหนดขอบข่ายหรือองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะไว้ดังนี้

1. **กิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐาน** เป็นกิจกรรมที่ต้องฝึกทุกครั้งก่อนที่จะเริ่มฝึกกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปลักษณะการจัดกิจกรรมมีจุดเน้นในเรื่องจังหวะและการเคลื่อนไหวหรือท่าทางอย่างอิสระ

การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก มี 2 ประเภท คือ การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ เช่น ตบมือ ผงกศีรษะ ขยิบตา ซันเข้า เคาะเท้าเคลื่อนไหวมือและแขน มือและนิ้วมือ เท้าและปลายเท้า การเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ เช่น คลาน คืบ เดิน วิ่ง กระโดดควบม้า ก้าวกระโดด เขย่ง ก้าวชิต โดยกิจกรรมการ เคลื่อนไหวพื้นฐานอาจดำเนินการ ดังนี้

1.1 ให้เด็กทราบถึงข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดสัญญาณและจังหวะ โดยผู้สอนต้องทำ ความเข้าใจกับเด็กก่อนว่า สัญญาณนั้นหมายถึงอะไร เช่น

(1) ให้จังหวะ 1 ครั้ง สม่่าเสมอ แสดงว่า ให้เด็กเดินหรือเคลื่อนไหวไปเรื่อย ๆ ตาม จังหวะ

(2) ให้จังหวะ 2 ครั้งติดกัน แสดงว่า ให้เด็กหยุดการเคลื่อนไหว โดยเด็กจะต้องหยุด นิ่งจริง ๆ หากกำลังอยู่ในท่าใด ก็ต้องหยุดนิ่งในท่านั้น จะเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนท่าไม่ได้

(3) ให้จังหวะเร็ว แสดงว่า ให้เด็กเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว หรือเคลื่อนที่เร็วขึ้น เช่น การ ฝึกการเป็นผู้นำหรือผู้ตามจะหมายถึงการเปลี่ยนตำแหน่ง

1.2 ให้เด็กเคลื่อนไหวอย่างอิสระตามความคิดหรือจินตนาการของตนเอง โดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้มากที่สุด และขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงองค์ประกอบพื้นฐานในการเคลื่อนไหว ซึ่ง ได้แก่ การใช้ร่างกายตนเอง การใช้พื้นที่บริเวณ การเคลื่อนไหวอย่างมีอิสระ มีระดับและทิศทาง

2. กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับเนื้อหา เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหว ร่างกายโดยเน้นการทบทวนเรื่องที่ได้รับรู้จากกิจกรรมอื่น และนำมาสัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้หรือ เรื่องอื่น ๆ ที่เด็กสนใจ ได้แก่

2.1 การเคลื่อนไหวเลียนแบบ เป็นการเคลื่อนไหวเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น การ เลียนแบบท่าทางสัตว์ การเลียนแบบท่าทางคน การเลียนแบบเครื่องยนต์กลไกและเครื่องเล่น และ การเลียนแบบปรากฏการณ์ธรรมชาติ

2.2 การเคลื่อนไหวตามบทเพลง เป็นการเคลื่อนไหวหรือทำท่าทางประกอบเพลง เช่น เพลงไก่ เพลงข้ามถนน เพลงสวัสดี

2.3 การทำท่าทางกายบริหารประกอบเพลงหรือคำคล้องจอง เป็นการท่าทางการ บริหารกายบริหารตามจังหวะและทำนองเพลงหรือคำคล้องจอง เช่น เพลงกำมือแบมือ เพลงออก กำลึงกายรับแสงตะวัน คำคล้องจองฝนตกพราพรา

2.4 การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเคลื่อนไหวที่让孩子คิดสร้างสรรค์ท่าทางขึ้น เองหรืออาจชี้้นำด้วยการป้อนคำถาม เคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ห่วงหวาย แถบผ้า ริบบิ้น ถูทราย

2.5 การเคลื่อนไหวหรือการแสดงท่าทางตามคำบรรยายหรือเรื่องราว เป็นการเคลื่อนไหวหรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราว หรือคำบรรยายที่ผู้สอนเล่า

2.6 การเคลื่อนไหวหรือการแสดงท่าทางตามคำสั่ง เป็นการเคลื่อนไหวหรือท่าทางตามคำสั่งของครู เช่น การจัดกลุ่มตามจำนวน การทำท่าทางตามคำสั่ง

2.7 การเคลื่อนไหวหรือการแสดงท่าทางตามข้อตกลง เป็นการเคลื่อนไหวหรือท่าทางตามข้อตกลงที่ได้ตกลงไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม

2.8 การเคลื่อนไหวหรือการแสดงท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม เป็นการเคลื่อนไหวหรือท่าทางจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเอง แล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม จากรูปแบบการเคลื่อนไหวข้างต้น ลักษณะการเคลื่อนไหวของเด็กอาจมีลักษณะต่าง ๆ เช่น ช้า เร็ว นุ่มนวล ท่าทางแข็งข็ง ร่าเริง มีความสุข หรือเศร้าโศกเสียใจ และมีทิศทางการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน เช่น การเคลื่อนไหวไปข้างหน้าและข้างหลัง ไปข้างซ้ายและข้างขวา เคลื่อนตัวขึ้นและลง หรือเคลื่อนไหวรอบทิศทางโดยให้มีระดับของการเคลื่อนไหวสูง กลาง และต่ำ ในบริเวณพื้นที่ที่เด็กต้องการเคลื่อนไหว

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของกิจกรรมเคลื่อนไหว ได้แก่ บริเวณพื้นที่ที่ใช้ในการเคลื่อนที่ ความเร็ว-ช้าของการเคลื่อนที่ ระดับความหนักเบาในการเคลื่อนไหว ท่าทางในการเคลื่อนไหว และบรรยากาศสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหว ซึ่งล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูสามารถวางแผนในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

หลักการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

1. บทบาทของครูกับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

ธรรมชาติของเด็กปฐมวัยจะชอบการเคลื่อนไหว เพลงและดนตรี ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว โดยนักการศึกษาได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดกิจกรรม ดังต่อไปนี้

สุวรรณณี สร้อยเสนา (2559) กล่าวว่า การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว การเดิน การยืน เป็นการช่วยส่งเสริมความเคลื่อนไหวในอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและช่วยผ่อนคลายอารมณ์ กิจกรรมนี้ โดยครูมีบทบาทที่ตระหนักถึงการเรียนเพื่อสอนพัฒนาเด็ก โดยจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวให้เหมาะสมควรส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายกล้ามเนื้อมัดใหญ่เพื่อให้เด็กมีความสมบูรณ์แข็งแรง ร่างกาย โดยเน้นเด็กปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรงทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ

วารุณี สกุลภรณ์ (2562) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางการเคลื่อนไหวในเชิงปฏิบัติการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาของเด็กปฐมวัย ครูจะไม่สอนทักษะเชิงวิชาการจะไม่ใช่เป็นรูปแบบและกฎเกณฑ์ แต่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความท้าทายให้เด็กฟังเสียงต่าง ๆ และให้เกิดทักษะการฟัง จำแนกเสียงต่าง ๆ เสียงช้า-เร็วตามจังหวะดนตรี และกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นโดยให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กด้วยในการเล่นประกอบเพลง ดนตรี การเคลื่อนไหวตามจังหวะช้า-เร็ว การให้เด็กคิดท่าทางด้วยตนเองจะช่วยให้เด็กก้าวไปสู่การพัฒนาการด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงออกอย่างมั่นใจการส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว

กมลทิพย์ นิ่มศธาวัช (2560) กล่าวว่า ครูจะต้องวางแผนและจัดการเรียนรู้โดยยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เน้นการปรับตัวอย่างสมดุลตามพัฒนาการทุกด้านในช่วงรอยเชื่อมต่อจัดกิจกรรมเรียนรู้เน้นการเล่นและการลงมือปฏิบัติรวมทั้งการได้เคลื่อนไหวร่างกายร้องเพลง การผลิตผลงานศิลปะ และการทำกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อนพยายามสร้างทัศนคติกับเด็กในการมาโรงเรียนโดยการเปิดโอกาสให้อิสระกับเด็กขณะที่อยู่ในชั้นเรียนทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายในการมาโรงเรียนรวมถึงการเสริมแรงเมื่อได้ทำกิจกรรมต่างๆได้ประสบผลสำเร็จในชั้นเรียน

สรุปได้ว่า ครูจะต้องเข้าใจถึงวุฒิภาวะและความพร้อมของเด็กเพื่อที่จะหากิจกรรมให้เด็กได้ทำอย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศให้เด็กรู้สึกปลอดภัยและยอมรับจากผู้อื่นในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ครูได้สร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ และเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การฟังการตอบสนองการเรียนแบบการใช้เสียงนิ้วมือแขนและส่วนอื่นๆของร่างกายเพื่อไปสู่ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถพิเศษของเด็ก อีกทั้งเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี เด็กจะเรียนรู้และซึมซับจากแบบอย่างในการปฏิบัติของครู

2. วิธีการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะมีหลายรูปแบบ การออกแบบกิจกรรม จึงต้องประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือการเคลื่อนไหว พื้นฐาน และการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ แต่มีแนวคิดที่สถานศึกษาได้นำแนวคิดของนวัตกรรมปฐมวัยมาออกแบบการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เช่น การเคลื่อนไหว โดยใช้บูรณาการกับสมองเป็นฐาน และแนวคิด โดยใช้ดนตรีบรรเลงประกอบการจัดกิจกรรม หรือการเคลื่อนไหวยืดหยุ่นร่างกายด้วยกิจกรรม โยคะสำหรับเด็กปฐมวัย ก็ส่งผลดีต่อร่างกาย และการยืดหยุ่นกล้ามเนื้อ การทรงตัว ส่งผลต่อพัฒนาการทางร่างกาย ทั้งกล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ในรูปแบบสามารถแยกเป็นประเภทของการเคลื่อนไหว และจังหวะได้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน (อยู่กับที่เคลื่อนที่) ลักษณะการเคลื่อนไหว

1. ซ้ำ ได้แก่ การคืบ คลาน
2. เร็ว ได้แก่ การวิ่ง
3. นุ่มนวล ได้แก่ การไหว้ การบิน
4. ชิ่งชิ่ง ได้แก่ การกระต๊อบเท้าตัง ๆ ตีกลองตัง ๆ
5. ร่าเริงมีความสุข ได้แก่ การตบมือ การหัวเราะ
6. เศร้าโศกเสียใจ ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง

2. ทิศทางการเคลื่อนไหวเคลื่อนไหว

1. เคลื่อนไหวไปข้างหน้า และข้างหลัง
2. เคลื่อนไหวไปข้างซ้าย และข้างขวา
3. เคลื่อนตัวขึ้นลง
4. เคลื่อนไหวรอบทิศ

2.1 รูปแบบการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็กมี 2

ประเภท

2.1.1 เคลื่อนไหวอยู่กับที่ ได้แก่ ตบมือ ผงกศีรษะ ขยิบตา ชันเข่า เคาะเท้า
เคลื่อนไหวมือและแขน มือและนิ้ว เท้าและปลายเท้า

2.1.2 การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ ได้แก่ คลาน คืบ เดิน วิ่ง กระโดด ควมบ้า ก้าว
กระโดด

2.1.3 การเลียนแบบ มี 4 ประเภท

1. เลียนแบบท่าทางสัตว์
2. เลียนแบบท่าทางคน
3. เลียนแบบเครื่องยนต์กลไก และเครื่องเล่น
4. เลียนแบบปรากฏการณ์ธรรมชาติ

2.1.4 การเคลื่อนไหวตามบทเพลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าท่าทางประกอบ
เพลง เช่นเพลง ข.ไข่ หรือเพลงตามสมัยนิยม เป็นต้น

2.2. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหา

การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะเป็นการออกแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลายวิธี
โดยสามารถหมุนเวียนแต่ละวันจนครบทุกประเภท ที่สำคัญควรออกแบบบทเพลงที่นำมาประกอบ

กิจกรรมควรสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ และมีการใช้เครื่องดนตรี สิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ที่มีในห้องเรียน หรือวัสดุธรรมชาติมาประกอบการจัดกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมมีดังนี้

กิจกรรมเนื้อหาสัมพันธ์โดยเน้นการทบทวนเรื่องที่ได้รับรู้จากกิจกรรมอื่นที่นำมาสัมพันธ์กับเนื้อหา ดังนี้ 1. การเลียนแบบ 2. การทำท่าทางประกอบเพลงหรือคำคล้องจอง 3. การปฏิบัติตามคำสั่ง 4. การปฏิบัติตามข้อตกลง 5. การเป็นผู้นำผู้ตาม 6. การทำท่าทางตามจินตนาการประกอบอุปกรณ์ 7. ท่าทางกายบริหาร เพลง/คำคล้องจอง 8. ตามคำบรรยาย

ตัวอย่าง การจัดกิจกรรมตามข้อตกลง

1. ครูบอกให้เด็กทราบว่ากิจกรรมที่จะทำต่อไปนี้สมมติเป็นหน่วย “สัตว์ป่า” โดยครูจะพาไปเที่ยวสวนสัตว์ ครูกำหนดในมุมว่าให้มุมห้องมุมที่ 1 เป็นกรง “เสือ” มุมที่ 2 เป็นกรง “สิงโต” มุมที่ 3 เป็นกรง “ช้าง” มุมที่ 4 เป็นกรง “หมู”

2. ครูชี้แจงข้อตกลงว่าเด็ก ๆ จะต้องจำให้ได้ว่าสวนอะไรอยู่ที่ไหน

3. เมื่อได้ยินสัญญาณให้เด็กเคลื่อนไหวเด็ก ๆ จะต้องเคลื่อนไหวตามจังหวะโดยไม่ชนกัน และพยายามเคลื่อนไหวให้ทั่วห้อง

4. เมื่อได้ยินสัญญาณหยุดให้ตั้งใจฟังคำสั่งของครูให้ดี “ไปดูกรงเสือ” เด็กจะต้องวิ่งเข้ามุมสมมติเป็นกรง “เสือ” ทันที

5. กิจกรรมตามธรรมชาติ เช่น ตกปลา พายเรือ ว่ายน้ำ การยก แยกหาม เป็นต้น

6. ชีวิตรอบตัวเด็ก เช่น ชีวิตในบ้าน ในโรงเรียน

7. ชีวิตสัตว์ต่าง ๆ

8. ปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ลม ฝน พายุ เป็นต้น

9. เครื่องเล่นต่าง ๆ เช่น เรือ เครื่องบิน รถไฟ ตุ๊กตา เป็นต้น

10. ความรู้สึกนึกคิด เช่น หัวเราะ ร้องไห้ ตกใจ รัก ฯลฯ

11. เสียงต่าง ๆ เช่น เปาะแปะ ตึกตอก ฯลฯ

การจัดกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1. การทำท่าทางกายบริหารประกอบเพลง ได้แก่ การทำท่าทางกายบริหารตามจังหวะและประกอบเพลง หรือคำคล้องจอง

2. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ คือ เป็นท่าทางขึ้นเองอาจชี้หน้าโดยการป้อนคำถามเคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ห่วงยาง แถบผ้า บัตรคำ ริบบิ้น ฯลฯ

3. การเล่นหรือการทำท่าทางตามคำบรรยาย เรื่องราว ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราวหรือคำบรรยายที่ผู้สอน เล่า
4. การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือข้อตกลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทาง ตามสัญญาณตามคำสั่งที่ตกลงไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม
5. การฝึกท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเองแล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม
6. กิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะที่ครูปฐมวัยควรจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยกิจกรรมเคลื่อนไหวตามเสียงเพลงเป็นรูปแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะสำหรับเด็กปฐมวัยที่ครูมักชอบจัดให้เด็กมากที่สุดเพราะ เด็กปฐมวัยมักชอบอยู่กับเสียงเพลงที่ทำให้เพลิดเพลินและสนุกสนาน ยิ่งเป็นจังหวะรวดเร็วก็ยิ่งทำให้กิจกรรมมีความน่าตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งคุณครูจะใช้เพลงประกอบในหน่วยการเรียนรู้ของสัปดาห์นั้น ๆ เช่น หากสัปดาห์นี้เด็กได้เรียนในหน่วยฝนก็จะร้อง “เพลงหลบฝน” เพื่อให้เด็กได้เคลื่อนไหวตามความหมายของเพลงที่เหมือนกันโดยที่มีคุณครูเป็นผู้นำท่าทางประกอบ เป็นต้นแต่บางวันก็อาจมีการเปิดเพลงบรรเลงอิสระให้เด็กได้เคลื่อนไหวตามจินตนาการเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างเพลง

เพลง หลบฝน (หน่วยฝน)

ซ่า ซ่า ซ่า ฝนตกลงมากระเซ็นเป็นฝอยเด็ก ๆ หลบฝนกันหน่อย เด็ก ๆ หลบฝนกันหน่อย
เปียกฝนเล็กน้อย เดี่ยวจะเป็นหวัดเอ๋ย *ฮัดแฮฮัดแฮฮัดแฮ (ซ้ำ 1 ครั้ง)

เพลง ฉันทือเมฆ

ฉันทือเมฆ ๆ ลอยไปลอยมา อยู่บนฟากฟ้าลอยไปลอยมา ลอยมาลอยไป
ฉันทือเมฆขึ้นจากไอน้ำน้อย ที่ลอยขึ้นบนนภาแล้วเจออากาศที่เย็น ๆ ฉันทือเมฆจึงเข้ามา
เข้ามารวมตัวกัน มาผูกสัมพันธ์คือเมฆกิจกรรมเคลื่อนไหวตามคำบรรยาย

กิจกรรมเคลื่อนไหวตามคำสั่งเป็นกิจกรรมเคลื่อนไหวที่ครูจะมีการบรรยายสถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่อาจคิดเองหรือนำมาจากนิทานให้เด็กได้แสดงการเคลื่อนไหวเป็นตัวละครนั้นแล้วเมื่อเจอกับจุดที่น่าตื่นเต้นก็ให้ทุกคนท่าทางตื่นเต้นไปกับเรื่องราว กิจกรรมนี้จะทำให้เด็กปฐมวัยรู้สึกสนุกและอยากรู้ว่าการดำเนินเรื่องราวตามคำบรรยายของคุณครู พวกเขาต้องเจอกับอะไรบ้างที่

เป็นสิ่งที่น่ากลัว น่าสนใจอยู่ในภาพจินตนาการซึ่งตัวเองสร้างขึ้น และยังฝึก ให้เด็กรู้วิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันได้ด้วยหากเกิดเหตุการณ์เหมือนในเรื่องราวจริง ๆ

กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรีเป็นกิจกรรมที่ครูจะนำเครื่องดนตรี เช่น กลอง กีตาร์ หรือแทมโบรีน เป็นต้น มาใช้ให้เกิดจังหวะช้าและเร็ว ไม่มีการร้องเพลง เน้นเพียงสร้างจังหวะเท่านั้น ซึ่งเด็กปฐมวัยจะได้เคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรีที่ครูกำหนดซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการเคลื่อนไหวไปข้างหน้าแบบวงกลมใหญ่ในห้องเรียน หากคุณครูเล่นดนตรีในจังหวะช้าก็ให้เด็กเคลื่อนไหวช้า ๆ แต่หากเล่นในจังหวะเร็วก็ให้เด็กเคลื่อนไหวเร็ว ๆ ในบางครั้งกิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรีจะถูกต่อยอดนำมาใช้เป็นการสร้างกติกาให้สัญญาณกับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กฝึกจดจำ ใช้ไหวพริบ และเข้าใจในสัญลักษณ์ต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น หากคุณครูเคาะแทมโบรีนเป็นจังหวะช้าก็ให้เด็ก ๆ ทำท่าเลียนแบบนกบินแต่เมื่อเคาะเร็วก็ให้เด็กทำท่าเลียนแบบเพนกวิน เป็นต้นและเป็นกิจกรรมที่บูรณาการในเรื่องของกิจกรรมเคลื่อนไหวพื้นฐานเข้ากับกิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรี

2.3 การเคลื่อนไหวเบื้องต้นสำหรับเด็กปฐมวัย

การดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ (พื้นฐาน)

1. กิจกรรมพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่ต้องฝึกทุกครั้งก่อนที่จะทำกิจกรรมอื่น ลักษณะการจัดกิจกรรมมีจุดเน้นในเรื่องจังหวะและการเคลื่อนไหวหรือท่าทาง อย่างอิสระ เช่น

- ให้จังหวะ 1 ครั้ง สม่าเสมอ แสดงว่า ให้เด็กเดินและเคลื่อนไหวหรือไปเรื่อย ๆ

ตามจังหวะ

- ให้จังหวะ 2 ครั้งติดกัน แสดงว่า ให้หยุดการเคลื่อนไหว

- ให้จังหวะเร็ว แสดงว่า ให้เด็กเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วแต่ในบางกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

1. ควรเริ่มจากการให้เด็กได้เคลื่อนไหวเป็นอิสระตามลำพังคนเดียว 2 คน 3-4 คน และเป็นกลุ่มตามลำดับ ตามเสียงสัญญาณ หรือจังหวะ

2. ครูควรสนับสนุนให้เด็กทำท่าทางประกอบการเคลื่อนไหวตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเองไม่ให้ซ้ำกับผู้อื่น

3. การฝึกให้เด็กฟัง และปฏิบัติตามสัญญาณหรือข้อตกลงในการเคลื่อนไหว เช่น

- เคาะ 1 ที แล้วเคาะไปเรื่อย ๆ หมายถึง “เดิน”

- เคาะ 2 ทีติดกัน หมายถึง “หยุด” เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณนี้ เด็กต้องหยุดนิ่งจริง ๆ กำลังอยู่ในท่าใดก็ต้องหยุดในท่านั้นทันที

- การเคาะไปเรื่อย ๆ อาจเป็นการเดินไปข้างหน้า หรือเดินถอยหลังดั่งนั้นเด็กจึงต้องฟังและจำเสียงสัญญาณให้ได้

4. การเคลื่อนไหวควรให้เด็กได้ใช้ร่างกายทุกส่วนให้มากที่สุด และมีการเคลื่อนไหวเป็น 3 ระดับ เช่น ทำตัวให้ต่ำที่สุด ขนาดกลาง และสูงที่สุด

5. การฝึกเป็นผู้นำ ผู้ตาม ครูควรกำหนดให้คนหนึ่งเป็นผู้คิดท่าทางขณะเคลื่อนไหวไปตามจังหวะคนอื่น ๆ จะต้องทำตาม ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำ ผู้ตาม

6. การฝึกจินตนาการจากคำบรรยายเป็นเรื่องราว โดยครูทำความเข้าใจกับเด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

รูปแบบของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

การออกแบบการจัดกิจกรรมจึงมีความหลากหลายของการเคลื่อนไหวของเด็กมีลักษณะต่างๆ ดังนี้ กิจกรรมเคลื่อนไหวช้า ได้แก่ การคืบ คลาน การเคลื่อนไหวเร็ว ได้แก่ การวิ่งการจินตนาการท่าทางที่นุ่มนวล ได้แก่ การไหว้ การบิน การแสดงออกถึงการชิงชัง ได้แก่ การกระต๊อบเท้าตัง ๆ ตีกลองตังๆ และความร่าเริงมีความสุข ได้แก่ การตบมือ หัวเราะ การแสดงอารมณ์ เศร้าโศกเสียใจ ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง ฯลฯ รวมถึงทิศทางการเคลื่อนไหว เช่นการเคลื่อนไหวไปข้างหน้าและข้างหลังการเคลื่อนไหวไปข้างซ้ายและข้างขวาการ เคลื่อนตัวขึ้นและลงและเคลื่อนไหวรอบทิศทางเคลื่อนไหวจึงมีหลายรูปแบบดังนี้

1. การเคลื่อนไหวแบบไม่เคลื่อนที่มีการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1.1 การก้มตัว (bending)
- 1.2. การเหยียดตัว (stretching)
- 1.3. การบิดตัว (twisting)
- 1.4. การดึง (pulling)
- 1.5. การหมุน (turning)
- 1.6. การโยกตัว (rocking)
- 1.7. การแกว่ง หรือหมุนเหวี่ยง (swinging)
- 1.8. การดัน (pushing)
- 1.9. การสั่น (shaking)
- 1.10. การโอนเอน (swaying)
- 1.11. การตี (striking)

2. การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่

- 2.1. การเดิน (walking)
- 2.2. การวิ่ง (running)
- 2.3. กระโดด (jumping)
- 2.4. กระโจน (leaping)
- 2.5. กระโดดขาเดียว (hopping)
- 2.6. ก้าวกระโดด (skip)
- 2.7. การควมม้า (gallop)
- 2.8. การไถลหรือสไลด์ (sliding)

3. การเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์

- 3.1. ใช้อุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ
- 3.2. ใช้อุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวพร้อมกับดนตรี
- 3.3. เคลื่อนไหวร่างกายไปในทิศทางต่าง ๆ พร้อมกับอุปกรณ์นำระดับสูง กลาง ต่ำ และ

อวัยวะส่วนต่าง ๆ

- 3.4. จับคู่เคลื่อนไหวร่างกายพร้อมกับผ้า
- 3.5. เคลื่อนไหวร่างกายประกอบกระดาษ
- 3.6. เคลื่อนไหวกลุ่มประกอบเชือก
- 3.7. ยืนเป็นวงกลม วางอุปกรณ์ไว้กลางวงแล้วเคลื่อนที่ไปรอบๆ

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะมีบทบาทและสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเด็กแต่ละคนจะต้องทราบว่าร่างกายของเขานั้นสามารถทำอะไรได้บ้าง เขาสามารถเคลื่อนไหวร่างกายไปได้อย่างไร ไปในทิศทางใด จะต้องสัมพันธ์กับสิ่งใดหรือจะต้องใช้อุปกรณ์อะไรที่จะช่วยให้เขาสามารถเคลื่อนไหวอย่างสัมพันธ์กัน สุพิตร สมานิติ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะเป็นรากฐานของการเคลื่อนไหว ดังนี้

1. บริเวณพื้นที่ (Space) หมายถึง สถานที่ที่เด็กต้องการในการเคลื่อนไหว ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

1.1 บุคคลที่อยู่รอบตัวเด็กในขณะที่เด็กมีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น แขน ขา ลำตัว ในขณะที่ทำอยู่กับที่

1.2 อุปกรณ์หรือวัตถุอื่น ๆ ที่จะช่วยให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวไปได้รอบ ๆ บริเวณพื้นที่ได้อย่างปลอดภัย

1.3 ทิศทาง (Direction) ได้แก่ การเคลื่อนไหวไปข้างหน้า การเคลื่อนไหวถอยหลัง การเคลื่อนไหวไปด้านข้าง การเคลื่อนไหวไปด้านบน การเคลื่อนไหวไปด้านล่าง การเคลื่อนไหวเป็นวงกลม การเคลื่อนไหวแบบคดเคี้ยว และการเคลื่อนไหวแบบบิดตัว เป็นต้น

1.4 ระดับของการเคลื่อนไหว ได้แก่ ระดับความสูงมาก ระดับความสูงปานกลาง และระดับต่ำ

1.5 ขนาด ได้แก่ บริเวณพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ บริเวณพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก

2. เวลาที่ใช้ในการเคลื่อนที่ หมายถึง ระดับความช้า – เร็ว ของการเคลื่อนไหว เช่น เคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ เคลื่อนไหวในระดับความเร็วปานกลาง เคลื่อนไหวในระดับความเร็วมาก เคลื่อนไหวอย่างเรียบร้อยนิ่มนวล เป็นต้น

3. ความแรงของการเคลื่อนไหว หมายถึง ปริมาณหรือจำนวนของความแข็งแรงหรือความแข็งแรงที่ต้องการเพื่อการเคลื่อนไหวที่เหมาะสม เช่น เบามาก หนักมาก แรงมาก ความอ่อน และความตึงตัว เป็นต้น

4. การเปลี่ยนทิศทางหรือท่าทางของการเคลื่อนไหว หมายถึง ลำดับขั้นหรือการเปลี่ยนแปลงตอนของการเคลื่อนไหวย่างหนึ่งไปสู่การเคลื่อนไหวย่างหนึ่ง หรือการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งทิศทางจากสภาพการณ์หนึ่งไปสู่อีกสภาพการณ์หนึ่ง

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของการเคลื่อนไหวนั้น ประกอบด้วยบริเวณพื้นที่ เวลาที่ใช้ในการเคลื่อนที่ ความแรงของการเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนทิศทางหรือท่าทางของการเคลื่อนไหวย่างต่าง ๆ เหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่เป็นรากฐานของการเคลื่อนไหวดังนี้

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็กมี 2 ประเภท

1.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ได้แก่ ตบมือ ผงกศีรษะ ขยิบตา ชันเข่า เคาะเท้า เคลื่อนไหว มือและแขน มือและนิ้วมือ เท้าและปลายเท้า

1.2 การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ ได้แก่ คลาน คืบ เดิน วิ่ง กระโดด คืบหน้า ก้าวกระโดด

2. การเลียนแบบมี 4 ประเภท ได้แก่

2.1 เลียนแบบท่าทางสัตว์

2.2 เลียนแบบท่าทางคน

2.3 เลียนแบบเครื่องดนตรีกลไกและเครื่องเล่น

2.4 เลียนแบบปรากฏการณ์ธรรมชาติ

3. การเคลื่อนไหวตามบทเพลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางประกอบเพลง เช่น เพลงไก่ เพลงข้ามถนน ฯลฯ

4. การทำท่าทางกายบริหารประกอบเพลง ได้แก่ การทำท่าทางกายบริหารตามจังหวะ และ ทำนองเพลง หรือคำคล้องจอง

5. เคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่让孩子คิดสร้างสรรค์ท่าทางขึ้นเองอาจ ชี้นำด้วยการป้อนคำถามเคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ห่วงหวาย แถบผ้าริบชั้นถุงทราย ฯลฯ

6. การเล่นหรือการแสดงท่าทางตามคำบรรยายเรื่องราว ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือแสดง ท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราวหรือคำบรรยายที่ผู้สอนเล่า

7. การปฏิบัติตามคำสั่งและข้อตกลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางตามสัญญาหรือ คำสั่งตามที่ได้ตกลงไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม

8. การฝึกท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางจากความคิด สร้างสรรค์ของเด็กเอง แล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม

สรุปได้ว่า ธรรมชาติของเด็กปฐมวัยจะเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อพลังกายและถ่ายพลังที่มีอยู่ล้น เหลือออกมา แต่ในขณะเดียวกันร่างกายและจิตใจของเด็กจะสมบูรณ์จากการเคลื่อนไหว ดังนั้น กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจึงได้รับการจัดเป็นกิจกรรมหลักเพื่อพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและ จำเป็นเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีผลต่อการพัฒนาการเด็ก ดังนั้นการใช้กิจกรรม เคลื่อนไหวและจังหวะ จึงมีผลทำให้เด็กเรียนรู้ร่างกายของตนเอง การใช้ร่างกายแต่ละส่วนอย่างไร ซึ่ง มีความหมายต่อเด็กมาก เด็กจะมีโอกาสได้ประเมินความสามารถของตนเอง ทำให้เด็กได้คิด ได้ ตัดสินใจว่าจะเคลื่อนไหวแบบใด อย่างไร อีกทั้งการเคลื่อนไหวไปพร้อมเพื่อนอย่างมีความหมายจะทำให้เด็กเรียนรู้การปฏิบัติต่อกัน ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจทั้งเป็นการลดอัตตาร (Ego) ไปสู่การมีเหตุผล และคุณธรรม (superego) เด็กได้รับการฝึกการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ บุคลิก ขอบเขต รอบตัวด้วยการ ใช้เสียงเพลง ดนตรีทำให้เด็กเรียนรู้จังหวะ และเกิดจินตนาการ ดังนั้น กระบวนการศึกษาดังนี้ ได้ กำหนดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะไว้เป็นกิจกรรมหลักในตารางกิจกรรมประจำวันที่เด็กจะต้อง ได้รับการส่งเสริมพัฒนาของกล้ามเนื้อต่าง ๆ ให้แข็งแรง

ข้อเสนอแนะทั่วไปที่เกี่ยวกับการสอนเคลื่อนไหวและจังหวะ

1. เริ่มจากการเคลื่อนไหว ที่เป็นอิสระไม่ควรมีระเบียบและวิธีการยุ่งยาก เช่น ให้เด็กได้กระจายอยู่ภายในห้องและเคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเด็ก
2. ให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างอิสระและเป็นไปตามความนึกคิดความรู้สึกต่าง ๆ
3. เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดหาวิธีการเคลื่อนไหว ทั้งแบบที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่และเป็นกลุ่มตามลำดับ
4. ให้เด็กได้แสดงเลียนแบบในเรื่องต่าง ๆ
5. พยายามใช้สิ่งของที่อยู่กับเด็ก เศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษผ้า เศษเชือก ท่อนไม้ เมล็ดพืชบางชนิด เข้ามา ช่วยในการเคลื่อนไหวและให้จังหวะ
6. ควรกำหนดจังหวะสัญญาณ นัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ หรือเมื่อเปลี่ยนท่าหรือหยุดให้เด็กได้ทราบเมื่อทำกิจกรรมทุกครั้ง
7. สร้างบรรยากาศอิสระในห้องเรียน ช่วยให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่น เฟลิดเฟลิน รู้สึกสบายและสนุกสนาน
8. ไม่ควรบังคับให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรม เด็กที่อยู่นิ่ง ๆ ไม่ก็คนนั้นจะค่อย ๆ เข้าร่วมในกิจกรรมเอง
9. หลังจากเด็กได้ทำกิจกรรมออกกำลังกายเคลื่อนไหวร่างกายแล้วสิ่งสำคัญที่ครูควรให้เด็กได้เรียนรู้อีกอย่างหนึ่ง คือ ในการเล่นอาจแยกเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม ผลัดกันทำกิจกรรม เด็กก็จะได้ฝึกผ่านไปในตัว ครูควรให้เด็กนอนเล่นบนพื้นภายในห้องโดยไม่ต้องเคลื่อนไหวหรือ สมมุติให้เด็กเล่นเป็นตุ๊กตา ครูอาจเปิดเพลงจังหวะช้า ๆ ที่สร้างความรู้สึกให้เด็กอยากพัก
10. ครูต้องเตรียมจัดกิจกรรมทุกครั้งให้เป็นที่น่าสนใจสนุกสนาน และทำกิจกรรมนี้ทุกครั้งที่วันละประมาณ 15 – 20 นาที
11. ควรเริ่มกิจกรรมจากการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ และมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากมากนัก เช่น ให้เด็กได้กระจายอยู่ภายในห้องหรือบริเวณที่ฝึก และให้เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเด็ก
12. ควรให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างอิสระและเป็นไปตามความนึกคิดของเด็กเอง ผู้สอนไม่ควรชี้แนะ
13. ควรเปิดโอกาสให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหวทั้งที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่ เป็นกลุ่ม ตามลำดับและกลุ่มไม่ควรเกิน 5-6 คน
14. ควรใช้สิ่งของที่อยู่กับเด็ก เศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษผ้าท่อนไม้เข้ามาช่วยในการเคลื่อนไหวและให้จังหวะ

15. ควรกำหนดจังหวะสัญญาณนัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ หรือเปลี่ยนท่าหรือหยุดให้เด็กทราบเมื่อทำกิจกรรมทุกครั้ง

16. ควรสร้างบรรยากาศอย่างอิสระ ช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เพลิดเพลิน และรู้สึกสบายและสนุกสนาน

17. ควรจัดให้มีเกมการเล่นบ้างนาน ๆ ครั้ง เพื่อช่วยให้เด็กสนใจมากขึ้น

18. กรณีเด็กไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีบังคับ ควรให้เวลาและโน้มน้าวให้เด็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

19. หลีกเลี่ยงเด็กได้ออกกำลังเคลื่อนไหวร่างกายแล้วต้องให้เด็กพักผ่อน โดยอาจให้นอนเล่นบนพื้นห้อง นั่งพัก หรือเล่นสมมติเป็นตุ๊กตา อาจเปิดเพลงจังหวะช้า ๆ เบา ๆ ที่สร้างความรู้สึกให้เด็กอยากพักผ่อน

20. การจัดกิจกรรมควรจัดตามกำหนดตารางกิจวัตรประจำวัน และควรจัดให้เป็นที่น่าสนใจเกิดความสนุกสนาน

21. ควรเริ่มจากการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหวทั้งแบบที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่ และเป็นกลุ่ม

22. ควรกำหนดสัญญาณนัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ใกล้ตัวและสร้างบรรยากาศอย่างอิสระ เพลิดเพลินและสนุกสนาน

23. กรณีที่เด็กไม่เข้าร่วมกิจกรรม ครูไม่ควรบังคับควรให้เวลาและโน้มน้าวให้เด็กสนใจเข้าร่วมในกิจกรรมหลังจากเด็กได้ทำกิจกรรม ต้องให้เด็กพักผ่อน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมจากการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ และให้เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเด็กและได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างอิสระให้เป็นไปตามความคิดของเด็กเองผู้สอนไม่ควรชี้แนะการเปิดโอกาสให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหวทั้งที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล และเป็นคู่ในส่วนของความเป็นกลุ่มไม่ควรเกิน 5-6 คน การใช้สิ่งของที่อยู่ใกล้ตัวเด็กเศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษผ้า ท่อนไม้เข้ามาช่วยในการเคลื่อนไหว และให้จังหวะ การกำหนดจังหวะสัญญาณนัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ หรือเปลี่ยนท่าทาง หรือหยุดให้เด็กทราบเมื่อทำกิจกรรมทุกครั้งด้วยกิจกรรมอย่างอิสระช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เพลิดเพลิน และรู้สึกสบาย และสนุกสนานกรณีเด็กที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีบังคับ ครูควรให้เวลาและโน้มน้าวให้เด็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตามสมัครใจหลังจากเด็กได้ร่วมออกกำลังเคลื่อนไหวจังหวะต้องให้เด็กพักผ่อนโดยให้นอน เล่นบนพื้นห้อง นอนพัก หรือเล่นสมมติเป็นจังหวะช้า ๆ เบา ๆ สร้างความรู้สึกให้เด็กอยาก

พักผ่อนและการจัดกิจกรรมควรจัดตามกำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน และควรจัดให้เป็นที่น่าสนใจ
เกิดความสนุกสนาน

พื้นฐานของกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

1. การรู้จักส่วนต่าง ๆ ของร่างกายการเตรียมร่างกายให้พร้อมทุกส่วน เพื่อให้มีความ
คล่องตัว ถือว่าเป็นการปูพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญอย่างหนึ่ง เด็กต้องรูปร่างกายแต่ละส่วนเคลื่อนไหว
อย่างไรและมากน้อยเพียงใด ร่างกายเป็นเครื่องมือของการเคลื่อนไหว เด็กจะต้องฝึกหัดให้เข้าใจถึง
ลักษณะสภาพและการใช้ร่างกายของตนเอง ว่าตนสามารถเคลื่อนไหวแต่ละส่วนได้อย่างไร ร่างกาย
ส่วนไหนเรียกว่าอะไร อยู่ตรงไหนมีขนาด สั้นยาว เล็กใหญ่ แคบกว้าง อย่างไร เช่น โคนงอ บิด เบี้ยว
เอี้ยว เอียง หรือขยับเขยื้อนส่วนใดได้บ้าง ให้เด็กหัดเอง ลองเอง การฝึกหัดเช่นนี้เป็นการเตรียมตัว
เด็กให้พร้อมที่จะเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บริเวณและเนื้อที่การเคลื่อนไหวนั้น ไม่ว่าจะเป็เพียงการขยับเขยื้อนร่างกายบางส่วน
หรือการเคลื่อนตัวย่อย ต้องการบริเวณและพื้นที่ที่จะเคลื่อนไหวได้จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งอยู่ตลอด
เวลา บริเวณเนื้อที่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเคลื่อนไหว

3. ระดับของการเคลื่อนไหวการเคลื่อนไหวทุกชนิด หากไม่มีการเปลี่ยนระดับความสวยงาม
ความสมดุล ความเหมาะสมแล้วท่าทางที่หลากหลายจะไม่เกิดขึ้น จะปรากฏแต่ความจำเจซ้ำซาก
ความแข็งกระด้างไม่น่าดู ท่าของนาฏศิลป์ต่าง ๆ ที่งดงามจะมีการเปลี่ยนระดับของการเคลื่อนไหว
ตลอดเวลา เช่น เซิ้งอีสาน หรือรำกลองยาว มีการก้ม เงย แขน โบกขึ้นลง มียืน นั่ง กระโดด ฯลฯ
การเปลี่ยนระดับทำให้เกิดท่าทางและการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกันออกไป การที่เราจะให้เด็กเคลื่อน
ตัวทั้ง 3 ระดับคือ สูง กลาง และต่ำนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะปกติเด็กจะเคลื่อนตัวอยู่ในระดับเดียว
เท่านั้นการเริ่มปูพื้นฐานครูจึงต้องใช้เทคนิควิธี เช่น การสมมติให้เด็กเป็นสัตว์ สิ่งของ อะไรก็ได้ที่สูง
ที่สุดหรือต่ำที่สุด การทำตัวเป็นลูกโป่งลอย ไปไม่ร่วงลงสู่พื้น ฯลฯ เป็นการทำให้เด็กเข้าระดับเสียก่อน
แล้วพยายามกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนระดับ

4. ทิศทางของการเคลื่อนไหวการเคลื่อนไหวย่อมมีทิศทางไปข้างหน้าไปข้างหลัง ไปข้าง ๆ
หรือเคลื่อนตัวได้รอบทิศถ้าไม่ได้รับการฝึก ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ก็จะเคลื่อนตัวไปข้างหน้าแต่เพียง
อย่างเดียว ในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวสำหรับเด็ก โดยให้เด็กเปลี่ยนทิศทางต่าง ๆ ตลอดเวลาจะ
ช่วยให้ทุกคนเคลื่อนตัวไปโดยอิสระด้วยความเชื่อมั่นเป็นตัวของตัวเอง

5. การฝึกจังหวะการทำจังหวะนั้นมิได้หมายถึงการกำกับจังหวะด้วยการตบมือ เคาะเท้า
หรือใช้เครื่องเคาะจังหวะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่หมายถึงการทำจังหวะด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่ง

อาจจะเป็นขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง การเปล่งเสียงออกจากลำคอ การทำให้ง่ายร่างกายส่วนต่าง ๆ เกิดเสียงก็ได้ทั้งสิ้น การทำจังหวะแบ่งออกเป็น 4 วิธี ดังนี้

5.1 การทำจังหวะด้วยร่างกายส่วนต่าง ๆ เริ่มต้นโดยการให้เข้าขยับเขยื้อนร่างกายตามจังหวะ เช่น พยักหน้า โคลงศีรษะ ขยับปลายจมูก เป่าแก้ม ขยับศอก ฯลฯ และฝึกให้ใช้ร่างกายที่ทำให้เกิดเสียงดังชัดเจน 4 แบบ ด้วยกัน คือ ตบมือ ตบตัก ตบเท้า ตีตมมือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าสามารถทำเสียงประกอบจังหวะได้ดังชัดเจนกว่าส่วนอื่น นอกจากนี้ยังมีการแตะสัมผัสร่างกายล้วน ๆ หรือสลับกับทำร่างกายให้เกิดเสียง โดยให้เด็กได้คิดเองหรือช่วยกันคิดก็ได้

5.2 การทำจังหวะด้วยการเปล่งเสียง คือการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการทำจังหวะได้ อาจจะเป็นพยางค์โดด ทั้งที่มีความหมายและไม่มี ความหมาย เช่น อ้อ อ้อ ตุ่ม ตุ่มบอง ฯลฯ หรือเป็นคำที่มีความหมาย อาจเป็นชื่อคน สัตว์ สิ่งของ เช่น เด็กออกเสียงคำว่า มยุรี มยุรี มยุรีก็เกิดเป็นจังหวะขึ้นมาในตัวของมันเอง

5.3 การทำจังหวะด้วยการใช้เครื่องเคาะจังหวะ เครื่องมือทุกชนิด ซึ่งเคาะ ตี ขยับ เขย่า ใช้ทำจังหวะได้ ควรให้เด็กได้สำรวจและหาเสียงจากเครื่องเคาะให้ได้เสียงมากที่สุด

5.4 การทำจังหวะด้วยการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวที่มีเสียงประกอบหรือการเคลื่อนไหวที่ไม่มีเสียงประกอบ เช่น การก้าวเท้าพร้อมตบมือ การย่อเข้าหรือการโยกตัว สลับ ซ้าย ขวา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถ้าทำซ้ำกัน ก็จะใช้เป็นจังหวะได้

จะเห็นได้ว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะนั้น นอกจากจะมีหลักการทั่วไปที่จะต้องคำนึงถึง เช่น การให้อิสระในการเคลื่อนไหว การกระตุ้นให้เด็กคิดเอง ทำเองให้เด็กรู้ถึงความสามารถของร่างกายในการเคลื่อนไหว ฯลฯ รวมทั้งองค์ประกอบ 5 ประการ คือการรู้จักส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การฝึกจังหวะ การใช้เนื้อที่ ระดับและทิศทาง จะเป็นแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมการเคลื่อนไหวและจังหวะให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับจังหวะและการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา อาจเป็นจังหวะตามธรรมชาติ หรือการประกอบกิจวัตรประจำวันของมนุษย์เรามีปฏิริยาตอบสนอง จังหวะธรรมชาติ ได้แก่ กระแสน้ำ ฝนตก ลมพัด น้ำขึ้นน้ำลง จังหวะตามกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การเดิน วิ่ง ขึ้นบันได การกระโดด ฟุ้ง ขว้าง ทุ่ม ฯลฯ นอกจากนี้ก็ เช่น การเต้นของหัวใจ การมองเห็นการได้ยิน การย่อยอาหาร เป็นต้น

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

เด็กปฐมวัยกับการเคลื่อนไหวเป็นของคู่กัน เด็กเรียนรู้และได้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเคลื่อนไหว โดยมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเคลื่อนไหว ดังต่อไปนี้

กัญชพร ต้นทอง (2560) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวจะช่วยตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัย ช่วยให้เด็กเจริญเติบโตอย่างมีโครงสร้างพื้นฐานของร่างกาย รวมถึงช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองและกล้ามเนื้อ เพื่อให้เด็กพัฒนาความพร้อมทางด้านต่าง ๆ ของร่างกายอย่างมีความสุข เด็กปฐมวัยเป็นวัยพื้นฐานของมนุษย์จึงทำให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กในการปลูกฝังการเรียนรู้โดยสร้างพัฒนาการความต้องการพื้นฐานที่เปลี่ยนแปลงตามวัยได้อย่างสมดุล

เขาวลิต ภูมิภาค และคณะ (2557) กล่าวว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยทั้งนี้เนื่องจากเด็กในช่วงอายุ 3-6 ปี เป็นระยะที่สมองบริเวณที่ควบคุมการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างการพัฒนาและเคลื่อนไหว ด้วยเหตุนี้เด็กในช่วงวัยดังกล่าวนี้ จึงมีความต้องการในการเคลื่อนไหว นอกจากกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจะเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองตามธรรมชาติการเคลื่อนไหวของเด็ก แล้วยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายอารมณ์และจิตใจสังคมและสติปัญญาของเด็กโดยตรง คือกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถช่วยให้เด็กเกิดความผ่อนคลายและระบายความตึงเครียดทางด้านจิตใจ อีกทั้งเด็กสามารถใช้ร่างกายเป็นสื่อกลางในการแสดงอารมณ์และความคิดสร้างสรรค์ตามจังหวะดนตรี โดยการเคลื่อนไหวอย่างอิสระและเกิดความสนุกสนาน นอกจากนี้ขณะที่เด็กทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นจะช่วยให้เด็กมีทักษะทางด้านสังคมรู้จักใช้พื้นที่ร่วมกับผู้อื่นรู้จักแบ่งปันความร่วมมือช่วยเหลือกันมีความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออกเปิดเผยความรู้สึก ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นวิธีพัฒนาความฉลาดทางด้านอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะส่งเสริมเด็กปฐมวัยดังนี้

1. เด็กต้องดิ้น วิ่ง หรือกลิ้ง การกระทำได้กล่าวเกี่ยวข้องกับกลไกของกล้ามเนื้อใหญ่ของร่างกาย
2. เด็กได้ออกกำลังกายพร้อมความสนุกสนาน เพื่อให้เด็ก ๆ รักการออกกำลังกาย
3. การเคลื่อนไหวจะช่วยให้สายตาของเด็กมีพัฒนาการ การกระระยะ รู้ช่องว่างระหว่างบุคคลและสิ่งของ
4. การเคลื่อนไหวจะช่วยให้เด็กรับรู้ภาพที่ปรากฏ และแยกออกกระหว่างวัตถุกับตัวเด็ก รวมทั้งการกระระยะใกล้-ไกลของตัวเด็กกับวัตถุ

5. ความสามารถในการจำแนกเสียงต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมและวัตถุในสิ่งแวดล้อมว่ามีความสัมพันธ์อย่างไร และเด็กเองควรจะตอบสนองอย่างไร การจำแนกเสียงทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องของการตระหนักในการฟัง

6. กลไกการรับรู้ของเด็กในการเคลื่อนไหวจะได้รับการพัฒนา เด็กจะมีความสามารถในการนำเอาการรับรู้สิ่งเร้าด้วยการฟังและการสังเกตมาแสดงออกทางการเคลื่อนไหว

7. รับประสบการณ์ สนุกสนานรื่นเริงจากการเล่นกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะแบบต่าง ๆ

8. พัฒนาอวัยวะทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์กันอย่างดีในการเคลื่อนไหว

9. รับรู้ รับฟังคำสั่งและปฏิบัติตาม

10. การกล้าแสดงออก ฝึกความเชื่อมั่นในตนเอง

11. ได้ฝึกการเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี

12. การปฏิบัติต่อเพื่อน ความอดทน ความเสียสละ พัฒนาด้านสังคม การปรับตัว และความร่วมมือในกลุ่ม

13. ออกแบบท่าทางส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

14. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันของรูปร่าง และเด็กที่แตกต่างกันในแต่ละอายุจะมีขนาดและรูปร่างต่างกัน ดังนั้นเด็กจะเรียนรู้ตนเองและสมรรถนะตนเองต่างกัน

15. ความสามารถในการควบคุมและการประเมินตนเองเกี่ยวกับระยะ น้ำหนัก แรง ความเร็ว ความเร่ง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวที่เด็กควรตระหนักไว้ในเรื่องของระยะ น้ำหนัก ฯลฯ

16. สนองความต้องการตามธรรมชาติ ความสนใจและความพอใจของเด็ก

17. เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียภาพในการเคลื่อนไหวตามจังหวะ ผ่อนคลายความตึงเครียด ฝึกระเบียบวินัย / เรียนรู้ฟังจังหวะ / ความกล้า

สรุปได้ว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยทั้งนี้เนื่องจากเด็กในช่วงอายุ 3-6 ปี เหตุนี้เด็กในช่วงวัยดังกล่าวนี้ จึงมีความต้องการในการเคลื่อนไหว นอกจากกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจะเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองตามธรรมชาติ ประโยชน์การเคลื่อนไหวของเด็กแล้วยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กช่วยให้เด็กพัฒนาการรับรู้ความรู้สึกของตนเองไปสู่การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นการแสดงออกทางอารมณ์ที่เปิดเผยไปสู่การควบคุมอารมณ์ของตนเองอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

บทเพลงประกอบการจัดกิจกรรม

เพลงเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กแสดงออกเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะดนตรีเพื่อให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายเพื่อให้เด็กได้รับความรู้อย่างสนุกสนาน เพราะเป็นการเรียนแบบป่วนเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้เด็กมีโอกาสปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและร่วมงานกันได้ดี เกิดความสามัคคีให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มในการแสดงท่าทางประกอบเพื่อกลุ่มেলাให้เด็กมีนิสัยอ่อนโยน เพลงที่ใช้สอนเด็กมีเนื้อร้องที่ช่วยพัฒนาและให้ความรู้แก่เด็กหลายคำ เช่น ด้านร่างกายหรือด้านพละนามัย ในการสอนเด็กวัยนี้ผู้สอนต้องใช้ท่าทางประกอบเนื่องจากเด็กชอบการเคลื่อนไหวไม่ชอบอยู่นิ่ง ในการร้องเพลงควรทำท่าประกอบด้วย เด็กจะได้ทำท่าทางตามครูหรือคิดขึ้นเองที่เข้ากับจังหวะและเนื้อเพลง เช่น ส่งเสริมการออกกำลังกาย

เพลง กายบริหาร (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

กำมือขึ้นแล้วหมุนหมุนชูมือขึ้นโปกไปมา (ซ้ำ)
กางแขนขึ้นและลงพับแขนมือแตะไหล่
กางแขนขึ้นและลงชูขึ้นตรงหมุนไปรอบตัว
ปลุกฝั่งด้านสุนัข

เพลง แปร่งฟัน (เตือนใจ ศรีมารุต)

แปร่งซี่แปร่ง แปร่งฟันแปร่งขึ้นแปร่งลงทุกซี่
ฟันหนูสวยสะอาดดีสะอาดดีเมื่อหนูแปร่งฟัน

เพลง อย่าทิ้ง (เตือนใจ ศรีมารุต)

อย่าทิ้ง อย่าทิ้ง อย่าทิ้ง ทิ้งแล้วจะสกปรก
ถ้าเราเห็นมันรก ต้องเก็บ ต้องเก็บ ต้องเก็บ

ด้านอารมณ์ ขณะที่เด็กพร้อมร้องเพลงหรือทำท่าทาง เด็กมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใสสนุกสนานควง
ตาเป็นประกายอย่างมีความสุขเมื่อเขาทำได้รับคำชมเชยจากครู เพลงจะช่วยให้เด็กคลายความเครียด
มีอารมณ์สดชื่นเพราะเพลงบางเพลงให้ความสนุกสนาน เช่น

เพลง ตูบป้อง (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

ติง ตลิง ติง ต้อง เรือเราลอย ตูบป้อง
ลอยไปตามน้ำไหลลอยไป ลอยไป ในคลอง
ตูบป้อง ตูบป้อง ตูบป้อง ตูบป้อง ตูบป้อง

ด้านสังคม เมื่อเด็กมาโรงเรียนนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตเด็กเพราะเด็ก
จะต้องจากบ้านมาสู่โรงเรียนซึ่งเป็นสังคมใหม่ ประกอบไปด้วยสถานที่ใหม่ เพื่อนใหม่ครู หรือคนอื่น ๆ
ที่ทำหน้าที่ในโรงเรียน สิ่งที่จะช่วยให้เด็กคุ้นเคยและเข้ากับผู้อื่นได้ก็โดยการใช้เพลงเป็นสื่อ ซึ่งจะช่วย
ให้เด็กได้สนิทสนมใกล้ชิดกับครูกับเพื่อน ทั้งยังได้ความรู้จากเนื้อเพลงด้วย เช่น

เพลง ขอบคุณขอบใจ (เตือนใจ ศรีมารุต)

เมื่อผู้ใหญ่ใจดีให้ของหนู หนูควรตักนึ่งถึงพระองค์
น้อมไหว้กล่าวคำขอบพระคุณ เพื่อนมีใจเผื่อแผ่การคุณ
นึ่งถึงบุญคุณกล่าวคำขอบใจ

เพลง สวัสดิ์ (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

สวัสดิ์ สวัสดิ์ ยินดีที่พบกัน
เธอและฉัน พบกันสวัสดิ์

ด้านสติปัญญา เพลงช่วยให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดี ทั้งช่วยให้จำได้ เร็วกว่าการบอกเล่า ฝึกให้รู้จักคิด และได้ทบทวนความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ และทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางภาษา ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1. ทักษะคณิตศาสตร์ เพลงจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจและจดจำเกี่ยวกับจำนวนหรือ ความหมายของคำทางคณิตศาสตร์ได้ดีและผู้สอน อาจจะสังเกตว่าเด็กเข้าใจความหมายของเพลงได้ เพียงไร จากการที่แสดงท่าทางประกอบเพลง เช่น

เพลง นกกระจิบ (ศรีนวล วัคนสุวรรณ)

น้ันนกบินมาลิบ ๆ นกกระจิบ 1 , 2, 3, 4, 5
อีกฝูงบินล่องลอยมา 6,7, 8, 9, 10 ตัว

เพลง แม่ไก่ (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

แม่ไก่ออกไปวันละฟอง ไช้วันละฟอง ไช้วันละฟอง
แม่ไก่ของฉันไช้ทุกวัน หนึ่งวันได้ไช้หนึ่งฟอง
(2 วันได้ไช้ 2 ฟอง จนถึง 10 ฟอง)

2. ทักษะวิทยาศาสตร์หรือเรียกว่าธรรมชาติศึกษา เพลงมีหลายเพลงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเด็ก เช่น เกี่ยวกับสัตว์ พืช ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ตัวอย่าง เช่น

เพลง อากาศ (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

รอบตัวเรานั้นมีอากาศมีอากาศอยู่ทั่วไป
คนพืชสัตว์ได้ไช้หายใจอากาศมีทั่วไปรอบตัวเราเอง

สรุปได้ว่า เพลงให้คุณค่าแก่เด็กมากมาย การที่เด็กได้ร้องเพลง ได้ทำท่าทางตามเนื้อเพลง หรือคามจังหวะจะช่วยให้เด็กไม่เบื่อการเรียน ทั้งยังช่วยให้ทุก ๆ ส่วนของกล้ามเนื้อจนตา หู มือ ทำ มีความคล่องแคล่วว่องไว ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาทางค้ำร่างกายของเป็นอย่างดี อีกทั้งได้รับความ สนุกสนานและความรู้ด้วย

การจัดกิจกรรมร่วมสมัยด้วยดนตรีบำบัด

เด็กก่อนวัยเรียน (Preschool age) คือ เด็กที่มีอายุอยู่ในช่วง 3-6 ปี วัยนี้เป็นวัยแห่งพัฒนาการที่ถือว่าเป็นวัยทองของชีวิตที่จะเรียนรู้และซึมซับทุกอย่างเพื่อจะได้เติบโต และได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อพัฒนาความสามารถรอบด้าน ทั้งพัฒนาการทางด้านภาษา ด้านกล้ามเนื้อ ด้านความคิดความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว หรือ Physical activity หมายถึง กิจกรรมที่มีการขยับเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งเกิดจากการทำงานของกล้ามเนื้อโดยต้องใช้พลังงานมากกว่าขณะพัก (2) โดยแบ่งได้ 3 ระดับดังนี้ระดับเบา (Light Intensity) มีการเคลื่อนไหวน้อย รู้สึกเหนื่อยน้อย ซึ่งส่วนมากเป็นการทำกิจวัตรประจำวัน หรือการเคลื่อนไหวเบา ๆ เช่น การยืน การเดิน ระยะสั้น ๆ ระดับปานกลาง (Moderate Intensity) การเคลื่อนไหวที่รู้สึกเหนื่อยปานกลาง มีเหงื่อออกเล็กน้อย โดยระหว่างทำกิจกรรมยังสามารถพูดเป็นประโยคได้ เช่น การปั่นจักรยาน การเดินเร็ว เป็นต้น และระดับหนัก (Vigorous Intensity) การเคลื่อนไหวที่รู้สึกเหนื่อยมาก เกิดจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมัดใหญ่ซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง ระหว่างทำกิจกรรมไม่สามารถพูดเป็นประโยคได้ เช่น การวิ่ง การเล่นกีฬา เป็นต้น

การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก เพิ่มความแข็งแรง ความทนทานของกล้ามเนื้อมัดต่าง ๆ ส่งเสริมสหสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหว เพิ่มความแข็งแรงของกระดูกและข้อต่อ ช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน ลดอัตราการเจ็บป่วย และยังช่วยส่งเสริมด้านสมาธิในเด็กองค์การอนามัยโลก หรือ World Health Organization (WHO) ได้แนะนำระยะเวลาสำหรับการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมสำหรับเด็กแรกเกิดถึงวัย 5 ปี ดังนี้

1. เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี ควรมีกิจกรรมเคลื่อนไหวอย่างน้อย 30 นาที ต่อวัน โดยคงเป็นการเคลื่อนไหวง่าย ๆ ผ่านกิจกรรมบนพื้นและให้มีการโต้ตอบกับผู้ปกครอง เช่น นอนคว่ำชันคอ การเอื้อมจับ การพลิกตัว คลาน เป็นต้น ซึ่งสามารถกระตุ้นหรือทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ตลอดทั้งวัน
2. เด็กอายุ 1-2 ปี ควรมีกิจกรรมเคลื่อนไหวอย่างน้อย 180 นาที ต่อวัน โดยเป็นกิจกรรมที่มีความหนักที่หลากหลายสลับกันไปตลอดทั้งวัน ในวัยนี้ยังเด็กได้ทำกิจกรรมเคลื่อนไหวมากเท่าไรยิ่งเป็นผลดี และควรเลือกเป็นกิจกรรมที่มีความสนุกสนานเพื่อให้เด็ก ๆ ร่วมมือและทำได้อย่างต่อเนื่อง
3. เด็กอายุ 3-4 ปี ควรมีกิจกรรมเคลื่อนไหวอย่างน้อย 180 นาที ต่อวัน โดยจะต้องเป็นกิจกรรมเคลื่อนไหวที่อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับหนัก อย่างน้อย 60 นาที ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานมีความท้าทายกับระดับความสามารถของเด็กกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมเคลื่อนไหวในเด็กก่อนวัยเรียน

ในปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีทั้งเด็กปกติ และเด็กพิเศษที่เรียนร่วมกัน ประกอบกับการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบเรียนร่วม ที่พึ่งพาอาศัยกันในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในชั้นเรียน การเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำทันสมัย และความวุ่นวายในการดำเนินชีวิต จึงอาจส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัยให้เกิดความเครียดได้ในการจัดกิจกรรมได้เกิดแนวทางการให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ผ่อนคลาย และเสริมสร้างความสุขให้กับทุกคนดังนี้ การใช้ดนตรีบำบัด จึงตอบโจทย์ของการออกแบบการจัดการกิจกรรมสมัยใหม่ที่เราจะพบเห็นการใช้ดนตรี ที่เป็นเพลงบรรเลง หรือมีเนื้อร้องที่ กล่อมเกลาความรู้สึกที่ดี เราอาจพบการใช้ดนตรีกับเพลงกล่อมเด็กก่อนเข้านอน หรือการใช้ดนตรีประกอบการทำสมาธิก่อนเริ่มบทเรียน การใช้ดนตรีบำบัดจึงมีความสำคัญในยุคปัจจุบันดังนี้

1. การจัดกิจกรรมด้วยดนตรีบำบัด เป็นการใช้กิจกรรมดนตรีไม่ว่าจะเป็น การร้องเพลง เล่นเครื่องดนตรี วิเคราะห์เนื้อเพลง ต้นประกอบเพลง และกิจกรรมดนตรีอื่น ๆ อีกมากมาย มาส่งเสริมทักษะต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านการสื่อสาร และด้านสติปัญญา ดนตรีบำบัดไม่ใช่การเรียนการสอนดนตรี ผู้รับบริการไม่จำเป็นต้องมีทักษะดนตรีมาก่อน ดังนั้นดนตรีบำบัดจึงเหมาะกับคนทุกช่วงอายุ อาการ และระดับความสามารถ โดยนักดนตรีบำบัดที่จบด้านดนตรีบำบัดโดยตรงจะเป็นผู้ประเมิน และวางแผนกิจกรรมดนตรีบำบัดให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับบริการแต่ละบุคคลดนตรีบำบัด (music therapy) คือ การใช้กิจกรรมทางดนตรี อาจจะเป็นการฟังหรือเล่นดนตรี การร้องเพลง แต่งเพลง เพื่อบำบัดความเจ็บป่วย ฟื้นฟูสภาพร่างกาย พัฒนาด้านอารมณ์ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการรักษาการแพทย์ทางเลือก โดยใช้เป็นเครื่องมือในการรักษามานานหลายศตวรรษ ธรรมชาติของดนตรีที่ไร้พรมแดน มีได้หลากหลายรูปแบบทำให้เข้ากับคนได้อย่างไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ และศาสนา ดนตรีช่วยในการรักษาปัญหาทางร่างกายและจิตใจ จากการฟังดนตรีประเภทต่าง ๆ เช่น ลูกทุ่ง ลูกกรุง หรือดนตรีคลาสสิก (classical music) ดนตรีสามารถกระตุ้นสมองได้เกือบทุกส่วน เช่น ส่วน auditory (เกี่ยวข้องการได้ยิน) motor cortex (เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของแขน ขา ใบหน้า) และ limbic system (เกี่ยวข้องกับการอารมณ์ จิตใจ การตระหนักรู้ ความเข้าใจ และความจำ)

2. จุดประสงค์ของการนำดนตรีบำบัดมาใช้เพื่อทำให้ลดความวิตกกังวลและความ ก้าวร้าวลง โดยใช้ร่วมกับวิธีการผ่อนคลายให้ได้ผ่อนคลายจิตใจ มีความสุขเพลิดเพลิน สัมความทุกข์และความเจ็บปวดชั่วขณะเพิ่มแรงจูงใจทำให้อยากเคลื่อนไหว ให้เกิดผลดีในเด็กดนตรีบำบัดสำหรับเด็กนักดนตรีบำบัดจะทำการประเมิน และเลือกใช้ดนตรี หรือกิจกรรมดนตรีที่เหมาะสมที่สุดกับเด็ก โดยคำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคล ซึ่งประโยชน์ของดนตรีที่มีต่อเด็ก ๆ ได้แก่ดนตรีจะช่วยกระตุ้น

ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ในแต่ละช่วงวัยของเด็กดนตรีช่วยสร้างประสบการณ์และแรงบันดาลใจในการเข้ารับการบำบัดด้วยความสนุกสนานดนตรีให้ความรู้สึกปลอดภัยในการเข้ารับบริการดนตรีบำบัดช่วยกระตุ้นทักษะทางด้านสติปัญญา ความคิด และความจำดนตรีบำบัดช่วยให้เด็ก ๆ จัดการกับความเครียด และความกังวลที่เกิดขึ้นได้ดนตรีบำบัดช่วยส่งเสริมให้เด็ก ๆ มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการแสดงออก มีการสื่อสาร และการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ดี (ศูนย์พัฒนาการเด็กและวัยรุ่น)

นอกจากนี้ดนตรีบำบัดเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่ถูกใช้อย่างแพร่หลาย โดยใช้องค์ประกอบทางดนตรีเป็นตัวช่วยในการบำบัด ซึ่งดนตรีบำบัดสามารถช่วยฟื้นฟูได้ทั้งด้านกายภาพและจิตใจ รวมถึงช่วยพัฒนาทักษะในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ด้วยองค์ประกอบทางดนตรี เช่น เนื้อเพลง ท่วงทำนอง และจังหวะมาใช้ โดยนักดนตรีบำบัดจะเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับกิจกรรมและเพลงที่จะใช้ในการบำบัดให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัด โดยจะใช้ดนตรีบำบัดทางกายภาพหรือทางจิตใจขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูอาการ การใช้ดนตรีบำบัดในทางกายภาพคือ การเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรี การเล่นเครื่องดนตรี หรือการร้องเพลง ส่วนการใช้ดนตรีบำบัดทางจิตใจคือ การฟัง

3. ประเภทของดนตรีบำบัด ดนตรีทุกแนวสามารถใช้เป็นดนตรีบำบัดได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้เข้ารับการบำบัดชอบดนตรีแนวใด เช่น ดนตรีคลาสสิก (Classic) ดนตรีป๊อป (Pop) ดนตรีแจ๊ส (Jazz) เป็นต้น เพราะดนตรีเปรียบเสมือนศิลปะแขนงหนึ่งที่มีความหลากหลาย

สรุปได้ว่า ดนตรีบำบัดเกี่ยวข้องกับทั้งหมดโดยช่วยฟื้นฟูได้ 3 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านจิตใจและอารมณ์ ดนตรีบำบัดทำให้ปลดปล่อยความรู้สึกแย่ ๆ ในใจออกมา ทำให้อารมณ์ดีขึ้น จัดการกับความเครียดและความวิตกกังวลได้ดีขึ้น 2. ด้านกายภาพ อวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกายหลังถูกกระตุ้นประสิทธิภาพทำงานจะดีขึ้น อาการเจ็บป่วยบรรเทาลง 3. ด้านสังคม ดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถรวมผู้คนที่ชื่นชอบในดนตรีประเภทเดียวกันให้อยู่ในสังคมเดียวกันได้ ตัวอย่างเช่น ปาร์ตี้ คอนเสิร์ต หรือแม้แต่พูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนใกล้ชิด และช่วยให้เด็กออทิสติกมีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้นดนตรีบำบัดไม่จำเป็นต้องบำบัดให้กับผู้ป่วยเท่านั้น คนทั่วไปก็สามารถเข้ารับการบำบัดด้วยดนตรีบำบัดได้ โดยอาจจะมีวัตถุประสงค์เพื่อผ่อนคลายความเครียดและทักษะการสื่อสาร ถ้าหากสนใจอยากลองใช้ดนตรีบำบัดในการฟื้นฟูสุขภาพ สามารถปรึกษากับผู้ชำนาญการเฉพาะทาง เพื่อรับคำแนะนำและวางแผนการใช้ดนตรีบำบัดที่เหมาะสม

บทสรุป กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะโดยใช้เสียงเพลงคำคล้องจองจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง ฯลฯ มาประกอบในการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมพัฒนาทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น แขนขาลำตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย การเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพสังคมสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการต่อสู้และการแข่งขันทำให้คนมีความเครียดมากขึ้น การผ่อนคลายด้วยการเคลื่อนไหวหรือการร้องเพลงจะทำให้คนเราสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจการเคลื่อนไหว และจังหวะจึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสิ้นอายุขัย โดยเฉพาะเด็กแรกเกิดจะมีการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติโดยไม่ต้องรับการฝึกหัด เช่น การดิ้นไปมา การไขว่คว้าเพื่อจับสิ่งของ การพลิกหมุนตัว ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายและการสื่อความหมาย เช่น เด็กทารกจะยกแขนและมือทั้งสองข้างขึ้นเพื่อต้องการให้แม่รู้ว่าเด็กอยากให้อุ้มเด็กจะเบี่ยงหน้าหนีเมื่อไม่พอใจหรือไม่ต้องการกินยา เป็นต้น การเคลื่อนไหวของเด็กในแต่ละครั้งเป็นการสะสมขั้นพื้นฐานในการที่เด็กจะได้มา ซึ่งความรู้อันจะสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันในขั้นต่อไปการเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกระบวนการสำรวจความสามารถของตนเอง โดยใชการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ให้เข้ากับจังหวะดนตรีเพื่อหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไขเด็กจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะทางกลไกไปพร้อมกับทักษะด้านอื่น ๆ การส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการเคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับพัฒนาการและวัยของเด็กจะช่วย让孩子ได้แสดงออกถึงความรู้สึกและอารมณ์ได้อย่างเปิดเผยและเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็กจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2560ข). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กมลทิพย์ ลิ้มธาวุธ. (2560). **บทบาทครูในการสร้างรอยเชื่อมต่อการศึกษาของเด็กเพื่อเข้าสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1** (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). กรุงเทพฯ.
- กัญชพร ตันทอง. (2560). การเดินบัลเล่ต์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างบุคลิกภาพสำหรับเด็กปฐมวัย กรณีศึกษาศาสนาบันตนตรี. เคพีเอ็น เซ็นทรัลแจ้งวัฒนะ. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 9(1), 127-140.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- เขาวลิต ภูมิภาค และคณะ. (2557). **คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- นิติธร ปิลวาสน์. (2556). **การเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ**. ออนไลน์ : www.taamkru.com สืบค้น เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2558
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). **การศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : แม็ควารุณี.
- เยาวเรศ ธนวนกุล. (2556). **ผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบการใช้อุปกรณ์ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโรงเรียนวัดคลองพูล จังหวัดจันทบุรี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วารุณี สกุลภารักษ์. (2562). **ดนตรีและกิจกรรมเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย**. **วารสารเวชศาสตร์เขตเมือง**. 63(3), 203-208.
- สุวรรณณี สร้อยเสนา. (2559). **ผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงพิลาทีสที่มีต่อการพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย**. **วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 11(1), 90-101.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์และเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

บทที่ 4

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์เป็นการจัดกิจกรรมสำคัญใน 1 กิจกรรมของ 6 กิจกรรมหลักที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านสติปัญญาทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาส ฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อนำให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยมีเทคนิค วิธีการในการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษาเอกสารที่เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ฝึกทักษะการฟัง พูดอ่านเขียน การ สังเกต การ คิดพื้นฐาน และปฏิบัติการทดลองด้วยการคิดไตร่ตรองสืบค้น เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดและเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ ที่บูรณาการกับการจัดกิจกรรมทั้งทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการจัดกิจกรรม เป็นการส่งเสริมให้สมองเรียนรู้ที่อย่างมีความหมาย และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้มาเป็นการพัฒนากระบวนการคิดของเด็กที่อาศัยข้อมูลจากการรับรู้และการเรียนรู้ของเด็กทำให้เกิดความทรงจำ ดังนั้นกระบวนการพัฒนาการคิดพื้นฐานของของเด็กจึงต้องมุ่งเน้นให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า สิ่งทีก่อรูปในการคิดของเด็กเริ่มต้นที่การจับต้อง สัมผัส และมีประสบการณ์โดยตรง สมองรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า แล้วก่อรูปเป็นวงจรแห่งการคิดขึ้นมาในสมอง ประสบการณ์ของเด็กผ่านการสัมผัส การชิม การดมกลิ่น การได้ยิน และการเห็น จึงเป็นพื้นฐานของการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ ครูจึงควรออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า รวมทั้งจัดให้เด็กมีประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองทุกอย่างที่เป็นไปได้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดสิ่งที่ซับซ้อนขึ้นตามลำดับ เด็กจะได้เคยชินกับการใช้ความคิด และคิดเป็นในที่สุด

ความหมายของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

หลักการจัดประสบการณ์ของเด็กช่วงอายุ 3-6 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้กล่าวไว้ว่า การจัดประสบการณ์จะต้องจัดในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่น หรือการเล่นอย่างมีเป้าหมาย เช่น กิจกรรมเสรีที่เด็กเล่นบทบาทสมมติกับอุปกรณ์ การเล่นขายของ หรือการเล่นเป็นหมอในมุมหมอ เด็กจะได้ใช้ทักษะทางภาษาจากการพูดสื่อสารกับเพื่อนในการสลับผลัดเปลี่ยนการเป็นแม่ค้าและลูกค้า เป็นหมอกับคนไข้ ซึ่งเด็กอาจจินตนาการในการพูดขึ้นมาเองหรืออาจจดจำจากสถานการณ์จริง นอกจากนี้เด็กยังได้เรียนรู้เรื่องจำนวนตัวเลข จากการนับสิ่งของ การเรียงลำดับการจัดหมวดหมู่ เป็นทักษะทางคณิตศาสตร์ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันถือเป็นการบูรณาการที่ได้ทั้งทักษะทางภาษาและคณิตศาสตร์ การจัดประสบการณ์จึงเปรียบเสมือนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้กับเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา มีการบูรณาการการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. จัดประสบการณ์เล่นและเรียนรู้อย่างหลากหลาย
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญและสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและตามสภาพแวดล้อมของสังคมที่เด็กอยู่อาศัย
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง
5. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

นอกจากนี้ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติทดลอง เพื่อให้เกิดคิดรวบยอดและเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การสนทนา ซักถามหรืออภิปราย สังเกต ทักษะศึกษาและปฏิบัติการทดลองตามกระบวนการเรียนรู้ เพราะการจัดประสบการณ์มีเนื้อหาวิชาการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ครูอาจใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เช่น อภิปราย การเล่นเกม การศึกษานอกสถานที่ การสาธิต ปฏิบัติการทดลอง การเล่นเกม เป็นต้น ในการประกอบการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักการพูด การฟัง การสังเกต การคิด และการแก้ปัญหา โดยการจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต เล่นนิทานขณะเดียวกันก็บูรณาการ กับการสร้างประสบการณ์สำคัญ ด้านสังคม

อารมณ์ จิตใจ และด้านร่างกาย กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับกรอบสาระที่ควรรู้มากที่สุด แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2547 : ไพเราะ พุ่มมัน. 2551)

ความสำคัญของกิจกรรมเสริมประสบการณ์

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยมากเพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหา สาระที่ควรเรียนรู้ของหน่วยในการจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนรู้ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ช่วยให้เด็กมีความคิดรวบยอดที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางสติปัญญาให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมฝึกการกล้าแสดงออก นอกจากนี้ยังช่วยเด็กให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูและเพื่อนในการทำกิจกรรมร่วมกันการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน โดยจะคำนึงถึง สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สิ่งที่เป็นรูปธรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง จนเด็กเกิดความคิดรวบยอดที่ชัดเจนบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้ง 4 ด้าน โดยยึดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็กไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวเด็ก เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ตลอดจนคำนึงถึงเทศกาลวันสำคัญ ฤดูกาล ซึ่งกิจกรรมเสริมประสบการณ์นี้เป็นแกนหลักของการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ความสำคัญของกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหา โดยคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ใกล้และไกลตัวเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดรวบยอด ตลอดจนส่งเสริมการกล้าแสดงออกและพัฒนาการทุกด้านของเด็ก (อุไรวรรณ คุ่มวงศ์. 2551 : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน โดยองค์รวม และสร้างเสริมประสบการณ์ตามหลักสูตรให้กับเด็ก โดยบูรณาการเนื้อหาเพื่อมุ่งเน้น ทักษะการใช้แหล่งการเรียนรู้ และประสบการณ์ชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3-6 ปี ครูหรือผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ต้องวางแผน และออกแบบว่าจะจัดกิจกรรมอะไร เมื่อไร และอย่างไร ตามตารางกิจกรรมประจำวันที่ออกแบบไว้ และสามารถยืดหยุ่นได้ในการจัดกิจกรรมประจำวัน และสามารถจัดได้หลายรูปแบบ โดยจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของอายุเด็ก และหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดคำนึงถึงกรอบของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และประสบการณ์สำคัญที่เด็กจะได้พัฒนาการเรียนรู้ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาทุกด้านหลักการจัดกิจกรรมและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวันสามารถกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก ดังนี้เด็ก

ในช่วงอายุ 3-4 ปี มีความสนใจ 8-12 นาที เด็กในช่วงอายุ 4-5 ปี มีความสนใจ 12-15 นาที และเด็กในช่วงอายุ 5-6 ปี มีความสนใจ 15-20 นาที

ดังนั้นแนวทางการจัดกิจกรรมควรจะเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ที่สำคัญไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที ซึ่งในการจัดกิจกรรมคุณครูควรจัดให้มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง โดยให้จัดกิจกรรมให้ครบทุกประเภท

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ได้กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมองที่เหมาะสมกับอายุของเด็ก วุฒิภาวะ ความพร้อม และระดับพัฒนาการเพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพดังนี้

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของเด็ก หรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เด็กได้เรียนรู้อย่างมีเป้าหมายโดยเด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
2. การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้ง การจัดกิจกรรมทักษะที่เรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ทั้ง ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้
3. การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้คิดริเริ่ม จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยครูหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกและเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับเด็ก
4. การจัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
5. การจัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก สอดคล้องกับบริบท สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก
6. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

7. การจัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

8. จัดทำสารนิทัศน์ การจัดทำข้อมูลที่แสดงให้เห็นร่องรอยพัฒนาการการเรียนรู้จากกิจกรรม ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

9. จัดประสบการณ์โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งการวางแผน การสนับสนุน สื่อ แหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ

นอกจากนี้ ไพเราะ พุ่มม่น. (2551) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์หลายรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการเล่าเรื่อง ชั่ว เหตุการณ์

การเล่าเรื่องเป็นประสบการณ์ทางภาษาที่ควรจัดโดยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้พูดแสดงความคิดเห็นเล่าเรื่องประกอบภาพ เล่าประสบการณ์ของตัวเอง โดยฝึกอย่างสม่ำเสมอ เรื่องที่เล่าควรเป็นเรื่องที่เด็กสนใจหรือเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่นเรื่องภายในครอบครัว โรงเรียน การท่องเที่ยว สัตว์เลี้ยง อาหารหรือของเล่น นอกจากนี้ครูอาจพาเด็กชมรอบโรงเรียน สถานที่สำคัญ ดูการประกอบอาชีพของบุคคลในชุมชนเพื่อเด็กได้นำเรื่องราวที่พบเห็นมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังตามความคิดเห็นของตัวเอง

2. รูปแบบการแสดงบทบาทสมมติ

การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทั้งทางการพูดและการแสดงท่าทางตามความคิดของเด็กอย่างมีอิสระในสถานการณ์หนึ่ง โดยไม่มีการชักซ้อมล่วงหน้า ใช้สื่อ อุปกรณ์เท่าที่มีอยู่ในขณะนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องเรียน

3. รูปแบบการเล่านิทาน

การเล่าเรื่องให้เด็กฟัง ครูอาจเล่าด้วยปากเปล่าหรือใช้สื่อประกอบ โดยมีการสนทนาอภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่า

4. รูปแบบปฏิบัติการทดลอง

การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและเกิดการค้นพบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลแนะนำของครูเน้นให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การมองเห็น การได้สัมผัส การชิมรส การดมกลิ่น และการฟัง นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาด้านสังคม ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ความเป็นระเบียบในการทำงาน

5. รูปแบบการสาธิต

การทำให้เห็น การทำให้ดู การชี้แนะให้ทำตามเพื่อนนำไปสู่การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้ดีกว่าการบรรยาย อธิบาย หรือการบอกเล่าของครู

6. รูปแบบทักษะกระบวนการกลุ่ม

การจัดประสบการณ์ครูกำหนดจัดเตรียมเนื้อหาต่างๆ ที่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้จากการให้เด็กได้รวมกลุ่มสนทนาร่วมกันวางแผนร่วมปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ

7. รูปแบบอภิปราย / สนทนา / ระดมความคิดเห็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับเด็กหรือเด็กกับเด็กด้วยตนเอง โดยที่ครูเป็นผู้ประสานงาน ครูอย่าด่วนตอบปัญหาให้เด็กเร็วเกินไป ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดตอบปัญหาด้วยตัวของเขาเอง ด้วยวิธีแนะแนวทางให้เด็กคิดไปตามลำดับ จนถึงจุดมุ่งหมายปลายทางคือคำตอบในที่สุด ปลายทางคือคำตอบในวิธีการสอนให้เด็กรู้จักคิดเป็น

8. รูปแบบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมให้เด็กอยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวในสิ่งที่เขาสงสัย เข้าใจโลกที่เขาอยู่และสามารถพูด พัฒนาการคิด การรู้จักหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกประเภท ทักษะการวัด ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการลงความเห็น ทักษะการหามิติสัมพันธ์

9. รูปแบบโดยใช้เกมการสอนที่กำหนด กิจกรรมการเล่น กำหนดกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เล่นได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ มีความสนุกสนานในการเล่นแบบเดี่ยวแบบและเป็นกลุ่มการเล่นจะทำให้เกิดการเรียนรู้การเล่นจะช่วยให้ ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและช่วยให้ผู้สอนได้ทราบพฤติกรรมของผู้เรียน

10. รูปแบบการศึกษานอกสถานที่การพาเด็กไปศึกษาสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ต้องการและเพิ่มพูนประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ นอกโรงเรียนซึ่งอาจพาเด็กไปศึกษาสภาพบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนไปจนถึงสถานที่ต่าง ๆ นอกโรงเรียน

11. รูปแบบวิธีการอื่น ๆ ที่ใช้สอดแทรกการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ขณะสอน ได้แก่

1. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพราะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทั้งวาจาและท่าทาง ถ้าครูแสดงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งวาจา และท่าทาง ถ้าครู แสดงพฤติกรรมไปในทางบวกก็จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก แต่เป็นไปในทางลบก็จะสกัดกั้นการเรียนรู้ของเด็ก มีพฤติกรรมตอบสนองครูไปในทางลบเช่นกัน

2. การเตรียมเด็กให้สงบ (การเก็บเด็ก) การดึงความสนใจของเด็กในขณะที่กำลังพูดคุยหรือเล่นให้กลับมาสนใจในกิจกรรมที่ครูต้องการกิจกรรมที่ใช้เตรียมเด็กให้สงบ โดยการใช้ท่าทาง เช่น

การตบมือ 3 ครั้งพร้อมกันรับตามเบา ๆ ว่า 1, 2, 3, ครูจะทำซ้ำ ๆ ไปจนกว่าเด็กจะสงบ การใช้เพลงหรือคำคล้องจองที่สนุกสนานเด็กจำง่ายสามารถทำท่าทางประกอบได้

3. การชมเชยให้กำลังใจเด็กทำให้เด็กเกิดเกิดการกระตือรือร้น มีความภาคภูมิใจ เช่น การกล่าวชมเชย การใช้ท่าทาง พยักหน้า ยิ้ม ประบมือ โอบกอด อุ้ม ๆ การแสดงผลงานที่เด็กทำไป แสดงโชว์

4. การร้องเพลงกิจกรรมที่จัดให้เด็กแสดงออกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะดนตรี

5. การใช้คำถามที่มีบทบาทต่อการเรียนการสอน เพราะการสอนมีการใช้คำถามอยู่ตลอดเวลา การใช้คำถามจะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นกระบวนการคิด การเรียนรู้ของเด็ก

ดังนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์จะมีความหลากหลายรูปแบบหากแต่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ที่หน้าท้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดจนผู้ประเมินผลผู้เรียน โดยมีเป้าหมายให้เด็กเกิดประสบการณ์และบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2553) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget เกี่ยวข้องกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ กล่าวคือ มนุษย์มีความสามารถในการสร้าง ความรู้ผ่านการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งปรากฏอยู่ในเด็กตั้งแต่แรกเกิดโดยมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อมใน 2 ลักษณะ คือเด็กพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และปรับโครงสร้างสติปัญญา (Accommodation) ตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลในโครงสร้าง นอกจากนี้ Piaget เน้นเรื่องการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และผู้ใหญ่ในการเข้าสังคมนั้น ๆ อิทธิพลของทฤษฎีนี้มี บทบาทในการจัดแนวประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือให้เด็กเรียนรู้ โดยให้ออกาสเด็กในการเล่น สำรวจ ทดลอง มีโอกาสเลือกตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ในการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Piaget ในระดับอนุบาลมี 2 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor) อายุ 0-2 ปี เด็กเรียนรู้ โดยใช้ประสาทสัมผัส เช่น ปาก หู ตา สิ่งแวดล้อมรอบตัว

ขั้นที่ 2 ชั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Intuitive or preoperational) อายุ 2-6 ปี เด็กเรียนรู้ภาษาพูด สัญลักษณ์ เครื่องหมาย ท่าทางในการสื่อความหมาย รู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทน

(Representation) โครงสร้างสติปัญญาแบบง่าย ๆ สามารถหาเหตุผลอ้างอิงได้ มีความเชื่อในความคิดของตนเองอย่างมาก ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) เลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่

วัฒนา มัคคสมัน (2554) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้จากกระบวนการใหญ่ภายในตัวเด็ก 2 กระบวนการ คือ การจัดโครงสร้างทางความคิดภายใน (Organization) และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (Capitaton) ซึ่งการปรับตัวประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ การดูดซึม และการปรับเปลี่ยน การที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ใด ๆ ในเบื้องต้นเด็กจะพยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ใหม่ด้วยการใช้ความคิดเก่าหรือประสบการณ์เดิมด้วยกระบวนการดูดซึม แต่เมื่อปรากฏว่าไม่สามารถทำความเข้าใจได้สำเร็จ เด็กจะเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เสียใหม่ด้วยกระบวนการปรับเปลี่ยนจนสามารถผสมผสานความคิดใหม่นั้นให้กลมกลืนเข้ากันได้กับความคิดเก่า สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดความสมดุล (Equilibration) กระบวนการที่เด็กมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและทำให้เกิดสภาวะที่สมดุลนี้ จะนำไปสู่การพัฒนาการทางสติปัญญาจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง จนถึงขั้นสูงสุด คือ ขั้นใช้สามารถทางสมองในการแก้ปัญหา (Operation)

ทิตนา แคมมณี (2556) กล่าวว่า ทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญาของ Piaget มีสาระสรุปได้ดังนี้ (Lall and Lall. 1983)

1. พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

1.1 ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensorimotor period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้และการกระทำ เด็กตัวเองเป็นศูนย์กลาง และยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

1.2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผล อย่างลึกซึ้งแต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ 2 ขั้น คือ

1.2.1 ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด (Pre-conceptual intellectual period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-4 ปี

1.2.2 ขั้นการคิดด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive thinking period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ 4-7 ปี

1.3 ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กสามารถสร้างภาพ

ในใจ และสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลข และสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

1.4 ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

2. ภาษาและกระบวนการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

3. กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

3.1 การซึมซับหรือการดูดซึม เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาเก็บสะสมไว้เพื่อใช้ประโยชน์

3.2 การปรับและจัดระบบ คือกระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น

3.3 การเกิดความสมดุล เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับ หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ก็จะเกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้น

จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget ดังกล่าวสรุปได้ว่า มนุษย์สามารถปรับตัวโดยมีกระบวนการซึมซับประสบการณ์และการปรับโครงสร้างสติปัญญาซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ แรกเกิดพัฒนาการในระดับอนุบาล เด็กจะเรียนรู้โดยการใช้ประสาทสัมผัสใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุที่อยู่รอบ ๆ ตัว ได้มีการพัฒนาทางภาษาและยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเล่นและเรียนรู้ อย่างหลากหลายเพื่อพัฒนาเด็กแบบองค์รวมเน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาให้มีความสำคัญทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้และ พัฒนาการเด็กมีการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และนำมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ประกอบด้วยหลักการดังนี้

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมองอย่างเต็มศักยภาพ

2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของเด็กลงมือทำผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5

3. สามารถคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
4. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องแบบบูรณาการด้วยกิจกรรมทักษะ และสาระการเรียนรู้
5. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้คิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ลงมือทำและนำเสนอความคิด
6. ทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นกับผู้ใหญ่ เรียนรู้และร่วมมือกัน
7. จัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และแหล่งการเรียนรู้และวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก
8. ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม

จริยธรรมและคามมีวินัย

9. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง
10. จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กรายบุคคล
11. จัดประสบการณ์โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

นอกจากนี้ การจัดประสบการณ์ยังมุ่งเน้นการปูพื้นฐานให้กับเด็ก โดยคำนึงถึงความสามารถ และความเหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นหลัก การจัดกิจกรรมปูพื้นฐานทักษะทางการเรียนรู้เป็นการฝึกใช้ประสาทสัมผัส เช่น ความแตกต่างของรส (การชิม) การรับรู้รสเปรี้ยว หวาน เค็ม การบูรณาการหน่วยประสบการณ์เข้าด้วยกัน การจัดการศึกษาปฐมวัยไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชาแต่จัดรวมกัน (บูรณาการ) โดยแบ่งแต่ละหน่วยประมวลทุกวิชา ให้เด็กได้เรียนรู้หลักการบูรณาการที่เหมาะสม โดยยึดเด็กเป็นสำคัญ เน้นเรื่องที่ได้กสนใจ และใกล้ตัวเด็ก ได้มีโอกาสทำกิจกรรมอาจเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม ความยากง่ายของกิจกรรมควรมีปะปนกันสอดคล้องกับพัฒนาการ เด็กปฐมวัยที่มีความสนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัว ฉะนั้นจึงเลือกสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เด็กคุ้นเคยมาให้เด็กเรียนรู้ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์กว้างขวาง เมื่อเด็กพบเหตุการณ์ในเหตุการณ์หนึ่งเด็กมีโอกาส ได้รับประสบการณ์หลายด้านพร้อมกัน ดังนั้นในการช่วยให้เด็กได้ประโยชน์เต็มที่จึงน่าจะจัดประสบการณ์แก่เด็กในรูปแบบบูรณาการ

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548) ได้กล่าวถึง หลักในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรสอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียน
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสิ่งที่เรียน และควรให้ผู้เรียนมีโอกาส คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นผู้มีความรู้

4. ประสบการณ์ที่จัดควรเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน กล่าวคือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

5. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ควรมีวิธีจูงใจ ได้รับความสนใจของผู้เรียน ไม่ให้ซ้ำซาก ควรให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน เน้นการปฏิบัติ และเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด

6. ควรหาแนวทางในการประเมินที่เหมาะสม

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กำหนดหลักการจัดประสบการณ์ไว้ในหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ดังต่อไปนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่น การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กเป็นองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอยู่อาศัย

3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต

4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ไป

5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กนั้น ควรคำนึงถึงความสามารถ ความเหมาะสมกับวัยของเด็ก และต้องเป็นเรื่องที่เด็กมีความสนใจเป็นหลัก นำสิ่งที่เด็กต้องการจะเรียนรู้ในทุกด้านมาลำดับความสำคัญของประสบการณ์ จัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการ และชีวิตของเด็ก กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ควรมีวิธีจูงใจ ได้รับความสนใจของเด็กไม่ให้ซ้ำซาก ควรให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเน้นการปฏิบัติ เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดและเด็ก เรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

ประโยชน์การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการคิดของเด็กปฐมวัย เพราะลักษณะการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์อยู่บนพื้นฐานตามแนวคิดที่ว่า เด็กทุกคนมีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้ โดยอาศัยสภาพจริงที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของคน โดยจัดอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ผ่านการสัมผัส การชิมชั้บ การเลียนแบบ การกระทำ การเล่นอย่างมีความสุขเพราะการที่เด็กได้ทดลองด้วยตนเองนั้นจะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการสรุปข้อค้นพบหรือเรียกว่า องค์ความรู้ ได้จากประสบการณ์ตรง เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติโดยวิธีการที่หลากหลาย อีกทั้งยังเป็นการฝึกเด็กให้ได้คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสนทนา การ

อภิปราย การเล่านิทาน การสาธิต การใช้คำถาม การทดลอง ปฏิบัติการ ศึกษาออกสถานที่ การเล่า นิทาน บทบาทสมมติ การร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง ฯลฯ เนื่องจากวิธีการดังกล่าว เด็กได้มี โอกาสคิด ได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมซึ่งส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสอยู่ในสังคมและมีปฏิสัมพันธ์กับ ผู้อื่น เด็กได้ทดลองปฏิบัติให้เด็กได้สังเกตได้ค้นพบด้วยตนเองผ่านกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ช่วยส่งเสริม การคิดวิจรณ์ญาณของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับที่ดี ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2542) เด็กเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการทดลองด้วยตนเอง เด็กได้สำรวจวัสดุ บอกความ เหมือนความแตกต่างของวัสดุอุปกรณ์ตามลักษณะและคุณสมบัติ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งเพราะ กิจกรรมวิทยาศาสตร์เป็นการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในกิจกรรมเสริมประสบการณ์กิจกรรมเสริม ประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็น กลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ และจัดเพื่อมุ่งที่จะฝึกให้เด็กได้มีโอกาส ฟัง พูด สังเกต คิด แก้ปัญหา ใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546) ดังนี้

1. ส่งเสริมการใช้ภาษาในการฟัง พูด และการถ่ายทอดเรื่องราว
2. กล้าแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ฝึกมารยาทในการฟัง พูด
4. รู้จักแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเอง
5. ส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะพื้นฐาน
6. ปลูกฝังให้มีคุณธรรม จริยธรรม
7. รู้จักปรับตัวในการเล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น

แนวปฏิบัติการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในชั้นเรียน

1. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของกิจกรรมเสริมประสบการณ์

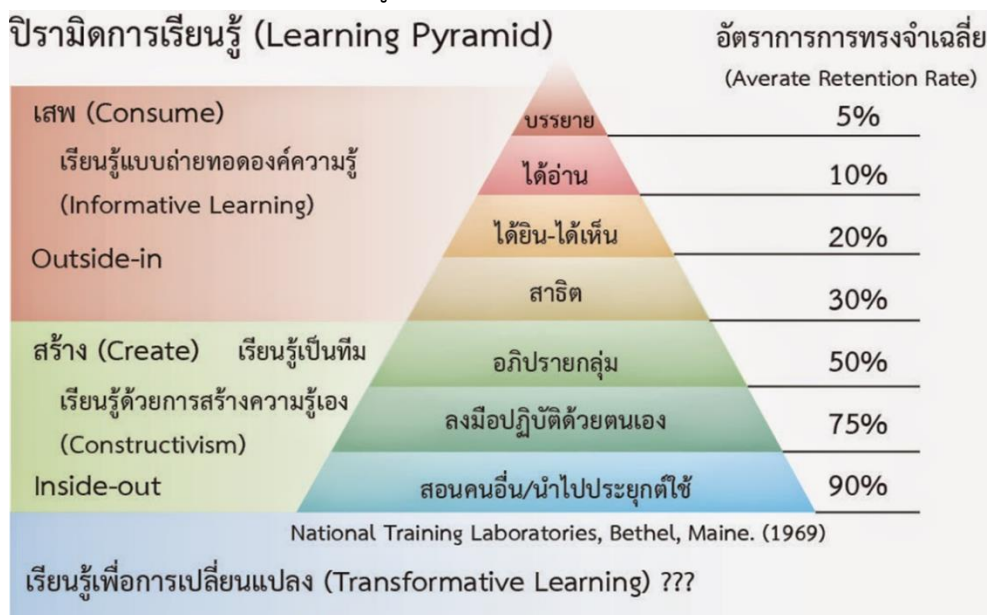
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีกระบวนการในการออกแบบกิจกรรม หรือรูปแบบในการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการ และครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านคือด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา โดยการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ต้องคำนึงถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ 12 มาตรฐาน และเหมาะสมกับช่วงอายุของเด็กที่สำคัญจุดประสงค์ควรสัมพันธ์กับประสบการณ์สำคัญ และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์นั้นจะต้องกำหนดให้สอดคล้อง กับประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมาดังเช่น

1. เพื่อให้เข้าใจเนื้อหา เรื่องราวของหน่วยการจัดประสบการณ์

- ของผู้อื่น
2. เพื่อฝึกการใช้ภาษาในการฟัง พูด และถ่ายทอดเรื่องราว
 3. เพื่อส่งเสริมการกล้าแสดงความคิดเห็น ร่วมคิดอย่างมีเหตุผล และรับฟังความคิดเห็น
 4. เพื่อฝึกมารยาทและการรอคอย
 5. เพื่อแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้ จากการค้นพบด้วยตนเอง
 6. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะการคิดพื้นฐาน การสังเกต เปรียบเทียบ
 7. เพื่อปลูกฝังให้มีคุณธรรม จริยธรรม ฝึกความมีระเบียบวินัยให้มีลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
 8. เพื่อปรับตัวในการเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
 9. เพื่อส่งเสริมการคิดรวบยอด การคิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ

2. ขอบข่าย สาระที่ควรเรียนรู้ของ กิจกรรมเสริมประสบการณ์

สาระที่ควรเรียนรู้เชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ 4 สาระ คือ 1. เรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก 2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก 3. ธรรมชาติรอบตัว และ 4. สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และนวัตกรรม ที่หลากหลาย ให้ความสำคัญของสื่อดังนี้ 1. สื่อของจริง อยู่ใกล้ตัว / สื่อธรรมชาติ 2. สื่อจำลองขึ้นมา 3. สื่อประเภทภาพ 4. สื่อเทคโนโลยี 5. สื่อแหล่งเรียนรู้ภายใน / ภายนอก

ภาพที่ 4.1 ปิรามิดการเรียนรู้ (Learning Pyramid)

3. แนวการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ประกอบด้วยขั้นตอนเทคนิค วิธีการที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมแบบอภิปราย สนทนา ซักถามการจัดกิจกรรมแบบเล่านิทานและการอ่านนิทานการจัดกิจกรรมแบบสาธิตการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง / ปฏิบัติการประกอบอาหาร การเพาะปลูกการจัดกิจกรรมแบบศึกษานอกสถานที่ (ทัศนศึกษา) การเล่นเกมบทบาทสมมติการร้องเพลง ท่องคำคล้องจองการเล่นเกมนการแสดงละครและการใช้สถานการณ์จำลอง

การออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต้องคำนึงถึง การจัดกิจกรรมควรให้เด็กได้ประสบการณ์ตรงใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสค้นพบด้วยตนเองเปิดโอกาสให้เด็กฝึกคิด แสดงความคิดเห็น ตั้งคำถามการจัดกิจกรรมโดยใช้การเชิญวิทยากรหลักการจัดกิจกรรมควรสรุปความรู้ โดยใช้คำถามปลายเปิดให้เด็กคิดเวลาอาจยืดหยุ่นตามความเหมาะสม และกระบวนการสรุป การเรียนรู้ โดยใช้คำถาม เพลง เกม แผนภูมิ แผนผัง กราฟิก

3.1 การสนทนา อภิปรายซักถาม เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในด้านการพูดและฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็นและรับฟังความหมายจนเกิดความคิดความเข้าใจขึ้นในเรื่องที่สนทนาอย่างมีเหตุผล

จุดประสงค์

1. สนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับวัย
2. กล้าแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ฝึกเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี ละมิมารยาทที่ถูกต้องเหมาะสม
4. ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง
5. เพิ่มพูนทักษะทางภาษาใน การอ่าน การพูด การฟัง การสรุป

3.2. การสาธิตเป็นการจัดกิจกรรม โดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่างตามขั้นตอน โดยการให้เด็กสังเกต ฟัง ติดตาม หรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ และเกิดความเข้าใจได้เป็นอย่างดี

จุดประสงค์

1. เพื่อให้รู้จักการสังเกต และคิดอย่างมีเหตุผล
2. รู้จักปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอน
3. รู้จักแสวงหาความรู้และกิจการการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก
5. เพื่อสรุป และทบทวนบทเรียน

การสาธิต มี 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ชั้นเตรียม เตรียมอุปกรณ์สำหรับการสาธิต
2. ชั้นทำการสาธิต - สาธิตตามลำดับขั้นซ้ำ ๆ ให้เด็กสังเกตเห็นอย่างทั่วถึง
3. ชั้นสรุป - เด็ก ๆ ช่วยกันสรุปเป็นตอน ๆ ให้เด็กลองทำดูว่าถูกต้องหรือไม่

สนทนาซักถาม

ภาพที่ 4.2 การจัดกิจกรรมแบบสาธิต

3.3. การปฏิบัติการทดลอง เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองลงมือกระทำด้วยตนเองเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงและค้นพบความรู้ใหม่ด้วยตนเอง เด็กจะเกิดมโนภาพสามารถถ่ายโยงความรู้ไม่ใช่สถานการณ์อื่น ๆ ได้การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง ที่จัดให้เด็กได้ลงมือทำและเกิดการค้นพบด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลแนะนำของครู โดยให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสกระทำอย่างทั่วถึง ซึ่งการจัดประสบการณ์ลักษณะนี้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะการเน้นให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การมองเห็น การได้สัมผัส การชิมรส การดมกลิ่นและการฟัง นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาค่านิยม ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ความเป็นระเบียบในการทำงานอีกด้วย

จุดประสงค์

1. เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ลงมือทดลองและกระทำด้วยตนเอง
2. เป็นการฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การจดจำ การวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบ ฯลฯ

3. ฝึกให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาสถานการณ์ได้และกระตุ้นความสนใจของเด็ก.ฝึกเป็นคนมีเหตุผลละเอียดรอบคอบ มีระเบียบวินัย
 4. ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น และรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น
 5. ได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้ลงมือทดลองด้วยตนเองมีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต คิดหาเหตุผล การจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กมีทักษะในการแก้ปัญหาประจำวันต่อไป
 6. กิจกรรมทดลองเร้าให้เด็กเกิดความสนใจ ชวนติดตาม เด็กจะไม่เบื่อหน่าย
 7. ฝึกนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้น เช่น ความละเอียดรอบคอบ มานะอดทน มีเหตุมีผล มีฝึกการเรียนรู้วิธีทำงานร่วมกับผู้อื่นกิจกรรม
 8. มีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์และการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
- การปฏิบัติการทดลองมี 3 ขั้นตอน ดังนี้**
1. **ขั้นเตรียม** การแบ่งเด็กเป็นกลุ่มกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติกิจกรรม แนะนำสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ วิธีใช้
 2. **ขั้นปฏิบัติการ** เด็กลงมือปฏิบัติตามกลุ่ม ๆ ตามขั้นตอน เด็กสังเกตการทดลอง ครูคอยดูแลและให้คำแนะนำ
 3. **ขั้นสรุป** ครูซักถามถึงผลจากการทดลอง ครู/เด็ก ร่วมแสดงความคิดเห็น สังเกตพฤติกรรมเด็กขณะทดลอง

ภาพที่ 4.3 การจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง

3.4 การจัดทัศนศึกษา

การจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ หมายถึง การพาเด็กไปศึกษาสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ต้องการและเพิ่มพูนประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ นอกโรงเรียน การพาเด็กไปศึกษาสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ต้องการและเพิ่มพูนประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติทั้งนี้อาจเริ่มจากการศึกษาสภาพภายในบริเวณโรงเรียนรอบ ๆ โรงเรียนไปจนถึงสถานที่ต่าง ๆ นอกโรงเรียน

จุดประสงค์

1. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพเพราะเป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรง
2. ช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ตนได้ศึกษาและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้
3. เป็นกิจกรรมที่เด็กส่วนใหญ่สนใจ สนุกสนาน และกระตือรือร้นที่จะเรียน
4. ช่วยให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการแสวงหาความรู้ ได้แก่ การใช้ประสาทสัมผัส การสำรวจ ทดลอง เก็บข้อมูล และการสรุปผล
5. ก่อให้เกิดความชื่นชมต่อความงามตามธรรมชาติเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม
6. เป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรงทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้ศึกษา และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เพราะการเรียนรู้ที่ดีจะเกิดได้ดีหากเด็กเรียนอย่างมีความสุขช่วยให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการแสวงหาความรู้
8. เพื่อให้เด็กได้ประสบการณ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตในสังคม ฝึกการแก้ปัญหา การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ เพราะจ้องเผชิญกับสภาพที่ไม่คุ้นเคยช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดี

1. ขั้นเตรียม

- 1.1 เด็กและครูประชุมวางแผนร่วมกัน กำหนด จุดประสงค์ในการศึกษานอกสถานที่
- 1.2 สำรวจและติดต่อสถานที่
- 1.3 ขออนุญาตผู้บังคับบัญชา และผู้ปกครอง นักเรียนพร้อมทั้งแจ้งกำหนดการไปศึกษานอกสถานที่ให้ทราบ

- ควบคุมดูแล
- 1.4 เตรียมวัสดุอุปกรณ์ อาหาร เวชภัณฑ์ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ ผู้
 - 1.5 แบ่งกลุ่มเด็ก เพื่อมอบหมายงาน และการปฏิบัติตัวของเด็ก
 - 1.6 ครูทำหน้าที่ควบคุม ควรจัดเตรียมกิจกรรมที่ช่วยให้ฝึกทักษะในการสังเกต และเตรียมคำถาม
 - 1.7 ทบทวนแนวปฏิบัติในการศึกษานอกสถานที่ทุกขั้นตอน

2. ขั้นตอนการ

- 2.1 ก่อนการเดินทางควรซักถามความเข้าใจกับเด็กในเรื่องต่อไปนี้
 - 2.1.1 ชื่อสถานที่ที่จะไปศึกษา
 - 2.1.2 วัตถุประสงค์ของการไปศึกษานอกสถานที่
 - 2.1.3 บัญชีรายชื่อเพื่อนในกลุ่ม และครูผู้รับผิดชอบในแต่ละกลุ่ม
 - 2.1.4 รายละเอียด ข้อบังคับ ข้อตกลงในการปฏิบัติตน
- 2.2 ระหว่างเดินทางและการศึกษานอกสถานที่ครูสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคล ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม แบ่งได้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ขั้นเตรียม

- 1.1 การแบ่งเด็กเป็นกลุ่ม
- 1.2 กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติกิจกรรม
- 1.3 แนะนำสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ วิธีใช้

2. ขั้นปฏิบัติการ

- 2.1 ชี้แจง แนะนำ วิธีปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ
- 2.2 ลงมือปฏิบัติการ โดยเน้นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้

ภาพที่ 4.4 การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

3.5 การเล่นเกมบทบาทสมมติ เป็นการให้เด็กเล่นสมมุติตนเองเป็นตัวละครต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมุติเพื่อสร้างความสนใจและก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะ รูปคนและรูปสัตว์ต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ของจริงชนิดต่าง ๆ

3.6 การเล่านิทาน เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยเพราะนิทานจะทำให้เด็กสนุกสนานเกิดจินตนาการ และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็กเป็นอย่างดี การเล่านิทานยังเป็นการนำไปสู่กิจกรรมอื่นอีกด้วยการเล่านิทาน เป็นกิจกรรมการเล่าเรื่องให้เด็กฟังและสนทนาโต้ตอบ อภิปราย ชักถาม แสดงข้อคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราว หรือประสบการณ์รอบตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่า

จุดประสงค์

1. เพื่อสนองความต้องการทางธรรมชาติของเด็ก เพราะโดยธรรมชาติเด็กชอบฟัง

2. เพื่อให้เด็กผ่อนคลายอารมณ์เครียด
3. ฝึกด้านการฟัง ฟังสมาธิ ยืดช่วงความสนใจให้มากขึ้น
4. เพื่อเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น เล่านิทานเรื่อง "นกกระจาบ" ก็จะได้ปลูกฝังเรื่องความสามัคคี เล่าเรื่อง "ราชสีห์กับหนู" ก็จะได้ปลูกฝังความกตัญญู ฯลฯ

5. เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ซึ่งเหมาะสมกับวัย
6. เพื่อส่งเสริมทักษะด้านภาษา และความคิดสร้างสรรค์
7. เพื่อส่งเสริมกวางลำ เช่น กล้าซักถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
8. ทำให้เด็กรักการอ่าน และส่งเสริมประสบการณ์ทางภาษา

กิจกรรมการเล่านิทานควรเลือกเรื่องให้เหมาะสมกับพัฒนาการ ความต้องการและช่วงเวลาความใจของเด็กผู้เล่าควรใช้เทคนิคการเล่าและสื่อหลาย 1 รูปแบบ ให้เด็กเล่นบทบาทสมมติหรือใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่ามีหลายรูปแบบ ดังนี้

1. อ่านจากหนังสือนิทานโดยตรง
2. ใช้แผ่นภาพประกอบ
3. ใช้แผ่นป้ายผ้าสำลีประกอบ
4. ใช้หุ่นต่าง ๆ เช่น หุ่นมือ หุ่นถุง หุ่นนิ้วมือ หุ่นชัก
5. ใช้วาดภาพบนนิ้วมือ แล้วสมมติให้นิ้วมือเป็นตัวละครต่าง ๆ
6. เล่าปากเปล่าแต่ใช้ท่าทางประกอบบ้างตามโอกาส

วิธีการที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ครูควรเลือกใช้วิธีที่ถนัดหรือเหมาะสมกับบุคลิกและความสามารถของตัวเอง

ข้อเสนอแนะวิธีการเล่านั้นครูแต่ละคนย่อมมีศิลปะในการเล่านิทานแตกต่างกันออกไป ในที่นี้ขอเสนอแนะศิลปะในการเล่าที่ครูควรทราบ ดังนี้ คือ

1. เนื้อเรื่องต้องเหมาะสมกับวัย ใช้เรื่องที่มีความดีต้องชนะความชั่วเสมอไปและผู้ดีจะต้องจำเรื่องได้ดีทุกตอน

2. เสียง ผู้เล่าจะต้องให้เด็กทั้งหมดได้ยินเสียงผู้เล่าอย่างชัดเจน ระดับเสียงและจังหวะพูดถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ใส่ความรู้สึกลงไปในน้ำเสียง ถ้าผู้เล่าสามารถทำเสียงสูง -ต่ำ ทำเสียงเป็นเสียงเด็ก เสียงคนแก่ หรือทำเสียงตามลักษณะของตัวละครได้ เด็กจะยิ่งสนใจมาก

3. ท่าทาง ถ้ามีภาพประกอบผู้เล่าไม่ต้องใช้ท่าทางมากแต่เน้นที่ภาพ หากไม่มีภาพประกอบก็ควรใช้ท่าทางประกอบบ้างตามโอกาส แต่อย่าใช้มากเกินไป ฟังระวังให้เป็นไปตามธรรมชาติ

4. จังหวะ จังหวะการพูดเป็นสิ่งที่ช่วยให้นิทานน่าสนใจ

5. อารมณ์ ในขณะที่เล่าควรเล่าให้เด็กเห็นถึงความรู้สึก และอารมณ์ของผู้เล่า เช่น อารมณ์รื่นเริง ความรู้สึกตื่นเต้น หรืออารมณ์เศร้า ฯลฯ

6. ข้อตกลง ก่อนฟังนิทานควรมีข้อตกลงกันว่า ผู้ฟังจะต้องไม่พูดแซงในขณะที่ฟังนิทาน

7. เวลา เด็กอายุ 4 -5 หรือ 5- 6 ขวบ ใช้เวลาประมาณ 10 -15 นาที

ประเมินผลการสังเกต

1. ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
2. การสนทนา ซักถาม แสดงข้อคิดเห็น
3. มารยาทในการฟัง พูด
4. การกล้าแสดงออก

3.7 การร้องเพลงเป็นการร้องเพลง หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กแสดงออกเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลินและเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะดนตรี

จุดประสงค์

1. เพื่อให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย
2. เพื่อให้เด็กได้รับความรู้อย่างสนุกสนาน เพราะเป็นการเรียนแบบป่วนเล่น
3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้เด็กมีโอกาสปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและร่วมได้ดี
เกิดความสามัคคี

4. ให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มในการแสดงท่าทางประกอบ

5. เพื่อกล่อมเกลาให้เด็กมีนิสัยอ่อนโยน

เพลงที่ใช้สอนเด็กมีเนื้อร้องที่ช่วยพัฒนาและให้ความรู้แก่เด็กหลายด้าน เช่น

1. ด้านร่างกายหรือค่านพละนามัย ในการสอนเด็กวัยนี้ผู้สอนต้องใช้ท่าทางประกอบเนื่องจากเด็กชอบการเคลื่อนไหวไม่ชอบอยู่นิ่ง ในการร้องเพลงควรทำท่าประกอบด้วย เด็กจะได้ทำทางตามครูหรือคิดขึ้นเองที่เข้ากับจังหวะและเนื้อเพลง เช่น

1.1 เพลงส่งเสริมการออกกำลังกาย เช่น

เพลง "กายบริหาร" (ศรีนวล รัศนสุวรรณ)

กำมือขึ้นแล้วหมุนหมุนข้อมือขึ้นโบกไปมา (ซ้ำ)
กางแขนขึ้นและลงพับแขนมือแตะไหล่
กางแขนขึ้นและลงขูขึ้นตรงหมุนไปรอบตัว

เพลง "แปร่งฟัน" (เตือนใจ ศรีมารุต)

แปร่งซี่แปร่ง แปร่งฟัน ฟันหนูสวยสะอาดดี
แปร่งขึ้นแปร่งลงทุกซี่สะอาดคุดีเมื่อหนูแปร่งฟัน

2. ด้านอารมณ์ ขณะที่เด็กร่วมร้องเพลงหรือทำท่าทาง เด็กมีอาการร่าเริงแจ่มใส สนุกสนาน ดวงตาเป็นประกายอย่างมีความสุขเมื่อเขาทำได้หรือได้รับคำชมเชยจากครู เพลงจะช่วยให้เด็กคลายความเครียดมีอารมณ์สดชื่นเพราะเพลงบางเพลงให้ความสนุกสนาน เช่น

เพลง "ตุ๊บป่อง" (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

ติง ตลิงติงต๊องเรือเรอลอย ตุ๊บป่อง
ลอยไปตามน้ำไหลลอยไป ลอยไป ในคลอง
ตุ๊บป่อง ตุ๊บป่องตุ๊บป่อง ตุ๊บป่อง ตุ๊บป่อง

3. ด้านสังคม เมื่อเด็กมาโรงเรียนนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตเด็ก เพราะเด็กจะต้องจากบ้านมาสู่โรงเรียนซึ่งเป็นสังคมใหม่ ประกอบไปด้วยสถานที่ใหม่ เพื่อนใหม่ ครูหรือคนอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ในโรงเรียน สิ่งที่จะช่วยให้เด็กคุ้นเคยและเข้ากับผู้อื่นได้ก็โดยการใช้เพลงเป็นสื่อ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สนิทสนมใกล้ชิดกับครูเพื่อนทั้งยังได้ความรู้จากเนื้อเพลงด้วย เช่น

เพลง "ขอบคุณขอบใจ" (เตือนใจ ศรีมารุต)

เมื่อผู้ใหญ่ใจดีให้ของหนูหนูควรต้องนึกถึงพระคุณ
น้อมไหว้กล่าวคำขอบพระคุณเพื่อนมีใจเพื่อแผ่การณ
นึกถึงบุญคุณกล่าวคำขอบใจ

เพลง "สวัสดี" (ศรีมวล รัตมสุวรรณ)

สวัสดี สวัสดี ยินดีที่พบกัน
เธอและฉัน พบกันสวัสดี

4. คำนสติปัญญา เพลงช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้ดี ทั้งช่วยให้จำได้เร็วกว่าการบอกเล่า ฝึกให้รู้จักคิด และได้ความรู้เรื่องต่าง ๆ เช่น

4.1 คณิตศาสตร์ เพลงจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจและจดจำเกี่ยวกับ จำนวนหรือความหมายของคำทางคณิตศาสตร์ได้ดี และผู้สอนอาจจะสังเกตว่าเด็กเข้าใจความหมายของเนื้อเพลงได้เพียงไร จากการที่เด็กแสดงท่าทางประกอบเพลง เช่น

เพลง "นกกระจิบ" (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

น้่นนกบินมาลิบ ๆ นกกระจิบ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕
อีกฝูงบินล่องลอยมา ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐ ตัว

เพลง "แม่ไก่ออกไข่" (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

แม่ไก่ออกไข่วันละฟอง ไข่วันละฟอง ไข่วันละฟอง
แม่ไก่ของฉันไข่ทุกวันหนึ่งวันได้ไข่หนึ่งฟอง
(2 วันได้ไข่ 2 ฟอง จนถึง 10 ฟอง)

4.2 วิทยาศาสตร์หรือเรียกว่าธรรมชาติศึกษา เพลงเด็กมีหลายเพลงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเด็ก เช่น เกี่ยวกับสัตว์ พืช ปรัชญาการณธรรมชาติ ตัวอย่าง เช่น

เพลง "อากาศ" (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

รอบตัวเรานั้นมีอากาศมีอากาศอยู่ทั่วไป
คนพืชสัตว์ได้ใช้หายใจอากาศมีทั่วไปรอบตัวเราเอง

ดังที่กล่าวมาพอจะเห็นได้ว่าเพลงให้คุณค่าแก่เด็กมากมาย การที่เด็กได้ร้องเพลง ได้ทำท่าทางตามเนื้อเพลงหรือตามจังหวะจะช่วยไม่ให้เกิดเบื่อการเรียน ทั้งยังช่วยให้ทุก ๆ ส่วนของกล้ามเนื้อ ตลอดจนตา หู มือ เท้า มีความคล่องแคล่วว่องไวซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาทางด้านร่างกายของ

เด็กได้เป็นอย่างดีอีกทั้งได้รับความสนุกสนานและความรู้ด้วยการจัดกิจกรรมร้องเพลงสำหรับเด็ก ควรเลือกเนื้อเพลงง่าย ๆ มีเนื้อร้องสั้น ๆ ตรงกับความต้องการของครูว่าต้องการให้เด็กร้องเพลงเพื่ออะไร เช่น บางครั้งอาจใช้การร้องเพลงเพื่อเป็นการเรียกความสนใจของเด็กก่อนเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ในลักษณะการนำเข้าสู่บทเรียน หรืออาจใช้เป็นการสรุปบทบทวน ข้อความรู้เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมหนึ่ง ๆ ดังนั้นวิธีการจัดกิจกรรมการร้องเพลง จึงอาจให้เด็กฟังและร้องไปพร้อม ๆ กับครูได้โดยไม่จำเป็นต้องจดจำเนื้อร้องให้ได้ก่อน

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการร้องเพลง

1. เลือกเนื้อเพลงง่าย ๆ มีเนื้อร้องสั้น ตรงกับความต้องการของผู้สอนว่าต้องการสอนเพลงเพื่ออะไร
2. ก่อนสอนเพลงครูนำภาพหรือของจริงที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเพลงที่จะสอนมาให้เด็กดู
3. ครูร้องเพลงให้เด็กฟัง
4. สอนให้เด็กว่าตามเนื้อเพลงที่ละวรรค
5. ให้เด็กร้องเพลงพร้อมครู 1-2 เที้ยว
6. ให้เด็กร้องเพลงพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะการเลือกเพลงที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

1. มีเนื้อร้องง่าย ๆ ใช้คำง่าย ๆ เพื่อให้เด็กฟังแล้วเข้าใจเนื้อร้องได้
2. เนื้อเพลงสั้นพอสมควร ไม่ยาวเกินไปเพราะเด็กจำยากและเบื่อหน่าย ถ้าเป็นเนื้อเพลงยาว ๆ ควรเป็นเนื้อร้องที่ครูร้องให้เด็กฟัง แล้วให้เด็กเข้าใจความหมายในเนื้อเพลงก็พอ เนื้อเพลงควรสอดคล้องคุณธรรมไว้ด้วย
3. มีทำนองและระดับเสียงไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถทำเสียงต่ำมาก ๆ ได้เสียงจะหายไปในลำคอ ยากแก่การร้อง ถ้าเสียงสูงมาก ๆ เด็กก็ไม่สามารถร้องขึ้นไปได้ เด็กชอบร้องเพลงที่มีทำนองไม่เร็วหรือช้ามากเกินไป
4. สามารถทำท่าทางประกอบได้ง่าย การสอนเพลงให้กับเด็กนั้น มิได้มุ่งแต่จะให้ร้องได้อย่างเดียว แต่ควรมีการเคาะจังหวะและการแสดงท่าประกอบด้วย

3.8 การท่องคำคล้องจอง หมายถึง คำประพันธ์ อาจเป็นโคลง กลอน ฯลฯ ซึ่งใช้ถ้อยคำง่าย ๆ และมีความยาวไม่มากนัก มีเนื้อหาสาระง่าย ๆ เด็กท่องแล้วเกิดความสนุกสนาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาภาษา
2. เพื่อฝึกความจำ

4. เมื่อเด็กจำคำคล้องจองและท่าทางประกอบได้แล้ว จึงให้เด็กพูดคำคล้องจอง และท่าทางประกอบเองโดยครูกอยให้กำลังใจอยู่ใกล้ ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำท่าทางประกอบครูกควรทำให้เด็กดูเป็นตัวอย่างก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจเมื่อเด็กเข้าใจแล้วครูกอาจให้เด็กลองคิดท่าทางประกอบเอง ครูกควรมีสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส จะช่วยให้เด็กมีความเพลิดเพลินในการท่องยิ่งขึ้น

แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

การจัดกิจกรรมมีส่วนในการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในเรื่องการมีมารยาทในการฟัง การพูด การรู้จักใช้ความสังเกต และร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ฝึกความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามข้อตกลง ฝึกการกล้าแสดงออกฝึกทักษะกระบวนการคิดพื้นฐานการมีสมาธิในการทำงานยึดระยะความสนใจส่งเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและลักษณะนิสัยที่ดีมีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวและการ มีส่วนในการปฏิบัติทดลอง และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์นี้เน้นให้เด็กฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาเมื่อเกิดการเรียนรู้อาการกระบวนการจะทำให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ ได้ด้วยตนเอง การนำ เนื้อหาและรายการประสบการณ์จากแนวการจัดประสบการณ์ มาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ และเนื้อหา ประสบการณ์ที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ไปยังสิ่งที่อยู่ไกลตัว คำนี้ถึงคุณธรรม จริยธรรม เทศกาลวันสำคัญ ฤดูกาล ฯลฯ ซึ่งเป็นแกนในการจัดหน่วยการเรียนรู้และมีข้อควรคำนึงถึงดังนี้

1. การจัดที่นั่งให้เด็กในช่วงกิจกรรมในวงกลมส่วนมากจะให้เด็กนั่งเป็นรูปตัว U หรือครึ่งวงกลมการจัดที่นั่งลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นเนื่องจากได้นั่งใกล้ชิดครู
2. เด็กจะไม่บังกัน ครูและเด็กเห็นหน้ากันทุกคนช่วยให้เกิดความสนใจและปฏิบัติตามกิจกรรมได้นาน

3. เด็กมองเห็นสื่อและตัวครูได้ทั่วถึง ดังนั้นถ้าไฟ ๆ ให้เด็กนั่งกับพื้น ครูก็ควรนั่งกับพื้น หากให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ครูก็นั่งบนเก้าอี้ด้วย ทั้ง 2 วิธีนี้มีข้อดีข้อเสียต่างกัน คือ

4. การนั่งกับพื้นเด็กจะมีสมาธิสั้น บางครั้งอาจนอนกึ่งเกลือกไม่ค่อยอยู่นิ่ง แต่การเคลื่อนย้ายในการทำกิจกรรมสะดวก

5. การนั่งบนเก้าอี้ เด็กจะมีระเบียบและสะดวกในการควบคุม แต่การเคลื่อนย้ายในการทำกิจกรรมไม่ค่อยสะดวก ดังนั้นจึงควรปรับตามความเหมาะสม

2. การจัดกิจกรรม ควรใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที ถ้านานเกินไปหรือกิจกรรมไม่น่าสนใจ เด็กเบื่อทำให้ไม่อยู่นิ่ง ดังนั้นในบางครั้งครูควรจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง 1 เช่นเล่านิทาน ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง สนทนา ซักถาม สาธิต ปฏิบัติการทดลอง ตามความเหมาะสมและเป็นประโยชน์กับเด็กให้มากที่สุดในการดำเนินกิจกรรมจะมีวิธีดำเนินกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมและกระตุ้นให้เด็กสนใจที่จะร่วมกิจกรรมต่อไป กิจกรรมที่ใช้อาจเป็น การร้องเพลง คำคล้องจอง ปริศนาคำทาย ทำใบ้ ฯลฯ ซึ่งจะใช้ระยะเวลาสั้น ๆ

2. ชี้นสอน เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์ด้วยกิจกรรมหลายรูปแบบ สามารถจัดได้หลากหลายวิธี เช่น

2.1 การสนทนา ซักถาม อภิปราย เป็นการพูดคุย ซักถามระหว่างครูกับเด็กหรือเด็กกับเด็ก ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ

2.2 การเล่านิทาน ครูจะเล่านิทานที่เกี่ยวกับเรื่องราวที่ครูต้องการให้เด็กเข้าใจหรือให้ปฏิบัติตาม ส่วนมากจะเป็นการปลูกฝังหรือการสอนในเรื่องที่เป็นนามธรรม วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้น เพราะเด็กในวัยนี้จะชอบฟังนิทานและชอบเลียนแบบตัวละครในนิทาน ในการเล่านิทานครูอาจใช้รูปภาพ หุ่น หรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกายประกอบ

2.3 การสาธิต เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งผู้สอนอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับผู้สอน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกมการศึกษา ฯลฯ

2.4 การศึกษานอกสถานที่ เป็นการสอนที่让孩子ได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นการพาเด็กไปเรียนนอกห้องเรียน รอบบริเวณ โรงเรียน นอกโรงเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก แต่ครูจะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องความปลอดภัย

2.5 การทดลอง / ปฏิบัติการ เป็นการสอนที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงเพราะได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ตนเองได้ทดลอง เป็นการฝึกทักษะการสังเกต การคิดแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง เช่น การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช การประกอบอาหารในบางหน่วยที่สอนเกี่ยวกับผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ต่าง ๆ ครูอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการประกอบอาหาร ทั้งนี้เด็กจะได้รับประสบการณ์จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของอาหารดิบ-สุก รับรู้กลิ่นของอาหาร เรียนรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ และเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

2.6 การเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเป็นการให้เด็กสมมติตนเองเป็นตัวละครต่าง ๆ ตามในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมติเพื่อสร้างความสนใจและก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะที่คาดศีรษะรูปคนและรูปสัตว์แบบต่าง ๆ เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ของจริงชนิดต่างๆ

3. ชั้นสรุปบทเรียน เป็นการสรุปสิ่งต่างๆที่เรียนไปทั้งหมดให้เด็กได้เข้าใจยิ่งขึ้นซึ่งครูอาจใช้คำถาม เพลง คำคล้องจอง เกม ฯลฯ ในการสรุปเรื่องราว

3. การประเมินผลการเรียนรู้

สังเกต

1. การตอบคำถาม สนทนา ซักถาม แสดงข้อคิดเห็น
2. การปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์
3. ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
4. การกล้าแสดงออก

4. ข้อเสนอแนะ

1. ควรยึดหลักการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์และมีโอกาสค้นพบด้วยตนเองให้มากที่สุด

2. ผู้สอนควรยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายของเด็กและให้โอกาสเด็กได้ฝึกคิด

3. อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แทนผู้สอน เช่น พ่อแม่ ตำรวจ หมอ ฯลฯ จะช่วยให้เด็กสนใจและสนุกสนานยิ่งขึ้น

4. ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมหรือหลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ครูควรใช้คำถามปลายเปิดในลักษณะต่าง ๆ ที่ชวนให้เด็กคิด ไม่ควรใช้คำถามที่มีคำตอบ "ใช่" "ไม่ใช่" หรือมีคำตอบให้เด็กเลือก ครูควรใจเย็นให้เวลาเด็กคิดคำตอบ

5. ช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ให้คำนึงถึงความสนใจของเด็กและความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น 1 เช่น กิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ประกอบอาหารการปลูกพืช อาจใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัยในปัจจุบัน

ปัจจุบันการกิจกรรมเสริมประสบการณ์นั้นมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย แตกต่างตามบริบท ของสถานศึกษา และความพร้อมของเด็กพร้อมทั้ง ขนาดของสถานศึกษาที่เป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก แต่การจัดกิจกรรมอิงตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่จัดกิจกรรมแบบ

บูรณาการกับกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน แต่ตามสถานการณ์จริงจะพบว่า หลากสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่ยืดหยุ่นตามความพร้อมทำให้อาจมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ครบ 6 กิจกรรมหลัก หรืออาจมีการรวบกิจกรรมเช่น จัดกิจกรรมเกมการศึกษา ไว้ท้ายกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อเป็นการสรุปการเรียนรู้ หรือการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะในตอนเช้าเข้าแถวหน้าเสาธง หรือการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ แบบเป็นโต๊ะ กิจกรรม แต่ทำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน

นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์มีการบูรณาการกับนวัตกรรมปฐมวัยมาออกแบบกิจกรรมในกิจกรรมเสริมประสบการณ์เช่น การจัดกิจกรรมตามแนวคิดแบบโครงการ การจัดกิจกรรมตามแนวคิด STEM Education การจัดกิจกรรมตามแนวคิดโฮสโคป การจัดกิจกรรมตามแนวคิด มอนเตสซอรี การจัดกิจกรรมแบบองค์รวม ภาษาธรรมชาติ การจัดกิจกรรมตามแนวคิด สมอเป็นฐาน และการจัดกิจกรรมตามแนวทาง EF เป็นต้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในปัจจุบันยังเป็นกิจกรรมที่สำคัญในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเน้นการพัฒนาเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา กิจกรรมเหล่านี้ออกแบบมาเพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ผักผ่อนทักษะต่าง ๆ ผ่านการฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กิจกรรมเสริมประสบการณ์ยังช่วยให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าเพื่อสร้างวงจรแห่งการคิดขั้นในสมอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาความคิดรวบยอดของเด็กในระยะยาว จึงเน้นความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ของกระบวนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเด็ก ผ่านการทำกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง หรือการศึกษานอกสถานที่ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหา ทั้งนี้การจัดกิจกรรมต้องออกแบบให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กที่ต้องการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และส่งเสริมการใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้

ดังนั้นหลักการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยจึงประกอบด้วย

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการของเด็ก: การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงอายุและระดับพัฒนาการของเด็ก โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำและการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า
2. บูรณาการการเรียนรู้ผ่านการเล่น: การเล่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทักษะของเด็ก เช่น การเล่นบทบาทสมมติหรือการเล่นขายของ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะทางภาษาและคณิตศาสตร์
3. ส่งเสริมการคิดริเริ่มและจินตนาการ: กิจกรรมควรเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดริเริ่มจินตนาการ และสร้างสรรค์ความคิดของตนเอง

4. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและสิ่งแวดล้อม: สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีความสุข และเอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และชุมชน: การจัดกิจกรรมควรให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

ปัจจุบันรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

1. การเล่าเรื่อง ข่าว เหตุการณ์ การเล่าเรื่องเป็นประสบการณ์ทางภาษาที่ช่วยให้เด็กได้ฝึกการพูดและการคิดรวบยอด เช่น การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวหรือสถานที่ในชุมชน

2. การแสดงบทบาทสมมติ เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกผ่านการพูดและการแสดงท่าทางตามความคิดของตนเองโดยไม่มีการชักซ้อมล่วงหน้า

3. การเล่นนิทาน การเล่นนิทานส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์และการคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

4. การทดลองปฏิบัติ การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและค้นพบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง เน้นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าเพื่อพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์

5. การสาธิต การทำให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ช่วยในการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

6. การทัศนศึกษา พาเด็กไปศึกษาสภาพความเป็นจริงนอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

7. การร้องเพลงและท่องคำคล้องจอง ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา การจดจำ และความคิดสร้างสรรค์ผ่านการใช้เพลงและคำคล้องจอง

นอกจากนี้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ยังส่งเสริมการเรียนรู้และช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ในอนาคต เช่น ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน การคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และทักษะการใช้ชีวิตที่ดี เช่น การรู้จักแสวงหาความรู้ ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาปฐมวัย ซึ่งส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะในทุกด้านผ่านการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม การออกแบบและจัดกิจกรรมที่เหมาะสมช่วยให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดและเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็น โดยกระบวนการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาศักยภาพของเด็กอย่างเต็มที่ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจ และสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่อาศัย

บทสรุป การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ตามหลักการจัดประสบการณ์ของเด็กช่วงอายุ 3-6 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดประสบการณ์จะต้องจัดในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่น หรือการเล่นอย่างมีความหมายหรือเรียนปนเล่น ที่บูรณาการการเรียนรู้จากหลายกิจกรรมหลายทักษะ เช่น การที่เด็กเล่นบทบาทสมมติในมุมเสรีด้วยการเล่นขายของ เด็กจะได้เรียนรู้ทักษะทางภาษาในการสื่อสาร จากการพูดสนทนากับเพื่อนในการสลับผลัดเปลี่ยนการเป็นแม่ค้าและลูกค้า ซึ่งเด็กจะเกิดกระบวนการคิดพื้นฐาน การจินตนาการในการพูดคำศัพท์ ประโยคต่างๆขึ้นมาเองหรือจากประสบการณ์ที่เคยไปตลาด นอกจากนี้ เด็กจะได้เรียนรู้ทักษะทางคณิตศาสตร์ เกี่ยวกับเรื่องจำนวน การเพิ่ม- การลด ของจำนวน ตัวเลขง่าย ๆ จากการเล่น นับว่าเป็นการบูรณาการที่ได้ทั้งทักษะทางภาษาและคณิตศาสตร์การจัดประสบการณ์จึงเปรียบเสมือนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้กับเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา มีการบูรณาการการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ด้วยหลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยคือการจัดประสบการณ์เล่นและเรียนรู้อย่างหลากหลายการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและตามสภาพแวดล้อมของสังคมที่เด็กอยู่อาศัยการจัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545**. กรุงเทพฯ : ศรุสภา.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เอดิสันเพรสโปรดักส์.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่17)**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทิยา น้อยจันทร์. (2548). **การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย**. นครปฐม : สำนักพิมพ์ นิตินัย.
- ไพเราะ พุ่มมั่น. (2551). **การพัฒนาคุณภาพนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาสู่ผลงานทางวิชาการ**. กรุงเทพฯ : แวนแก้ว.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เอ พี กราฟฟิค ดีไซน์.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2554). **การสอนแบบโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทวีพรีน (1991) จำกัด.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2553). **การจัดและประเมินแนวใหม่เด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2529). **การนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุไรวรรณ คุ่มวงษ์. (2551). **จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ**. ปรินญาณิพนธ์ . กศม. (การศึกษาปฐมวัย).
- Lall, G.R. and Lall, B.M. (1983). **Ways Children learn**. Illionis : Charles C. Thomas Publishers.

บทที่ 5

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย คือ กิจกรรมที่สร้างสรรค์ จากงานศิลปะที่หลากหลายประกอบด้วย การวาดภาพระบายสี การเล่นกับสีชนิดต่าง ๆ การฉีก ตัด ปะ และงานประดิษฐ์ ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงออกทางความคิด จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ที่เด็กได้ปฏิบัติ และจัดกระทำด้วยตนเองจากการสำรวจกับ วัตถุโดยตรง เด็กสามารถออกแบบ ตกแต่ง กับชิ้นงานได้อย่างอิสระ ที่ช่วยเด็กให้แสดงทาง อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับ พัฒนาการซึ่งการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังได้ใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาอย่างสมดุล ซึ่งจะไม่เน้นผลงานที่สวยงามหรือเหมือนของจริง แต่เน้นให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านจากการทำกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ตามจินตนาการให้เด็กรู้จักสังเกตและแสดงออกตามความถนัดเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และ มัดเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาฝึกให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานเป็น ขั้นตอน และมีความประณีตในการทำงานส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และพัฒนาความมั่นใจ กล้าแสดงออกและส่งเสริมการใช้ภาษาในการ อธิบายเกี่ยวกับผลงานของตนเอง

ความหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมหนึ่งใน 6 กิจกรรมหลักที่มีลักษณะของการสร้างสรรค์ งานศิลปะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ หรือคิดค้นสิ่งใหม่ นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม ความคิดกว้างขวาง ช่วยให้สามารถประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่รวมถึงความสามารถในการแก้ปัญหาได้ ซึ่ง กิจกรรมที่เด็กวัย 3 - 5 ขวบ สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้นั้นปรากฏได้ในศิลปะด้านต่าง ๆ รวมทั้งการเล่นอิสระทั้งใน และนอกชั้นเรียนกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมี อิสระในการทดลองกันคว้า และได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กตลอดทั้งสร้างความสัมพันธ์ใน การเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน เขียน เพราะฝึกและส่งเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก และมือกับตาประสานสัมพันธ์กันนอกจากนี้ยังมีโอกาสพัฒนาทักษะด้านสังคมในการทำกิจกรรมกลุ่ม และการทำงานเป็นทีมเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน การรอ

คอย และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี เช่น การแลกเปลี่ยนวัสดุ อุปกรณ์หมุนเวียนกันรับผิดชอบในการใช้และเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ

กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กเพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ความงามให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์หรือความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการโดยใช้ศิลปะสำหรับเด็กหลากหลายแบบ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีกปะ การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การปั้น การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีอื่น ๆ ที่เด็กสามารถจะคิดสร้างสรรค์ได้และมีความเหมาะสมตามวัยของเด็ก (บุบผา เรืองรอง 2566) ซึ่งได้แก่ การวาดภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ การตัด การฉีก ปะ ตลอดจนการประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้เกี่ยวกับความงามและส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกตามความรู้สึกและความสามารถของตนเอง ปลูกฝังลักษณะนิสัยให้เป็นคนมีความประพฤติ มีความละเอียดอ่อน เป็นคนมีระเบียบ รักความสะอาดในการทำงาน ข้อควรตระหนักและให้ความสำคัญคือ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ระดับปฐมวัย มิได้มุ่งเน้นผลงานที่สวยงาม แต่เป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก การใช้คำว่ากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้ครูระลึกอยู่เสมอว่า ศิลปะสำหรับเด็กมิได้เน้นให้เด็กทำได้สวยงามหรือเหมือนของจริง แต่ทำให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านจากการทำกิจกรรมนี้ (ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. 2566)

ความสำคัญของกิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์หรือกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็กให้แข็งแรงในช่วงของระดับปฐมวัย เพื่อเตรียมความพร้อมในการขีดเขียนหนังสือในอนาคต เช่น การจับดินสอดัดเขียนการฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อให้มีพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์ จิตใจให้เด็กมีความเพียร มีความอดทนมีสมาธิในการทำงาน และรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคมการแบ่งปันความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิด มีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กอย่างสม่ำเสมอให้เด็กเกิดความมั่นใจ ถ้าคิดกล้าแสดงออกอย่างเต็มที่ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ได้แก่ การวาดภาพการพิมพ์ การฉีกปะ การพับกระดาษ การเล่นกับสีน้ำ หรือสีต่าง ๆ การปั้น และการประดิษฐ์เศษวัสดุ

การจัดกิจกรรมมีกระบวนการที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก ศิลปะมีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมที่ให้เด็กอิสระ และสะท้อนความคิดถ่ายทอดออกมาเป็นภาพเป็นชิ้นงานให้ครูสามารถวิเคราะห์ และประเมินการเรียนรู้ของเด็กได้จากการทำกิจกรรมจึงมีประโยชน์ต่อ

การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กจะได้พัฒนาร่างกายในส่วนหลัก ๆ คือ การทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา กล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการทางด้านอารมณ์ คือการได้ชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งที่สวยงาม พัฒนาการทางด้านสังคม คือ เด็กได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรอคอยที่จะใช้อุปกรณ์ร่วมกับผู้อื่นและเรียนรู้การแบ่งปัน พัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ รูปทรง ความกว้าง ความยาว ความสูง ขนาด (เล็ก-ใหญ่) พื้นผิว (เรียบ-ขรุขระ-หยาบ) ซึ่งผลงานศิลปะ จะสะท้อนให้เห็นลักษณะเส้นที่มีน้ำหนัก สะท้อนความพร้อมในการเขียนหนังสือ หรือการระบายสีที่ไม่ออกนอกกรอบ หรือนำหนักของสีที่เรียบสม่ำเสมอ เป็นตัวบ่งบอก และสะท้อนถึงความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ แปลว่าเด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ และพัฒนาด้านการเขียนได้ดี นอกจากนี้การที่เด็กสามารถวาดภาพที่มีรายละเอียดของภาพได้ครบถ้วน ก็สะท้อนถึงทักษะการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดเป็นต้น

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ยังส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิด รู้จักทำและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความประณีตและความเป็นระเบียบ สิ่งที่สำคัญในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็ก คือ การคำนึงถึงตัวเด็กและการเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมต่อความถนัด ความสนใจตามธรรมชาติกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และแต่ละช่วงวัย เช่น การจัดกิจกรรมการปั้น การจัดกิจกรรมการใช้กรรไกร ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนากล้ามเนื้อมือ การจัดกิจกรรมต้องสามารถยืดหยุ่นได้ และหมุนเวียนปรับเปลี่ยนไปตามหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกัน และที่สำคัญเด็กต้องมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดตามจินตนาการและได้ทำงานอย่างอิสระ ควรเน้นการทำงานเป็นกระบวนการมากกว่าผลผลิต เช่น เวลาที่เด็กได้วาดภาพควรให้เด็กวาดภาพอย่างอิสระในกระดาษเปล่า มากกว่าการวาดระบายสีในรูปร่างที่กำหนด การได้เขียนอย่างอิสระที่ปราศจากเส้นปะที่กำหนดเป็นต้น และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุขสนุกสนานจะมีความสำคัญมากกว่าผลงานที่สวยงาม เรียบร้อยตามแบบอย่างเพราะการสร้างสรรค์ผลงานของเด็กเป็นการลองผิดลองถูก และเรียนรู้การแก้ปัญหาตลอดเวลา ส่วนการแก้ปัญหาของเด็กนั้นอาจมีภูมิติดบ้างตามแต่ความสามารถในการสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กค่อย ๆ พัฒนางานสร้างสรรค์ได้ดีขึ้นในระดับสูงต่อไป

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สามารถพัฒนาพฤติกรรมในการทำงานของเด็กได้ในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์นำไปสู่พัฒนาบุคลิกภาพ การเรียนรู้โดยได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดกระบวนการที่ต่อเนื่องทำให้เด็กรักการทำงานและขยันหมั่นเพียร ซึ่งศิลปะสามารถการแสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดจินตนาการ และพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรึกษาหารือและหาข้อสรุปร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2560) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กดังนี้

1. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมือ
2. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา
3. เพื่อฝึกให้เด็กมีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รับผิดชอบ
4. เพื่อให้รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เกิดความเพลิดเพลิน
5. เพื่อฝึกให้อารมณ์แจ่มใส ร่าเริง
6. เพื่อให้โอกาสฝึกปรับตัว ทำกิจกรรมร่วมกัน
7. เพื่อฝึกการแสดงออก มีความมั่นใจในตัวเอง
8. เพื่อฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ
10. เพื่อฝึกการสังเกตจำและคิด
11. เพื่อพัฒนาภาษา และอธิบายผลงานของตนได้

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังได้ใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาอย่างสมดุล ซึ่งจะไม่เน้นผลงานที่สวยงามหรือเหมือนของจริง แต่เน้นให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านจากการทำกิจกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการให้เด็กรู้จักสังเกตและแสดงออกตามความถนัด
2. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก
3. เพื่อพัฒนาการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา
4. เพื่อฝึกให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานเป็นขั้นตอน และมีความประณีตในการทำงาน

5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
6. เพื่อพัฒนาความมั่นใจ กล้าแสดงออกและส่งเสริมการใช้ภาษาในการอธิบายเกี่ยวกับผลงานของตนเอง

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม

1. เพื่อช่วยพัฒนาการทำงานของประสาทสัมผัสกับกล้ามเนื้อ
2. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการทำงานด้วยมือ การใช้นิ้วมือ
3. ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่
4. ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึก และผ่อนคลายอารมณ์ของเด็ก
5. ช่วยกระตุ้นการแสดงออก และความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ
6. ส่งเสริมให้เด็กกล้าแสดงออก
7. เพื่อฝึกการลากเส้นและรูปทรงต่าง ๆ
8. เพื่อฝึกการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
9. เพื่อฝึกการควบคุมกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสระหว่างตาและมือ
10. เพื่อฝึกการใช้สี ทดลองสี เช่น ผสมสีต่าง ๆ
11. เพื่อฝึกการทำงานตามลำพังและเป็นกลุ่ม (หากทำร่วมกัน)
12. เพื่อผ่อนคลายความเครียดลดความกดดันทางอารมณ์และส่งเสริมให้มีจิตใจที่ดีงาม
13. เพื่อฝึกความรับผิดชอบ รู้จักเก็บวัสดุอุปกรณ์เข้าที่ให้เรียบร้อย

ดังนั้นการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ อันดับแรกคือด้านร่างกายในการพัฒนากล้ามเนื้อมือ และประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา ด้านอารมณ์ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ชื่นชมในสิ่งที่สวยงามส่งเสริมให้มีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส ผ่อนคลายความเครียด ด้านสังคมส่งเสริมคุณธรรมในด้านความอดทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแสดงออก และมีความมั่นใจในตนเอง และด้านสติปัญญาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการฝึกทักษะการสังเกต การคิด และการแก้ปัญหาพัฒนาภาษา อธิบายผลงานของตนเองได้ และส่งเสริมให้เกิดความสนใจและเข้าใจธรรมชาติรอบตัว

ขอบข่ายการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

1. ประเภทของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

- 1.1. การวาดภาพและระบายสี เช่น การวาดภาพด้วยสีเทียนหรือสีไม้ การวาดภาพด้วยสีน้ำ เช่น ฟูกัน ฟองน้ำ การละเลงสีด้วยนิ้วมือ
- 1.2. การเล่นกับสีน้ำ เช่น การเป่าสีการหยดสีการเทสี
- 1.3. การพิมพ์ภาพ เช่น การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกายการพิมพ์ภาพด้วยวัสดุพืช ผัก ต่าง ๆ
- 1.4. การปั้นดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งโด ฯลฯ
- 1.5. การพับฉีก ตัด ปะ เช่นการพับอย่างง่าย ๆ การฉีกปะการตัดปะ
- 1.6. การประดิษฐ์ เช่น ประดิษฐ์เศษวัสดุต่าง ๆ การร้อย เช่น ลูกปัด หลอดกาแฟ หลอดด้าย ฯลฯ การสาน เช่น กระดาษ ใบตอง ไบอะพรวัว ฯลฯ

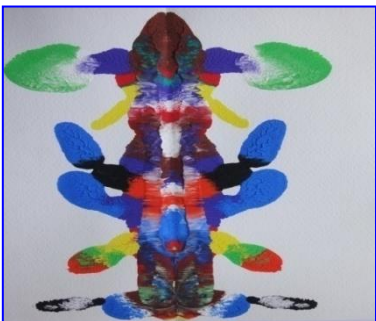
การเทสี

การเป่าสี

การรูดสีจากเชือก

การพับสี

การเป่าสีจากฟองสบู่

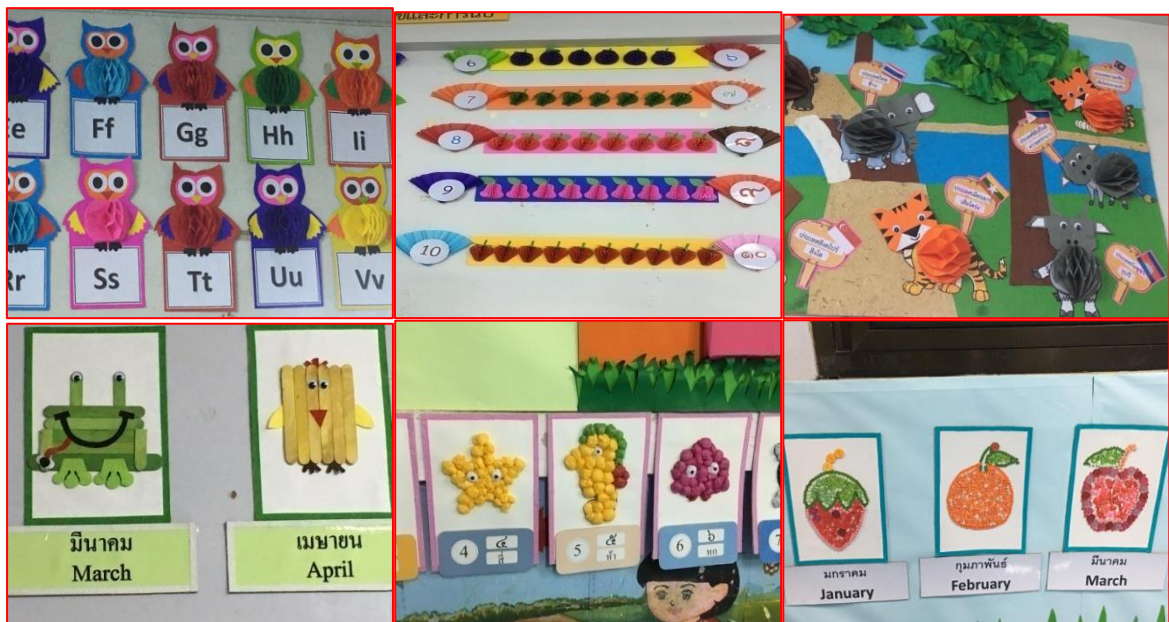

การวาดภาพจากสีน้ำ

ภาพที่ 5.1 งานศิลปะจากสีน้ำ

ภาพที่ 5.2 งานศิลปะจากป้ายนิเทศ

ภาพที่ 5.3 งานศิลปะจากการตกแต่งสภาพแวดล้อมห้องเรียน

2. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. เตรียมโต๊ะ และอุปกรณ์ ครูควรจัดกิจกรรมไว้หลาย ๆ กิจกรรมเพื่อให้เด็กมีอิสระเสรีในการเลือกทำ เพราะประโยชน์ที่ได้รับจากศิลปะแต่ละอย่างแตกต่างกัน ควรให้เด็กเลือกทำกิจกรรมให้อย่างน้อย 2 กิจกรรม

ตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 การปั้นดินน้ำมัน

กลุ่มที่ 2 การวาดภาพพระบายสีด้วยสีเทียน

กลุ่มที่ 3 การฉีกปะ หรือตัดปะ

กลุ่มที่ 4 การวาดภาพพระบายสีด้วยสีน้ำ

กลุ่มที่ 5 การประดิษฐ์เศษวัสดุ

2. การให้เด็กเข้าทำกิจกรรม ครูควรให้เด็กเข้าเลือกกิจกรรมอย่างมีระเบียบโดยการทยอยทำกิจกรรม

3. การเปลี่ยน / หมุน ทำกิจกรรม ครูต้องกำหนดข้อตกลงกับเด็ก

4. กิจกรรมใดเป็นของใหม่สำหรับเด็กครูควรจะแสดงวิธีทำให้เด็กดู

5. เมื่อทำงานเสร็จหรือหมดเวลา ครูต้องเตือนให้เด็กเก็บวัสดุ เก็บเครื่องมือ เครื่องใช้เข้าที่ให้สะอาดเรียบร้อย

3. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม

1. ควรจัดกิจกรรมให้เด็กทบทวน วันละ 3 – 5 กิจกรรม เลือกทำอย่างน้อย 1 – 2 กิจกรรม ตามความสนใจ (ไม่เน้นให้เด็กทำเหมือนกันทั้งห้อง)

2. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่นมาใช้เป็นอันดับแรก ควรสร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมให้มีความสดชื่นแจ่มใสมีระเบียบวินัย

3. ก่อนทำกิจกรรมต้องอธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้อง อธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้องให้เด็กทราบพร้อมทั้งสาธิต

4. ควรให้เด็กทำกิจกรรมอิสระ หรือเป็นกลุ่มย่อย ฝึกการวางแผนและทำงานร่วมกับผู้อื่น

5. กิจกรรมที่จัดให้เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาส

6. ขณะเด็กทำกิจกรรมครูต้องดูแลอย่างใกล้ชิด สนใจ และชื่นชมผลงานเด็กทุกคน หมุนเวียนนำมาจัดแสดง

7. ชมเชยให้กำลังใจขณะที่ทำงานหรือเมื่อทำงานเสร็จ เดินดูเด็กให้ทั่วถึง ควรกระตุ้นให้เด็กรู้จักการคิดเมื่อพบปัญหา เช่น พบว่าเด็กวาดภาพรถยนต์เมื่อมีล้อครูอาจใช้คำถามว่า “รถยนต์นี้จะแล่นได้อย่างไร”

8. เมื่อเด็กทำงานเสร็จควรให้เด็กเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำหรือภาพที่วาดเพื่อเป็นการพัฒนาภาษาและการคิดของเด็ก

9. ครูจะต้องแสดงให้เห็นว่าสนใจงานของเด็กทุกคนและผลงานนั้นมีคุณค่าเสมอและควรนำผลงานของเด็กหมุนเวียนจัดแสดงให้ทั่วถึงทุกคน

10. เมื่อพบว่าเด็กคนใดสนใจทำกิจกรรมอย่างเดียวยตลอดเวลา ควรเสนอแนะให้ทำกิจกรรมอื่นบ้างและให้แรงเสริม

11. เก็บผลงานชิ้นที่แสดงความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลสังเกตพัฒนาการเด็ก

4. การเก็บผลงาน

1. เก็บผลงานทุกครั้งไว้ในกล่องเก็บผลงานของเด็กแต่ละคน

2. เมื่อถึงวันสุดสัปดาห์หรือสองสัปดาห์ หรือสิ้นเดือน ครูควรฝากผลงานกระดาษไปให้ผู้ปกครองดูเพื่อทราบพัฒนาการของเด็ก

3. เก็บผลงานเพื่อประเมินตามสภาพจริง (สารนิทัศน์)

5. การประเมินผลการเรียนรู้

1. การควบคุมกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ และประสาทสัมผัสระหว่างมือ กับตา

2. ความแปลกใหม่กว่าเดิมของผลงานไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น

3. ภาพวาดของเด็กเหมาะสมกับวัยหรือไม่

4. ความมั่นใจในตนเอง และความมีคุณธรรม เช่น ความรับผิดชอบ การแบ่งปัน เป็นต้น

5. การใช้ภาษาเพื่ออธิบายผลงาน

ภาพที่ 5.4 การจัดโต๊ะ การจัดกิจกรรมศิลปะ

รูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

1. กิจกรรมวาดภาพและระบายสีเป็นกิจกรรมการสร้างภาพทางจิตรกรรม (การวาดภาพ) หรือภาพ 2 มิติที่เด็กเขียนลงไปด้วยความรู้สึกในตนเองให้เป็นสัญลักษณ์ แบบลวดลาย จังหวะ และสีเส้นต่าง ๆ แทนการใช้คำพูด การวาดภาพหรือระบายสี โดยใช้ดินสอสี สีเทียน สีน้ำ สีโปสเตอร์ พู่กัน ฯลฯ วาดกระดาษหรือวัสดุแทนอย่างอื่น โดยมีหลักการจัดกิจกรรมที่ควรคำนึงถึง 2 ประการ คือ 1. ให้เด็กวาดภาพและระบายสีอย่างอิสระ และ 2. ให้เด็กเล่าสิ่งที่ทำเพื่อฝึกให้เด็กคิดก่อนลงมือทำ

ตัวอย่างกิจกรรม ได้แก่ วาดภาพจากการฟังนิทานวาดภาพจากประสบการณ์ วาดภาพจากเสียงเพลงวาดภาพจากจินตนาการระบายสีที่กำหนดให้ วาดภาพด้วยนิ้วมือวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ หรือวาดภาพต่อเติมจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ภาพให้จากสิ่งเร้าให้ภาพวงกลม สามเหลี่ยม แล้วให้เด็กใช้จินตนาการติดต่อให้เป็นรูปอะไรก็ได้

1.1 การวาดภาพด้วยฟองน้ำ ฟองน้ำที่ใช้ควรมีขนาดพอเหมาะกับมือเด็ก โดยอาจจะให้เด็กจุ่มฟองน้ำด้วยพู่กัน แล้วใช้ด้านนั้นวางกดทับเป็นต้นแบบหรือจะใช้วิธีการอื่น ๆ ก็ได้

1.2 การวาดภาพด้วยเชือก เชือกควรมีขนาดความยาวประมาณ 35 ซม. ให้เด็กใช้เชือกจุ่มสีส่วนหนึ่งแล้ววางลงบนกระดาษในทิศทางต่าง ๆ เพื่อสร้างลวดลาย

1.3 การวาดภาพด้วยนิ้วมือ เด็กชอบทำกิจกรรมนี้มากเพราะได้แสดงความรู้สึกออกมาเป็นภาพด้วยการเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่าง ๆ เช่น มือ นิ้วมือ ฝ่ามือ ท่อนแขน ฯลฯ เด็กจะได้เล่นได้ทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. เตรียมอุปกรณ์ดังนี้ กระดาษแข็งขาวเจ้า หรือแข็งมัน สีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์ ขามใส่แปรงเปียก อ่างล้างมือ ช้อน ฟองน้ำและผ้าสำหรับเช็ดมือ
2. ปูโต๊ะหรือพื้นบริเวณที่จะทำด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ หรือผ้าพลาสติกเพื่อป้องกันสีเปื้อน

3. นำฟองน้ำชุบน้ำพอมืด ๆ แล้วลูบลงบนกระดาษที่เตรียมไว้
4. ใช้ช้อนตักแป้งสีผสมไว้เทลงบนกระดาษ
5. ใช้ฝ่ามือหรืออวัยวะส่วนอื่น ๆ ละเลงสีให้ทั่วกระดาษ

คำแนะนำการเดี่ยวแป้งและผสมสี

1. ละลายแป้งกับน้ำร้อนแล้วคนให้สุกทั่วกัน (แป้งชั้นขนาดเท่าแป้งลงผ้า)
2. ใส่ผงสบูลงไปประมาณ ½ หรือ ¼ ช้อนชา แล้วแต่ปริมาณแป้ง
3. ใส่สีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์ผสมให้เข้ากันจนทั่ว
4. เก็บใส่ขวดหรือภาชนะที่เตรียมไว้

2. การเป่าสี การหยดสี

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. เตรียมกระดาษที่จะใช้วางไว้บนโต๊ะแล้วให้ฟองน้ำชุบน้ำลูบกระดาษคามให้เปียกหมาดๆ

2. ผสมสีโปสเตอร์หรือสีฝุ่นที่เตรียมไว้แล้ว สีที่ผสมไม่ควรให้ข้นเกินไป
3. ใช้พู่กันจุ่มสีหยดลงบนกระดาษเปียกแผ่นนั้น
4. ให้เด็กดูว่าภาพที่เกิดจากการหยดสีนั้นเป็นภาพอะไร ให้เด็กจินตนาการเหมือนอะไร

แล้วให้เด็กตกแต่งให้เป็นไปตามความคิดของเด็กเอง

หมายเหตุ : ให้เป็นการเป่าสีก็ได้ แต่เป่าด้วยหลอดกาแฟและเป่าบนกระดาษแห้งไม่ต้องชุบน้ำ เปลี่ยนมุมหลาย ๆ มุมเพื่อจะได้ลวดลาย แตกต่างกันไป

3. การพิมพ์ภาพเป็นกิจกรรมที่เด็ก ๆ ชอบมากเพราะเด็กได้ทดลองลงมือทำใช้ความคิดจินตนาการสร้างสรรค์อย่างเต็มที่เด็กจะพิมพ์ภาพจากต้นแบบที่ครูและเด็กช่วยกันจัดเตรียมมีผักผลไม้ ใบไม้ ของเล่น และวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ การพิมพ์ภาพช่วยให้เด็กเข้าใจสัญลักษณ์ของรูปทรงต่าง ๆ และเน้นการสัมผัสผิวของวัตถุที่ใช้พิมพ์ได้ด้วย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. ครูเตรียมอุปกรณ์ ซึ่งอาจใช้วัสดุต่าง ๆ เช่น ตรายาง พืช ผลไม้แกะเป็นรูปต่าง ๆ ใบไม้ ก้านกล้วย และแทนหมึกพิมพ์ หรือสีต่าง ๆ และกระดาษ
2. ให้เด็กทำกิจกรรมอย่างอิสระเสรี
3. ผึ่งกระดาษผลงานให้แห้ง
4. แสดงผลงานของเด็กไว้ระยะหนึ่งแล้วจึงเก็บใส่แฟ้มเพื่อประเมินการเรียนรู้ตามพัฒนาการ

4. การพับ ฉีก ตัด ปะ การฉีก ตัด ปะ คือกิจกรรม ฉีก ตัด กระดาษสี หรือวัสดุทดแทนอย่างอื่น ทากาวแล้วนำไป ปะติดบนกระดาษให้เป็นรูปต่าง ๆ ตามใจชอบกิจกรรมการตัดกระดาษด้วยกรรไกรเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็ก ๆ มีสมาธิ ฝึกประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ และฝึกการใช้มือ ซึ่งช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเด็กได้ดีถ้าเด็กที่ไม่เคยใช้กรรไกรมาก่อนจะสนุกสนานในการทดลองเล่นกับกรรไกรมากจะเริ่มตัดจากมุมกระดาษก่อน เมื่อมีความชำนาญมากขึ้นจึงจะลองตัดเป็นรูปต่างต้องไม่ลืมว่าในขั้นนี้กระบวนการสำคัญกว่าผลผลิตกาวเป็นสิ่งทำได้ง่าย ๆ เช่น กาวแปงเปียก และครูควรมีเตรียมไว้ให้พร้อมเวลาเด็กทำกิจกรรมครูควรแบ่งใส่ภาชนะเล็ก ๆ หลาย ๆ ที่ดีกว่าเก็บรวมในภาชนะใหญ่ทีเดียวและครูควรเตรียมผ้าชิ้นหรือฟองน้ำเปียกไว้ให้เด็กเช็ดมือ

การทำกาวแปงเปียก ส่วนผสม แป้ง น้ำเย็น น้ำร้อนวิธีทำ ผสมแป้งมันกับแป้งเย็น แล้วกวนให้เข้ากันพร้อมเติมน้ำร้อน วางบนเตาที่ไม่ร้อนจัด กวนไปเรื่อย ๆ จนเข้ากันดีและแลดูใสแสดงว่าเป็นแป้งสุกแล้วทิ้งไว้ให้เย็น

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม

1. สร้างและพัฒนาการควบคุมกล้ามเนื้อ ในการบังคับเวลาตัด หรือฉีก
2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา
3. เพื่อพัฒนาการใช้กรรไกร (ปลายมน) และควบคุมทิศทางกรรไกรกระดาษ

ตัวอย่างกิจกรรม ได้แก่

1. ฉีกกระดาษเป็นชิ้น ๆ ติดซ้อนเรียงกัน
2. ฉีกกระดาษเป็นชิ้นปะติดลงบนภาพหรือขอบเขตที่กำหนดให้

3. ตัดกระดาษลงบนรูปที่ตัดไว้ให้แล้ว ให้เด็กฉีกกระดาษส่วนเกินออก
4. ฉีกกระดาษเป็นรูปเลขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม ฯลฯ
5. แปะกระดาษที่ฉีกเป็นรูปเลขาคณิตลงบนกระดาษอีกแผ่นให้เป็นรูปต่าง ๆ
6. นำกระดาษรูปเลขาคณิตประกอบเป็นรูปตามคำสั่ง
7. ฉีกหรือตัดกระดาษอิสระเป็นรูปจินตนาการ ฯลฯ

5. การปั้น การปั้นเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมาก วัสดุที่ใช้ปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโดว์ เศษกระดาษ หนังสือพิมพ์ ดินน้ำมันและดินเหนียวคือที่นิยมกันทั่วไป โดยเฉพาะดินเหนียวเป็นวัสดุที่มีตามธรรมชาติ ไม่ต้องซื้อหา จึงเหมาะสมมาก การปั้นทำได้หลายวิธี เช่น คลึงให้เป็นเส้น ปั้นเป็นแผ่น ปั้นเป็นก้อนกลมหรือสี่เหลี่ยมปั้นตามเรื่องราวหรือนิทานที่ครูเล่า หรือคามจินตนาการให้ทดลองปั้นแป้งทำขนมง่าย ๆ เช่น ขนมบัวลอย ขนมกรอบเต็ม ฯลฯ ให้ปั้นตามใจชอบเป็นรูปสัตว์ คน หรือสิ่งของเครื่องใช้การปั้นควรใช้วัสดุรองที่มีพื้นผิวมัน เช่น พลาสติก โลหะ โฟมเมกา เพื่อกันไม่ให้โต๊ะเปื้อน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ
2. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ
4. หากทำงานร่วมกันจะช่วยส่งเสริมด้านสังคม

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

ชอบเล่นกิจกรรมปั้นมาก แต่กิจกรรมนี้ค่อนข้างจะเลอะเทอะจึงควรคลุมบริเวณที่ทำกิจกรรมด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ และควรมีแผ่นกระดาษรองรับ ถึงแม้ว่าดินที่ใช้จะเปื้อนติดเสื้อผ้าและซักออกได้ง่าย แต่ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะให้เด็กสวมผ้ากันเปื้อนแจกดินเหนียวหรือดินน้ำมันให้เด็กขึ้นเล่นด้วยจำนวนเพียงพอที่จะทำผลงานได้สำเร็จ เด็กจะนวด ทูบ คลึงแล้วปั้นสร้างสรรค์ตามจินตนาการ ในครั้งแรกครูอาจเสนอแนะให้ปั้นเป็นก้อนกลม ๆ หรือคลึงให้ยาวแล้วนำมาขดเป็นวง ๆ หรือเป็นรูปต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการจูงใจให้เด็กมีความสุขสนุกสนานชอบงานปั้น

เด็กเล็ก ๆ เมื่อทำงานปั้นเสร็จ ชอบที่จะขยำให้เป็นแบบเรียบ แต่ที่เด็กโตขึ้นมาจะชอบรักษาผลงานของคนที่สำเร็จแล้วเมื่อหมดเวลา ครูควรอธิบายวิธีเก็บรักษาดินเหนียวหรือดินน้ำมันให้เด็กทราบว่าเด็กแต่ละคนรวมก้อนดินของตนไว้ในภาชนะใหญ่ คำแนะนำการเก็บรักษาดินเหนียวให้สะดวกต่อการใช้ครั้งต่อไปคือควรใช้นิ้วหัวแม่มือกดให้เป็นรูแล้วหยดน้ำเล็กน้อย และคลุมด้วยผ้าขึ้นก่อนบรรจุเก็บไว้ในถุงพลาสติก หรือภาชนะปิดฝา

6. **งานประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของเล่นและของใช้** เป็นการรวบรวมวัสดุจากกระดาษ เช่น กล่องกระดาษชนิดต่าง ๆ เศษกระดาษ กระดาษห่อของขวัญ กระดาษปกนิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มาประดิษฐ์เป็นของเล่นต่างๆตามแบบอย่างหรือความคิดอิสระและใช้วัสดุอื่น ๆ ในการประกอบหรือ ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้งานสมบูรณ์ เช่น กาว กรรไกร เศษไหมพรม หลอดกาแฟ ฯลฯ รวมถึงงาน กระดาษเส้นที่ใช้กาวประกอบเป็นรูปร่างต่าง ๆ การประดิษฐ์เศษวัสดุควรคำนึงถึงหลาย ๆ อย่าง เช่น การเลือกวัสดุควรเป็นที่ไม่แตกง่ายไม่เป็นพิษหรือสิ่งที่มีสารเคมี เช่น ถ่านไฟฉายหรือกระป๋องที่มีน้ำยา เคลือบวัสดุต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเสมอ วัสดุต่าง ๆ อาจมาจากวัสดุที่มีอยู่ใน ชีวิตประจำวัน เช่น กล่องยาสีฟัน กล่องสบู่แกนในหลอดด้าย หลอดกาแฟตัดเป็นท่อนเล็ก ๆ ใบไม้ เป็นต้น และวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น เช่น เปลือกหอย เปลือกไม้ เศษผ้า กระดาษทราย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. ครูสนทนาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์
2. ครูสาธิตการทำกาบ เช่น ปาติไม้ทาไหลเลอะเทอะ และไม่ทาขาวมากจนเกินไปทำให้แห้งช้า ครูควรเตรียมผ้าชิ้นหรือฟองน้ำเปียกไว้ให้เด็กเช็ดมือด้วยในกรณีที่ไม้ใช้ไม้ปาต
3. ให้เด็กประดิษฐ์วัสดุตามจินตนาการ
4. ครูสนทนาซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กทำ
5. แสดงผลงานที่เด็กทำ

7. **การพิมพ์** ให้พิมพ์ภาพด้วยนิ้วมือพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ก้านกล้วย ก้านบัว ใบไม้ ดอกไม้ ฯลฯ พิมพ์ภาพจากวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ เช่น ฝาजूขวด ลูกกัญญาแจ ปลอกปากกาพิมพ์ ภาพด้วยเชือกหรือด้ายเส้นใหญ่นำมาจุ่มในจานสีให้เหลือชายออกมานอกกระดาษ พอจับได้ พับกระดาษด้านซ้ายมือทับขดเชือกไว้ ค่อย ๆ ดึงปลายเชือกลงมาทางด้านล่างจนสุดจะได้ภาพเหมือนกัน 2 ภาพ เช่นเดียวกับการทาบสี

1. ให้พิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ครูหรือนักเรียนทำขึ้น เช่น แม่พิมพ์จากมะละกอมันเทศ
2. ให้เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วใช้ดินสอดสีจะดูได้ภาพเหมือนแบบ
3. พิมพ์ภาพด้วยการขยี้กระดาษ

8. **งานตัดกระดาษ** คือ การสร้างผลงานศิลปะในลักษณะ 3 มิติ (งานประดิษฐ์) อย่างหนึ่ง โดยเด็กใช้กรรไกรตัดกระดาษเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อ และฝึกความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ได้แก่ การตัดกระดาษที่พับเป็นชั้น ๆ ก่อนตัดการตัดภาพตามรอยที่มีอยู่แล้วนำไปเปิดบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง การติดตามรอยนี้อาจติดเป็นรูปเดี่ยว หรือตัดจากภาพหนึ่งแล้วนำมารวมอีกภาพหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพที่พอจะรวมกันได้

9. งานพับกระดาษ เป็นการประดิษฐ์กระดาษให้มีลักษณะเป็นภาพ 3 มิติ อีกแบบหนึ่งที่ต้องอาศัยการกระทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา มือ และนิ้วมือ พับกระดาษให้เป็นภาพสัญลักษณ์ตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก โดยครูใช้การอธิบายประกอบแผนภูมิลำดับขั้นตอนการพับปฏิบัติให้นักเรียนทดลองปฏิบัติด้วยตนเองลำดับขั้นตอนการพับไม่ควรยากเกินความสามารถเด็กพับแล้วให้นักเรียนแต่งเติม ระบายสีให้สวยงาม

ภาพที่ 5.5 งานศิลปะจากกระดาษ

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์

ครูต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางศิลปะไว้ให้เพียงพอในขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์นั้นควรเป็นเวลาที่ได้ก็จะได้เป็นตัวของตัวเองมีอิสระเสรีในการเลือกทำสิ่งที่ตนพอใจครูควรจัดกิจกรรมไว้เป็นกลุ่ม ๆ หรือเป็นที่ที่เด็กคนใดสนใจสิ่งใดก็เลือกทำได้ ประโยชน์ที่เด็กได้รับจากศิลปะแต่ละอย่างจะแตกต่างกันถ้าจะให้เด็กทำกิจกรรมมากกว่าคาบเวลากิจกรรมจึงควรจัดไว้หลาย ๆ อย่าง กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ช่วยให้เด็กได้ประสบความสำเร็จในการทำงานและเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้ เพราะเด็กได้แสดงความสามารถที่มีอยู่ในตัวเขาออกมาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งเด็กคิดว่าสวยแล้ว ดีแล้วสำหรับตัวเขาเอง และชื่นชมเป็นอย่างมาก ดังนั้นครูควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ให้เข้าใจ
2. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับศิลปศึกษาของเด็กให้เข้าใจ
3. ทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรมจนชำนาญ พร้อมทั้งศึกษาข้อบกพร่องและหาทางแก้ไข
4. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับทำกิจกรรม ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่นมาใช้ก่อนเป็นอันดับแรกๆ
5. ครูสร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมให้มีความสดชื่นแจ่มใส
6. การใช้คำพูดตลอดจนกิริยาท่าทาง หรือหน้าตาจะต้องแจ่มใสมีความเป็นกันเองพร้อมที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับเด็ก
7. งานที่ให้เด็กทำสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาส เช่น กิจกรรมเดี่ยว และกิจกรรมกลุ่มบ้าง
8. ครูต้องคอยให้กำลังใจแก่เด็ก อย่าติเตียนจนเด็กหมดกำลังใจ
9. ครูควรดูเด็กในขณะที่ทำงานให้ทั่วถึง เอาใจใส่เด็กทุกคนอย่างเสมอหน้า
10. ครูควรกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดเมื่อพบปัญหา เช่น พบว่าเด็กวาดรูปรถยนต์ไม่มีล้อแทนที่ผู้สอนจะบอกให้เด็กเติมล้อรถ ผู้สอนอาจใช้คำถามว่า " รถคันนี้จะแล่นได้อย่างไร " การถามเช่นนี้จะทำให้เด็กคิดและเกิดความมั่นใจที่พบคำตอบเอง
11. เมื่อเด็กทำงานเสร็จควรให้เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ทำหรือบอกชื่อ ทั้งที่เพื่อพัฒนาการด้านภาษาและการคิดอีกด้วย
12. ครูจะต้องแสดงให้เห็นว่าสนใจงานของเด็กทุกคน และผลงานนั้นมีคุณค่าเสมอไม่ควรมองผลงานเด็กด้วยความขบขัน และควรจะได้นำผลงานของเด็กคิด หรือตั้งแสดงไว้อย่างทั่วถึง
13. เมื่อพบว่าเด็กคนใดคนหนึ่งทำกิจกรรมศิลปะอย่างเดียวตลอดเวลา ก็ควรเสนอแนะให้เปลี่ยนกิจกรรมบ้าง ซึ่งเมื่อเด็กทำตามที่แนะนำได้ ควรเสริมแรงทุกครั้ง
14. ในระหว่างที่เด็กทำกิจกรรม ถ้าพบสิ่งใดที่เด็กทำไม่ถูกต้อง เช่น เศษกระดาษหล่นบนพื้นหรือนำสีมาเล่นป้ายกัน ครูควรแนะนำตักเตือนเด็ก
15. เมื่อใกล้จะหมดเวลาทำกิจกรรม ควรให้เด็กช่วยกันเก็บของทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

วิธีส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

การที่เด็กจะส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นครูจะต้องให้เด็กมีเสรีภาพ คือเด็กมีความรู้สึกว่าจะไม่กลัวว่าทำศิลปะผิดหรือคนอื่นมองไม่สวย ผู้สอนต้องสนทนาด้วยความเป็นมิตรและส่งเสริมให้เด็กรู้สึกอิสระในการแสดงออก ซึ่งครูมีวิธีต่าง ๆ เช่น

1. ควรให้เด็กมีเสรีภาพในการทำงานมากที่สุด ไม่ว่าจะทำงานส่วนตัว หรือส่วนรวมกับผู้อื่น
2. พยายามจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก เช่น พาเด็กศึกษานอกห้องเรียนบ้าง (ไปในสถานที่ไม่เป็นอันตราย) เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ เพียงพอ
3. ให้เด็กได้เลือกใช้วัสดุได้เองในการทำงานเป็นการช่วยให้ได้แสดงออกโดยเสรี
4. ควรให้ออกาสเด็กได้ซักถาม ได้คิดหรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง และยอมรับความคิดของเด็ก
5. ส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น เสริมแรงด้วยการให้คำชมเชยในการทำงานทุกครั้ง
6. ในการประเมินผลงานของเด็กควรคำนึงถึงวัย ความสามารถและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
7. ควรส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ท้องฟ้า แม่น้ำ ฯลฯ
8. เตรียมจัดโต๊ะเรียน และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนเด็กเข้ากิจกรรม
9. ในแต่ละวันควรจัดไม่น้อยกว่า 4 กิจกรรม และควรกำหนดให้เด็กทำได้อย่างน้อย 2 กิจกรรม
10. ในกรณีที่เด็กเลือกทำกิจกรรมเดียว เช่น ขึ้นทุกครั้งโดยไม่ทำกิจกรรมอื่นเลย ครูต้องหาวิธีจูงใจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมอื่นให้ครบ เพื่อเด็กจะได้พัฒนาครบทุกด้าน
11. ขณะเด็กทำกิจกรรมครูต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด คอยให้คำปรึกษาเมื่อเด็กต้องการแต่ครูจะต้องไม่บอกหรือสั่งให้ทำคามความเห็นของครู หรือทำเหมือนกันทั้งห้อง
12. ก่อนเรียนศิลปะในเรื่องใหม่ ๆ ครูจะต้องอธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้องให้เด็กทราบก่อนทุกครั้ง พร้อมทั้งสาธิตให้ดูจนเข้าใจ
13. ชมเชยให้กำลังใจขณะทำงาน หรือเมื่อทำงานเสร็จ คำชมเชยจะต้องมีความจริงพอสมควร
14. กระตุ้นให้เด็กคิดเมื่อพบปัญหาแทนการบอก
15. เมื่อเด็กทำงานเสร็จ ควรให้เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ทำ หรือภาพที่วาดเป็นการพัฒนาภาษา หรือความคิดของเด็ก

16. ครูควรบันทึกวันที่ และรายละเอียดของภาพที่ได้กวาด เพื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลงาน

17. นำผลงานติดป้ายนิเทศเพื่อให้กำลังใจ ผลงานที่จำเป็น ต้องเป็นผลงานที่ดีที่สุดแต่ควรเป็นผลงานของเด็กทุกคนหมุนเวียนกันไป เพราะผลงานบางชิ้นมีผลงานต่อเด็กมาก

ภาพที่ 5.6 งานศิลปะสร้างสรรค์ระดับปฐมวัย

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

การจะพัฒนาด้านศิลปะและการสร้างสรรค์ให้เด็กต้องเข้าใจถึงแนวทางในการออกแบบที่อยู่บนพื้นฐานของการคิดสร้างสรรค์ หรือการใช้กระบวนการคิดเป็นฐานในการส่งเสริมเด็ก เพราะศิลปะคือกระบวนการที่สมองถอดความคิดออกมาเป็นภาพ และชิ้นงานต่าง ๆ กระบวนการพัฒนาศิลปะ

และการสร้างสรรค์ของเด็กจึงเน้นให้เด็กคิดและลงมือทำออกมา เมื่อเด็กทำงานศิลปะเด็กจะเกิดการเชื่อมโยงในสมอง คิดจินตนาการ และผลโดยตรงที่เด็กได้รับ คือความรู้สึกพอใจ มีความสุข และได้สัมผัสสุนทรียะของโลกตั้งแต่วัยเยาว์ การแสดงออกทางศิลปะจึงเปรียบเสมือนการสร้างจินตนาการเป็นรูปร่างภายนอกแล้ว บ้อนกลับเข้าสู่สมองเป็นการทำให้สมองได้จัดการกับจินตนาการต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งทำ ยิ่งจัดระบบความคิดได้ดีขึ้น ในการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสมอง ครูจึงควรให้เด็กมีเวลาเต็มที่ในการทำงานศิลปะ ให้เด็กมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส มีโอกาสทดลองใช้วัสดุ และเครื่องมือที่หลากหลาย ได้พูดคุยเกี่ยวกับงานของตนเองหรือให้เด็กได้จัดแสดงและนำเสนอผลงาน ศิลปะของเด็กไม่ควรเน้นการลอกเลียนแบบ หรือการทำให้เหมือนของจริง แต่เน้นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะที่เชื่อมโยงไปสู่พัฒนาการทางร่างกาย สมองและสติปัญญา ด้วยกิจกรรมที่สัมผัสโดยตรงกับผู้เรียน ซึ่งใช้ทักษะในการสร้างผลงานศิลปะเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน โดยอาศัยประสบการณ์การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่ การวาดภาพ การสร้างผลงานจากสี การปั้น การพิมพ์ การประดิษฐ์ ได้แก่ ฉีกปะ ตัด พับ สร้างสิ่งประดิษฐ์ ต่อเติม และการประดับตกแต่ง การจัดดอกไม้ จัดห้อง จัดสวน จัดโต๊ะ ฯลฯ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะทั้งที่เป็นงาน 2 มิติ และ 3 มิติ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2553) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นพบและได้ทดลองกับสื่ออุปกรณ์ทางศิลปะ ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดรวบยอดพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จากการสังเกตและประเมินภาพ ครูจึงมีบทบาทในการวางแผนเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ให้พร้อม ควรให้คำแนะนำเพียงเล็กน้อยให้เด็กค้นพบกระบวนการทางศิลปะด้วยตนเอง โดยการทดลองใช้อุปกรณ์ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นอิสระ เสริมสร้างการเรียนรู้ทางศิลปะ และบูรณาการความรู้ที่เกี่ยวข้อง ครูควรกระตุ้นจินตนาการของเด็กพร้อมสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงให้เด็กลอกเลียน หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพ

อัญชลี ไสยวรรณ (2553) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กได้เป็นอย่างดี และยังเชื่อมโยงพัฒนาการของอวัยวะหลายส่วน ทำให้เกิดจุดเชื่อมต่อของใยประสาท ที่สามารถพัฒนาไปสู่แบบแผนการเรียนรู้ของสมอง ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กมีประสบการณ์ตรงและฝึกปฏิบัติอย่างหลากหลาย เมื่อเด็กมีทักษะมากพอจะเกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเด็กจะใช้จินตนาการของตนอย่างเต็มที่ดังนั้น การจัดกิจกรรมศิลปะ ควรมีเป้าหมาย หรือความเชื่อเกี่ยวกับผลงานศิลปะ 5 ประการคือ

1. เด็กจะต้องเป็นผู้ริเริ่ม
2. เด็กจะเป็นผู้นำทางความคิด
3. เด็กต้องเป็นผู้มีจินตนาการกว้างขวาง
4. เด็กจะต้องมีอิสรภาพ
5. เด็กจะต้องเป็นผู้กระตือรือร้นในการรับรู้

การจัดกิจกรรมศิลปะจะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีสำหรับชีวิตในสังคม และลักษณะนิสัยที่มุ่งหวังจะกลับมาผลักดันให้การสร้างสรรค์ศิลปะประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ซึ่งกิจกรรมศิลปะที่แสดงออก สามารถพิจารณาสรุปได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมแสดงประสบการณ์เป็นกิจกรรมศิลปะที่เน้นการแสดงออกเป็นภาพ รูปทรง หรือเรื่องราวที่มาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น เด็กที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตภายในบ้าน ชีวิตในโรงเรียน การจราจรบนถนน ภาพยนตร์ การได้ท่องเที่ยว รวมทั้งการได้พบเห็นวัตถุสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ประสบการณ์เฉพาะตัวจะมีแรงกระตุ้นความรู้สึกรักนึกคิดได้เป็นอย่างดี และจะแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับประสบการณ์เหล่านี้ ตามสภาพการรับรู้ ความคิดหรือความเข้าใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการแสดงออกตามวุฒิภาวะ และพัฒนาการด้านการทำงานของแต่ละคนด้วย ซึ่งกิจกรรมที่แสดงประสบการณ์ มิได้หมายความว่า เป็นการแสดงประสบการณ์เพียงอย่างเดียว แต่จะเสนอจินตนาการหรือความคิดสร้างสรรค์ในแง่มุมอื่นๆ ไปด้วย

2. กิจกรรมเสนอจินตนาการผลงานศิลปะทุกชิ้นย่อมแสดงจินตนาการไว้ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นท่าทีของเรื่องราว รูปทรง เส้น สี ฯลฯ นอกจากเด็กจะสร้างสรรค์ศิลปะในแง่ของการแสดงออกซึ่งประสบการณ์ตรงอย่างเด่นชัดแล้ว บ่อยครั้งที่เสนอจินตนาการส่วนตัวเป็นจุดเด่นที่สุด แม้จินตนาการนั้นจะมาจากพื้นฐานประสบการณ์ก็ตาม “จินตนาการ” ทั้งจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องราว รูปทรง หรือบรรยากาศบนพื้นภาพ ซึ่งจินตนาการอาจจะเป็นเรื่องความเพ้อฝัน การคาดห้วงอนาคต หรือการรวมพลังความคิดไปสู่ดินแดน หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น เช่น เรื่องราวใต้ดินในท้องทะเล บนท้องฟ้า บนดวงจันทร์ ซึ่งจินตนาการนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างดี เพราะเป็นความคิดที่ไม่มีกรอบ หรือข้อแม้ใดตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้

3. กิจกรรมสร้างสรรค์รูปแบบในที่นี้เจาะจงเฉพาะผลงานศิลปะ ที่เน้นการริเริ่มสร้างสรรค์รูปแบบโดยตรง ซึ่งการสร้างสรรค์รูปแบบคือ การริเริ่มสร้างสรรค์รูปทรง วัสดุที่ใช้การผสมผสาน 2 และ 3 มิติ โครงสร้างและพื้นที่ว่าง โครงสร้างและการเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเราอาจจะพบได้ทั้งงานภาพเขียน ภาพปะติด ประติมากรรม และงานสื่อประสม ซึ่งจะต้องอาศัยการแนะนำจากครูผู้สอน

อาจยกตัวอย่างด้วยผลงานตัวอย่างในรูปแบบต่าง ๆ พยายามชี้ชวนให้คิดสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน เป็นสิ่งที่จินตนาการขึ้นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา

นอกเหนือจากการออกแบบกระบวนการกิจกรรม และเตรียมความพร้อมต่าง ๆ แล้วสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นสำคัญคือ พัฒนาการทางศิลปะของแต่ละช่วงวัย ความปลอดภัยและความสนุกสนานที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรม เพื่อการสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ดีให้กับผู้ร่วมกิจกรรม และควรหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ผลงานศิลปะของเด็กเพราะจะมีผลกระทบต่อจิตใจเกินกว่าจะคาดคิด คำพูดที่ไม่เหมาะสม จะทำให้เกิดการยับยั้งความสามารถของเด็ก และอาจทำให้เกิดการสร้างงานซ้ำซาก เพราะคิดว่าครูชอบ การให้เด็กอธิบายผลงานเมื่อยังไม่พร้อม เด็กอาจบอกไปเพื่อให้ครูพอใจ แต่อาจไม่สอดคล้องกับผลงานที่ทำจึงควรจัดสถานที่ให้เด็กแสดงผลงาน เป็นการเปิดโอกาสและพื้นที่ให้เด็กทุกคนได้รับอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความมั่นใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้ออกแบบและจัดกิจกรรม ซึ่งสามารถทำได้ทั้งใน และนอกระบบการศึกษา โดยการบูรณาการกิจกรรมศิลปะในศาสตร์ หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพ และค้นพบความสามารถในด้านต่าง ๆ ของตนเอง ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมศิลปะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ และควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างสรรค์ จินตนาการ และประสบการณ์สุนทรียะที่จะได้รับจากกิจกรรมมากกว่าผลงานศิลปะที่มีความสมบูรณ์

สรุปกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก - ปะการตัดปะ การพิมพ์ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด ฯลฯ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3-4 กิจกรรมให้เด็กเลือกทำ อย่างน้อย 1-2 กิจกรรมตามความสนใจ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่นมาใช้ก่อนเป็นอันดับแรกก่อนให้เด็กทำกิจกรรม ต้องอธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้องให้เด็กทราบพร้อมทั้งสาธิตให้ดูจนเข้าใจ เช่น การใช้พู่กันหรือกาวจะต้องปาดพู่กันหรือกาวนั้นกับขอบภาชนะที่ใส่ เพื่อไม่ให้กาวเลอะเทอะให้เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทใดประเภทหนึ่งร่วมกันในกลุ่มย่อย เพื่อให้เด็กรู้จักการวางแผน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น แสดงความสนใจในงานของเด็กทุกคน ไม่ควรมอบผลงานเด็กด้วยความขบขันและควรนำผลงานของเด็กทุกคนหมุนเวียนจัดแสดงที่ป้ายนิเทศ หากพบว่าเด็กคนใดสนใจทำกิจกรรมอย่างเดียวยตลอดเวลา ควรกระตุ้นเร้า และจูงใจเด็กเปลี่ยนทำกิจกรรมอื่นบ้างเพราะกิจกรรมสร้างสรรค์ เก็บผลงานชิ้นที่แสดงความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นข้อมูลสังเกตพัฒนาการของเด็ก

การจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในระดับปฐมวัย

การออกแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัยเป็นกิจกรรมหนึ่งที่กำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งทุกโรงเรียนให้ความสำคัญ และจัดให้กับเด็กทุกระดับชั้นในทุกวัน ซึ่งการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560 และคู่มือของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการออกแบบกิจกรรมของครูแต่มุ่งเน้นความหลากหลาย ของกิจกรรมจึงต้องให้เด็กเลือกปฏิบัติในการทำกิจกรรมตามความสนใจอย่างน้อย 2 กิจกรรม โดยกิจกรรมจะจัดเป็นกลุ่ม ๆ ให้เด็กเลือกทำได้ และมีความหลากหลายของประเภทงานศิลปะ เช่น การวาดภาพ การเล่นกับสีน้ำ การประดิษฐ์ การร้อย การปั้น ฯลฯ จึงจะได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่เป็นความคิดที่ควรส่งเสริมในเด็กปฐมวัย และการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และมือกับตาสัมพันธ์กันเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การเขียนหนังสือ ตัวอักษร พยัญชนะ ในระดับประถมต่อไป

ในปัจจุบันมีการนำนวัตกรรมระดับปฐมวัยมาประกอบการจัดการเรียนรู้เช่นนวัตกรรมตามแนวคิดไฮสโคป แนวคิดของทักษะ EF และแนวคิดของ BBL ที่เน้นการใช้กระบวนการคิด และสมองเป็นฐาน การจัดกิจกรรมแบบบูรณาการนี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้รับความหลากหลายในการจัดกิจกรรม ครูจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ เชิงสร้างสรรค์ด้วยการเลือกงานศิลปะที่หลากหลายสำคัญต้องให้เด็กเลือกกิจกรรมตามความสนใจ แต่น่าเสียดายในปัจจุบัน ครูอาจขาดความเข้าใจถึงกระบวนการนี้ จึงออกแบบการจัดกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติเหมือนกันทั้งชั้นเรียน และทำพร้อมกันทั้งห้อง หรือพบว่าในปัจจุบันครูจะเน้นให้เด็กทำศิลปะจากภาพลายเส้นที่ครูจัดทำมาเป็นภาพวาดภาพ หรือฉีกปะ ส่วนนี้ทำให้ผลงานของเด็กจึงออกมาเหมือนกันทั้งชั้นขาดความแตกต่าง และความสร้างสรรค์ชิ้นงานที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ทำให้เด็กการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

ดังนั้นการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาทักษะที่หลากหลายของเด็ก ๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น กิจกรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เด็ก ๆ เรียนรู้ผ่านการเล่นและประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาความคิดและการเรียนรู้ต่อไปในอนาคตซึ่งกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ระดับปฐมวัยจะประกอบด้วยงานศิลปะและงานฝีมือ: ให้เด็ก ๆ ได้วาดภาพ ระบายสี ประดิษฐ์งานจากวัสดุต่างๆ เช่น กระดาษ สีเทียน กาว และลูกปัด กิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การประสานงานระหว่างตาและมือ และการแสดงออกทางศิลปะ การเล่นเกมบทบาทสมมติ: การเล่นเกมบทบาทสมมติ เช่น การเล่นเกมเป็นครู แพทย์ หรือพ่อค้าแม่ค้า ช่วยให้เด็ก ๆ พัฒนาทักษะการสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ และการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นการเล่นดนตรีและการเคลื่อนไหว: ให้เด็ก ๆ ร้องเพลง เต้นรำ หรือเล่น

เครื่องดนตรีง่าย ๆ เช่น กลองหรือแทมบูรีน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางร่างกายและการแสดงออกทางดนตรีการเล่นเกมและการแก้ปัญหา: เกมที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา เช่น การต่อจิ๊กซอว์ เกมฝึกสมอง หรือการเล่นเกมที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาทางออก ช่วยให้เด็ก ๆ พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา กิจกรรมทางธรรมชาติ: การสำรวจธรรมชาติ เช่น การปลูกต้นไม้ การสังเกตสิ่งแวดล้อม หรือการเล่นทรายช่วยให้เด็ก ๆ เรียนรู้เกี่ยวกับโลกธรรมชาติ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการสังเกตการเล่าเรื่องและการอ่านหนังสือ: การเล่าเรื่องหรืออ่านหนังสือให้เด็กฟัง และให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องต่อ ช่วยส่งเสริมจินตนาการ ทักษะการฟัง และการแสดงออกทางภาษา กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้มีประโยชน์ในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเด็กและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนรู้ผ่านการเล่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กในวัยนี้

การออกแบบการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยวัสดุที่หลากหลายเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย การใช้วัสดุที่หลากหลายช่วยให้เด็กได้สัมผัสประสบการณ์ที่แตกต่างและส่งเสริมจินตนาการในการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างเต็มที่

นอกจากนี้การออกแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์สามารถจัดได้หลากหลายวิธีด้วยวัสดุที่หลากหลายดังนี้

1. ความหลากหลายของวัสดุ: ควรเลือกใช้วัสดุที่หลากหลายทั้งวัสดุธรรมชาติและวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น กระดาษหลากสี ผ้าหลากชนิด ไม้ แป้งเปียก ดินเหนียว ดินน้ำมัน หลอดกาแฟ เศษวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น
2. ใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติที่แตกต่าง เช่น วัสดุที่มีพื้นผิวเรียบ ขรุขระ หรือมีน้ำหนักเบา หนัก เพื่อให้เด็กได้ทดลองและค้นพบคุณสมบัติของวัสดุเหล่านั้น
3. การออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์: ออกแบบกิจกรรมที่让孩子มีอิสระในการเลือกวัสดุและวิธีการสร้างสรรค์งานของตนเอง เช่น การวาดภาพด้วยสีที่หลากหลาย การปั้นดิน การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ เป็นต้น
4. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและออกแบบผลงานของตนเอง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา
5. การส่งเสริมการใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย: การใช้วัสดุที่หลากหลายจะกระตุ้นการใช้ประสาทสัมผัสของเด็ก เช่น การสัมผัส การมองเห็น การดมกลิ่น หรือการฟังเสียง เช่น การใช้ดินน้ำมันในการปั้น การใช้น้ำหรือสีเพื่อสร้างเสียงในงานศิลปะ

6. การส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่มและการพัฒนาทักษะสังคม:จัดกิจกรรมที่เด็กสามารถทำงานเป็นกลุ่ม เช่น การสร้างงานศิลปะร่วมกันจากวัสดุที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้การแบ่งปัน การรอคอย การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยวัสดุที่หลากหลาย

1. กิจกรรมการวาดภาพจากวัสดุธรรมชาติ ใช้ใบไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย หรือก้อนหิน มาสร้างลวดลายบนกระดาษ โดยให้เด็กเลือกวัสดุและสีตามความต้องการและวาดภาพตามจินตนาการของตนเอง

2. กิจกรรมการพิมพ์ภาพจากผักและผลไม้ ใช้ผักและผลไม้ เช่น แครอท มันฝรั่ง หรือแอปเปิ้ล มาตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ แล้วจุ่มลงในสีและพิมพ์ลงบนกระดาษ ทำให้เด็กได้เรียนรู้การสร้างภาพจากแม่พิมพ์ธรรมชาติ

3. กิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นจากเศษวัสดุ ใช้เศษวัสดุ เช่น กล่องกระดาษ หลอดกาแฟ ฝาขวด หรือเชือก มาประดิษฐ์เป็นของเล่นหรือของใช้ต่าง ๆ ให้เด็กคิดออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง

4. กิจกรรมการปั้นดินหรือดินน้ำมัน:ใช้ดินเหนียว ดินน้ำมัน หรือแป้งโดว์ ให้เด็กได้ทดลองปั้นเป็นรูปทรงต่าง ๆ เช่น รูปสัตว์ สิ่งของ หรือคน ตามจินตนาการของพวกเขา

5. กิจกรรมการทำโครงสร้างสามมิติ:ใช้ไม้บรรทัด เส้นด้าย แท่งไม้ ไม้ไอศกรีม หรือลูกปัด มาให้เด็กสร้างโครงสร้างสามมิติหรือวัตถุแบบอื่น ๆ ที่ซับซ้อนขึ้น เช่น สะพาน บ้าน หรือต้นไม้

ข้อเสนอแนะสำหรับครู

ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้วัสดุอย่างถูกต้องและปลอดภัย เช่น การใช้กรรไกร การใช้กาว การผสมสี เป็นต้นกระตุ้นให้เด็กทดลองและคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ ในการสร้างผลงานศิลปะ เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และความมั่นใจในตนเองสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและสนุกสนาน เพื่อให้เด็กมีความสุขในการทำกิจกรรมและมีความมั่นใจในการแสดงออกการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยวัสดุที่หลากหลายจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล และเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการอย่างเต็มที่

บทสรุป การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ให้ได้เด็กแสดงออกถึงความคิด จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ผ่านการทำงานศิลปะประเภทต่างๆ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การตัดปะ และการประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เน้นที่ ความสวยงามของผลงาน แต่เน้นการพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กที่มีจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม ศิลปะสร้างสรรค์และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กในหลายด้าน เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและมัด ใหญ่ การฝึกประสาทสัมผัสขั้นระหว่างมือกับตา การสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การ พัฒนาทักษะสังคมในการทำงานร่วมกัน และการสร้างความมั่นใจในตนเอง การออกแบบจึงต้อง คำนึงถึงการเลือกประเภทของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

เพราะกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น การวาด ภาพและระบายสี ใช้สีเทียน สีไม้ สีน้ำ หรือสีโปสเตอร์ในการวาดภาพการเล่นกับสี เช่น การเป่าสี การ หยดสี การพับสีการพิมพ์ภาพ เช่น การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ฟัน ผัก หรือวัสดุ ธรรมชาติการปั้น เช่น การปั้นดินเหนียว ดินน้ำมัน หรือแป้งโดการพับ ฉีก ตัด ปะ การใช้กระดาษและ วัสดุอื่น ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานการประดิษฐ์เศษวัสดุ การนำเศษวัสดุมาประดิษฐ์เป็นของเล่นหรือ ของใช้ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การเตรียมอุปกรณ์และพื้นที่ทำกิจกรรม ครูควร จัดเตรียมโต๊ะและอุปกรณ์ให้พร้อมและให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจการทำกิจกรรม ครูควร สาธิตวิธีการทำและให้เด็กทำกิจกรรมอย่างอิสระการประเมินผล ประเมินจากการควบคุมกล้ามเนื้อ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการอธิบายผลงาน ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัด กิจกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก โดยการสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง ให้ กำลังใจ และคอยให้คำแนะนำเมื่อจำเป็น ทั้งนี้ควรหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ผลงานของเด็กอย่างรุนแรง เพราะจะส่งผลต่อความมั่นใจและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้เกิดประโยชน์ของการจัดกิจกรรม ศิลปะสร้างสรรค์ช่วยให้เด็กพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่ สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และ ทักษะสังคม รวมถึงฝึกให้เด็กมีความเพียร มีสมาธิ และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ ตันติผลาชีวะ. (2553). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มิตรสัมพันธ์ กราฟิค.
- ดาร์รัตน์ อุทัยยศม์. (2566). **ประโยชน์ของการประกอบอาหารในเด็กปฐมวัย**. สืบค้นเมื่อ 27
สิงหาคม 2565, จาก http://daratim54.blogspot.com/2012/04/blog-post_08.html.
- บุบผา เรืองรอง. (2556). **โครงการการสอนแบบโครงการ (Project Approach)**. สืบค้นเมื่อ 27
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ – สสส. (2560). **EF ทักษะสมองเพื่อจัดการชีวิต
ให้สำเร็จ**. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- อัญชลี ไสยวรรณ. (2553). **การศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง
กับแบบผสมผสานที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย**. ปริญญา
นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทที่ 6

การจัดกิจกรรมเสรีสำหรับปฐมวัย

กิจกรรมเสรีหรือกิจกรรมการเล่นตามมุมเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือมุมวิทยาศาสตร์มุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็กทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมเสรีนอกจากให้เด็กเล่นตามมุมแล้วยังเปิดโอกาสให้เด็กเล่นกับสื่อและเครื่องเล่นอย่างอิสระและเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ลักษณะของการเล่นของเด็กมีหลายลักษณะ เช่น การเล่นบทบาทสมมติและเล่นเลียนแบบในมุมบ้าน มุมหมอ มุมร้านค้า มุมเสริมสวย หรืออ่าน และดูภาพในมุมหนังสือ การเล่นสรรค์สร้างกับบล็อก รูปร่างต่าง ๆ ในมุมบล็อก การสังเกตและทดลองปฏิบัติ การใช้แว่นขยายในมุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติ การเล่นฝึกทักษะต่าง ๆ ในมุมเครื่องเล่นสัมผัสหรือมุมของเล่น หรือมุมเกมการศึกษา เป็นต้น การจัดกิจกรรมเสรีหากครูจัดมุมเล่นโดยจัดวางวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับวัย ไม่ท้าทายหรือไม่เคยปรับเปลี่ยนวัสดุ อุปกรณ์ในมุมต่าง ๆ ทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ เพราะกระบวนการเรียนรู้ของเด็กเกิดการกระตุ้น และจดจำของสมองทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ทั้งนี้การจัดมุมเล่นที่ดีที่สามารถส่งเสริมจึงควรจัดสื่อที่ตรงกับความสนใจของเด็ก เหมาะสมกับระดับพัฒนาการ จัดอุปกรณ์ให้เพียงพอกับเด็ก และจัดวางให้เด็กหยิบใช้และเก็บเองได้ จัดให้น่าสนใจ และดึงดูดให้เด็กเข้าไปเล่น โดยมีการเปลี่ยนแปลงสื่อที่จัดไว้อย่างสม่ำเสมออาจมีการจัดสื่อตามหน่วยการเรียนรู้เพื่อจูงใจความสนใจของเด็กตามหัวข้อที่เด็กสนใจและกำลังเรียนรู้ตามหลักสูตรเพื่อกระตุ้นให้เด็กต้องการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นด้วยก็ได้ สิ่งสำคัญคือต้องจัดเวลาให้เด็กมีโอกาสได้เล่น หรือจัดกระทำกับสื่อต่าง ๆ อย่างเพียงพอตามความสนใจและความต้องการของตนเองทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เด็กมีโอกาสเลือกเล่นตามความสนใจและความต้องการของตนเองเป็นการพัฒนาเด็กแบบองค์รวมมุ่งเน้นการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา

ความหมายของการจัดกิจกรรมเสรี

การจัดกิจกรรมเสรีเป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอย่างอิสระตามมุมการเล่นหรือมุมประสบการณ์ เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ มุมธรรมชาติ มุมเครื่องเล่นสัมผัส เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้โดยอิสระตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ซึ่งในการเล่นตามมุมนี้เด็กอาจจะเล่นคนเดียว หรือเล่นเป็นกลุ่มย่อยกิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำตามความสามารถของตน และครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็กมีหลายรูปแบบ กิจกรรมจะสนองตอบความอยากรู้อยากเห็นของเด็กในการเล่นและเรียนรู้ จำต้องอย่างอิสระเสรีตามมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน อาจประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ที่มาเล่นร่วมกันหรือต่างคนต่างเล่น โดยมีสื่อเป็นตัวชักนำให้เกิดความสนใจที่จัดไว้ในห้องเรียน และภายนอกห้องเรียน เช่น มุมธรรมชาติ มุมช่างไม้ มุมบล็อกที่มีขนาดใหญ่ หรือเรียกว่าบล็อกกลวง บางครั้งเราอาจเรียกเป็นศูนย์เรียน หรือมุมกิจกรรมได้แก่ มุมบ้าน มุมหมอ มุมคณิตศาสตร์ มุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมบล็อก มุมเกมการศึกษา ฯลฯ เป็นต้นนอกจากให้เด็กเล่นตามมุมแล้วอาจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่ครูจัดเสริมขึ้น เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่นสัมผัส กิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทต่างๆได้ (กรมวิชาการ. 2553)

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเสรีระดับปฐมวัย เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้มีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง โดยกิจกรรมเสรีจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมเสรีมักเน้นไปที่การเรียนรู้ผ่านการเล่น การสำรวจ และการทดลอง ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่สนุกสนานและปลอดภัยซึ่งการจัดกิจกรรมเสรีมีลักษณะดังนี้

1. ให้เด็กมีอิสระในการเลือก: เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมที่ตนสนใจ เช่น การเล่นของเล่น การวาดภาพ การสร้างสิ่งของ การเล่านิทาน หรือการฟังเพลง
2. สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง: ให้ความรู้สึกอบอุ่นและเป็นกันเอง เพื่อกระตุ้นให้เด็กกล้าที่จะลองสิ่งใหม่ ๆ และแสดงออกตามธรรมชาติของตน
3. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: กิจกรรมจะเน้นให้เด็กได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะด้านสังคมและการทำงานเป็นทีม
4. เป็นการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Learning through Play): การเล่นถือเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับเด็กในช่วงวัยนี้ เพราะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการพัฒนาทางอารมณ์

การจัดกิจกรรมเสรีระดับปฐมวัยเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กทั้งในด้านการเรียนรู้และการใช้ชีวิตประจำวันในระยะยาวที่ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน 20 นาทีส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่จัดเชื่อมต่อกับกิจกรรมสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า กิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำสิ่งที่ตนสนใจได้อย่างอิสระภายในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสม โดยไม่มีการบังคับหรือกำหนดขั้นตอนที่ตายตัว ซึ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กผ่านการเรียนรู้ด้วยการเล่น การสำรวจ และการทดลองตามธรรมชาติของเด็กเอง และกิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำตามความสามารถของตน และครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็กเด็กเล่นอย่างอิสระตาม มุมเล่น มุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ภายในห้องเรียน ในมุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติ มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาเลือกเล่นได้ อย่างเสรีตามความต้องการ และความสนใจของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มย่อย

ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมเสรีช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอย่างอิสระตามมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์เพื่อให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระตามความต้องการทั้งนี้มันักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้ทุกโอกาสทั้งจากการเล่นเสรีและการเล่นอย่างมีแบบแผน เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้โดยผ่านการออกแบบการเล่นเพื่อการเรียนรู้ดังนี้

1. การเล่นบล็อกในมุมบล็อกเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาพัฒนาทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ เช่น รูปทรง ขนาด น้ำหนัก ตำแหน่ง เป็นต้น
2. เล่นน้ำเล่นทราย เพื่อดูขนาดน้ำหนัก ตำแหน่ง เป็นต้น
3. ปลูกพืช ดูส่วนสูงของต้นไม้ ศึกษาเปรียบเทียบ
4. สะสมสิ่งของ นับจำนวน แยกพวก แบ่งกล่อง
5. ศิลปะ การตกแต่งภาพการประดิษฐ์ ได้เรียนรู้ขนาด รูปร่าง จำนวน
6. เล่นดนตรีได้เรียนนับจังหวะ ดูพื้นที่ ทำทาง จัดกลุ่มวงดนตรี
7. การปรุงอาหารได้เรียนรู้การประมาณ การจำแนกสิ่งของ
8. การจัดโต๊ะเครื่องเขียน ได้เรียนรู้การจัดกลุ่มตามขนาด
9. ท่องคำคล้องจองเกี่ยวกับจำนวน การเพิ่ม การลด
10. ร้องเพลงและนับสิ่งปรากฏในเนื้อเพลง

กิจกรรมทุกกิจกรรมมีความหมายกับเด็กปฐมวัย และเป็นประสบการณ์ของเด็ก เพื่อให้ได้มีเวลาสร้างสรรค์จินตนาการของตนมีการเรียนรู้อย่างอิสระ และสร้างเสริมประสบการณ์ที่นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียน กิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมที่เด็กเลือกปฏิบัติอย่างอิสระไม่มี การรบกวนจากผู้ใหญ่นอกจากความสนใจของตนเองและเพื่อน กิจกรรมเสรีที่เด็กจะได้เล่นในโรงเรียน ได้แก่ การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง การเล่นน้ำ เล่นทรายและ เกมการศึกษา (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2555) นอกจากนี้ ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้ (2551) ได้กล่าวว่า กิจกรรมเสรีเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็ก ต้องมีความหลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกายในการทำกิจกรรม เช่น การเล่นมุมบล็อก เด็กจะต้องนำไม้บล็อกออกจากชั้นและเก็บเข้าที่เอง เด็กจึงได้พัฒนาทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กส่งผลให้นิ้วมือ แขน ขา แข็งแรง อีกทั้งในการสร้างกำแพงหรือหอคอยจะต้องอาศัยความสมดุล จึงเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

2. พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ เด็กเมื่อประสบความสำเร็จ การเล่นในมุมประสบการณ์ต่างๆจะส่งผลให้เด็กเกิดการรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และยังเป็นการปลูกฝังให้เด็กรู้จักดูแลตนเองและผู้อื่น ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถของตนเอง

3. พัฒนาการด้านสังคม การเล่นในมุมประสบการณ์จะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อน ๆ เด็กได้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนในการเล่น และนอกจากนี้หากครูได้ฝึกความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยโดยการฝึกให้เด็กรู้จักเก็บของเข้าที่ทุกครั้งเมื่อสิ้นสุดการเล่น สิ่งเหล่านี้จะเป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยอันพึงปรารถนาให้แก่เด็ก

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กจะได้เรียนรู้ความคิดรวบยอดทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ ในการใช้คำพูดสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่น และคิดจำแนก ขนาด รูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่า กิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระตามใจตนเองหรือมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้เลือกเล่นได้อย่างตามใจตัวเองช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอย่างอิสระตามมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ ห้องศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ มุมบทบาทสมมติ มุมนิทาน มุมดนตรี มุมคณิตศาสตร์ มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีและช่วยส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และการแสดงออกอย่างอิสระ

นอกจากนี้ กิจกรรมเสริมยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่นและประสบการณ์ตรงที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

หลักการและการกำหนดขอบข่ายการจัดกิจกรรมเสริม

หลักการจัดกิจกรรมเสริมสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีโครงสร้างการจัดประสบการณ์ที่เป็นอิสระ และความสามารถในการเลือกความต้องการและระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน จึงควรจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตามความสามารถเป็นรายบุคคลส่งผลต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก ความอยากรู้อยากเห็นในการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก โดยจัดให้มีการทดลอง การสอบถาม และการค้นคว้าซึ่งศูนย์การเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้น่าสนใจและมีความหมายขณะที่เด็กพัฒนาทักษะและเรียนรู้ มโนทัศน์มีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของตนเองได้ซึ่งการจัดกิจกรรมเสริมว่าเป็นการจัดให้เด็กได้เล่นอิสระตอบสนองความสนใจของตนเอง เด็กจึงมีโอกาสได้คิดตัดสินใจแก้ปัญหา และพัฒนาความรู้โดยผู้ใหญ่เลือกใช้วิธีการส่งเสริมให้เด็กเล่นด้วยวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กให้เด็กได้คิดรูปแบบการเล่นตามความสนใจและความต้องการ ทั้งเล่นเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน จัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการและระดับพัฒนาการของเด็กเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการเลือกเล่น ตัดสินใจ และคิดรูปแบบการเล่นตามความสนใจและธรรมชาติการเรียนรู้ของตนเอง ดังนี้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1.1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

1.2. เพื่อให้เด็กพัฒนาทางด้านภาษา คือการฟัง พูด

1.3. ส่งเสริมพัฒนาการภาษา มีวินัยรักการอ่าน

1.4. ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ

1.5. ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบในการทำงาน มีระเบียบวินัย

1.6. ฝึกการปรับตัวให้เข้าร่วมกับผู้อื่นมีวินัยเชิงบวกโดยรู้จักการรอคอย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เสียสละ และให้อภัย

1.7. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสำรวจ การสังเกต การทดลอง

1.8. เข้าใจโครงสร้างของสังคมว่าในแต่ละครอบครัวมีบุคคลใดบ้าง

1.9. เรียนรู้และรับรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

- 1.10. ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีเหตุผล
- 1.11. ส่งเสริมการคิด วางแผนและตัดสินใจการทำกิจกรรม
2. ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุม
 - 2.1. การจัดมุมเล่นควรจัดอย่างน้อย 3 – 5 มุม เช่น การเล่นบทบาทสมมุติ และการเลียนแบบ (มุมบ้าน มุมหมอ มุมเสริมสวย มุมวัด มุมเกษตร) การอ่านหรือการดูภาพในหนังสือ (มุมหนังสือ) การสังเกตและการทดลอง (มุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติศึกษา) การเล่นสร้างส่งเสริมเรื่องมิติสัมพันธ์ (มุมบล็อก) การเล่นฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การสร้างสรรค์ (มุมเครื่องเล่นสัมผัส)
 - 2.2 สื่อกิจกรรมเล่นตามมุมและแนวการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุม
 - 2.2.1 แนะนำมุมเล่นใหม่ แนะนำวิธีใช้ การเล่นของเล่น
 - 2.2.2 เด็ก ครู ร่วมกันสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการเล่น
 - 2.2.3 เปิดโอกาสให้เด็กคิด วางแผน เลือกเล่นอย่างมีอิสระ
 - 2.2.4 การมีส่วนร่วมระหว่างเด็กและครู
 - 2.2.5 คอยสังเกตพฤติกรรมขณะเล่นและจดบันทึกพฤติกรรม
 - 2.2.6 เตือนล่วงหน้าก่อนหมดเวลา 3 – 5 นาที
 - 2.2.7 ให้เด็กเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย
3. ข้อเสนอแนะ
 - 3.1 สังเกตความสนใจของเด็กขณะเล่นมุมอาจดัดแปลงเพิ่มเติม เปลี่ยนได้
 - 3.2 หากจำนวนเด็กสนใจมุมใดมากเกินไป ควรเปิดโอกาสให้เลือกมุมใหม่
 - 3.3 หากเด็กสนใจมุมใดเพียงมุมเดียว ควรชักชวนให้เด็กเล่นมุมนั้น
 - 3.4 จัดสื่อและทำความสะอาด สับเปลี่ยนเพิ่มเติม เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

สรุป หลักการจัดกิจกรรมเสริมเน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น กิจกรรมเสริมต้องเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่สนุกสนานและเหมาะสมกับวัย

 1. ให้เด็กมีอิสระในการเลือก เด็กควรมีสิทธิ์ในการเลือกกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของตนเองโดยไม่มีการบังคับ
 2. สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นมิตร จัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเด็กจะรู้สึกสบายใจและกล้าแสดงออก

3. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน กิจกรรมควรครอบคลุมการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก

4. เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและทดลอง ให้เด็กได้สำรวจ ทดลอง และพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

การกำหนดขอบข่ายการจัดกิจกรรมเสรี

1. กิจกรรมการเล่นมุม การจัดพื้นที่เล่นในมุมต่าง ๆ เช่น มุมศิลปะ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมดนตรี หรือมุมบทบาทสมมติ ให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ

2. กิจกรรมกลางแจ้ง จัดพื้นที่กลางแจ้งให้เด็กเล่นเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาทางร่างกาย เช่น การวิ่ง การปีนป่าย หรือการเล่นน้ำ

3. กิจกรรมสร้างสรรค์และประดิษฐ์ เปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ จากวัสดุที่หลากหลาย เช่น วาดภาพ ระบายสี งานปั้น หรือการสร้างของเล่น

4. กิจกรรมการเล่านิทานและดนตรี ให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่านิทาน ร้องเพลง หรือเล่นเครื่องดนตรี ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาและการสื่อสาร

5. กิจกรรมการสำรวจและทดลอง จัดกิจกรรมที่เด็กสามารถทดลองสิ่งใหม่ ๆ ได้ เช่น การสำรวจธรรมชาติ การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ หรือการเล่นแบบใช้สมอ การจัดกิจกรรมเสรีโดยมีขอบข่ายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการนี้ จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างรอบด้านและสมบูรณ์

ลักษณะการจัดกิจกรรมเสรี

การจัดกิจกรรมเสรี เป็นการออกแบบการเล่นของเด็กที่มีเป้าหมายในการเรียนรู้ นั่นหมายความว่า การจัดกิจกรรมให้เด็กเล่น แต่ละมุมมีสื่อ และวิธีการเล่นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่แตกต่างกัน นั่นคือมีเป้าหมายต่างกันจากการเล่นที่แตกต่างกัน กิจกรรมที่กำหนดให้เด็กได้พัฒนาประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือกับสายตาด้วยการลงมือการกระทำของเล่นด้วยตนเองโดยมีกฎเกณฑ์หรือกติกาที่เป็นตัวการกระทำทั้งนี้ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2553) กล่าวถึงเทคนิคการใช้ศูนย์การเรียนรู้ โดยผู้สอนต้องจัดเตรียมชุดการเรียนการสอนให้พร้อม โดยแบ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ออกเป็นหน่วยหรือเรื่องสำหรับแต่ละศูนย์การเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงใช้บัตรคำสั่งที่มีคำแนะนำหรือคำชี้แจงสำหรับผู้เรียนในการทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้

ในช่วงที่เด็กลงมือทำกิจกรรม ครูมีหน้าที่ดูแล ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่เด็ก และ ประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กด้วยวิธีการที่หลากหลาย

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ (2555) กล่าวถึง เทคนิคที่ใช้ในศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่

1. การให้รหัสสี การใช้สีและสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ ช่วยให้เด็กทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ และประสบผลสำเร็จในสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ซับซ้อน เด็กสามารถเรียนรู้รหัสและการสร้าง ข้อตกลงในการเรียนรู้ตามกฎกติกาของห้องเรียน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552) ได้กล่าวว่า กิจกรรมเสรี คือการเล่นที่มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็ก เป็นตัวของตัวเองแก้ปัญหาเองและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเพื่อสนองตอบจุดประสงค์กิจกรรมเสรี ดังนี้ทางการศึกษาปฐมวัยได้จัดเลยกิจกรรมเสรีที่สำคัญเสียละมือน้อยดังนี้

1. มุมเสรีหรือมุมการเรียนรู้ หมายถึง บริเวณของห้องเรียนตำบลหรือบริเวณของห้องเรียน สามารถแบ่งส่วนสำหรับให้เด็กทำกิจกรรมแต่ละอย่างตามความสนใจซึ่งการออกแบบห้องเรียน สำหรับเด็กปฐมวัยจะต้องมีพื้นที่โล่งสำหรับการจัดมุมการเรียนรู้บางครั้งมีข้อกำหนดในการจำกัด พื้นที่ครูอาจจัดมุมการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ กันได้ตามความเหมาะสมดังนี้

1.1 มุมการเรียนรู้ถาวร หมายถึง การเรียนรู้ที่ครูจัดไว้ในชั้นเรียนเป็นประจำไม่ เปลี่ยนแปลงเด็กให้ความสนใจและใช้ประจำ ได้แก่ มุมหนังสือ มุมไม้บล็อก มุมบ้าน เป็นต้น

1.2 เคลื่อนที่เป็นมุมที่จัดสำหรับผู้เรียนที่มีขนาดเล็กลักษณะของมุมที่จัดให้เคลื่อนที่ หรือทำเป็นตะกร้าทำเป็นกรอบก่อนจะทำมุมจัดเก็บให้สวยงามบนพื้นที่ตัวอย่างเช่น

1. มุมศิลปะใช้สำหรับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีสีดินสอพู่กัน ดินน้ำมัน แป้งโดว์ เป็นต้น

2. ละครใช้สำหรับการแสดงเล่นเล่านิทาน เล่นเชิดหุ่น

3. มุมกิจกรรมเคลื่อนไหวได้แก่เครื่องเล่นเทพแผ่นเสียงเครื่องเคาะจังหวะดนตรี

1.3 มุมเปิด หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่ครูจัดไว้นอกห้องเรียนเช่นสวนสมุนไพรสวนครัว ศูนย์ผีเสื้อบ่อน้ำบ่อทรายแต่ถ้าหากครูต้องการจัดเป็นกระบะทรายหรืออ่างน้ำในห้องเรียนก็ได้ซึ่งถ้า เป็นเช่นนี้ควรอยู่ในเมืองเครื่องที่มีครูสามารถปรับใช้และเคลื่อนย้ายเก็บเข้าที่ได้เมื่อเด็กไม่สนใจหรือ ยังไม่ใช้เวลาเสรี เป็นต้น

กลุ่มการเรียนรู้เป็นเพียงอุปกรณ์ของเด็กสำหรับที่เด็กจะเอาไว้เป็นหมวดหมู่พร้อมให้เด็กใช้ เล่นได้ตามความสนใจอย่างอิสระการกำหนดชื่อมุมการเรียนรู้จะเน้นตามชื่ออุปกรณ์สิ่งของที่จัดไว้ในมุม การเรียนรู้ตัวอย่าง เช่น มุมหนังสือ มุมไม้บล็อก มุมบ้านหรือบทบาทสมมุติ มุมวิทยาศาสตร์ มุมดนตรี

นอกจากนี้การจัดมุมประสบการณ์ต้องคำนึงถึงลักษณะของกิจกรรมเสรีครูปฐมวัยจะต้องคำนึงถึง ดังนี้

1. การดึงดูดความสนใจ การจัดมุมประสบการณ์ให้ดึงดูดความสนใจของเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งสำคัญที่สุด สิ่งดึงดูดความสนใจไว้ได้นั้นจะต้องสอดคล้องของเด็ก การจัดมุมประสบการณ์ให้สอดคล้องของเด็กนั้นอาจทำได้หลายวิธีดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 การจัดแสดงไว้ให้ดู เช่น มุมแต่งตัวตุ๊กตา (น้อง) ครูแต่งตัวให้ตุ๊กตาดัวหนึ่งวางไว้ ตุ๊กตาที่สวยงามนี้เป็นเครื่องดึงดูดใจให้เด็กเข้ามาเล่น และเลือกหาเสื้อผ้า รองเท้า หมวกมาแต่งให้ตุ๊กตาดัวอื่น ๆ ที่มีอยู่

1.2 การใช้วัสดุตุ๊กตาเป็นสื่อ เช่น มุมรับแขก ถ้าเรามีเก้าอี้ชุดเล็ก ๆ สำหรับเด็กนั่งคุยกัน ครูปฐมวัยอาจหาผ้าปูโต๊ะที่สวยงามหรือสีขาวสะอาดปูบนโต๊ะรับแขกเล็ก ๆ นั้นจะเป็นส่วนเด่นในการเชื้อเชิญเด็กให้เข้ามาเล่น

1.3 สร้างสิ่งประกอบเพิ่มเติม เช่น มุมทำครัว ซึ่งเด็ก ๆ เล่นกันมานานแล้ว วันหนึ่งครูได้จัดหาหมวกสำหรับใส่ปรุงอาหารของพ่อครัววางไว้ แนะนำให้เด็ก ๆ รู้จักและเข้าใจว่าหมวกใส่ปรุงอาหารมีประโยชน์อย่างไร หมวกดังกล่าวจึงจะดึงดูดความสนใจเด็กเพิ่มขึ้น

1.4 จัดขึ้นเป็นพิเศษ เช่น ครูจัดโต๊ะพิเศษขึ้น 1 ตัว มีเก้าอี้ 3 - 4 ตัว รอบโต๊ะ บนโต๊ะมีผ้าปูที่สวยงามและมีแจกันปักดอกกุหลาบสดไว้ 1 ดอก สิ่งพิเศษดังกล่าวจะทำให้เด็กสนใจ และถามว่าจัดสิ่งนี้ขึ้นเพื่ออะไรและครูก็ตอบว่าเป็นโต๊ะที่จะใช้เล่นของเล่นใหม่ซึ่งเด็ก ๆ ยังไม่เคยรู้จัก (ครูเลือกเด็กที่สนใจและพร้อม 2 - 3 คนมานั่งสาธิตวิธีเล่นเกมการศึกษา และให้เด็ก ๆ เล่นตามลำพังต่อไป)

2. ความสะดวกในการทำกิจกรรม หมายถึง ที่ว่างซึ่งกำหนดไว้ในมุมนั้นเพียงพอที่เด็กกลุ่มนั้นจะเคลื่อนไหว หรือทำกิจกรรมนั้น ๆ พอสะดวกและหมายถึง สถานที่สำหรับวางของต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมนั้น ๆ ว่าสะดวกต่อการหยิบจับค้นหาหรือเลือกใช้เพียงใด

3. ความเป็นระเบียบและสวยงาม หมายถึง การจัดวางตั้งของต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในแต่ละมุมให้มีระเบียบสวยงาม เช่น การจัดดินสอสีสำหรับระบายสี ควรจะแยกออกเป็นกล่องหรือกระป๋องละสี เมื่อเด็กต้องการใช้สีใดก็สามารถหยิบไปใช้ได้ และนำมาเก็บที่เดิมเมื่อเสร็จกิจกรรม นอกจากความเป็นระเบียบแล้วยังมีความประณีตสวยงามด้วย

4. สถานที่เก็บ หมายถึง สถานที่เก็บเครื่องเล่นหรือสิ่งของประกอบมุมนั้น ๆ ทั้งชุดไว้เมื่อเด็กคลายความสนใจ อาจจะเป็นกล่องกระดาษหรือลังไม้หรือตู้ ซึ่งสามารถบรรจุของทั้งหมดไว้รวมกันได้แห่งเดียวแล้วนำไปเก็บไว้ในห้องพัสดุของโรงเรียน ด้านข้างของกล่องอาจต้องเขียนรายละเอียด

บอก เช่น บอกชื่อมุม และรายการของทั้งหมดประสบการณ์นี้จะเปลี่ยนกันนำออกจัดตั้งได้เสมอตลอดปี

5. ความปลอดภัย ความปลอดภัยที่จะต้องคำนึงถึงในเวลาจัดมุมประสบการณ์ของเด็ก คือ การเลือกวัสดุเพื่อใช้ประกอบมุม เช่น กรรไกรต้องเลือกชนิดที่ปลายมน เนื้อวัสดุที่เป็นแก้ว ไม่ควรใช้ เพราะเมื่อแตกแล้วจะเป็นอันตรายต่อเด็ก ควรเลือกใช้วัสดุที่เป็นพลาสติกแทน (เลือกสีขาว หรือสีอ่อน ๆ) พื้นห้องที่เป็นไม้กระดานปลอดภัยกว่าพื้นปูนซีเมนต์หรือโตะกลมปลอดภัยกว่าโตะเหลี่ยม ต้องลบมุมให้มนเล็กน้อย

นฤมล เนียมหอม (2556) ได้กล่าวว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมเสรีจะจัดเป็นมุมต่างๆ ในห้องเรียน ดังนี้

1. มุมหนังสือและมุมเขียน มุมหนังสือและมุมเขียนจัดหนังสือไว้อย่างน้อย 5 เท่าของจำนวนเด็กในห้องเรียนจัดวางหนังสือหลากหลายชนิด ซึ่งมีความยากง่ายต่างกัน จัดหนังสือตามหัวข้อที่เด็กสนใจมาวางเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงหนังสือตามโอกาส จัดให้น่าสนใจและดึงดูดใจให้เด็กเข้าไปอ่าน บุพพรม มีหมอนขนาดต่าง ๆ จัดให้มีสมุดบันทึกการอ่านและเปิดโอกาสให้เด็กยืมหนังสือกลับไปอ่านที่บ้าน จัดวางกระดาษชนิดต่าง ๆ เครื่องเขียนหลากหลายชนิด และตรายางไว้ จัดให้มีรายการคำเพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับการเขียน จัดอุปกรณ์ให้เพียงพอกับเด็กและจัดวางให้เด็กหยิบใช้และเก็บเองได้

ภาพที่ 6.1 มุมหนังสือและมุมเขียน

2. มุมบล็อก มุมบล็อกจัดให้มีบล็อกหลายขนาด หลายประเภทและมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของเด็กมีของเล่นประกอบ เช่น ต้นไม้ สัตว์ คน รถจำลอง ปูพรมเพื่อป้องกันไม่ให้เสียงดังเกินไป จัดไว้ห่างจากมุมหนังสือ ทำป้ายหรือสัญลักษณ์เพื่อแสดงที่เก็บบล็อก จัดวางกระดานและเครื่องเขียนไว้เพื่อการบันทึก และจัดแสดงบันทึกผลงานการต่อบล็อกของเด็ก

ภาพที่ 6.2 มุมบล็อก

3. มุมบ้าน มุมบ้านจัดให้มีสิ่งของต่าง ๆ สำหรับเล่นสมมุติ เช่น เสื้อผ้า ของใช้ ถ้วยชาม ผัก ผลไม้จำลอง จัดเครื่องเขียนและกระดานไว้เพื่อให้เด็กสามารถเขียนเมื่อต้องการ จัดให้มีบรรยากาศอบอุ่นคล้ายบ้าน เปลี่ยนเป็นมุมอื่น ๆ ได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล ร้านเสริมสวย ร้านสะดวกซื้อ ฯลฯ

ภาพที่ 6.3 มุมบ้าน

4. มุมของเล่น มุมของเล่นเป็นมุมที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจำแนก การจับคู่ หนึ่งต่อหนึ่ง การเรียงลำดับ และการนับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมกับ พัฒนาการ รวมทั้งยังส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อีกด้วย สื่อที่ จัดไว้ในมุมของเล่นประกอบด้วยของเล่นสำหรับแยกประเภท และจัดกลุ่ม เช่น เปลือกหอยกระดุม ก้อนหิน เมล็ดพืช ฯลฯ

ภาพที่ 6.4 มุมของเล่น

สรุปได้ว่า กิจกรรมในที่โรงเรียนอาคารเรียนและเล่นในสนามโรงเรียนได้เล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กและการทำงานประสานกันของร่างกาย พัฒนาการทางภาษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เด็กสามารถพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายจากการปีนป่ายการ กระโดดบริเวณนอกชั้นเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้สำคัญที่ครูต้องวางแผนใช้สนามเด็กเล่นให้สอด ขอบกับจุดประสงค์ของเด็กให้เด็กเลือกได้อย่างอิสระเด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและ ความถนัดของตนเอง โดยไม่ถูกบังคับหรือจำกัดเวลา มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการจัดพื้นที่และมุมกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น มุมศิลปะ มุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติ เพื่อกระตุ้น การเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายเน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่นโดยกิจกรรมออกแบบมา เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น เช่น การสร้างสรรค์งานศิลปะ การเล่นบทบาทสมมติ การเล่นบล็อก หรือการเล่นกลางแจ้งส่งเสริมการพัฒนาทักษะสังคมและอารมณ์เด็กได้มีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ฝึกการแบ่งปัน การรอคอย และการสื่อสาร ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและการควบคุมอารมณ์มีการ ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของเด็ก กิจกรรมเสรีสามารถปรับเปลี่ยนได้ตาม ความสนใจและความต้องการของเด็ก เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสนุกสนานและมีความหมายและ เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตัดสินใจเอง ส่งเสริมให้เด็กได้ทดลอง คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเองในการ

ทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์การจัดกิจกรรมเสรีที่มีลักษณะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของเด็กให้เติบโตอย่างสมบูรณ์และมีความสุข

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย

เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติลงมือทำเพื่อพัฒนาด้านสติปัญญาให้เด็กได้เล่นอิสระตามใจชอบมีการคิดก่อนลงมือทำให้ออกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มหรือเล่นหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระในทักษะปฏิสัมพันธ์ดังนี้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

พัชรี ผลโยธิน (2553) ได้กล่าวว่า ในระยะเริ่มต้นการพัฒนาโปรแกรมโฮสโคปใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียร์เจเป็นพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือการกระทำระยะต่อมาจะมีการผสมผสานทฤษฎีและแนวคิดอื่น ๆ เช่นทฤษฎีของอีริคสันในเรื่องให้ออกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มหรือเล่นหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระและทฤษฎีของไวทกอสกีในทักษะปฏิสัมพันธ์การใช้ภาษา เป็นต้น

กุลยา ตันติผลลาชีวะ (2552) ได้สรุปสอนแบบโฮสโคปว่ามีพื้นฐานแนวคิดจากทฤษฎีของเพียร์เจ ว่าด้วยการพัฒนาทางสติปัญญาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติที่เด็กสามารถสร้างความรู้ได้เอง โดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้และจะเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง เด็กสามารถเลือกเรียนเลือกปฏิบัติจากการกระทำดำเนินการเรียนรู้และประเมินผลงานของตนเอง

วรนาท รักสกุลไทย (2554) ได้กล่าวว่าหลักสูตรโฮสโคปใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียร์เจเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือการกระทำ

นอกจากนี้การออกแบบการจัดกิจกรรมเสรี เป็นการจัดกิจกรรมที่อิสระในการเรียนรู้ผ่านการเล่นของเด็กปฐมวัยโดยมุมต่างๆที่จัดสามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบท ของสถานศึกษาแต่เด็กสามารถตัดสินใจ และเลือกเล่นหรือปฏิบัติได้ตามความต้องการของตนเองสอดคล้องกับการเล่นอย่างมีเป้าหมายรูปแบบการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย มีหลากหลายรูปแบบที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยที่มีรูปแบบการจัดกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการเล่นมุม (Corner Play Activities): การจัดมุมกิจกรรมภายในห้องเรียนให้เด็กได้เลือกเล่นตามความสนใจ เช่น

1.1 มุมบล็อก (Block Corner) ให้เด็กสร้างสิ่งก่อสร้างจากบล็อกเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและความคิดสร้างสรรค์

1.2 มุมศิลปะ (Art Corner) ให้เด็กทำงานศิลปะ เช่น วาดภาพ ระบายสี ปั้นดินเหนียว เพื่อเสริมทักษะการใช้มือและความคิดสร้างสรรค์

1.3 มุมหนังสือ (Reading Corner) ส่งเสริมการรักการอ่านโดยมีหนังสือหลากหลายประเภทให้เลือกอ่าน

1.4 มุมบทบาทสมมติ (Role-Play Corner) ให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ เช่น เล่นเป็นครู นักเรียน หมอ พ่อครัว เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมและจินตนาการ

2. กิจกรรมกลางแจ้ง (Outdoor Activities) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเคลื่อนไหวและพัฒนากล้ามเนื้อ เช่น

2.1 การวิ่งเล่น ปั่นจักรยาน ปีนป่าย หรือเล่นทราย

2.2 การเล่นเกมกลุ่มที่ต้องใช้ความร่วมมือ เช่น เกมแปะแข็ง (Freeze Tag) หรือการเล่นวิ่งไล่จับ

2.3 การเล่นมุมช่างไม้ หรือธรรมชาติ หรือการเล่นบล็อกสนาม

3. กิจกรรมสร้างสรรค์และประดิษฐ์ (Creative and Craft Activities) การให้เด็กสร้างสรรค์งานประดิษฐ์จากวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษ ผ้า ลูกปัด หรือสิ่งของที่หาได้จากธรรมชาติ เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหา

4. กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหว (Music and Movement Activities) กิจกรรมที่รวมการฟังเพลง ร้องเพลง เต้นรำ หรือเล่นเครื่องดนตรี เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ และทักษะทางสังคม

5. กิจกรรมการทดลองและสำรวจ (Exploration and Experiment Activities) การให้เด็กได้ทดลองและสำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การปลูกต้นไม้ หรือการเลี้ยงสัตว์ เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

6. กิจกรรมการเล่านิทานและการแสดง (Storytelling and Drama Activities) การให้เด็กได้ฟังนิทาน เล่าเรื่อง หรือเล่นบทบาทในการแสดง เพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษาและการแสดงออก

การจัดกิจกรรมเสรีที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามความสนใจของเด็กจะช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะรอบด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญาในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมเสรีระดับปฐมวัยมีการจัดตั้งนี้กิจกรรมการเล่นมุม จัดพื้นที่มุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน เช่น มุมศิลปะ มุมหนังสือ มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่สนใจและพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น กิจกรรมที่สัมพันธ์กับกิจกรรมกลางแจ้งโดยจัดให้เด็กได้เล่นและเคลื่อนไหวในที่กลางแจ้ง เช่น วิ่งเล่น ปีนป่าย เล่นทราย หรือเล่นเกมกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและการทำงานร่วมกัน การทดลองและสำรวจ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การปลูกต้นไม้ เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงการออกแบบกิจกรรมเสรีระดับปฐมวัยจึงคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็ก กิจกรรมควรออกแบบโดยคำนึงถึงความสนใจและการพัฒนาของเด็กแต่ละคน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานและมีประสิทธิภาพสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและน่าสนใจ พื้นที่ในการจัดกิจกรรมควรเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยและมีสิ่งกระตุ้นที่น่าสนใจ เพื่อส่งเสริมให้เด็กอยากเข้าร่วมกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกและตัดสินใจในการทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหายืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการ กิจกรรมควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และความสนใจของเด็กในแต่ละวันส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่น การเล่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย กิจกรรมจึงควรเน้นการเล่นเป็นหลัก เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญา รูปแบบการจัดและการออกแบบกิจกรรมเสรีที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาการรอบด้านของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสรี

การเล่นเป็นสิ่งที่เด็กขาดไม่ได้ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ผ่านการเล่นการสัมผัสการเล่นของเด็กทำให้แตกต่างกันไปซึ่งเด็กแต่ละคนมีความสนใจไม่เหมือนกันจึงทำให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วยตนเองฝึกด้วยตนเองเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอิริคสันและเพลเลอร์ ได้กล่าวว่า การเล่นจะถูกนำไปโยงกับความเป็นผู้ใหญ่ภายในตัวเด็กเมื่อเด็กเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากเกินควบคุมเด็กจะสร้างเรื่องราวสมมติขึ้นโดยการเล่นที่ใช้จินตนาการความคิดฝันและเล่นซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้งช่วยให้เด็กฝึกหัด ทดลอง และเรียนรู้สถานการณ์ของผู้ใหญ่การเล่นเป็นกระบวนการต่อเนื่องของความสัมพันธ์ของความจริงทางด้านจิตใจและสังคม เพียเจท์ (piaget. 1964) ได้กล่าวว่า การเล่นเกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็กและด้านสติปัญญา การเล่นของเด็กเริ่มตั้งแต่แรกเกิดในวัยทารกเด็กจะเลียนแบบและกิริยาจากบุคคลหรือสัตว์สิ่งแวดล้อมรอบตัวและจะค่อย ๆ พัฒนาเป็นการเล่นสนามรูปแบบด้วยกันคือการเล่นฝึกจะเริ่มตั้งแต่เด็กอายุอยู่ในขั้นการใช้ประสาทสัมผัส และเมื่อเด็กอายุประมาณ 2 ขวบจะเริ่มการเล่น โดยใช้

สัญลักษณ์และพัฒนาไปเป็นการเล่นที่มีกฎกติกาเพียงเจตย์ยังกล่าวอีกว่าการเล่นที่มีกฎกติกา นั้นจะเกิดขึ้นตลอดช่วงอายุของคน และทฤษฎี นิลวิเชียร (2535) ได้กล่าวว่า การเล่นเป็นสิ่งที่เด็กขาดไม่ได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของเด็กในทุกสถานการณ์เป็นการแสดงออกถึงความพึงพอใจ ในขณะที่เล่นไม่ว่าจะเล่นกลางแจ้งหรือเล่นในร่มเด็กสามารถเล่นด้วยกันได้ทั้งหญิงและชายครูควรคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัยของเด็กโดยเลือกจัดประสบการณ์การเล่นให้สอดคล้องกับระดับขั้นของพัฒนาการเพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

นอกจากนี้ยังมีแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเล่นเสรีสำหรับเด็กปฐมวัยเกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางการศึกษาและพัฒนาการหลายทฤษฎีที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่นและประสบการณ์ตรง โดยทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องได้แก่:

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Jean Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์เชื่อว่าเด็กเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและการเล่น โดยเฉพาะในช่วงวัยปฐมวัย (Preoperational Stage) เด็กจะใช้การเล่นแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Play) และการเล่นบทบาทสมมติ (Role Play) เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางปัญญา การเล่นเสรีช่วยให้เด็กได้ทดลองและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโลกรอบตัว

2. ทฤษฎีโซนพัฒนาการใกล้เคียงของวิกอตสกี (Lev Vygotsky's Zone of Proximal Development - ZPD)

วิกอตสกีเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีใน "โซนพัฒนาการใกล้เคียง" (Zone of Proximal Development) ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กสามารถทำสิ่งใหม่ ๆ ได้ด้วยความช่วยเหลือเล็กน้อยจากผู้ใหญ่หรือเพื่อน การเล่นเสรีเปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน การแนะนำ การสอนจากผู้ใหญ่ หรือการเล่นกับเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่า

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการเล่นของโฟรเบล (Friedrich Froebel's Play-Based Learning Theory)

โฟรเบลเป็นผู้บุกเบิกแนวคิด "โรงเรียนอนุบาล" และเชื่อว่าการเล่นคือกิจกรรมหลักในการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นช่วยให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น กิจกรรมการเล่นเสรีในห้องเรียนจึงมีรากฐานจากแนวคิดนี้ โดยมีการจัดมุมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่

4. ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey's Experiential Learning Theory)

ดีวี่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ตรงและการทำงานร่วมกัน การเล่นเสรีเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลอง สำรวจ และทำกิจกรรมที่มีความหมายต่อพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่เชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อมีโอกาสได้ลงมือทำและไตร่ตรองสิ่งที่ได้เรียนรู้

5. ทฤษฎีการเล่นของแฮร์โลว์ (John H. Flavell's Social Play Theory)

แฮร์โลว์เน้นเรื่องการเล่นทางสังคม (Social Play) โดยระบุว่าการเล่นกับเพื่อนหรือคนรอบข้างช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม การสื่อสาร การแบ่งปัน และการควบคุมอารมณ์ การเล่นเสรีในบริบทของการเล่นกลุ่มช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ทฤษฎีการพัฒนาจิตสังคมของอีริกสัน (Erik Erikson's Psychosocial Development Theory)

ในช่วงวัยปฐมวัย อีริกสันเชื่อว่าเด็กอยู่ในขั้นตอน "ความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด" (Initiative vs. Guilt) การเล่นเสรีเป็นวิธีที่เด็กจะได้พัฒนาความคิดริเริ่ม ความมั่นใจในตนเอง และความรู้สึกถึงความสามารถของตนเอง การมีอิสระในการเลือกและทำกิจกรรมจะช่วยให้เด็กไม่รู้สึกผิดหรือลี้ลับในการแสดงออกหรือทดลองสิ่งใหม่ ๆ

การจัดกิจกรรมการเล่นเสรีที่ดีควรยึดหลักการจากทฤษฎีเหล่านี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน.

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กปฐมวัยมีหลายทฤษฎีที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกันในแง่ของการพัฒนาทักษะรอบด้าน ทั้งทางสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย โดยแต่ละทฤษฎีเน้นการเล่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก ซึ่งสามารถสรุปและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีต่าง ๆ ที่เน้นความสำคัญของการเล่นเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยการเล่นไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีที่เด็กเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เช่น การคิด การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการเข้าสังคมเช่นทฤษฎีของเพียเจต์และวิกอตสกีที่เชื่อมโยงกันในแง่ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านการเล่นและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและผู้คนรอบตัว ซึ่งการเล่นช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาและทางสังคมทฤษฎีของโพรเบลและดีวี่เน้นการเรียนรู้ผ่านการทำและประสบการณ์ตรง ซึ่งการเล่นเป็นกิจกรรมที่เด็กได้ทดลองและเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ทฤษฎีของอีริกสันและบาวล์บีที่เชื่อมโยงกันในแง่ของการสนับสนุนทางอารมณ์และการสร้างความมั่นใจในตัวเด็ก การเล่นเสรีที่มีการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมโดยรวมแล้ว ทฤษฎีเหล่านี้ต่างเน้นการเล่นเป็นพื้นฐาน

สำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาของเด็กปฐมวัยในทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย

เด็กจะรู้จักการเล่นอย่างอิสระเล่นได้ด้วยตนเอง รู้จักการคิดการแก้ปัญหาและเข้ากับเพื่อนได้ง่ายและเข้ากับสังคมได้ร่วมทำกิจกรรมอย่างมีความสุขและทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน กุลยา ตันติผลาชีวะ (2555) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยสามารถเรียนคณิตศาสตร์ได้ทุกโอกาส ทั้งจากการเล่นเสรีและการเล่นอย่างมีแบบแผน คณิตศาสตร์เป็นวิชาการที่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน เด็กสามารถเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้จากกิจกรรมเสรีดังนั้น 1. การเล่นบล็อกในมุมบล็อกเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์การแก้ปัญหา พัฒนาทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ เช่น รูปทรงขนาด น้ำหนัก ตำแหน่ง เป็นต้น การใช้กิจกรรมเสรีในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของนักเรียน 1. นักเรียนสามารถร่วมทำกิจกรรมและร่วมเล่นกับเพื่อนอย่างสนุกสนาน 2. นักเรียนรู้จักการแบ่งปัน รู้จักอดทนในบางโอกาสเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ

นอกจากนี้การเล่นมุมเสรีเกิดประโยชน์ต่อพัฒนาการเด็ก และส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็ก เล่นอย่างอิสระตามมุมการเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ มุมธรรมชาติ มุมเครื่องเล่นสัมผัส เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างอิสระตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ซึ่งในการเล่นตามมุมนี้ เด็กอาจจะเล่นคนเดียว หรือเล่นเป็นกลุ่มย่อยก็ได้ดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา
2. ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
3. ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบในการทำงานและความมีระเบียบวินัย
4. ฝึกและส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีเหตุผล
5. ส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน
6. เพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทางด้านภาษา และทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์
7. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิด วางแผน และตัดสินใจในการทำกิจกรรม
8. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักรอคอย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้อภัย
9. ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย มีหลากหลายด้านที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างครอบคลุม ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสติปัญญา

การคิดสร้างสรรค์ การเล่นเสรีช่วยกระตุ้นให้เด็กคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และทดลองวิธีการต่าง ๆ ซึ่งส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม

การแก้ปัญหา เด็กได้เผชิญกับสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องใช้ทักษะในการแก้ปัญหา ซึ่งช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ

2. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคม

การทำงานร่วมกัน การเล่นกับเพื่อน ๆ หรือในกลุ่มช่วยพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน และการสื่อสาร

การเรียนรู้การจัดการความรู้สึก เด็กเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ การยอมรับและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นผ่านการเล่น

3. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางร่างกาย

การเคลื่อนไหว กิจกรรมเสรีที่ต้องใช้การเคลื่อนไหว เช่น การวิ่งเล่น ปีนป่าย หรือการเต้นรำ ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกายและความแข็งแรง

การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กิจกรรมที่ใช้มือ เช่น การสร้างงานศิลปะหรือการประดิษฐ์ ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ

4. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางอารมณ์

การสร้างความมั่นใจในตนเอง การเล่นเสรีให้เด็กมีโอกาสแสดงออกและทดลองสิ่งใหม่ ๆ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและความรู้สึกถึงความสำเร็จ

การลดความเครียด การเล่นที่เป็นกิจกรรมที่สนุกสนานช่วยให้เด็กลดความเครียดและความวิตกกังวล

5. เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และความสนใจ

การเรียนรู้ผ่านการเล่น เด็กสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และความรู้จากการทดลองและสำรวจสิ่งรอบตัวผ่านการเล่น

การค้นพบความสนใจส่วนตัว การเล่นเสรีช่วยให้เด็กค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเองในกิจกรรมที่พวกเขาชื่นชอบ

6. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นบวก

การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย กิจกรรมเสรีจัดในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกสบายใจและมีความสุขในการเรียนรู้

การกระตุ้นการเรียนรู้ที่มีความหมาย เด็กเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรมที่มีความหมาย และเป็นประสบการณ์ที่สนุกสนาน

การจัดกิจกรรมเสรีจึงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างครบถ้วน โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่นและการมีปฏิสัมพันธ์ในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเจริญเติบโตในทุกด้าน

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาการเล่นเสรีช่วยให้เด็กได้ทดลองสิ่งใหม่ ๆ และคิดค้นวิธีการต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะในการแก้ปัญหาส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคมเด็กได้ฝึกการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการแบ่งปันในกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งสำคัญต่อการสร้างทักษะทางสังคมและความสัมพันธ์ที่ดีเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกายกิจกรรมที่ต้องใช้การเคลื่อนไหวช่วยพัฒนากล้ามเนื้อและความแข็งแรง ขณะเดียวกันกิจกรรมที่ใช้มือช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กสนับสนุนการพัฒนาทางอารมณ์และจิตใจการเล่นเสรีช่วยให้เด็กมีโอกาสแสดงออกและทดลองสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและลดความเครียดสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นบวกการเล่นในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสนุกสนานช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่มีความหมายกระตุ้นการเรียนรู้ที่เป็นส่วนตัวการเล่นเสรีช่วยให้เด็กค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้โดยรวมแล้ว การจัดกิจกรรมเสรีมีความจำเป็นต่อการพัฒนาของเด็กปฐมวัยเนื่องจากมันสนับสนุนการเรียนรู้แบบองค์รวมในทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ในอนาคต

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย

ครูในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ให้เด็กได้เล่นตามมุมอย่างอิสระ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน รวมทั้งพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้การเล่นนั้น เป็นไปด้วยราบรื่นและสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็กอย่างแท้จริงดังนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

อัญชญา เถาว์ชาลี (2553) กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเสรีว่ากิจกรรมเสรีเป็นการเรียนรู้จากการเล่นอิสระของเด็ก ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้การเล่นนั้น เป็นไปด้วยราบรื่นและสร้าง

การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็กอย่างแท้จริง บทบาทของครูที่สำคัญในการจัดกิจกรรมเสรีมีอย่างน้อย 4 ประการคือ

1. ผู้อำนวยการความสะอาด ทุกแหล่งที่มีกิจกรรมเสรีเกิดขึ้น ครูต้องทำหน้าที่จัดเตรียมความพร้อมของแหล่งไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ของเล่น ต้องพร้อมใช้สำหรับเด็กและมีจำนวนเพียงพอ
2. ผู้ดูแลความปลอดภัย วัสดุอุปกรณ์ หรือของเล่นที่เด็กเล่นต้องสะอาด ปลอดภัยทั้งรูปร่างและสี ถ้าเป็นเครื่องเล่นสนาม ต้องแข็งแรงสำหรับปีนป่ายและการใช้ของเล่นของเด็ก บ่อน้ำ บ่อทราย สนามหญ้าต้องได้รับการตรวจสอบอันตรายที่อาจจะเกิดอย่างสม่ำเสมอ
3. ผู้ประเมินภาพการเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็ก เด็กแต่ละคนวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมแตกต่างกัน ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมเสรี ครูสามารถสังเกตการณ์เรียนรู้ของเด็ก การทำงานร่วมกับเพื่อน การแก้ปัญหาของเด็กในลักษณะต่างกัน
4. ผู้สร้างเสริมการเรียนรู้ ครูมีบทบาทเล่นอยู่กับเด็กอยู่ 2 ประเภท คือเป็นเพื่อนเล่นของเด็กและเป็นผู้เฝ้าอำนวยความสะดวกให้กับเด็กเพื่อให้เด็กสนุกกับการเล่น และได้เรียนรู้จากการเล่นจะโดยบทบาทใดก็ตามของครูสามารถใช้การเล่นเป็นกลวิธีการสอนที่นำไปสู่การเรียนรู้ของเด็กได้

ดาลัด จำเจริญ (2554) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเสรีว่ากิจกรรมเสรีเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กเรียนรู้โลกรอบตัว เรียนรู้วิธีการสัมผัสสิ่งแวดล้อม เวลา สถานที่ และบุคคล การเล่นทั้งในร่มและกลางแจ้ง ไม่ว่าจะเป็นการเล่นตามมุม เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นกลางแจ้ง หรือเกมการศึกษา ล้วนแล้วแต่สร้างให้เด็กเรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ สิ่งแวดล้อม รู้วิธีการปรับตัวให้เข้ากับสังคม การเล่นคือ งานของเด็กในการเล่นทำให้เด็กได้ทำงานที่ยุ่ยาก ชับซ้อน ได้สื่อสารและสนองตอบความพึงพอใจแห่งตน ซึ่งเป็นการสร้างเสริมความสมบูรณ์ของชีวิตให้ครูกับเด็ก ครูสามารถนำการเล่นมาเป็นสื่อการเรียนรู้ได้ ถ้าครูวางแผนการสอน อย่างสอดคล้องกับกระบวนการการเล่นที่เด็กสนุก ผ่อนคลายและได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน

สภิรมน พงพัฒน์ (2555) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเสรีว่า บทบาทของครูในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ให้เด็กได้เล่นตามมุมอย่างอิสระ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านรวมทั้งพฤติกรรมด้านอื่น ๆ เช่น พฤติกรรมทางสังคม การมีวินัย เป็นต้น เด็กมีความรู้ความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกและตัดสินใจด้วยตนเองในการเล่น

สรุปได้ว่า ครูต้องทำหน้าที่จัดเตรียมความพร้อมของแหล่งไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ของเล่น ต้องพร้อมใช้สำหรับเด็กและมีจำนวนเพียงพอผู้ดูแลความปลอดภัย วัสดุ อุปกรณ์ หรือของเล่นที่เด็กเล่นต้องสะอาด ปลอดภัยทั้งรูปร่างและสี ถ้าเป็นเครื่องเล่นสนาม ต้องแข็งแรงสำหรับปีนป่ายและการใช้ของเล่นของเด็ก บ่อน้ำ บ่อทราย สนามหญ้าต้องได้รับการตรวจสอบอันตรายที่อาจจะเกิดอย่าง

สม่าเสมอตั้งนั้นครูต้องให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย และส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในหลายด้าน โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและกระตุ้นการเรียนรู้ครูต้องจัดเตรียมพื้นที่และสิ่งของที่ปลอดภัยและน่าสนใจ เพื่อให้เด็กมีโอกาสเล่นและสำรวจอย่างอิสระในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ มีการวางแผนและออกแบบกิจกรรมครูต้องออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยคำนึงถึงความสนใจและพัฒนาการของเด็กเพื่อให้การเล่นเสรีมีความหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสรี และสนับสนุนให้เด็กทดลองและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยไม่จำกัดหรือควบคุมมากเกินไปการสังเกตและประเมินพัฒนาการครูต้องสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กในระหว่างการเล่นเสรี เพื่อประเมินความก้าวหน้าและปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจของเด็กการสนับสนุนทักษะทางสังคมและอารมณ์จะช่วยเด็กในการพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน และการจัดการอารมณ์ โดยการให้คำแนะนำและการสนับสนุนที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ และการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจครูมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจให้กับเด็กโดยการชื่นชมและให้กำลังใจ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและความรักในการเรียนรู้การเป็นแบบอย่างที่ดีครูควรเป็นแบบอย่างในการมีส่วนร่วมในการเล่นและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการเล่นและการทำงานร่วมกันบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเสรีมีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและกระตุ้นส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็ก ช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และเติบโตได้อย่างเต็มที่ผ่านการเล่นที่สนุกสนานและมีความหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสรี

การจัดกิจกรรมเสรี มีการพัฒนารูปแบบและการวิจัยที่หลากหลาย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา หรือส่งเสริมเด็กปฐมวัยดังนี้

ภาวิณี คงพรหม และสรวงพร กุศลสง (2565) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมการเล่นเสรีในมุมวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดไฮสโคปและเพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัยชาย - หญิง อายุ 4-5 ปี ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านท่าพล (ท่าพลวิทยาคาร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 27 คน เป็นชาย 10 คน หญิง 17 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ชื่อโรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แผนการจัดกิจกรรมการเล่นเสรีในมุมวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดไฮสโคปสำหรับเด็กปฐมวัย จำนวน 20

แผน คู่มือการจัดกิจกรรมการเล่นเสรีในมุมวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดไฮสโคปสำหรับเด็กปฐมวัย จำนวน 20 กิจกรรม แบบประเมินทักษะการคิดเชิงเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย จำนวน 2 ชุด ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย One-Group Pretest-Posttest Design และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมการเล่นเสรีในมุมวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดไฮสโคปสำหรับเด็กปฐมวัย มีคุณภาพแผนการจัดกิจกรรมอยู่ที่ 4.21 ($\bar{x} = 4.21$) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ ระดับมาก ผลปรากฏว่าเวลาและการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมก่อนการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย 13.56 (S.D. = 2.77) หลังการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย 16.56 (S.D. = 2.15) ส่งผลให้มีคะแนนพัฒนาสูงขึ้นมีค่าเฉลี่ย 3.00 (S.D. = 1.14) แสดงให้เห็นว่า หลังการจัดกิจกรรมเด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงเหตุผลสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุพิน ยืนยง และคณะ (2562) ศึกษาเรื่องการพัฒนาคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี 2) พัฒนาคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน 3) ทดลองใช้และศึกษาผลที่เกิดจากการใช้คู่มือมุมประสบการณ์ในห้องเรียน และ 4) ประเมินผลและปรับปรุงคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 2 คน และเด็กปฐมวัย จำนวน 21 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่ามัชฌิมเลขคณิตส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และทดสอบค่าที (Paired Sample T-test) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ครูผู้ดูแลเด็กต้องการคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยให้กับเด็ก 2) ผลการพัฒนาคู่มือ พบว่า คู่มือประกอบด้วยคำนำ คำชี้แจงการใช้คู่มือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของคู่มือ ขอบข่ายเนื้อหา คำแนะนำการศึกษาคู่มือรูปแบบการจัดมุมประสบการณ์ในห้องเรียนระดับปฐมวัย วิธีดำเนินการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยสำหรับเด็กปฐมวัย

แผนการจัดกิจกรรมการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนระดับปฐมวัย และแนวทางการวัดผล ประเมินผลซึ่งประกอบด้วย 6 มุม ได้แก่ (1) มุมบ้าน (2) มุมดนตรี (3) มุมหนังสือ (4) มุมศิลปะ (5) มุมธรรมชาติและวิทยาศาสตร์ และ (6) มุมเศรษฐกิจพอเพียง โดยคู่มือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก 3) ผลการพัฒนาคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัย ของเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทดลองใช้คู่มือ พบว่า ครูผู้ดูแลเด็กทดลองใช้คู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริม ความมีระเบียบวินัยโดยครูผู้ดูแลเด็กศึกษาคู่มือไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในคู่มือ และความมีระเบียบ วินัยของเด็กต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมสำหรับเด็กปฐมวัยจะสำรวจและวิเคราะห์ ผลกระทบของกิจกรรมเสริมต่อการพัฒนาของเด็กในหลายด้าน ซึ่งได้แก่

1. พัฒนาการทางสติปัญญา

การคิดสร้างสรรค์ การเล่นเสริมช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก โดยการให้เด็กมี อิสระในการทดลองและสร้างสิ่งใหม่ ๆ

การแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมเสริมช่วยเสริมทักษะการแก้ปัญหา เนื่องจากเด็กต้องคิด วิธีการใหม่ ๆ เพื่อทำกิจกรรมให้สำเร็จ

2. พัฒนาการทางสังคม

ทักษะการทำงานร่วมกัน งานวิจัยพบว่าการเล่นในกลุ่มช่วยให้เด็กเรียนรู้การทำงาน ร่วมกัน การแบ่งปัน และการสื่อสารกับเพื่อน

การพัฒนาความสัมพันธ์ การเล่นเสริมช่วยให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและพัฒนาทักษะทาง สังคมที่สำคัญ

3. พัฒนาการทางร่างกาย

การพัฒนากล้ามเนื้อ การเล่นที่ต้องใช้การเคลื่อนไหวช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อและความ แข็งแรง

การประสานงาน การเล่นที่ต้องใช้ทักษะการเคลื่อนไหว เช่น การปีนป่าย หรือการเล่น บล็อก ช่วยพัฒนาความสามารถในการประสานงานระหว่างตาและมือ

4. พัฒนาการทางอารมณ์

ความมั่นใจในตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมที่ประสบความสำเร็จช่วยเสริมสร้าง ความมั่นใจในตนเอง

การจัดการอารมณ์ การเล่นเสรีช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์และการกับ
ความรู้สึกของตนเอง

5. การเรียนรู้ผ่านการเล่น

การสำรวจและทดลอง งานวิจัยพบว่าทำให้เด็กมีโอกาสสำรวจและทดลองช่วยเพิ่ม
ความรู้และการเรียนรู้ในรูปแบบที่เป็นธรรมชาติ

การเรียนรู้ที่มีความหมาย การเล่นเสรีทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ผ่านประสบการณ์ตรง
ซึ่งมีความหมายและเชื่อมโยงกับความสนใจของพวกเขา

6. ผลกระทบต่อพฤติกรรม

การลดความเครียด การเล่นเสรีช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล โดยการให้เด็กมี
เวลาสำหรับการเล่นและการพักผ่อน

การส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี การมีโอกาสเลือกกิจกรรมที่ชอบช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดี
และความรู้สึกดีในการเรียนรู้

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัยแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเสรีมี
ผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาทางสติปัญญา สังคม ร่างกาย และอารมณ์ของเด็ก การให้เด็กมีอิสระ
ในการเล่นและสำรวจช่วยเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ และสร้างพื้นฐานที่ดีสำหรับการเรียนรู้และการ
เติบโตในอนาคต

การจัดกิจกรรมเสรีสำหรับปฐมวัย

การจัดกิจกรรมเสรี โดยเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุมเล่นใน
ช่วงเวลาเดียวกันอย่างอิสระ โดยเน้นให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างน้อย 1-2 อย่างหรือตาม
ข้อตกลงในแต่ละวันให้เป็นส่วนหนึ่งของมุมเล่นหรือศูนย์การเรียนรู้ ฯลฯ โดยมีข้อเสนอแนะในการจัด
กิจกรรมในแต่ละวันดังนี้

1. ขณะเด็กเล่น ผู้สอนต้องคอยสังเกตความสนใจในการเล่นของเด็ก หากพบว่ามุมใดเด็ก
ส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเล่นแล้ว ควรสับเปลี่ยนจัดสื่อมุมเล่นใหม่ เช่น มุมบ้าน อาจตัดแปลงหรือ
เพิ่มเติม หรือเปลี่ยนเป็นมุมร้านค้า มุมเสริมสวย มุมหมอ ฯลฯ

2. หากมุมใดมีจำนวนเด็กในมุมมากเกินไป ผู้สอนควรให้เด็กมีโอกาสเกิดแก้ปัญหาหรือ
ผู้สอนชักชวนให้แก้ปัญหาในการเลือกเล่นมุมใหม่

3. การเลือกเล่นมุม การเล่นมุมเดียวเป็นระยะเวลาสั้น อาจทำให้เด็กขาดประสบการณ์การ
เรียนรู้ด้าน ผู้สอนควรชักชวนให้เด็กเลือกมุมอื่น ๆ ด้วย

4. สื่อ เครื่องเล่นในแต่ละมุม ควรมีการสับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมเป็นระยะ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เช่น เก็บหนังสือนิทานบางเล่มที่เด็กหมดความสนใจ และนำหนังสือนิทานใหม่มาวางแทน ฯลฯ

นอกจากนี้เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดมุมเสรี จึงได้นำเสนอแนวทาง ของการจัดกิจกรรมเสรีดังนี้

1. มุมบ้าน มุมร้านค้า มุมช่างไม้ มุมหมอ มุมเกษตรกร ฯลฯ จัดเพื่อให้เด็กได้เล่นในสิ่งที่ตนชอบ สิ่งที่จะได้ควบคู่กันมาคือ การใช้ภาษาปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน การพัฒนาทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพราะสื่ออุปกรณ์ที่ใส่มุมนี้ ได้แก่ เครื่องครัว เครื่องใช้ในบ้าน เช่น เสื้อหมอน กระຈักตุ๊กตา เสื้อผ้าตุ๊กตา เครื่องแบบของคนอาชีพต่าง ๆ เช่น หมอ ตำรวจ ทหาร เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น กระบุง ตะกร้า ไม้คาน เครื่องมือจับปลา รองเท้าและเสื้อผ้าที่ไม่ใช้แล้ว สำหรับเด็กแสดงบทบาทสมมติ อุปกรณ์เหล่านี้ควรทำชั้นวาง หรือจัดวางไว้ในลังไม้ ลังกระดาษ ให้เป็นหมวดหมู่ แยกเป็นประเภท ไม่ควรใช้ของที่ทำได้ด้วยแก้ว กระจกหรือพลาสติกที่ใช้เป็นอันตรายกับเด็ก

ภาพที่ 6.5 การเล่นมุมเสรี

2. มุมหนังสือ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับปฐมวัยแม้จะไม่มีการสอนอ่านเขียน สำหรับเด็กปฐมวัย แต่การหาภาพสวยๆ นิทานภาพมาจัดวางไว้ย่อมเป็นสิ่งจูงใจให้แก่เด็กได้มาจับได้เปิดดูเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไปโดยไม่รู้ตัวสิ่งประกอบสำหรับมุมนี้ คือ เสื้อ หมอน รูปทรงต่างๆ จะช่วยจูงใจให้เด็กอยากนั่งนอนอ่านในท่วงท่าสบายๆ ก่อให้เกิดความ ทั้งที่อ่านไม่ได้แต่ก็จะสนุกสนานเพลิดเพลินกับรูปสวยๆ เหล่านั้น

ภาพที่ 6.6 การเล่นเกมหนังสือ

3. มุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์

เป็นมุมที่ได้ก็จะศึกษาหาความรู้ด้วยการสังเกตทดลองด้วยตนเอง จึงต้องจัดทำอุปกรณ์เหล่านี้ เช่น เครื่องชั่ง ตัวอย่างพืช เปลือกหอย สำลี กระดาษ หินชนิดต่างๆ นำมาวางไว้เป็นหมวดหมู่

ภาพที่ 6.7 การเล่นเกมวิทยาศาสตร์

4. มุมบล็อก

บล็อกในที่นี้ หมายถึง แท่งไม้หรือวัสดุทดแทนอย่างอื่นเช่น กล่องชนิดต่างๆบล็อกแต่ละชุดอาจมีแบบและจำนวนต่างกัน บางชุดมีขนาดเล็ก มีจำนวน 20 ชิ้น บางชุดก็มีขนาดใหญ่ จำนวนอาจมากถึงร้อยชิ้น บล็อกเหล่านี้อาจทำขึ้นเองได้ จากเศษไม้นำมาตกแต่งให้เป็นรูปทรง ข้อควรระวังคือต้องขัดให้เรียบร้อย ไม่มีเสี้ยน แยกเก็บใส่กล่องหรือลังไว้ ถ้าไม่ต้องการเกิดเสียงรบกวนเวลาเล่นก็หาเสื้อปูรองรับมุมนี้ไว้ พอที่เด็กจะนั่งเล่นได้คราวละ 3-4 คน และควรให้ห่างจากมุมหนังสือที่ต้องการความสงบเงียบ

ภาพที่ 6.8 การเล่นมุมบล็อก

5. มุมเกมการศึกษา พลาสติกสร้างสรรค์ เครื่องเล่นสัมผัส

ในมุมนี้เป็นมุมที่ฝึกเด็กในเรื่องทางการรับรู้ทางสายตา การคิดหาเหตุผล และการทำงานสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ ประกอบไปด้วยเกมการศึกษา พลาสติกสร้างสรรค์ กล่องหยอดบล็อก ลูกปัด สำหรับร้อยอาจมีแบบร้อยไว้ให้เด็กด้วย

ภาพที่ 6.9 การเล่นเกมการศึกษา

6. กระบะทราย

กระบะทรายในมุมห้องเรียน เพื่อให้เด็กมีโอกาสตกแต่งเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เช่น เรื่องบ้าน จัดแบ่งเป็นส่วนส่วนที่เป็นบ้าน ต้นไม้ รั้ว คน สัตว์เลี้ยง จึงต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องไว้ ควรวางกระบะให้อยู่ในระดับที่เด็กจะยืนเล่น ได้ และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้ เช่น ถ้วยตวง ขวด ช้อน ตัวสัตว์พลาสติก ฯลฯ เพื่อให้เด็กนำมาจัดตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

ภาพที่ 6.10 การเล่นกระบะทราย

บทสรุป การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุม หรือกิจกรรมเสรี มีหลายมุมมองของนักการศึกษาที่มองว่าเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เล่นอิสระตามมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ ที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเล่นตามความสนใจและความต้องการของตนเอง ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนขึ้นอยู่กับความพร้อม และบริบทของสถานศึกษา และมีแนวทางว่าถ้าจัดในชั้นเรียนควรจัดอย่างน้อย 3-5 มุม ส่วนการจัดนอกชั้นเรียนให้อิสระและความพร้อมของสถานศึกษา บ้างที่จัดเป็นมุมธรรมชาติ มุมท้องถิ่น สื่อธรรมชาติ มุมช่างไม้ มุมปั้นฯ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมครั้งนี้ มุ่งเน้นการประเมินพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ที่มุ่งเน้นความเมตตากรุณา มีน้ำใจ และช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นได้ด้วยตนเอง มีความอดทน และรอยยิ้มให้เป็น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสามารถแสดงสีหน้า และท่าทางรับรู้ความรู้สึกผู้อื่นอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสังคม/ฝึกการมีวินัยในตนเอง การเก็บของเล่นของใช้เข้าที่อย่างเรียบร้อยด้วยตนเอง การยอมรับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลการเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กที่แตกต่างไปจากตนด้านสติปัญญาเน้นการสนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจอย่างต่อเนื่องได้สามารถอ่าน เขียนภาพและสัญลักษณ์ได้อ่านภาพสัญลักษณ์ คำ ด้วยการชี้หรือวาดตามองจุดเริ่มต้นและจุดจบของข้อความได้ นอกจากนี้ครูควรเตรียมสื่อและของเล่นตามมุมประสบการณ์ เช่น มุมหนังสือ มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติมุมวิทยาศาสตร์มุมศิลปะสร้างสรรค์และมุมอื่น ๆ ที่มีอยู่ในห้องเรียนอย่างน้อย 4 มุม จัดเตรียมหนังสือที่มีรูปภาพและข้อความ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องสามารถดำเนินการประเมินโดยใช้กิจกรรมในแต่ละวัน โดยการบันทึกผลการประเมินพฤติกรรมกรช่วยเหลือและแบ่งปันผู้อื่นได้ด้วยตนเอง บันทึกผลการประเมินการเล่าเป็นเรื่องราวต่อเนื่องได้ การเก็บของเล่นของใช้เข้าที่อย่างเรียบร้อยด้วยตนเอง และการเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กที่แตกต่างไปจากตนและท่าทางรับรู้ความรู้สึกผู้อื่นอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. 2553. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2555). การจัดการกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เบรินเบสบู้คส์.
- (2552). การสอนแบบจิตปัญญา แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอน ระดับอนุบาลศึกษา. กรุงเทพฯ : เอติสัน เพรสโปรดักส์.
- ดาลัย จำเจริญ. (2554). การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย. ราชบุรี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ทศนา แคมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล เนียมหอม. (2556). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชรี ผลโยธิน. (2553). มิติใหม่ในการส่งเสริมภาษาและการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย. (เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ โรงเรียนเกษมพิทยา) ม.ป.ท. (อวดสำเนา)
- ภาวิณี คงพรหม และสรวงพร กุศลสง. (2565). การจัดการกิจกรรมการเล่นเสรีในมุมวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดไฮสโคป เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ยุพิน ยืนยง และคณะ. (2562). การพัฒนาคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. *Academic Journal of Phetchaburi Rajabhat University*. 9 (January - April) 1 - 12.
- วรรณาท รักสกุลไทย. (2554). “ไฮสโคป (High Scope) กับการพัฒนาเด็กปฐมวัย” ในรวมวัตกรรมการศึกษาปฐมวัยสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียน. กรุงเทพฯ : สาราเด็ก.
- ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้. (2551). ผลการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนที่มีต่อความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย. ปรียญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สถิรมน พงษ์พัฒน์. (2555). ผลการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่มีต่อพฤติกรรม
อิทธิบาท 4 ของเด็กปฐมวัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). ปฐมวัยศึกษาหลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร.
- อัญชญา เถาว์ซาลี. (2553). การศึกษาความสามารถทางพุทธิปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาปฐมวัย.
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ. (2555). ชุดฝึกอบรบครูปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Piaget, J. (1964). Cognitive Development in children: development and learning.
Journal of research in science teaching, 2, 176-186.

บทที่ 7

การจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

การจัดกิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านร่างกายเป็นสำคัญให้เด็กได้ออกกำลังกาย ยืดหยุ่นร่างกาย และการทรงตัวส่งเสริมการเคลื่อนไหวร่างกาย และการแสดงออกอย่างอิสระ โดยเน้นความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ หลักการของการจัดกิจกรรมกลางแจ้งที่ควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนามที่เด็กได้ออกกำลังกายในการใช้ทุกส่วนของร่างกายในการปีนป่าย โยกหรือไกว หมุน โทน การเดินทรงตัว การวิ่ง การกระโดดข้ามสิ่งกีดขวาง การขี่จักรยาน หรือการเล่นกับเครื่องเล่นชนิดต่างๆ การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นสมมติในบ้านจำลอง การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา การเล่นเกมการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นแบบไทย หรือการเล่นเกมที่มิมีกฎกติกาตายตัว ฯลฯ นอกจากนี้จะเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการเล่นสนุกแล้วยังถือเป็นการพาเด็ก ๆ มาออกกำลังกายและเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างอิสระตามความสนใจและความสามารถของเด็ก ๆ อีกด้วย กิจกรรมกลางแจ้งจึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเพื่อออกกำลังกายเคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมและพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และการประสานสัมพันธ์ของอวัยวะต่าง ๆ ทำให้ร่างกายแข็งแรงสุขภาพดีเกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียดเด็กรู้จักปรับตัวในเรื่องการเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นเรียนรู้การระวังรักษาความปลอดภัยทั้งตนเองและผู้อื่นและรู้จักการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ความหมายของการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

การเล่นกิจกรรมกลางแจ้งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ได้เด็กจะได้ออกกำลังกาย และผ่อนคลายความเครียด หรือการให้เด็กใช้พลังงานที่มีอยู่ในทางที่ถูกต้องด้วยการออกกำลังการเด็กจะได้ออกนอกห้องเรียนสู่สนามเด็กเล่น ทั้งบริเวณกลางแจ้งและในร่ม จุดมุ่งหมายของการออกแบบกิจกรรมกลางแจ้งไว้ในตารางกิจกรรมประจำวันของเด็กปฐมวัยจะมีจัดในทุกวัน แต่ถ้าช่วงฤดูฝน ครูอาจออกแบบกิจกรรมเกมการละเล่นที่เล่นในร่ม หรือในอาคารตามความเหมาะสมก็เพื่อที่จะให้โอกาสเด็กได้พัฒนาทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยยึดเอาความสนใจความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก

กัณฑ์ วิชัยหา (2558) กล่าวว่า “เกมกลางแจ้ง” เป็นกิจกรรมการเล่นในที่โล่งแจ้ง มีบริเวณให้เด็กเล่นอย่างอิสระหรือมีอุปกรณ์ประกอบการเล่น เป็นเครื่องเล่นสนาม หรือเป็นเกมการละเล่นที่บ้านที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ความหมายของเกมกลางแจ้งโดยใช้สมองเป็นฐานของงานวิจัยในครั้งนี้ คือเกมที่นำองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของสมองมาบูรณาการในกิจกรรมให้เด็กเล่นกลางแจ้ง มีกฎ และกติกาการเล่นง่าย ๆ สามารถเล่นได้เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยไม่มุ่งการแข่งขันซึ่ง สุเทพ บุญศิริ (2557) กล่าวว่า กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง หมายถึง การจัดสภาพการณ์ให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายในที่โล่งแจ้งและในร่ม อาจเป็นการเล่นกับอุปกรณ์หรือการเล่นเกมที่ไม่มีกฎกติกาหรือการละเล่นต่าง ๆ มีกระบวนการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมมือ และช่วยเหลือกันในการเรียนรู้โดยแบ่งกลุ่มเด็กที่มีความสามารถแตกต่างกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับผิดชอบร่วมกันเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ รู้จักการเล่นเป็นกลุ่ม เคารพกฎกติกา อย่างมีความสุขและสนุกสนาน ตลอดจนสามารถดูแลความปลอดภัยของตนในขณะที่เล่นได้

ดังนั้นการออกแบบการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง จึงต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย และเรียนรู้ผ่านการเล่น ที่กระทำกับสื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลาย อาจมีการเล่นกับวัสดุท้องถิ่น วัสดุธรรมชาติ ตามบริบทของสังคมเพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เรียนรู้ที่จะเล่นให้เป็นทั้งการเล่นเป็นรายบุคคล หรือเล่นเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการออกแบบการเล่นของตนเอง ที่จะเรียนรู้อย่างมีความสุข และปลอดภัย รู้จัก การเล่นที่มีกฎกติกา มีกระบวนการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้ที่จะระคอยให้เป็น การช่วยเหลือกันในขณะการเล่น มีการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับผิดชอบร่วมกันในขณะที่เล่นสามารถดูแลความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นได้ ซึ่งกิจกรรมกลางแจ้งระดับปฐมวัย เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในสถานที่เปิดโล่งนอกห้องเรียน สำหรับเด็กปฐมวัยหรือเด็กเล็ก (อายุประมาณ 3-6 ปี) โดยกิจกรรมเหล่านี้ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก สร้างความแข็งแรงและความคล่องตัว อีกทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่น การสำรวจสิ่งแวดล้อม และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่การจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การวิ่งเล่น การกระโดดเชือก การปีนป่าย การเล่นทราย การเล่นน้ำ การสำรวจธรรมชาติ เช่น การดูแมลง การเก็บใบไม้ หรือการเล่นกีฬาแบบง่าย ๆ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และการใช้จินตนาการในการเล่นการจัดกิจกรรมกลางแจ้งจึงเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการอย่างรอบด้านของเด็กในวัยปฐมวัย

สรุปได้ว่า กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวออกกำลังหรือประกอบกิจกรรมการเล่นในสนามนอกห้องเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กเป็นหลักและรวมไปถึงส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กด้วยซึ่งการจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัยมีประเด็นสำคัญดังนี้ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก เพิ่มความแข็งแรง ความคล่องตัว และการทรงตัวผ่านการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ เช่น การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย ส่งเสริมพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน การทำงานเป็นทีม การแบ่งปัน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะการสื่อสารและการแสดงออกทางอารมณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการสำรวจและการเล่นสำรวจธรรมชาติช่วยกระตุ้นความอยากรู้และจินตนาการ รวมถึงพัฒนาทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ไขปัญหาเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การทำท่ายตนเองในการเล่นหรือการสำรวจสิ่งใหม่ ๆ ช่วยให้เด็กมีความกล้าและมั่นใจในความสามารถของตนเองสนับสนุนสุขภาพจิตและอารมณ์ การเล่นกลางแจ้งช่วยลดความเครียดและความกังวล ส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีผ่านการสัมผัสธรรมชาติและอากาศบริสุทธิ์การจัดกิจกรรมกลางแจ้งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของเด็กปฐมวัย ทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา ในรูปแบบที่สนุกและเป็นธรรมชาติ

ความสำคัญของการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

การเล่นกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเด็กมากเพราะเด็กต้องมีความเคลื่อนไหวและพัฒนาความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ การยืดหยุ่นร่างกาย การทรงตัว การเล่นกิจกรรมต่างๆ จึงต้องใช้เนื้อที่ และบริเวณที่กว้างพอสมควรในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย จึงควรมีสถานที่ที่เอื้ออำนวยในการจัดตั้งเครื่องเล่นสนาม การจัดทำบริเวณมุมการเล่นบ่อทราย และการเล่นน้ำ หรือมีการจัดมุมสวนย่อยเพื่อเอื้อการเรียนรู้ที่จะเล่นนอกห้องเรียนอย่างมีความสุข มีที่ร่มที่กลางแจ้งในการจัดกิจกรรมมากพอที่จะให้เด็กได้วิ่งเล่นได้โดยไม่ชนกัน เครื่องเล่นก็ควรมีครบเพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมเต็มที่

นอกจากนี้ การเล่นกลางแจ้งเป็นการเล่นที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นเด็กยังได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้รับความประทับใจแปลก ๆ ครูจึงไม่ควรละเลยจัดให้เด็กได้เล่นกลางแจ้ง เพราะการเล่นกลางแจ้งมีความสำคัญต่อการพัฒนา โดยการจัดสภาพแวดล้อม อุปกรณ์ เครื่องเล่น กระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดการสำรวจ ค้นคว้า ด้วยตัวเองภายใต้บรรยากาศที่เป็นอิสระเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้การเล่นกลางแจ้งยังมีความสำคัญมากใน

พัฒนาการด้านสังคม เพราะเด็กได้เรียนรู้ถึงการทำงานร่วมกัน การเล่นร่วมกัน วิธีการแบ่งปัน การรอคอยตามลำดับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยในการส่งเสริมปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์เพื่อให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นบุคคลที่เป็นที่ต้องการของสังคม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตต่อไป (สุมาลี บัวหลวง. 2557 : กันทภณ วิชัยหา. 2558) ได้ให้ความสำคัญของเกมกลางแจ้งไว้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหว (Movement) เกมช่วยส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหวทุกรูปแบบ ทำให้สมรรถภาพทางกายมีความแข็งแรงเพิ่มขึ้น
2. การผจญภัย (Adventure) เกมทำให้ผู้เล่นได้รับความสนุกสนาน ตื่นเต้น ผจญภัย และเกิดความเข้าใจ
3. การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ (Surprise) ทำให้ผู้เล่นได้ค้นพบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง
4. โอกาส (Chance) ส่งเสริมและสร้างเสริมให้รู้จักโอกาส และจังหวะในการใช้ทักษะต่าง ๆ ในการเล่น
5. ฝึกการคิด (Thinking) เป็นการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการเล่น
6. ทักษะ (Skill) สร้างเสริมทักษะพื้นฐาน และทักษะความก้าวหน้าของการเคลื่อนไหวและทางกลไกของร่างกาย
7. เกิดประสบการณ์ (Experience) ได้รับประสบการณ์ในการเล่นจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อันเป็นการเพิ่มประสบการณ์ชีวิต
8. ความสามัคคี (Co-operation) ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะจนเกิดการยอมรับและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
9. ได้เพื่อน (Friendship) ทำให้เกิดมิตรภาพและได้เพื่อน ได้เรียนรู้ลักษณะนิสัย น้ำใจ
10. สนุกสนาน (Enjoyment) เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และผ่อนคลายอารมณ์เครียด
11. สมรรถภาพทางกาย (Physical Fitness) เกิดสมรรถภาพความแข็งแรง มีความทนทานของร่างกาย และสุขภาพพลานามัยที่ดี
12. สมรรถภาพทางกลไก (Motor Fitness) เกิดความคล่องตัวของประสาท ตา หู มือ เท้าสามารถทำงานได้อย่างคล่องแคล่วและสัมพันธ์กัน
13. ความพร้อม (Readiness) เกิดความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย-จิตใจ มีความตื่นตัว สดชื่นแจ่มใส พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ดังนั้นการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ สังคม มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รู้จักอดทน ให้อภัยทำให้รู้ บทบาทของการเล่นและการอยู่ร่วมกัน เป็นการตอบสนองความต้องการธรรมชาติของเด็กการเล่น กลางแจ้งเป็นการเล่นออกกกำลังกาย นอกห้องเรียนเพื่อให้เด็กแข็งแรง เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของ ร่างกาย มีความสำคัญต่อเด็กมากเพราะเด็กต้องมีความเคลื่อนไหวและพัฒนาความสัมพันธ์ของ กล้ามเนื้อ ครูจึงไม่ควรละเลยจัดให้เด็กได้เล่นกลางแจ้ง เพราะการเล่นกลางแจ้งมีความสำคัญต่อการ พัฒนา การจัดสภาพแวดล้อม อุปกรณ์ เครื่องเล่น กระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น โดยมี เป้าหมายเพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนาน รู้จักการเล่นเป็นกลุ่ม รู้จักการแก้ปัญหาอันจะนำไปสู่การ พัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมกลางแจ้งระดับปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริม พัฒนาการของเด็กในหลายด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการทางร่างกาย กิจกรรมกลางแจ้งช่วยให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น การวิ่ง การกระโดด การปีนป่าย และกล้ามเนื้อมัดเล็ก เช่น การหยิบจับ การขว้างปา สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรง ความคล่องตัว และทักษะการ ประสานงานระหว่างมือและตา
2. พัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อสาร การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ช่วยให้ เด็กได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การแบ่งปัน การสื่อสาร และการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งมีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาทักษะทางสังคมและการเข้าสังคมอย่างมีความสุข
3. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ กิจกรรมกลางแจ้ง เช่น การสำรวจธรรมชาติ การเล่นบทบาทสมมติ หรือการเล่นอิสระ ช่วยกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ทำให้เด็กได้ลองคิดค้นวิธีแก้ปัญหาและสำรวจแนวคิดใหม่ ๆ
4. เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจในตนเอง การเผชิญกับความท้าทายในการเล่น กลางแจ้ง เช่น การปีนต้นไม้ การเดินบนทางขรุขระ หรือการทำกิจกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อน ช่วยให้ เด็กได้ฝึกการตัดสินใจและการเอาชนะความกลัว เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจใน ความสามารถของตนเอง
5. พัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ การทดลอง หรือการเล่นเชิงสร้างสรรค์ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ซึ่งเป็น พื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้และการใช้ชีวิต

6. สนับสนุนสุขภาพจิตและอารมณ์ การได้ออกไปเล่นกลางแจ้งช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล ทำให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน และได้ผ่อนคลาย ทั้งยังช่วยส่งเสริมการนอนหลับที่ดีขึ้น

7. ส่งเสริมการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ การได้สัมผัสและสำรวจธรรมชาติช่วยให้เด็กพัฒนาความรักและเคารพต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกธรรมชาติรอบตัว

โดยรวมแล้ว การจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางกาย ใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กในวัยนี้อย่างสมบูรณ์และรอบด้าน

ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

การเล่นกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ออกนอกห้องเรียนไปสู่นาสนามเด็กเล่นทั้งที่บริเวณกลางแจ้งและในร่มเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดเอาความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลักซึ่งการจัดกิจกรรมมีแนวทางในการปฏิบัติ และขอบข่ายดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้มีร่างกายที่แข็งแรงและสุขภาพดี
2. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. เพื่อพัฒนาประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา
4. ส่งเสริมให้มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งต่าง ๆ ล้อมรอบตัว
5. เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลาย ความเครียด
6. เพื่อเรียนรู้การระมัดระวัง รักษาความปลอดภัยทั้งของตนเอง ผู้อื่น
7. เพื่อฝึกการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง
8. เพื่อส่งเสริมการปรับตัวในการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
9. เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การสังเกต เปรียบเทียบ การจำแนก ฯลฯ

นอกจากนี้กิจกรรมการเล่นกลางแจ้งเด็กและครูร่วมกันสร้างข้อตกลง กติกาในการเล่นมีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเล่นให้พร้อมและเพียงพอกับจำนวนเด็ก อุปกรณ์ต้องมีความปลอดภัย และไม่เป็นอันตรายกับเด็กควรมีการสาธิต การเล่นก่อนปฏิบัติจริงให้เด็กเลือกเล่นอิสระตามความสนใจขณะเด็กเล่นครูต้องคอยดูแลความปลอดภัยและสังเกตพฤติกรรมการเล่นเมื่อหมดเวลาให้เด็กช่วยเก็บของเข้าที่และทำความสะอาดร่างกาย ทุกครั้งที่สิ้นสุดการเล่นการใช้วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเล่น มีดังนี้

1. การเล่นเครื่องเล่นสนาม
2. การเล่นทราย
3. การเล่นน้ำ
4. การเล่นในบ้านตุ๊กตาหรือบ้านจำลอง
5. การเล่นในมุมช่างไม้
6. การเล่นเกมการละเล่น เช่น การละเล่นพื้นเมือง

นอกจากนี้การกำหนดขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมหลายด้าน โดยมุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาในหลากหลายมิติ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. **กิจกรรมเสริมพัฒนาการทางกาย** เน้นการเคลื่อนไหวและการออกกำลังกาย เช่น การวิ่งเล่น การกระโดด การปีนป่าย การปีนจักรยาน การเล่นลูกบอล การกระโดดเชือก และกิจกรรมที่ส่งเสริมการทรงตัว การประสานงานของร่างกาย และการใช้พลังงานอย่างเหมาะสม
2. **กิจกรรมการเล่นเชิงสร้างสรรค์** การจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เช่น การเล่นทราย การเล่นน้ำ การสร้างบ้านจำลอง การใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างสรรค์ผลงาน การเล่นบทบาทสมมติ (Role Play) เพื่อฝึกทักษะการเล่าเรื่องและการแสดงออกทางความคิด
3. **กิจกรรมการเล่นเพื่อการสำรวจและค้นหา** เน้นการส่งเสริมการสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว การสังเกตและศึกษาธรรมชาติ เช่น การเดินสำรวจสวน การเก็บดอกไม้ ใบไม้ หรือการดูแมลง การทดลองง่าย ๆ ในธรรมชาติ เช่น การลอยน้ำของใบไม้ การเก็บรวบรวมก้อนหินที่มีรูปร่างต่าง ๆ
4. **กิจกรรมการเล่นแบบเป็นทีมและการทำงานร่วมกัน** กิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การเล่นเกมนกลุ่ม การเล่นกีฬาเบา ๆ การเล่นเกมแบบจับกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคี เรียนรู้การแบ่งปัน การรอคอย และการมีน้ำใจต่อกัน
5. **กิจกรรมเสริมสร้างทักษะการแก้ไขปัญหา** การเล่นที่ต้องคิดและวางแผน เช่น การเล่นซ่อนหา การสร้างเส้นทางผจญภัย หรือการทำภารกิจร่วมกัน เพื่อฝึกทักษะการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และการคิดวิเคราะห์
6. **กิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้สึกละเอียดและการเรียนรู้ผ่านการเล่นที่มีความท้าทาย** เช่น การเดินทางบนสะพานเชือก การปีนเขาจำลอง การเดินป่าแบบง่าย ๆ การขี่จักรยานบนเส้นทางที่ท้าทาย เพื่อเสริมสร้างความกล้าและความมั่นใจในตนเอง

7. **กิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการสัมผัสประสบการณ์ตรง เช่น การปลูกต้นไม้ การเลี้ยงสัตว์ การเก็บขยะในสวนสาธารณะ การเรียนรู้เกี่ยวกับฤดูกาลและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งที่ครอบคลุมขอบข่ายดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่หลากหลายของเด็กปฐมวัย ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา รวมถึงเสริมสร้างความสุขและความมั่นใจให้กับเด็กในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเล่น

ประเภทของการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

ประเภทของการจัดกิจกรรมกลางแจ้งให้กับเด็กเพื่อให้เด็กได้มีโอกาส ใช้อวัยวะเนื้อมัดใหญ่ นั้นมีมากมายหลากหลายประเภทที่ครูจะต้องคำนึงถึงในการออกแบบการจัดกิจกรรม เพราะการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งมีกิจกรรมย่อย ๆ หลายกิจกรรม ดังนี้ การเล่นเกม การละเล่น การเล่นเครื่องสนาม การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นอิสระในสนาม การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก การเล่นบทบาทสมมติในบ้านตุ๊กตา การเล่นประเภทล้อเลื่อน สามารถจัดได้หลายรายการแต่ละรายการถือว่าเป็นเนื้อหาของกิจกรรมที่จัดขึ้นให้บูรณาการกับหน่วยการเรียนรู้ หรือตามบริบทของสังคม และชุมชนเพื่อให้เด็กมีอิสระในการคิดตัดสินใจในการเล่นในรูปแบบของการเล่นแบบเดี่ยว กลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ แล้วแต่เนื้อหาของกิจกรรมตามสาระที่ควรเรียนรู้กำหนดไว้ในแผนการจัดกิจกรรมที่ต้องการคุณลักษณะด้านใดที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก (สุเทพ บุญศิริ. 2557 : ธนากร เทียมทัน. 2557)

การจัดประเภทของการเล่นกลางแจ้ง สามารถแบ่งการเล่นเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การเล่นที่มีอิสระ และ 2. การเล่นที่มีกฎเกณฑ์ โดยมีกฎกติกาสั้น ๆ ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไปในที่นี้จะมีประเภทการเล่นเช่นการเล่นเครื่องเล่นสนามการเล่นทรายการเล่นน้ำการเล่นสมมติในบ้านจำลองการเล่นในศูนย์ช่างไม้การเล่นกันอุปกรณ์กีฬาและการเล่นเกมการละเล่น โดยการจัดกิจกรรมการเล่นมีเป้าหมายในการพัฒนาด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นการพัฒนาโครงสร้างทั้งระบบของร่างกายที่ใช้ในการควบคุมสั่งการตัวเอง และการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาร่างกายและการเคลื่อนไหวของเด็กจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นอย่างเต็มที่ เพื่อให้ร่างกายทุกส่วนทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเหล่านี้ต้องเน้นให้เด็กได้ใช้งานร่างกายให้ครบถ้วน และพัฒนาจนมีสมรรถนะดีเต็มตามศักยภาพของเด็ก นอกจากนี้การที่เด็กได้เล่นไม่ว่าจะเป็นการหมุนตัว กระโดด คลาน กลิ้ง วิ่ง ไต่ ฯลฯ จะช่วยพัฒนาความสามารถในการรับรู้ระยะมิติ มีการพัฒนาสมองให้สมดุลเป็นปกติ สิ่งที่เด็กเล่น เช่น การควบคุมท่าทางการเดิน การวิ่งแข่ง การ

เล่นกระบะทราย การเดินบนกระดานแผ่นเดียว ล้วนเป็นการทำซ้ำ ๆ ดัดแปลงท่าทางที่ไม่สมบูรณ์ เพื่อสร้างสมองให้พร้อมสำหรับการใช้งานในวัยถัดไป การแบ่งประเภทการเล่นกลางแจ้งมีดังนี้

1. การเล่นบ่อทรายทรายเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชอบเล่น เพราะทรายเมื่อขึ้น ๆ ก่อเป็นรูปต่าง ๆ ได้รวมทั้งการนำวัสดุอื่นมาประกอบตกแต่ง เช่น กิ่งไม้ อกไม้ เปลือกหอย พืชพืชนม ที่ตัดทราย ฯลฯ เป็นการตกแต่งตามจินตนาการของเด็กปกติบ่อทรายจะอยู่กลางแจ้ง (แต่ไม่ร้อน) ทำขอบกันเพื่อมิให้กระจัดกระจาย ในตอนเช้าควรพรมน้ำให้ชื้นเพื่อเด็กจะได้สะดวกในการขึ้น และทรายไม่ฟุ้งเข้าตาเด็ก รูปของบ่อทรายอาจเป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือวงกลมแต่ต้องไม่เป็นมุมแหลมเพราะจะเกิดอันตราย นอกจากนี้ควรมีวิธีการปิดกั้นมิให้สัตว์เลื้อยลงไปทำความสกปรกด้วย

ภาพที่ 7.1 เด็กเล่นกระบะทราย

2. การเล่นน้ำเด็กทั่วไปชอบเล่นน้ำ การเล่นน้ำนอกจากจะสร้างความพอใจและคลายความเครียดให้เด็กแล้ว ยังทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น เรียนรู้ทักษะการสังเกต จำแนกเปรียบเทียบ เด็กจะเรียนรู้ว่าน้ำเป็นของเหลว เมื่ออยู่ในภาชนะใดก็จะมีรูปร่างเหมือนภาชนะนั้น เมื่อถูกผ้าจะทำให้เปียก นอกจากนี้ยังจะได้ความรู้เกี่ยวกับปริมาตรโดยการกรอกใส่ขวด ตวงด้วยอุปกรณ์ที่ใส่น้ำอาจเป็นถังที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะหรืออ่างน้ำวางบนขาตั้งที่มั่นคงความสูงพอที่เด็กจะยืนได้พอดี และควรมีผ้าพลาสติกกันเสื้อผ้าเปียกให้เด็กใช้คลุมระหว่างเล่น

ภาพที่ 7.2 การเล่นน้ำ

3. การเล่นบ้านตุ๊กตาเป็นบ้านจำลองสำหรับเด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริง ๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภทสังกะสี ผ้าใบ กระสอบป่าน เช่น หม้อ เต้า ชาม อ่าง เตาไรต์ เครื่องครัว ตุ๊กตา สมมติเป็นบุคคลในครอบครัวหรือน้อง เสื้อผ้าสำหรับผลัดเปลี่ยน (บทบาทสมมติ) มีการตกแต่ง บริเวณใกล้เคียงให้เหมือนบ้านจริง ๆ อย่างไรก็ตาม สภาพของบ้านตุ๊กตา ไม่ควรให้ห่างไกลกับสภาพบ้านจริงมากนักในบางครั้งอาจจัดเป็นสภาพการณ์ร้านขายของ สถานที่ทำการต่าง ๆ

ภาพที่ 7.3 การเล่นบ้านตุ๊กตา

4. การเล่นมุมช่างไม้วัยของเด็กกำลังต้องการออกกำลังในการเคาะ ตอก ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรงและช่วยฝึกการใช้มือและทำให้สัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังจะเป็นการฝึกให้รักงานช่วยปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังส่งเสริมค่านิยมความคิดสร้างสรรค์ด้วยมุมนี้ควรจัดในรมนอกห้องเรียน ครูจะต้องแนะนำการเล่น ไม่นำเครื่องมือไปตอกทุบผู้อื่น ขนาดของโต๊ะและวัสดุควรให้เหมาะสมกับตัวเด็ก

ภาพที่ 7.4 การเล่นมุมช่างไม้

5. การเล่นบล็อกกลวง เป็นการเล่น แท่งไม้กลวง เช่น ที่จัดในมุมห้องเรียนแต่มีขนาดใหญ่กว่า (แต่เบาเพราะกลวง) อาจทำด้วยไม้ กล่องเปล่าท่อกระดาษทาสีให้ดูเหมือนอิฐ เด็กจะนำไปใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งการก่อสร้างอาจไม่เสร็จในวันหรือในเวลาที่กำหนดครูจะต้องไม่สั่งรี้อ เด็กจะเป็นผู้รี้อเอง ครูเป็นผู้แนะนำให้เก็บเข้าที่อย่างเป็นระเบียบ

ภาพที่ 7.5 การเล่นบล็อกกวาง

7. การเล่นเครื่องเล่นสนาม เป็นอุปกรณ์ เครื่องเล่นที่เด็กอาจป็นป้าย หมุนโยกทำออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

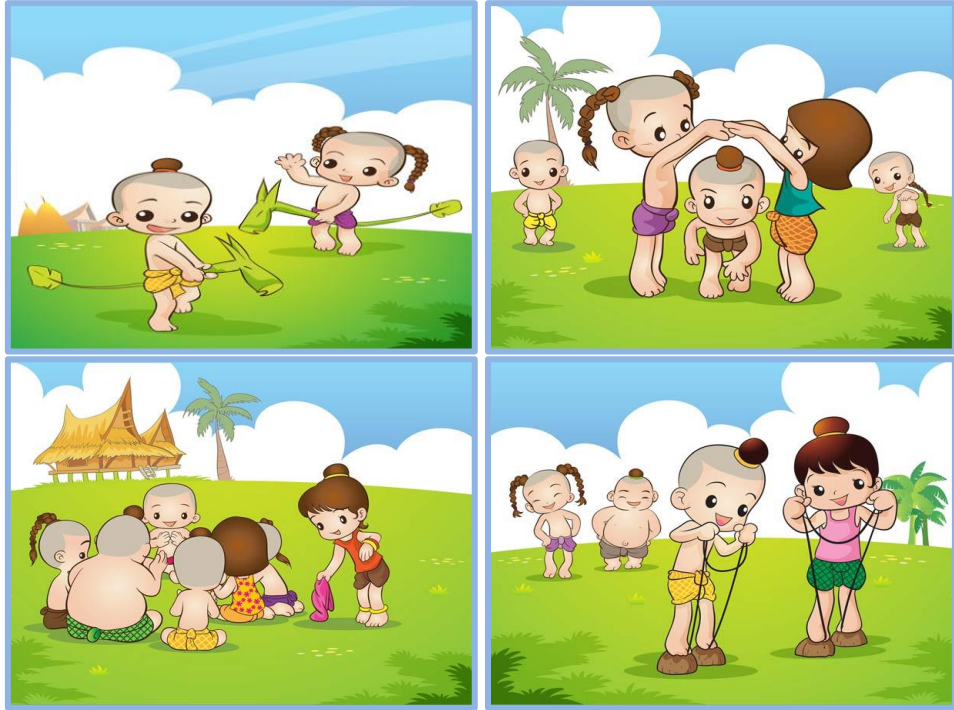
1. เครื่องเล่นสำหรับป็นป้าย เช่น โคม ต้นไม้แห้งวางนอน ตาข่ายสำหรับป็น
2. เครื่องเล่นสำหรับโยก หรือไกว เช่น ม้าไม้ ชิงช้า ม้านั่งไอก
3. เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุน พวงมาลัยรถสำหรับหมุนเล่น
4. บาร์โชนสำหรับเด็กขนาดเล็ก
5. ราวหรือต้นไม้สำหรับเดินทรงตัว

การติดตั้งเครื่องเล่นควรติดตั้งบนพื้นสนามหญ้า เพื่อว่าจะได้ปลอดภัยในการเล่นและควรติดตั้งให้ห่างกันพอสมควรเมื่อเกิดการพลัดตกหกล้ม จะได้ไม่พาดถูกคนอื่นหรือเครื่องเล่นอื่น นอกจากนี้ควรได้มีการตรวจสอบสภาพเครื่องเล่น มีการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรงและปลอดภัยเสมอ

ภาพที่ 7.6 การเล่นเกมเล่นสนาม

8. การเล่นเกมการละเล่น เช่น เกมการละเล่นของไทย ได้แก่ มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร แม่งู เกมการละเล่นของท้องถิ่น การเล่นเกมต้องใช้บริเวณที่กว้างจึงใช้บริเวณสนามหญ้า อาจมีร่มรำไร การเล่นเกมเป็นกลุ่มไม่ใหญ่นัก ก่อนเล่นเกมอธิบายกติกาและสาธิตให้เด็กเข้าใจ เพราะการเล่นเกมต้องเข้าใจกติกา เด็กในวัยนี้ครูไม่ควรนำเกมที่มีกติกายาก ๆ มาให้เด็กเล่นเพราะจะทำให้เกิดความเครียด

ภาพที่ 7.7 การเล่นเกมการละเล่น

ข้อเสนอแนะ

1. หมั่นตรวจเครื่องเล่นสนามและอุปกรณ์ประกอบให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยและใช้งานได้ดีอยู่เสมอ
2. ให้โอกาสเด็กเลือกเล่นกลางแจ้งอย่างอิสระทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที
3. ขณะเด็กเล่นกลางแจ้ง ผู้สอนต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อระมัดระวังความปลอดภัยในการเล่น หากพบว่าเด็กแสดงอาการเหนื่อย อ่อนล้า ควรให้เด็กหยุดพัก
4. ไม่ควรนำกิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษามาใช้สอนกับเด็กระดับปฐมวัย เพราะยังไม่เหมาะสมกับวัย
5. หลังจากเลิกกิจกรรมกลางแจ้ง ควรให้เด็กได้พักผ่อนหรือนั่งพัก ไม่ควรให้เด็กรับประทานอาหารกลางวันหรือดื่มน้ำทันที เพราะอาจทำให้เด็กอาเจียน เกิดอาการอกแน่นได้

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกนอกห้องเรียน เพื่อออกกำลังกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็ก แต่ละคนเป็นหลัก เช่น การเล่นสนามเด็กเล่น การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นบทบาทสมมติ การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นเกมการละเล่น เป็นต้น

การจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัย

รูปแบบและวิธีการในการจัดกิจกรรมเกมกลางแจ้งให้กับเด็กเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ๆ นั้นมีมากมายหลากหลายรูปแบบ และหลากหลายวิธีการ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้า และศึกษาข้อมูลเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ สามารถสรุปรูปแบบ และวิธีการจัดกิจกรรมเกมกลางแจ้งได้ดังนี้

สุมาลี บัวหลวง (2557) ได้กล่าวถึง หลักการจัดพลศึกษาซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของกิจกรรมกลางแจ้ง ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมพลศึกษาต้องพิจารณาความต้องการความสนใจ และความสามารถของเด็ก
2. การจัดกิจกรรมพลศึกษาต้องเป็นกิจกรรมที่พัฒนากล้ามเนื้อเล็กและใหญ่ พัฒนาจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
3. วัสดุอุปกรณ์พลศึกษาเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดหาเพื่อสนองความต้องการและพัฒนาการของเด็กและมีพร้อมสำหรับเด็กเสมอ
4. การจัดกิจกรรมพลศึกษาต้องคำนึงถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
5. การจัดกิจกรรมพลศึกษาต้องเสริมสร้างลักษณะนิสัยเด็กให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. จัดกิจกรรมพลศึกษาต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนและผู้ปกครอง
7. การจัดกิจกรรมพลศึกษาต้องคำนึงถึงเด็กที่มีความผิดปกติทางสมองและร่างกาย
8. กิจกรรมพลศึกษาควรประสานสัมพันธ์กับประสบการณ์อื่น
9. การประเมินผลด้านพลศึกษาต้องประเมินในด้านการเจริญเติบโตด้านร่างกายของเด็กเป็นหลัก ส่วนด้านอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ

กันตภณ วิชัยหา (2558) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมกลางแจ้งไว้ดังนี้

1. หมั่นตรวจตราเครื่องเล่นสนามและอุปกรณ์การเล่นให้อยู่ในสภาพปลอดภัย และพร้อมใช้การอยู่เสมอ
2. ให้โอกาสเด็กได้เล่นกลางแจ้งอย่างอิสระทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที
3. ขณะเด็กเล่นกลางแจ้ง ครูต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อระมัดระวังความปลอดภัยในการเล่น หากพบว่าเด็กแสดงอาการเหนื่อย อ่อนล้าควรให้เด็กหยุดพัก
4. ไม่ควรนำกิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษามาใช้สอนกับเด็กระดับปฐมวัย เพราะยังไม่เหมาะสมกับวัย
5. หลังจากเลิกเล่นกิจกรรมกลางแจ้งแล้วควรให้เด็กได้พักผ่อนหรือนั่งพัก ไม่ควรให้เด็กรับประทานอาหารกลางวันหรือตีมนมทันที

ชนากร เทียมทัน (2557) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งมีกิจกรรมย่อย ๆ หลายกิจกรรม ดังนี้การเล่นเกม การละเล่น การเล่นเครื่องสนาม การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นอิสระในสนาม การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก การเล่นบทบาทสมมติในบ้านตุ๊กตา การเล่นประเภทล้อเลื่อน สามารถจัดได้หลายรายการ แต่ละรายการถือว่าเป็นเนื้อหาของกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีอิสระในการคิดตัดสินใจในการเล่นในรูปแบบของการเล่นแบบเดี่ยว กลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ แล้วแต่เนื้อหาของกิจกรรมที่ต้องการคุณลักษณะด้านใดที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก

สรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง นั้นควรจัดให้เด็กได้เล่นกลางแจ้งทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ให้กับเด็กผ่านการเล่นอย่างอิสระ เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะต่าง ๆ การเคลื่อนไหวร่างกายกับอุปกรณ์ หรือเกมการละเล่นพื้นบ้าน ดังนั้นการจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในหลายด้าน ทั้งด้านพัฒนาการทางร่างกายช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก พัฒนาทักษะการเคลื่อนไหว ความแข็งแรง ความคล่องตัว และการประสานงานของร่างกายผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย และการเล่นกีฬาเบา ๆ ด้านสังคมและอารมณ์ช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแบ่งปัน การรอคอย และการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและพัฒนาทักษะทางสังคมด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ เช่น การเล่นบทบาทสมมติ การสร้างบ้านจำลอง หรือการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างผลงาน ช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้ผ่านการทดลองและการเล่นอย่างอิสระการความมั่นใจในตนเองใน กิจกรรมที่มีความท้าทาย เช่น การปีนต้นไม้ การเดินทางผจญภัย หรือการทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ ช่วยให้เด็กได้ฝึกความกล้า การตัดสินใจ และเพิ่มความมั่นใจในความสามารถของตนเองด้านการคิดและการแก้ปัญหา เช่น การเล่นซ่อนหา การสร้างเส้นทาง หรือการทำภารกิจร่วมกัน ช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตและการเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้เด็กพัฒนาความรักและเคารพต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อธรรมชาติ และเรียนรู้เกี่ยวกับโลกธรรมชาติรอบตัวการจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัย จึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการที่รอบด้านทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็กในวัยนี้อย่างสมบูรณ์และมีความสุข.

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้งเป็นหนึ่งในกิจกรรมหลักของกิจกรรมประจำวัน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลางแจ้งไว้ดังนี้

ธนากร เทียมทัน (2557) ได้กล่าวว่า กิจกรรมกลางแจ้งมีประโยชน์ต่อเด็กระดับก่อนประถมศึกษาเป็นอย่างมากทั้งในด้านการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กที่ชอบเล่นแล้ว กิจกรรมกลางแจ้งยังช่วยให้ร่างกายเด็กสมบูรณ์แข็งแรง กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสทำงานประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เด็กมีอารมณ์จิตใจมั่นคงแข็งแรง รู้จักปรับอารมณ์ให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม ช่วยลดความคับข้องใจของเด็กช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น จากการเล่นด้วยกันเรียนรู้ที่จะอยู่รวมกลุ่ม รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน นอกจากนี้กิจกรรมกลางแจ้งยังทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวทำให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมจินตนาการของเด็กด้วย

สุมาลี บัวหลวง (2557) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการเล่นของเด็กว่ามี ดังนี้

1. การเล่นเป็นความสุขของเด็กในขณะที่เด็กเล่นเด็กจะแสดงออกถึงความเข้มแข็ง เบิกบาน
2. การเล่นเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็ก การเล่นจะช่วยตอบสนองความต้องการของเด็กหลายด้าน คือ
 - 2.1 ความอยากรู้อยากเห็น
 - 2.2 ความต้องการทางกายที่เด็กชอบเคลื่อนไหวไปมาอยู่เสมอ
 - 2.3 ความต้องการทางจิตใจ เพราะการเล่นเป็นการกระทำที่เด็กพอใจ และเป็นกิจกรรมที่เกิดจากตัวเด็กเองเป็นผู้กำหนด มากกว่าที่จะทำตามคำสั่งของใคร ตรงตามหลักจิตวิทยาที่เด็กวัยนี้ไม่ชอบให้ใครบังคับ ชอบที่จะทำอะไรด้วยตนเอง ถือตนเองเป็นศูนย์กลาง
 - 2.4 การเล่นเป็นการช่วยทดแทนในสิ่งที่เด็กต้องการและอยากเป็น
3. การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็ก โดยการเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้ ดังนี้
 - 3.1 ช่วย让孩子เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เมื่อเด็กเล่น เด็กได้สัมผัสวัตถุ สิ่งของต่างๆ ด้วยตัวของเด็กเอง เด็กจะได้เรียนรู้ถึง รูปร่าง ขนาด น้ำหนัก สี ความหนาเบาสบายของวัตถุ ได้สังเกตความแตกต่างและเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันของสิ่งของ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้ รับรู้จากรูปธรรมไปหานามธรรมมากขึ้นไปตามลำดับขั้นตอน
 - 3.2 ช่วย让孩子เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ทำให้เด็กรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ว่าตนต้องการอะไร ไม่ชอบอะไรและจะทำอย่างไร เด็กสามารถแสดงอารมณ์และความคิดเห็นออกมาเป็นการกระทำเพื่อทดลองและฝึกความสามารถของตนเอง

3.3 ช่วยให้เด็กเรียนรู้ในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเล่นกับเพื่อนบ้านหรือกับเพื่อนจะทำให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เด็กจะเรียนรู้ถึงการผลัดเปลี่ยนกันเล่นการรอคอย การแบ่งปัน และรู้จักตัดสใจในปัญหาต่าง ๆ

3.4 ช่วยให้เด็กเรียนรู้ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลที่มีต่อสังคมจากการเล่นเลียนแบบต่าง ๆ

4. การเล่นเป็นการทำงานของเด็ก การเล่นของเด็กไม่ได้หมายถึงการที่เด็กกระทำกิจกรรมที่ให้แต่ความสนุกเพลิดเพลินอย่างเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงผลบั้นปลายบางครั้งการเล่นของเด็กก็มีจุดมุ่งหมาย มีการแบ่งหน้าที่กันทำมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ เช่น เดียวกับการทำงานของผู้ใหญ่ สุขภาพของเด็กเพราะในขณะที่เล่น เด็กได้เคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกาย เช่น วิ่ง กระโดด ก้มตัว ดึง ลาก ผลักเครื่องเล่น การกระทำเหล่านี้เป็นการช่วยให้กล้ามเนื้อทุกส่วนของเด็กได้รับการพัฒนา และทำงานประสานสัมพันธ์กันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เด็กที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงจะมีพลังมากเกินกว่าที่จะใช้ให้หมดในแต่ละวัน การเล่นจะช่วยให้เด็กได้ใช้พลังงานส่วนเกินนี้ ถ้าเด็กไม่มีโอกาสได้สนุกสนานเพลิดเพลินจากการเล่น เด็กจะใช้พลังงานส่วนเกินนี้ช่วยให้ตัวเองเพลิดเพลิน ด้วยวิธีอื่นที่อาจจะทำให้ได้รับอันตรายหรืออาจแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น รังแกคน รังแกสัตว์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีอย่างยิ่ง

5. การเล่นเป็นการเตรียมชีวิตเด็ก การเล่นเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักหน้าที่ที่จะต้องทำการช่วยให้เด็กได้เล่นจะเป็นการช่วยเสริมสร้างการรู้จักพึ่งตนเองของเด็กได้ในชีวิตต่อไปข้างหน้า การเล่นจะเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ด้วยดี

6. การเล่นเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาเด็ก การเล่นจะช่วยพัฒนาเด็ก ดังนี้

6.1 พัฒนาทางด้านร่างกาย การเล่นจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและ สุขภาพของเด็ก เพราะในขณะที่เล่น เด็กได้เคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกาย เช่น วิ่ง กระโดด ก้มตัว ดึง ลาก ผลักเครื่องเล่น การกระทำเหล่านี้เป็นการช่วยให้กล้ามเนื้อทุกส่วนของเด็กได้รับการพัฒนา

6.2 พัฒนาทางด้านอารมณ์และจิตใจ การเล่นช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจที่มั่นคง บางครั้งเด็กอาจจะเกิดความโกรธ คับข้องใจ เสียใจ น้อยใจ เนื่องจากเกิดความต้องการแล้วไม่สมปรารถนา อารมณ์ผิดปกติเหล่านี้จำเป็นจะต้องถูกระบายออกมา ถ้าเก็บสะสมไว้จะทำให้เด็กมีอารมณ์ขุ่นมัว บึงโกรธอยู่ตลอดเวลาทำให้ไม่มีความสุข แต่ถ้าเด็กได้ระบายออก โดยการเล่นจะทำให้เด็กมีอารมณ์ดีขึ้นทำให้เด็กมีอารมณ์ขุ่นมัว ซึ่งโกรธอยู่ตลอดเวลาทำให้ไม่มีความสุข แต่ถ้าเด็กได้ระบายออกโดยการ เล่นจะทำให้เด็กมีอารมณ์ดีขึ้น

6.3 พัฒนาทางด้านสังคม การเล่นเป็นสื่อหรือแนวทางที่จะช่วยให้เด็กฝึกวิธีการเข้าสังคม เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในขณะที่เด็กเล่นกับเพื่อนในกลุ่ม เด็กจะเรียนรู้ในการที่จะแบ่งปัน การให้และการรับ การรอคอย แลกเปลี่ยนของกันเล่น รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รวมทั้งรู้บทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในกลุ่มอันเป็นการเตรียมให้เด็กปรับตัวในสังคมได้ดีเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

6.4 พัฒนาทางด้านสติปัญญา ในขณะที่เด็กเล่นเด็กได้มีโอกาสใช้ประสาทรับความรู้สึกหลายทาง เช่น ตามอง หูรับเสียง ผิวหนังรับความรู้สึก มือได้จับต้อง ฉะนั้นความไวของประสาทรับความรู้สึกจะเกิดขึ้นตามประสบการณ์การเล่น เด็กจะรวบรวมข้อมูลที่ได้รับนี้เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดเป็นความคิดขึ้นและนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การเล่นจะช่วยให้เด็กมีความคิดริเริ่ม และส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ อันเป็นการแสดงถึงความก้าวหน้าทางระดับสติปัญญาของเด็ก

สรุปได้ว่ากิจกรรมกลางแจ้ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กมีประโยชน์ต่อเด็กในการช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา เป็นการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กที่ชอบเล่น และช่วยลดความคับข้องใจของเด็กที่ได้รับในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้กิจกรรมกลางแจ้งยังช่วยให้เด็ก เกิดการเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ส่งเสริมความคิดริเริ่ม และส่งเสริมจินตนาการของเด็กอีกด้วย

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

การเตรียมพร้อมของครูในการจัดกิจกรรมเป็นการที่ผู้สอนจะต้องมีความพร้อมในด้านความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการออกแบบกิจกรรม โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ให้ผู้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ และรับรู้ผ่านอวัยวะสัมผัส ทั้งนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียนพัฒนาในเรื่องใด มีหลักการการประเมินผล การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ ตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้ การประเมินผลต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะการแสดงออกและความรู้สึกและต้องประเมินถึงกระบวนการที่ผู้เรียนได้ใช้ในการสร้างความรู้ รวมทั้งผลการเรียนรู้ ทั้งนี้การประเมินจะประเมินทั้งในขณะที่ยังดำเนินกิจกรรมและประเมินหลังกิจกรรมรวมทั้งการสรุป และนำไปประยุกต์ใช้หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เกิดประสบการณ์และรวบรวมเป็นความรู้ที่ได้สร้างขึ้นด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เกิดเป็นข้อสรุปจากสาระที่ได้เรียนรู้ ครูจะแนะนำให้เด็กได้แสดงออกถึงผลการเรียนรู้ โดยการสะท้อนความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน การแสดงผลงานในรูปแบบต่าง ๆ

สุมาลี บัวหลวง (2557) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมกลางแจ้งไว้ดังนี้

1. บทบาทของครูในการวางแผนจัดเตรียมเกมและการเล่น โดยครูควรมีบทบาทดังนี้

1.1 รวบรวมและศึกษาเกมการเล่น

1.2 มีความรู้ในการผลิตสื่อหรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบเกมและการเล่น

1.3 เกมและการเล่นโดยครูควรเลือกเกมและการเล่นที่มีลักษณะดังนี้

1.3.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเล่น

1.3.2 มีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยคำนึงถึงอายุ ร่างกาย ความสนใจและความสามารถของเด็ก

1.3.3 มีความเหมาะสมกับเวลา คือ ไม่ใช่เวลานานเกินไปเพราะช่วง ความสนใจของเด็กวัยนี้จะสั้นไม่เกิน 10 นาที เกมและการเล่นจึงไม่ควรซ้ำซากและใช้เวลานาน

1.3.4 ไม่ควรเลือกเกมหรือการเล่นที่มีกติกาการเล่นมากหรือต้องใช้ เทคนิคสูง เพราะจะทำให้ผู้เล่นเกิดความเบื่อหน่าย

1.3.5 มีความปลอดภัยในการเล่นเนื่องจากเด็กวัยนี้ชอบเล่น พลิ๊ก แพลง เคลื่อนไหวตลอดเวลา เกมหรือการเล่นที่ควรเลือกจึงไม่ควรโลดโผน อุปกรณ์ ตลอดจนการจัดอุปกรณ์ ประกอบการเล่นไม่ก่อให้เกิดอันตราย

2. บทบาทของครูในขณะที่เด็กเล่นครูควรดูแลเด็กโดย

2.1 ตรวจสอบความเรียบร้อยของวัสดุและสถานที่ว่ามีความปลอดภัย มีความเพียงพอกับจำนวนเด็กหรือยัง

2.2 แนะนำวิธีใช้และข้อควรระวังการใช้วัสดุอุปกรณ์ กรณีที่มีการใช้อุปกรณ์ ครูควรแนะนำวิธีการใช้และข้อควรระวังในการเล่นให้เด็กเข้าใจเสียก่อน ส่วนการแนะนำการเล่น ครูควรใช้กิริยาท่าทางจะดีกว่าการใช้คำพูดบอกให้เด็กกระทำ

2.3 อธิบายเกมหรือการเล่นให้ผู้เล่นเข้าใจด้วยภาษาง่าย ๆ ควรให้เด็กได้ สังเกตและลองเล่นเสียก่อนจนกว่าเด็กพร้อมจะทำเอง กรณีเด็กเคยเล่นมาก่อนควรให้เริ่มเล่นทันทีโดย ไม่จำเป็นต้องอธิบาย

2.4 ช่วยเหลือขณะเด็กกำลังเล่น ครูควรช่วยเหลือในขณะที่เด็กต้องการความช่วยเหลือเท่านั้น

2.5 ควบคุม กำกับ การเล่นของเด็กให้ดำเนินไปอย่างรวดเร็วเพื่อไม่ให้ผู้เล่นเกิดความเบื่อหน่ายควรควบคุมให้ผู้เล่นทุกคนร่วมเล่นจนจบเกม หลีกเลี่ยงการนำผู้เล่นออกไประหว่างการเล่น ตลอดจนหยุดการเล่นเมื่อเห็นว่าผู้เล่นไม่สนใจเท่าที่ควร

2.6 เมื่อเด็กเล่นเกมและการเล่นเรียบร้อยแล้ว ครูควรตรวจดูว่าเด็กเล่นได้ถูกต้องเพียงใด และควรแก้ไขอย่างไร ครูควรให้กำลังใจหรือแสดงความยินดีแก่เด็ก ไม่วิจารณ์จนเด็กหมดกำลังใจหรือเกิดความอายที่จะทำต่อไป

2.7 ทุกครั้งที่เด็กเล่นเกมหรือการเล่นเสร็จแล้ว ครูควรฝึกให้เด็กเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ที่เดิมโดยอาจร้องเพลงที่มีความหมายเตือนให้เก็บของเข้าที่

3. บทบาทของครูในการสร้างนิสัยที่ดี

ครูควรปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่เด็กอาจจัดกิจกรรมโดยการแนะนำเปรียบเทียบให้เห็นผลของการประพฤติดีและไม่ดีจากการปฏิบัติจริง ลักษณะนิสัยที่ดีที่ครูสามารถปลูกฝังจากการเล่นกลางแจ้ง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความมีวินัย ความอดทนในการรอคอย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

4. บทบาทของครูในการประเมินผล

ในการประเมินผลครูควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการใช้เกมและการเล่นไม่จำเป็นต้องประเมินการเล่นทุกครั้งว่านักเรียนเป็นหรือไม่ แสดงท่าทางถูกหรือไม่หรือนักเรียนคนไหนเป็นผู้ชนะ ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความพร้อมและพัฒนา การจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ โดยที่ครูใช้เกมและการเล่นเพียงครั้งเดียวอาจจะยังไม่สนองจุดประสงค์ดังกล่าวได้ จึงอาจจะใช้เกมและการเล่นหลาย ๆ ครั้ง หรือใช้เกม และการเล่นหลาย ๆ ประเภทประกอบกัน ซึ่งจะเป็นประสบการณ์สะสมที่ทำให้เด็กเกิดพัฒนาการตามจุดประสงค์ที่ต้องการแต่เกมและการเล่นบางประเภทสามารถใช้สร้างเสริมพัฒนาการหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน ครู อาจจัดหมวดหมู่ของเกมและการเล่นที่สร้างเสริมพัฒนาการด้านที่คล้ายกัน เมื่อถึงระยะเวลาที่ครูเห็นว่าเด็กน่าจะเกิดพัฒนาการดังกล่าวก็ทำการประเมินเสียครั้งหนึ่ง วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลเด็กในระดับชั้นนี้คือ การสังเกต โดยครูสังเกตจากการเล่นของเด็กหลายครั้งแล้วสรุปผลว่าเด็กมีพัฒนาการ และความพร้อมในด้านที่ต้องการหรือไม่ เช่น เด็กมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่หรือยัง เด็กมีความสามารถในการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะได้หรือไม่ เด็กมีความซื่อสัตย์และมีระเบียบวินัย โดยการเล่นตามกฎ กติกาได้หรือยัง เป็นต้น

วิธีการและขั้นตอนการประเมินการประเมินพัฒนาการนักเรียนนี้ เป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยเป็นการประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) ประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้

1. ครูเตรียมการประเมิน โดยเตรียมเด็ก ห้องเรียน และการจัดกิจกรรมตามชุดการจัดประสบการณ์

2. กิจกรรมในแต่ละชุดจัดตามตารางกิจกรรมประจำวันตามปกติ
3. การจัดกิจกรรมแต่ละชุดควรมีการวางแผนในการประเมิน โดยเว้นระยะเวลาการเก็บข้อมูลแต่ละคนพอสมควร
4. สรุปผลการประเมินตามระดับคุณภาพพัฒนาการ

เครื่องมือตัวบ่งชี้พัฒนาการประเมิน

การประเมินพัฒนาการเน้นการประเมินครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา โดยวิเคราะห์จากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้ง 12 มาตรฐาน ทั้งนี้ได้คัดเลือกตัวบ่งชี้ที่สำคัญและสอดคล้องสัมพันธ์กับกิจกรรมในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ตัวบ่งชี้ดังกล่าวประกอบด้วย

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี

1.1 น้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์

- 1) น้ำหนักตามเกณฑ์ของกรมอนามัย
- 2) ส่วนสูงตามเกณฑ์ของกรมอนามัย

1.2 มีสุขภาพอนามัย สุขนิสัยที่ดี

1) มีสุขภาพอนามัย

(1) ความสะอาดของอวัยวะต่าง ๆ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย ได้แก่ผมและศีรษะ หูและใบหู มือ และเล็บมือ เท้าและเล็บเท้า ปาก ลิ้นและฟัน จมูก ตา ผิวหนังและใบหน้า เสื้อผ้า

2) สุขนิสัยที่ดี

1.2.1 รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ได้หลายชนิดและดื่มน้ำสะอาดได้ด้วย

ตนเอง

1.2.2 ล้างมือก่อนรับประทานอาหารและหลังจากใช้ห้องน้ำห้องส้วมด้วยตนเอง

1.3 รักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น

1.3.1 เล่น ทำกิจกรรม และปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างปลอดภัย

มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน

- 2.1 เคลื่อนไหวร่างกายอย่างคล่องแคล่ว ประสานสัมพันธ์และทรงตัวได้
 - 2.1.1 เดินต่อเท้าถอยหลังเป็นเส้นตรงได้โดยไม่ต้องกางแขน
 - 2.1.2 กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่เสียการทรงตัว
 - 2.1.3 วิ่งหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้อย่างคล่องแคล่ว
 - 2.1.4 รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้
- 2.2 ใช้มือ – ต่ำ ประสานสัมพันธ์กัน
 - 2.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งได้
 - 2.2.2 เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้อย่างมีมุมชัดเจน

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข

- 3.1 แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม
 - 3.1.1 แสดงอารมณ์ ความรู้สึกได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
- 3.2 มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
 - 3.2.1 กล้าพูดกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์
 - 3.2.2 แสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

- 4.1 สนใจ มีความสุขและแสดงออกผ่านงานศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว
 - 4.1.1 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่านงานศิลปะ
 - 4.1.2 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่านเสียงเพลง ดนตรี
 - 4.1.3 สนใจ มีความสุข และแสดงท่าทาง/เคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ และ

ดนตรี

มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

- 5.1 ซื่อสัตย์สุจริต
 - 5.1.1 ขออนุญาตหรือรอคอย เมื่อต้องการสิ่งของของผู้อื่นด้วยตนเอง
- 5.2 มีความเมตตา กรุณา มีน้ำใจ และช่วยเหลือแบ่งปัน
 - 5.2.2 ช่วยเหลือและแบ่งปันผู้อื่นได้ด้วยตนเอง

5.3 มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

5.3.1 แสดงสีหน้าและท่าทางรับรู้ความรู้สึกผู้อื่นอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์

5.4 มีความรับผิดชอบ

5.4.1 ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จด้วยตนเอง

3. พัฒนาการด้านสังคม

มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6.1 ช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

6.1.2 รับประทานอาหารด้วยตนเองอย่างถูกวิธี

6.1.3 ใช้และทำความสะอาดหลังใช้ห้องน้ำห้องส้วมด้วยตนเอง

6.2 มีวินัยในตนเอง

6.2.1 เก็บของเล่นของใช้เข้าที่อย่างเรียบร้อยด้วยตนเอง

6.2.2 เข้าแถวตามลำดับก่อนหลังได้ด้วยตนเอง

6.3 ประหยัดและพอเพียง

6.3.1 ใช้สิ่งของเครื่องใช้อย่างประหยัดและพอเพียงด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

7.1 ดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.1.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่

7.2 มีมารยาทตามวัฒนธรรมไทยและรักความเป็นไทย

7.2.1 ปฏิบัติตนตามมารยาทไทยได้ตามกาลเทศะ

7.2.2 กล่าวคำขอบคุณและขอโทษด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8.1 ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล

8.1.1 เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กที่แตกต่างไปจากตน

8.2 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

8.2.1 เล่นหรือทำงานร่วมมือกับเพื่อนอย่างมีเป้าหมาย

8.3 ปฏิบัติตนเบื้องต้นในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

8.3.2 ปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ตามได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

9.1 สนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ

9.1.1 ฟังผู้อื่นพูดจนจบ และสนทนาโต้ตอบอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับเรื่องที่ฟัง

9.1.2 เล่าเป็นเรื่องราวต่อเนื่องได้

9.2 อ่าน เขียนภาพ และสัญลักษณ์ได้

9.2.1 อ่านภาพ สัญลักษณ์คำด้วยการชี้หรือกวาดตามองจุดเริ่มต้นและจุดจบของ

ข้อความ

9.2.2 เขียนชื่อของตนเองตามแบบ

มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

10.1 มีความสามารถในการคิดรวบยอด

10.1.1 บอกลักษณะ ส่วนประกอบการเปลี่ยนแปลงหรือความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ จากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส

10.1.2 จับคู่และเปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนของสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ลักษณะที่สังเกตพบ 2 ลักษณะขึ้นไป

10.1.3 จำแนกและจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไปเป็นเกณฑ์

10.1.4 เรียงลำดับสิ่งของและเหตุการณ์อย่างน้อย 5 ลำดับ

10.2 มีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล

10.2.1 อธิบายเชื่อมโยงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำด้วยตนเอง

10.2.2 คาดคะเนสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูลอย่างมีเหตุผล

10.3 มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

10.3.1 ตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น

10.3.2 ระบุปัญหาสร้างทางเลือกและเลือกวิธีแก้ปัญหา

มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

11.1 ทำงานศิลปะตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

11.1.1 สร้างผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองโดยมีการดัดแปลงแปลกใหม่จากเดิมและมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น

11.2 แสดงท่าทาง/เคลื่อนไหวตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์

11.2.1 เคลื่อนไหวท่าทางเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองอย่างหลากหลาย และแปลกใหม่

มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

12.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

12.1.2 กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ

12.2 มีความสามารถในการแสวงหาความรู้

12.2.1 ค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่าง ๆ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายด้วยตนเอง

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินการเรียนรู้ของเด็กที่เล่นกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญอย่างมาก เพราะการเล่นกลางแจ้งไม่ได้เป็นเพียงแค่การเล่นเพื่อความสนุกเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความสามารถในหลาย ๆ ด้าน การประเมินการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลางแจ้งจึงควรครอบคลุมทั้งพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา โดยสามารถสรุปหลักการหลักการวัดและประเมินผลดังนี้

1. การสังเกตพฤติกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมของเด็กระหว่างการเล่น เช่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน ความอดทน การรอคอย การแบ่งปัน การแก้ปัญหา และการแสดงออกทางอารมณ์ การสังเกตควรทำเป็นระยะเวลาต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและแม่นยำ

2. การบันทึกและจดบันทึกการสังเกต (Anecdotal Records) ครูหรือผู้ดูแลจดบันทึกเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นขณะเด็กเล่นกลางแจ้ง โดยเน้นไปที่พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การตั้งคำถาม การทดลอง หรือการสำรวจธรรมชาติ

3. การประเมินผ่านผลงาน (Portfolio Assessment) จากการรวบรวมผลงานหรือหลักฐานการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น ภาพวาด รูปถ่าย หรือผลงานสร้างสรรค์ที่เด็กได้ทำ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงพัฒนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

4. การสังเกตทักษะเฉพาะ (Checklist/Rubrics) ใช้รายการตรวจสอบ (Checklist) หรือแบบประเมิน (Rubrics) ที่กำหนดเกณฑ์การประเมินทักษะเฉพาะที่ต้องการ เช่น การประสานงานของร่างกาย ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ หรือทักษะการทำงานร่วมกัน

5. การสนทนากับเด็ก (Interviews / Conversations) พูดคุยกับเด็กเพื่อทำความเข้าใจถึงประสบการณ์ ความรู้สึก หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเล่นกลางแจ้ง การตั้งคำถามที่เหมาะสมสามารถช่วยให้เด็กได้สะท้อนความคิดและเรียนรู้ผ่านการสนทนา

6. การประเมินการมีส่วนร่วมและความสนใจ (Engagement and Interest Levels) สังเกตระดับการมีส่วนร่วม ความสนใจ และความกระตือรือร้นของเด็กในการทำกิจกรรม เช่น การสังเกตว่าพวกเขามีความพยายามที่จะลองสิ่งใหม่ ๆ หรือมีความสุขและความสนุกกับการเล่นหรือไม่

7. การประเมินพัฒนาการทางร่างกาย ประเมินพัฒนาการทางกายผ่านการสังเกตการเคลื่อนไหว การทรงตัว ความคล่องตัว และความแข็งแรงของเด็ก เช่น การวิ่ง การกระโดด หรือการปีนป่าย

8. การให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) การให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์และเป็นบวกเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และพัฒนาต่อไป การให้ข้อเสนอแนะควรเน้นไปที่การปรับปรุงและการให้กำลังใจในการพัฒนา

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินการเรียนรู้ของเด็กจากกิจกรรมกลางแจ้งควรใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเข้าใจถึงพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้าน การใช้การสังเกต การจดบันทึก การสนทนา การประเมินผ่านผลงาน และการให้ข้อเสนอแนะ ล้วนเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการประเมินการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและสนุกสนาน

รูปแบบการจัดกิจกรรมกลางแจ้งสมัยใหม่

การจัดกิจกรรมกลางแจ้งในทุกโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้มีการออกแบบการจัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันที่กำหนดไว้ในช่วงเวลาก่อนรับประทานอาหารเช้า โดยใช้เวลา 30 - 40 นาที ตามช่วงอายุของเด็ก ซึ่งเป้าหมายเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่มีพลังงานเหลือ หรือมากมายในการเรียนรู้ผ่านการเล่น การจัดกิจกรรมกลางแจ้งจะทำให้เด็กได้ใช้พลังงานที่เหลือจะส่งผลหลังจากการจัดกิจกรรมจะรับประทานอาหารเช้าได้มาก และช่วงนอนหลับพักผ่อนก็จะหลับได้ง่าย พร้อมทั้งตื่นมาเพื่อพร้อมที่จะเรียนรู้ต่อไปในการทำกิจกรรมช่วงบ่าย ครูจึงให้ความสำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัยในสมัยปัจจุบันได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและความต้องการของเด็กในยุคปัจจุบัน โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น การสำรวจ และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ รูปแบบการจัดกิจกรรมกลางแจ้งในปัจจุบันมีความหลากหลายและเน้นให้เด็กได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานและปลอดภัย โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบ ดังนี้

1. **กิจกรรมการเล่นเชิงสร้างสรรค์ (Creative Play Activities)** เป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก เช่น การเล่นทราย การปั้นดินน้ำมัน การใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ หรือก้อนหิน ในการสร้างงานศิลปะ การสร้างบ้านจำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติ เพื่อฝึกการคิดนอกกรอบและการเล่าเรื่อง

2. **กิจกรรมการสำรวจธรรมชาติ (Nature Exploration Activities)** การจัดกิจกรรมที่ให้เด็กได้สำรวจและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น การเดินป่าเบา ๆ การเดินสำรวจสวน การดูนก การสังเกตแมลง การเก็บรวบรวมใบไม้หรือดอกไม้ และการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ

3. **กิจกรรมการผจญภัยที่มีความท้าทาย (Adventure Activities)** การจัดกิจกรรมที่มีความท้าทายเพื่อพัฒนาความกล้าและความมั่นใจของเด็ก เช่น การปีนเขาจำลอง การเดินบนสะพานเชือก การขี่จักรยานในเส้นทางที่มีความหลากหลาย หรือการเล่นเกมที่ต้องใช้การวางแผนและการแก้ปัญหา

4. **กิจกรรมกีฬาและการเคลื่อนไหว (Sports and Physical Movement Activities)** การจัดกิจกรรมที่เน้นการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การวิ่งเล่น การกระโดด การเล่นลูกบอล การเล่นกีฬาแบบง่าย ๆ เช่น ฟุตบอลเล็ก ๆ บาสเกตบอล หรือกีฬาที่ช่วยพัฒนาทักษะการประสานงานของร่างกาย

5. **กิจกรรมการเรียนรู้ตามฐาน (Learning Stations Activities)** การจัดกิจกรรมในรูปแบบฐานการเรียนรู้ที่มีหลายสถานี แต่ละสถานีมีกิจกรรมที่เน้นพัฒนาทักษะที่แตกต่างกัน เช่น ฐานวิทยาศาสตร์ที่让孩子ได้ทดลองเล่นน้ำหรือทราย ฐานศิลปะที่让孩子ได้วาดรูปหรือปั้นดินน้ำมัน และฐานการเคลื่อนไหวที่让孩子ได้กระโดด วิ่ง หรือเล่นเกมสนุก ๆ

6. **กิจกรรมการเกษตรและสวนครัว (Gardening and Farming Activities)** การให้เด็กได้เรียนรู้การปลูกพืช การรดน้ำ การดูแลสวนครัว หรือการเลี้ยงสัตว์เล็ก ๆ เช่น ไก่ เป็ด หรือกระต่าย ซึ่งช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฏจักรชีวิต และการดูแลสิ่งมีชีวิต

7. **กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่นแบบ STEM (STEM Outdoor Play Activities)** การนำแนวคิด STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) มาใช้ในการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น การสร้างสะพานจำลองจากวัสดุธรรมชาติ การทดลองวิทยาศาสตร์เบื้องต้น การวัดและคำนวณระยะทางในการเล่น หรือการสร้างโมเดลเพื่อแก้ปัญหาที่กำหนด

8. กิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต (Life Skills Activities) กิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น เช่น การทำอาหารง่าย ๆ ในพื้นที่กลางแจ้ง การเรียนรู้การตั้งแคมป์ การผูกเชือก การเตรียมกระเป๋าเดินทาง หรือการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ในปัจจุบันการส่งเสริมการเล่นกลางแจ้งสำหรับเด็กได้รับความสนใจและความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและบริบททางสังคมที่ทำให้เด็กมีเวลาทำกิจกรรมกลางแจ้งน้อยลง โดยมีเหตุผลสำคัญที่ทำให้การเล่นกลางแจ้งมีความสำคัญและได้รับการส่งเสริมเหตุผลที่ส่งเสริมการเล่นกลางแจ้งในปัจจุบันดังนี้

1. พัฒนาการทางร่างกาย การเล่นกลางแจ้งช่วยให้เด็กได้ออกกำลังกายและเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ ซึ่งช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อ กระดูก ความคล่องตัว และความแข็งแรง การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย และการเล่นกีฬาแบบง่าย ๆ ยังช่วยพัฒนาการประสานงานระหว่างร่างกายและการทรงตัว

2. เสริมสร้างสุขภาพจิตและอารมณ์ การเล่นกลางแจ้งช่วยลดความเครียดและส่งเสริมสุขภาพจิตของเด็ก เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ แสงแดด และอากาศบริสุทธิ์ ซึ่งช่วยให้พวกเขาารู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงของปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้าหรือความวิตกกังวล

3. ส่งเสริมการพัฒนาทางสังคม การเล่นกลางแจ้งเป็นโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม เช่น การทำงานเป็นทีม การแบ่งปัน การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการพึ่งพาอาศัยกัน การเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นเป็นทักษะสำคัญที่เด็กต้องพัฒนา

4. พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การเล่นกลางแจ้งที่ไม่มีข้อกำหนดหรือข้อจำกัดมากนัก ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ใช้จินตนาการในการเล่น การสำรวจ และการสร้างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การเล่นกลางแจ้งเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เช่น การทดลองวิทยาศาสตร์ในธรรมชาติ การปลูกต้นไม้ หรือการเล่นเกมที่ต้องใช้การวางแผนและการแก้ปัญหา การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เช่นนี้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. เสริมสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเล่นกลางแจ้งช่วยให้เด็กได้สัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ทำให้พวกเขาพัฒนาความรักและเคารพต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติในอนาคต

7. **ลดผลกระทบจากเทคโนโลยีและการใช้หน้าจอมากเกินไป** ในปัจจุบัน เด็กมักใช้เวลาส่วนใหญ่กับอุปกรณ์เทคโนโลยี เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และโทรทัศน์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ การเล่นกลางแจ้งช่วยให้เด็กมีโอกาสห่างไกลจากหน้าจอและได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่เป็นธรรมชาติ

8. **เสริมสร้างทักษะชีวิต** การเล่นกลางแจ้ง เช่น การตั้งแคมป์ การปลูกพืช หรือการทำอาหารง่าย ๆ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมกลางแจ้งในปัจจุบันเน้นการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม ทั้งทางร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา โดยการใช้กิจกรรมที่หลากหลายและครอบคลุมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เด็กได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างรอบด้านในบรรยากาศที่สนุกสนานและปลอดภัย อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรักและความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย การส่งเสริมการเล่นกลางแจ้งในปัจจุบันเป็นการตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา การเล่นกลางแจ้งช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ พัฒนาทักษะการใช้ชีวิต เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และเสริมสร้างสุขภาพที่ดี ทั้งหมดนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้การเล่นกลางแจ้งมีความสำคัญมากขึ้นในยุคปัจจุบัน

บทสรุป การจัดกิจกรรมกลางแจ้งสามารถกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระโดยมีขั้นตอนอย่างเป็นระบบจะส่งผลให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อันจะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในขั้นต่อไปการจัดกิจกรรมกลางแจ้งจึงมีความสำคัญเพราะเป็นกิจกรรมที่อิงสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกสถานศึกษา ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และสร้างเสริมทักษะทางสังคมของเด็ก โดยเฉพาะการเรียนรู้นอกห้องเรียนด้วยกิจกรรมกลางแจ้งจะช่วยให้เด็กได้ลดความเครียดหลังจากต้องเรียนอยู่ในห้องที่มีขอบเขตจำกัดและต้องปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มาแล้วเพราะกิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กมีโอกาสออกไปข้างนอกห้องเรียนเพื่อศึกษาดูสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แมลง ต้นไม้ ดอกไม้ การเล่นเกม และเครื่องเล่นสนาม ฯลฯ ให้เด็กได้มีโอกาสสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเขาและเกิดการเรียนรู้จากการเล่นด้วยประสาทสัมผัสและเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการและการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแสดงออกโดยเสรีและการเล่นนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตราย และให้เด็กทุกคนมีโอกาสในการเล่น ขณะที่เล่นเด็กจะเปิดใจให้สบายเต็มที่จึงสามารถที่จะแสดงพฤติกรรมได้อย่างอิสระ เช่น ความร่วมมือ รู้จักหาเหตุผลช่วยกันคิดแก้ปัญหาสิ่ง

ต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการฝึกการตัดสินใจและพัฒนาการทักษะทางสังคม การเล่นในสถานที่ที่มีอุปกรณ์ เครื่องเล่นสนามประเภทชิงช้า ราวไต่ ม้าหมุน ไม้กระดกเล่นน้ำ เล่นทราย ฯลฯ การเล่นกลางแจ้งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายคือเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและเคลื่อนไหวและยังช่วยเสริมสร้างพัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์ จิตใจในขณะที่เด็กเล่นเขาจะเรียนรู้ที่จะแบ่งปันอุปกรณ์การเล่นกับเพื่อนด้วย กิจกรรมกลางแจ้งจึงเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสได้เรียนรู้ในห้องเรียนคุณธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เด็กได้คลายความเครียดหลังจากเรียนในห้อง โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลักทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระ และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย คือเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและเคลื่อนไหวและยังช่วยเสริมสร้างพัฒนาทักษะทางสังคมอารมณ์-จิตใจ ในขณะที่เด็กเล่นเขาจะเรียนรู้ที่จะแบ่งปันอุปกรณ์การเล่นกับเพื่อน รู้จักการรักเพื่อน มีความเมตตากรุณา รักธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย ตลอดจนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- กันตภณ วิชัยทา. (2558). ผลการใช้เกมกลางแจ้งโดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อสมรรถภาพทางกลไกของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนากร เทียมทัน. (2557). การพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง โดยใช้วัสดุท้องถิ่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สุมาลี บัวหลวง. (2557). ผลของการใช้เกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมร่วมมือของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุเทพ บุญศิริ. (2557). การพัฒนาพฤติกรรมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเกมกลางแจ้งแบบร่วมมือ โรงเรียนบ้านห้วยทราย จังหวัดชัยภูมิ. สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

บทที่ 8

การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา

การจัดกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นกิจกรรมการเล่นที่มีกระบวนการในการเล่นตามชนิดของเกมประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้และเป็นเกมที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้เป็นพื้นฐานการศึกษา มีกฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยพัฒนาการคิดของเด็กให้เด็กได้ใช้สติปัญญาในการสังเกต คิดหาเหตุผลจากการเล่นและเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท ความสัมพันธ์ พื้นฐาน ระยะ สามารถแก้ปัญหาได้โดยพยายามฝึกทักษะความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาสำหรับเด็ก 3 – 6 ปี โดยลักษณะการจัดกิจกรรมมุ่งพัฒนาด้านร่างกายเกี่ยวกับประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา ความสัมพันธ์ของมือกับตาด้วยการวางแผ่นเกม การหยิบ การจับ ส่วนด้านสติปัญญา เน้นทักษะการสังเกตและจำแนกด้วยสายตาการคิดหาเหตุผลการตัดสินใจในการแก้ปัญหา และการบูรณาการการกับเรียนรู้ทักษะพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ทางภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดพื้นฐาน ฝึกให้รู้จักและคุ้นเคยกับสัญลักษณ์คำที่มีความหมายเป็นการทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนรู้มา และถ่ายทอดด้วยการสรุปการเรียนรู้ผ่านเกมการศึกษา และกิจกรรมจะส่งเสริมด้านสังคมในการเรียนรู้เล่น และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นที่เล่นร่วมกัน การรอคอย การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และระเบียบวินัยในการเล่นของและเก็บของเข้าที่ได้เรียนรู้ฝึกให้มีคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จากการเล่นเกมที่มีกฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงร่วมกันไม่ยุ่งยากซับซ้อนทำให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง เป็นการเพื่อพัฒนาความริเริ่มสร้างสรรค์มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น โดยมีการนำเนื้อหาข้อมูลของเกมพฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปผลการเรียนรู้เกมการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมการเล่นที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการด้านทักษะการคิด อย่างเป็นระบบซึ่งต้องอยู่ภายใต้การสร้างข้อตกลงในกิจกรรมการเล่น ขั้นตอน และเป็นการเตรียมความพร้อมให้เกิดการเรียนรู้เกิดทักษะการคิดเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และตอบสนองความต้องการตามวัยของผู้เรียน

ความหมายของเกมการศึกษาในระดับปฐมวัย

เกมการศึกษาเป็นกิจกรรมการเล่นที่ช่วยพัฒนาการด้านทักษะด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย มีทั้งกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการในการเล่นจากสื่อและวัสดุต่าง ๆ ตามชนิดของประเภทเกมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับสิ่งที่ได้เรียนมาเป็นการทบทวนบทเรียน และการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดกิจกรรมมา โดยมีผู้ได้กล่าวถึงความหมายของเกมการศึกษาไว้ดังนี้

การเล่นของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย หรือการเรียนรู้ผ่านการเล่น และพบว่าการเล่นที่พัฒนาขึ้นไม่ต้องมีระเบียบข้อบังคับมากมาย แต่เป็นการเล่นที่มีกติกา มีกฎเกณฑ์ มีการแข่งขันเล็กน้อยที่ให้ความสนใจในวิธีการเล่นของเกมการศึกษาแต่ละชนิด เช่น ชื่อเกม วิธีการเล่น การตรวจสอบความถูกต้อง และการเก็บเกมเข้าที่ การหมุนเวียน การเล่นเพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ด้านต่างๆ เพราะเกมแต่ละชนิดพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเล่นของเด็กที่อยู่ในระยะที่พัฒนาการทางสังคมเริ่มมีมากขึ้น เด็กสนใจในการเล่นร่วมกับผู้อื่นเพิ่มขึ้นในระยะแรกก็เป็นการเล่นกลุ่มน้อยก่อนกลุ่มละ 2-3 คน การเล่นก็มีกติกาเล็กน้อยโดยมุ่งหวังให้เด็กได้รับความเพลิดเพลินเป็นส่วนใหญ่ต่อมา เมื่อเด็กพัฒนาทางสังคมมากขึ้นสามารถเล่นรวมกลุ่มใหญ่ได้ดี การเล่นของเด็กจะมีระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับเพิ่มขึ้นมีการวางกติกาการเล่นเพิ่มมากขึ้น (สนใจ ทิพย์ชัยเมธา และละออ ชุตติกร. 2555) ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่าเกมการศึกษา (Didactic Games) เป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญาช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน การศึกษา รู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสี รูปร่างจำนวน ประเภทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ มีกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ซึ่งเกมการศึกษา (Educational Games) คือ เกมที่ถูกออกแบบมาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับผู้เล่น ผ่านการเล่นเกมที่สนุกสนานและมีปฏิสัมพันธ์ โดยเกมเหล่านี้สามารถใช้เป็นสื่อในการสอนในห้องเรียนหรือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานอกห้องเรียนได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ หรือพัฒนาทักษะเฉพาะทาง เช่น ทักษะคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และอื่น ๆ

นอกจากนี้การเล่นเป็นสถานการณ์ในการสอนอย่างหนึ่งที่กำหนดกติกาการเล่น กำหนดกระบวนการเล่น เพื่อให้ผู้เล่นได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ มีความสนุกสนาน และในขณะเดียวกันก็จะนำเอาแนวคิด หรือความเห็นจากการเล่นไปวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเกมที่จัดขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือด้านการศึกษาบางครั้งอาจนำเกมที่ไม่เกี่ยวกับการศึกษาที่เด็กชอบนำมาดัดแปลงเป็นเกมการศึกษาได้โดยยึดเนื้อหาและจุดประสงค์ของการสอนบทเรียนนั้น ๆ ในปัจจุบันมีการประยุกต์เกมการศึกษาที่สร้างเป็นแผ่นเกมเป็นชุด ๆ มาประยุกต์ดัดแปลงเป็นชุดกิจกรรม

แต่นำไประบุเป็นเกมการศึกษา หรือการนำเกมการศึกษาไปออกแบบเป็นแผ่นใหญ่ เหมือนแบบฝึก การเรียนรู้ ทั้งนี้ครูผู้สอนจึงต้องวิเคราะห์การจัดทำแผ่นเกมตามประเภท และชนิดของเกมการศึกษาที่ นักวิชาการได้ระบุไว้เป็นหลักการจัดกิจกรรมที่เน้นการบูรณาการผ่านการเล่น และเรียนรู้ เกี่ยวกับ หน่วยการเรียนรู้ในเนื้อหา สารที่ควรเรียนรู้ของหน่วยนั้น จึงมีประเด็นสำคัญของความหมายเกมคือ การทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา

สรุปได้ว่า เกมการศึกษาเป็นการเล่นที่มีกติกา มีกฎเกณฑ์ การแข่งขันมีการแพ้และการชนะ เกมเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนกระทำหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการคิดริเริ่ม เกิดจินตนาการ มีความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการทำกิจกรรมและให้เด็กอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม ได้อย่างสงบสุข ซึ่งเกมการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นเกมที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา ทักษะพื้นฐานให้กับเด็กในช่วงวัยก่อนเข้าเรียน (ประมาณอายุ 3-6 ปี) โดยเกมเหล่านี้มักเน้นการ เรียนรู้ผ่านการเล่นและปฏิสัมพันธ์ เช่น การจับคู่ การจดจำรูปทรง สี ตัวอักษร และตัวเลข นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารในเด็กเกมการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยมักมีลักษณะภาพสีสันสดใส เสียงที่ดึงดูดใจ และมีกิจกรรมที่สนุกสนานเพื่อให้เด็ก เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่เล่นง่ายและปลอดภัย ซึ่งช่วยสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่ดีและเตรียมความ พร้อมสำหรับการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ความสำคัญของเกมการศึกษาระดับปฐมวัย

กิจกรรมเกมการศึกษาเป็นกิจกรรมการเล่นที่มีกระบวนการในการเล่นตามชนิดของเกมแต่ละ ประเภท เป็นเกมการเล่นที่ช่วยให้เด็กพัฒนาสติปัญญา เกิดการเรียนรู้ ความคิดรวบยอดทั้งยังช่วยให้ เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผลการเรียนรู้เกี่ยวกับสี รูปร่าง ประเภท จำนวน และความสัมพันธ์เกี่ยวกับ พื้นที่ ระยะทาง เป็นต้นโดยมีผู้ได้กล่าวถึงความสำคัญของเกมการศึกษาไว้ดังนี้

การระบุความสำคัญของเกมการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเพราะเกม เป็นกิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเองจึงเป็นประสบการณ์ตรงที่ได้รับการสัมผัสด้วย ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดมีความคิดริเริ่ม เกิดจินตนาการอันเป็น การแสดงถึงความก้าวหน้าทางระดับสติปัญญาเกมการศึกษา (Didactic Game) จึงเป็นอุปกรณ์ เครื่องช่วยสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความพอใจ และความสนุกสนาน อีกทั้งยังทำทนายที่จะให้เด็ก เล่นเสมอ ช่วยให้เด็กมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านแต่ที่เน้นเฉพาะคือสติปัญญาเด็กได้ฝึกใช้ประสาท สัมผัสกับกล้ามเนื้อมือ ฝึกสังเกต เปรียบเทียบในเรื่องรูปทรง จำนวน ประเภทและฝึกคิดหาเหตุผล นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ซึ่งอยู่ใน 6 กิจกรรมของปฐมวัย เป็นกิจกรรมการเล่นอย่างหนึ่งที่

ช่วยให้เด็กได้ฝึกการสังเกต การจำและการจำแนกด้วยสายตา ฝึกการแยกแยะประเภทหรือการจัดหมวดหมู่ฝึกการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล คิดหาเหตุผลเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนชั้นประถมต่อไป (บุญชู สนั่นเสียง. 2557: รุ่งทิพย์ ศรีสิงห์ และคณะ. 2560)

นอกจากนี้เกมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญมากในการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะพื้นฐานของเด็กในช่วงวัยเริ่มต้น โดยเฉพาะในช่วงอายุ 3-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการวางรากฐานการเรียนรู้และพัฒนาการต่างๆ ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย ความสำคัญของเกมการศึกษาปฐมวัยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของเกมการศึกษาดังนี้การเสริมสร้างทักษะการคิดและการแก้ปัญหา เกมที่ออกแบบมาเพื่อการศึกษาช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การจดจำ การจัดลำดับ และการแก้ปัญหา เช่น การต่อจิ๊กซอว์หรือการจับคู่รูปทรงต่างๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะในการคิดและความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Hirsh-Pasek et al., 2009) ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและสังคมการเล่นร่วมกัน เช่น เกมบทบาทสมมติ (Role-Playing Games) หรือเกมที่ต้องทำงานร่วมกับเพื่อน ช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคมและการสื่อสาร การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และการเรียนรู้ที่จะทำงานเป็นทีม (Vygotsky. 1978) มีส่วนในการเสริมสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์ เกมช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การจัดการอารมณ์ เช่น ความอดทน การยอมรับความพ่ายแพ้ และการสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง การเล่นเกมช่วยให้เด็กได้สำรวจและแสดงออกทางอารมณ์ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย (Goleman. 1995) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการ: เกมการศึกษาที่ดีมักจะผสมผสานความรู้ในหลายๆ ด้าน เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และทักษะการอ่านเขียน ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้แบบองค์รวมและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ เกมมีลักษณะที่สนุกสนานและน่าสนใจ ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากเรียนรู้มากขึ้น ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้แบบธรรมชาติผ่านการเล่น ซึ่งเป็นรูปแบบที่เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด (Bruner. 1972)

สรุปได้ว่า เกมการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เป็นกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเองทำให้เด็กพอใจ สนุกสนาน และช่วยให้เด็กมีความพร้อมด้านสติปัญญา เด็กได้ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสกับกล้ามเนื้อ ฝึกสังเกต เปรียบเทียบในเรื่องของรูปร่าง จำนวน ประเภทและฝึกคิดหาเหตุผลซึ่งการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาสำหรับเด็กระดับปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นวิธีที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเด็กอย่างเป็นธรรมชาติผ่านการเล่น ช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาฝึกการคิดวิเคราะห์ การจดจำ และการจัดลำดับความสำคัญ รวมถึงการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เสริมสร้างทักษะสังคมและการสื่อสารการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเข้าใจ

ความรู้สึกรอบข้างช่วยให้เด็กเรียนรู้การจัดการอารมณ์ เช่น ความอดทน ความมั่นใจในตนเอง และการยอมรับความพ่ายแพ้ช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานและน่าสนใจ ทำให้เด็กเกิดความอยากเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้นช่วยให้เด็กพัฒนาความรู้ในหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน ทั้งด้านสติปัญญา ภาษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้นการจัดการกิจกรรมเกม การศึกษาระดับปฐมวัยจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างพื้นฐานที่ดีในการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในอนาคต

ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดกิจกรรมของเด็กปฐมวัยจะเรียนได้ดี เพราะครูเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง และลงมือกระทำกับสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ และเรียนรู้เกิดประสบการณ์ตรง เรียนรู้ อย่างเป็นรูปธรรมและฝึกการคิดการตัดสินใจ การอคอยเรียนรู้ตามความสนใจของเด็ก การจัดกิจกรรมจึงควรคำนึงถึงความสามารถและการจัดกิจกรรมการเลือกเกมแต่ละเกมควรให้ความคิดรวบยอดการแนะนำการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเล่น การให้คำแนะนำวิธีการเล่นที่ชัดเจนการสาธิตก่อนการเล่นการกระตุ้นให้เด็กมีโอกาส และมีส่วนร่วมของเด็กทุกคน ควรจะเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นตามความสนใจและประสบการณ์ของเด็ก ดังนั้นการจัดกิจกรรมควรมีกระบวนการและขั้นตอนดังนี้

1. เพื่อฝึกให้รู้จักการสังเกตและจำแนกด้วยสายตา
2. เพื่อฝึกการแยกประเภท การจัดหมวดหมู่
3. เพื่อฝึกการคิดหาเหตุผล การตัดสินใจในการแก้ปัญหา
4. เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้
5. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือ และตา
6. เพื่อฝึกให้มีคุณธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
7. เพื่อทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ สามารถหาความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับสัญลักษณ์
8. เพื่อเรียนรู้ทักษะพื้นฐานต่าง ๆ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาไว้ดังนี้

1. การสอนเกมการศึกษาในระยะแรกควรเริ่มสอนโดยใช้ของจริง เช่น การจับคู่กระป๋องแป้งที่เหมือนกัน หรือการเรียงลำดับกระป๋องตามลำดับสูง-ต่ำ
2. การเล่นเกมการศึกษาในแต่ละวัน อาจจัดให้เล่นทั้งเกมการศึกษาชุดใหม่และเกมการศึกษาชุดเก่า

3. ผู้สอนอาจให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเล่นเกมการศึกษากับผู้สอนที่ละกลุ่ม หรือเล่นทั้งชั้นตามความเหมาะสม
4. ผู้สอนอาจให้เด็กที่เล่นได้แล้วมาช่วยแนะนำกติกาการเล่นในบางโอกาสได้
5. การเล่นเกมการศึกษา นอกจากใช้เวลาในช่วงกิจกรรมเกมการศึกษาตามตารางกิจกรรมประจำวันแล้วอาจให้เด็กเลือกเล่นอิสระในช่วงเวลากิจกรรมเสรีได้
6. การเก็บเกมการศึกษาที่เล่นแล้ว อาจเก็บใส่กล่องเล็ก ๆ หรือใส่ถุงพลาสติกหรือใช้ยางรัดแยกแต่ละเกม แล้วจัดใส่กล่องใหญ่รวมไว้เป็นชุด

นอกจากนี้ การคัดเลือกเกมมาใช้ในการเรียนการสอนว่าต้องคัดเลือกเกมที่นักเรียนสนใจ มีความสนุกสนานกับการเล่น โดยปฏิบัติตามคำสั่งกติกาในการเล่น การคำนึงถึงวุฒิภาวะความสามารถ และอายุของนักเรียนพร้อมกับจุดประสงค์ที่ต้องการฝึกการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ผลที่เกิดจากการเล่นเกมจัดทำอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการเล่นเกมการกำหนดกติกา และวิธีเล่นง่าย ๆ ให้กิจกรรมการเล่นดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีความสนุกสนานในการเล่น จัดเตรียมวิธีการเล่น การอธิบาย การสาธิตวิธีการที่ง่ายในการเรียนรู้จะทำให้การเล่นสนุกสนานขึ้นอาจมีการประยุกต์สื่อ กิจกรรมมาเล่นร่วมกันกับเกมประเภทอื่นประโยชน์สำคัญ 2 ประการในการเล่นเกม คือ ประการแรก ประหยัดเวลาของครูในการผลิตอุปกรณ์สำหรับเกมใหม่ประการที่สอง ป้องกันไม่ให้เกมหมดความหมาย เนื่องจากเด็กรู้คำตอบแล้ว อาจมีการปรับเกมให้มีความยากขึ้นเช่น เกมภาพตัดต่อ ตอนเริ่มเล่นเกม มี 5 แผ่น พอเด็กเล่นไประยะหนึ่งอาจเพิ่ม แผ่นเกม โคน ตัด แผ่นเกมใหม่เป็น 7-9 แผ่น เป็นต้นการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงเกม โดยการนำที่มีอยู่มาปรับปรุงหรือเก็บออก แล้วจัดเกมใหม่มาหมุนเวียน ในการเล่นโดยการสังเกตปฏิกิริยาของเด็กประเมินผลตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้และสอบถามความรู้สึกในการเล่นแต่ละเกม

สรุปได้ว่า หลักการและขอบข่ายในการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ต้องมีการคัดเลือกเกมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะ เวลา สถานที่อย่างเหมาะสม เป็นเกมที่ให้ทั้งความสนุกสนาน ส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาทางสติปัญญาเกี่ยวกับทักษะการคิด เป็นเกมที่ง่าย ๆ และใช้เวลาไม่มากนัก มีลักษณะท้าทายความสามารถของเด็ก สามารถเล่นได้ทุกคน มีการตรวจสอบและตัดสินคะแนนได้ง่าย เน้นความสามัคคีมีน้ำใจเป็นนักกีฬาความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน การจัดกิจกรรมเกมการศึกษาครอบคลุมถึงการวางแผนและการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเด็กในทุกด้าน ทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย โดยมีขอบข่ายสำคัญดังนี้การพัฒนาทักษะทางสติปัญญาด้วยการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การจดจำ การจัดลำดับ และการแก้ปัญหา เช่น เกมจับคู่ เกมเรียงลำดับ หรือ

เกมที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณง่าย ๆ ส่งเสริมทักษะทางภาษาและการสื่อสาร: ใช้เกมที่กระตุ้นการใช้ภาษา การฟัง พูด อ่าน เขียน เช่น เกมเล่านิทาน เกมคำศัพท์ หรือเกมบทบาทสมมติ เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการเรียนรู้ภาษา มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์: เกมที่ต้องเล่นเป็นทีม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน จะช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคม การแบ่งปัน การรอคอย การเข้าใจผู้อื่น และการจัดการอารมณ์ และการพัฒนาทักษะทางร่างกาย: จัดเกมที่ส่งเสริมการเคลื่อนไหว การประสานงานระหว่างมือและตา เช่น เกมวิ่งเล่น การกระโดด หรือเกมที่ต้องใช้ทักษะการประสานงานทางกายภาพทำให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ: ใช้เกมที่ผสมผสานหลายวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อสร้างการเรียนรู้แบบองค์รวม ซึ่งขอบข่ายของการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาจึงครอบคลุมถึงการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ ของเด็กผ่านการเล่นที่สนุกสนานและสร้างสรรค์ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ประเภทของเกมการศึกษาระดับปฐมวัย

เกมการศึกษาเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาที่ง่าย ๆ สามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกตคิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิริรูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ ประเภทของเกมการศึกษาที่เด็กได้เล่น เช่น เกมจับคู่ เกมแยกประเภท เกมจัดหมวดหมู่ เกมเรียงลำดับ เกมโดมิโน เกมลอตโต เกมภาพตัดต่อ เกมต่อตามแบบซึ่งเป็นกิจกรรมการเล่นที่ช่วยพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก แต่เน้นทางสติปัญญา มีกฎกติกาที่ง่าย ๆ เหมาะสำหรับเด็กปฐมวัยและความสนุกสนานจากการเล่นมีกระบวนการในการเล่นจากสื่อตามชนิดของเกมประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน เด็กสามารถเล่นคนเดียวและเล่นเป็นกลุ่มได้ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 3-5 ขวบ เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ วาดภาพต่อปลาย (Domino) เกมศึกษารายละเอียดของภาพ (Lotto) ภาพตัดต่อ (Jig-saw puzzle) ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมเกมการศึกษามีหลายประเภทโดยแต่ละประเภทของเกมการศึกษาจะจัดไว้ตามหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการแยกแยะประเภทของเกมแต่ละชนิด โดยมีผู้ได้กล่าวถึงประเภทของเกมการศึกษาไว้ดังนี้

จันทวรรณ เทวรักษ์ (2556) ได้แบ่งเกมการศึกษาออกเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1. เกมจับคู่ภาพเหมือน เด็กฝึกสังเกตภาพที่เหมือนกัน นำภาพที่เหมือนกันมาเรียงเข้าคู่กัน

2. โดมิโนเป็นเกมที่มีขนาดเล็กเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แบ่งครึ่งออกเป็นสองด้านในแต่ละด้านจะมีภาพ จำนวน ตัวเลข จุด ให้เด็กเลือกที่มีสี รูป หรือขนาดต่อกันในแต่ละด้านไปเรื่อย ๆ

3. ภาพตัดต่อ เป็นการแยกชิ้นส่วนของภาพออกเป็นชิ้น ๆ แล้วให้เด็กนำต่อกันให้เป็นภาพที่สมบูรณ์ ภาพตัดต่อควรมีจำนวนชิ้นที่จะให้เด็กต่อให้เหมาะสมกับวัยเด็กเล็กควรมีจำนวนชิ้นก็ไม่ขึ้นประมาณ 5 – 6 ชิ้น เมื่อเด็กโตขึ้นก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

4. ภาพสัมพันธ์ เป็นการนำภาพที่เป็นประเภทเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์กันมาจับคู่กันจะช่วยให้เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลและจัดประเภทได้ถูกต้อง

5. ลอตโต เป็นเกมที่มี 2 ส่วน ให้เด็กศึกษารายละเอียดของภาพ ภาพใหญ่จะต้องเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กรู้จักรายละเอียดต่าง ๆ ส่วนภาพเล็กเป็นภาพปลิกย่อยของภาพใหญ่ที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ โดยให้เด็กศึกษาภาพใหญ่ว่าเป็นเรื่องอะไร มีคุณสมบัติอย่างไรให้เด็กหยิบภาพเล็กที่เตรียมมาวางให้สมบูรณ์

6. ภาพต่อเนื่องหรือการเรียงลำดับ เป็นการเรียงลำดับภาพตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์แรกไปจนถึงเหตุการณ์สุดท้าย

7. พื้นฐานการบวกลบ เป็นเกมที่ผู้เล่นได้มีโอกาสฝึกการบวกลบโดยยึดแผ่นหลักเป็นเกณฑ์ผู้เล่นต้องหาชิ้นส่วนเล็ก 2 ชิ้น เมื่อรวมกันแล้วได้ผลลัพธ์เท่ากับจำนวนภาพในแผ่นหลัก

8. ตารางสัมพันธ์ ประกอบด้วย ช่องขนาดเท่ากัน 16 ช่อง และมีบัตรเล็ก ๆ ขนาดเท่ากับช่องตาราง เพื่อเล่นเข้าชุดกันโดยมีบัตรที่กำหนดไว้เป็นตัวนำไว้ข้างบนแต่ละช่อง โดยการเล่นอาจจับคู่ภาพที่มีส่วนประกอบของภาพที่อยู่ข้างบนกับภาพที่อยู่ด้านข้างก็ได้

สุณี บุญพิทักษ์ (2557) กล่าวถึง ประเภทของเกมการศึกษา ดังนี้

1. เกมจับคู่ เพื่อให้เด็กสังเกตสิ่งที่เหมือนกันหรือต่างกันของภาพต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของเกม เกมประเภทจับคู่แบ่งได้หลายชนิด ได้แก่

1.1 เกมจับคู่ที่เหมือนกัน หรือสิ่งเดียวกัน

1.1.1 เกมจับคู่ภาพที่เหมือนกันทุกประการ

1.1.2 จับคู่ภาพกับเงาของสิ่งเดียวกัน

1.1.3 จับคู่ภาพกับโครงร่างของสิ่งเดียวกัน

1.1.4 จับคู่ภาพที่ซ่อนอยู่ในภาพหลัก

1.2 จับคู่ภาพที่เป็นประเภทเดียวกัน เช่น

1.2.1 เทียน - ไฟฟ้า

1.2.2 รถเมล์ รถบัส

- 1.2.3 เรือพาย – เรือแจว
- 1.3 จับคู่ภาพสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น สิ่งของที่ใช้คู่กัน
 - 1.3.1 ซ้อน ส้อม
 - 1.3.2 หวี - ผม
- 1.4 จับคู่ภาพสัมพันธ์กันแบบตรงข้าม
 - 1.4.1 คนอ้วน – คนผอม
 - 1.4.2 คนแก่ เด็ก
 - 1.4.3 มีด - สว่าง
- 1.5 เกมจับคู่ภาพส่วนเต็มกับภาพแยกส่วน
2. เกมต่อภาพให้สมบูรณ์ เป็นการแยกชิ้นส่วนของภาพออกเป็นชิ้น ๆ และให้เด็กนำมาต่อกันเป็นภาพสมบูรณ์ ภาพที่ตัดควรมีจำนวนชิ้นที่จะมาต่อให้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการตามวัยของเด็ก เช่น เด็กอายุ 3-4 ปี ควรมีจำนวนชิ้น 3-5 ชิ้น อายุมากขึ้นก็มีจำนวนชิ้นมากขึ้นครูต้องสังเกตเด็กขณะเล่น ด้วยยากไปหรือง่ายเกินไปไปปรับให้เหมาะสมได้
3. เกมโดมิโน เกมที่มีขนาดเล็กรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เด็กจะได้ฝึกการใช้กล้ามเนื้อเล็กในการหยิบ จับ การสังเกต และการคิดเชิงเหตุผล
 - 3.1 เกมโดมิโนภาพเหมือน
 - 3.2 เกมโดมิโนภาพสัมพันธ์
4. เกมเรียงลำดับ เป็นการเรียงลำดับภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่เกิดก่อน เรียงลำดับไปจนถึงเหตุการณ์ที่เกิดสุดท้าย เช่น
 - 4.1 เกมเรียงลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่อง เช่น การเจริญเติบโตของต้นไม้ ภาพการเกิด ผงตก ภาพวงจรชีวิตของสัตว์ ได้แก่ ไข่ สืบ อุน กบ ฯลฯ
 - 4.2 เกมเรียงลำดับตามขนาด ความยาว ปริมาณ ปริมาตร จำนวน
5. เกมจัดหมวดหมู่
 - 5.1 เกมจัดหมวดหมู่ตามสี รูปร่าง รูปทรง ขนาด ปริมาณ จำนวน ประเภท
 - 5.2 เกมจัดหมวดหมู่ตามรายละเอียดของภาพ
 - 5.3 เกมจัดหมวดหมู่สัญลักษณ์
6. เกมลอตโต เป็นเกมที่เตรียมความพร้อมด้านการอ่านได้ดี ลักษณะของเกม มี 2 ส่วน ให้เด็กสังเกตศึกษารายละเอียดของภาพใหญ่ ส่วนภาพเล็กเป็นรายละเอียดย่อยของ ภาพใหญ่ ให้นำภาพย่อยวางในพื้นที่ที่กำหนดในภาพใหญ่

7. เกมจับคู่แบบตารางสัมพันธ์ (เมตริกเกม) เป็นเกมที่เด็กได้ฝึกทักษะการสังเกต การคิดเชิงเหตุผล การคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ครูควรจัดทำเกมลักษณะเช่นนี้ ให้เด็กได้ฝึกการเล่นบ่อยๆ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาได้เป็นอย่างดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้กล่าวถึง ประเภทของเกมการศึกษา ไว้ดังนี้

1. เกมจับคู่

เพื่อให้เด็กได้ฝึกสังเกตสิ่งๆ ที่เหมือนกันหรือต่างกัน ซึ่งอาจเป็นการเปรียบเทียบภาพต่าง ๆ แล้วจัดเป็นคู่ ๆ ตามจุดมุ่งหมายของเกมแต่ละชุด

- 1.1 จับคู่ภาพสิ่งๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน
- 1.2 จับคู่ที่เหมือนกันหรือจับคู่สิ่งของเดียวกัน
- 1.3 จับคู่ภาพชิ้นส่วนที่หายไป
- 1.4 จับคู่ภาพที่สมมาตรกัน
- 1.5 จับคู่ภาพที่สัมพันธ์กันแบบอุปมาอุปไมย
- 1.6 จับคู่ภาพแบบอนุกรม

2. เกมภาพตัดต่อ

- 2.1 ภาพตัดต่อที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ผลไม้ ผัก
- 2.2 ภาพตัดต่อแบบมิติสัมพันธ์

3. เกมวางภาพต่อปลาย (โดมิโน)

- 3.1 โดมิโนภาพเหมือน
- 3.2 โดมิโนภาพสัมพันธ์

4. เกมเรียงลำดับ

4.1 เกมเรียงลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่อง เช่น กิจวัตรประจำวัน การเจริญเติบโตของต้นไม้ วงจรชีวิตของสัตว์ เช่น ผีเสื้อ กบ ยุง ฯลฯ

4.2 เกมเรียงลำดับตามขนาด ความยาว ปริมาณ ปริมาตร จำนวน เช่น ขนาดใหญ่ - เล็ก สั้น - ยาว หนัก - เบา มาก - น้อย 1 -10 ฯลฯ

5. เกมจัดหมวดหมู่

- 5.1 ภาพสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาจัดเป็นพวก ๆ
- 5.2 ภาพเกี่ยวกับประเภทของใช้ในชีวิตประจำวัน
- 5.3 ภาพจัดหมวดหมู่ตามรูปร่าง สี ขนาด รูปทรงเรขาคณิต

6. เกมศึกษารายละเอียดของภาพ (ลอตโต)

7. เกมจับคู่แบบตารางสัมพันธ์ (เมตริกเกม)

8. เกมพื้นฐานการบวก

การจัดประเภทเกมการศึกษาที่มีหลายประเภทแต่ละประเภทนั้นจะมีจุดมุ่งหมาย วิธีการเล่นที่แตกต่างกันไป เกมทุกประเภทมีความสำคัญและคุณค่าต่อเด็กเป็นอย่างมาก ครูจึงนำเกมเหล่านี้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาดังนี้

1. การจับคู่ เพื่อให้เด็กได้ฝึกสังเกตสิ่งๆ ที่เหมือนหรือต่างกันซึ่งอาจเป็นการเปรียบเทียบภาพต่าง ๆ แล้วจัดเป็นคู่ ตามจุดมุ่งหมายของเกมแต่ละชุด ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานที่เด็กจะนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเมเรียนอ่าน เขียน เช่น ให้เห็นความแตกต่างของตัวหนังสือที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น ถ-ภ-ผ-พ-บ-ป ฯลฯ ต่อไปจำนวนคู่ของเกมชนิดนี้จะเป็นเท่าไรต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไป - หากจำนวนน้อยเกินไป จะไม่ทำให้เด็กอยากเล่นเท่าที่ควรจำนวนจะต้องพอเหมาะกับวัยของเด็ก โดยการพิจารณาช่วงการมองของเด็กว่าสามารถกวาดสายตามองทุกคู่ที่จัดเรียงไว้แล้วโดยไม่ต้องชะเง้อดูหรือลุกขึ้นยืนดู

1. เกมประเภทจับคู่นี้ สามารถแบ่งได้หลายชนิด คือ

1.1 เกม จับคู่ภาพที่เหมือนกันหรือสิ่งเดียวกัน เช่น

1.1.1 จับคู่ภาพเหมือนกันทุกประการ

1.1.2 จับคู่ภาพกับเงาของสิ่งเดียวกัน

1.1.3 จับคู่ภาพกับโครงร่างของสิ่งเดียวกัน

1.1.4 จับคู่ภาพที่ซ่อนอยู่ในภาพหลัก

1.2 เกมจับคู่ภาพที่เป็นประเภทเดียวกัน เช่น ไม้ขีด -ไฟแช็คเรือแจว -เรือใบ -เทียน-ไฟฟ้า ฯลฯ

1.3 เกมจับคู่ภาพสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น สิ่งของที่ใช้คู่กันสัตว์ แม่ - ลูกสัตว์ และอาหาร ฯลฯ

1.4. เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม เช่น หนังสือเปิด-หนังสือปิดคนอ้วน-คนผอมคนแก่- เด็ก ฯลฯ

1.5 เกมจับคู่ภาพส่วนเต็มกับภาพแยกส่วน

1.6 เกมจับคู่ภาพชิ้นส่วนที่หายไป

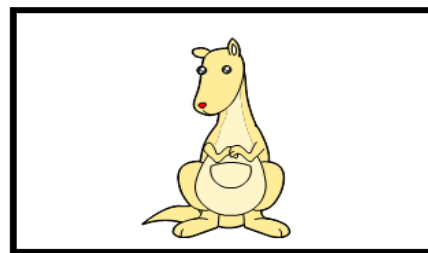
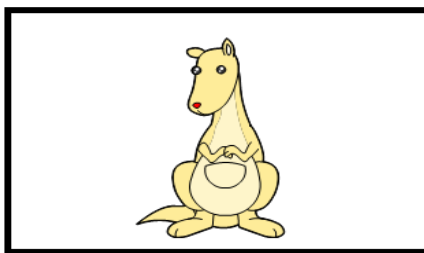
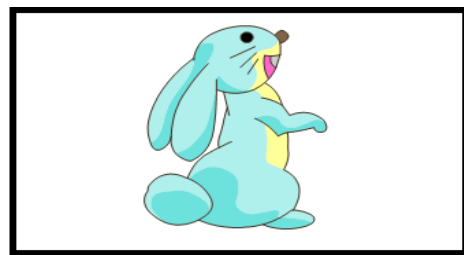
1.7 เกมจับคู่ภาพที่ซ้อนกัน

- 1.8 เกมจับคู่ภาพที่สมมาตรกัน
- 1.9 เกมจับคู่แบบอุปมาอุปไมย
- 1.10 เกมจับคู่แบบอนุกรม
2. การต่อภาพให้สมบูรณ์ เพื่อให้เด็กฝึกสังเกตรายละเอียดของภาพที่เหมือนกันหรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาด ลวดลาย
3. การวางภาพต่อปลาย (โคมิโน)
 - 3.1 เกมโคมิโนภาพเหมือน
 - 3.2 เกมโคมิโนภาพสัมพันธ์
 - 3.3 เกมโคมิโนผสม

ที่นำเสนอเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเกมการศึกษา ผู้ที่สนใจย่อมจะแสวงหาเพิ่มเติมได้อีกมากมายหากผู้ใดมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการใช้เป็นแบบอย่างดี และมีความสนใจคิดเกมชุดใหม่ ๆ ได้อีกมากมายเกมการศึกษานอกจากจะช่วยให้ผู้เล่นมีความพร้อมที่จะเริ่มเรียนอ่านเขียนแล้วให้เป็นคนช่างสังเกต สามารถคิดและทำงานได้อย่างรวดเร็ว ช่วยให้ผู้เล่นเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้สึกรู้ตัวว่าเป็นเรื่องยากเด็กจะมีพัฒนาการทุกด้านเพิ่มขึ้นพร้อมกันทำให้ชีวิตในโรงเรียนที่เป็นสุข

ตัวอย่างเกมการศึกษาระดับปฐมวัย

1. จำแนกโดยวิธีการเล่น (สัมพันธ์เนื้อหา) ได้แก่
 - 1.1 เกมจับคู่คือ การนำภาพที่เหมือนกันมาจับเข้าคู่กัน

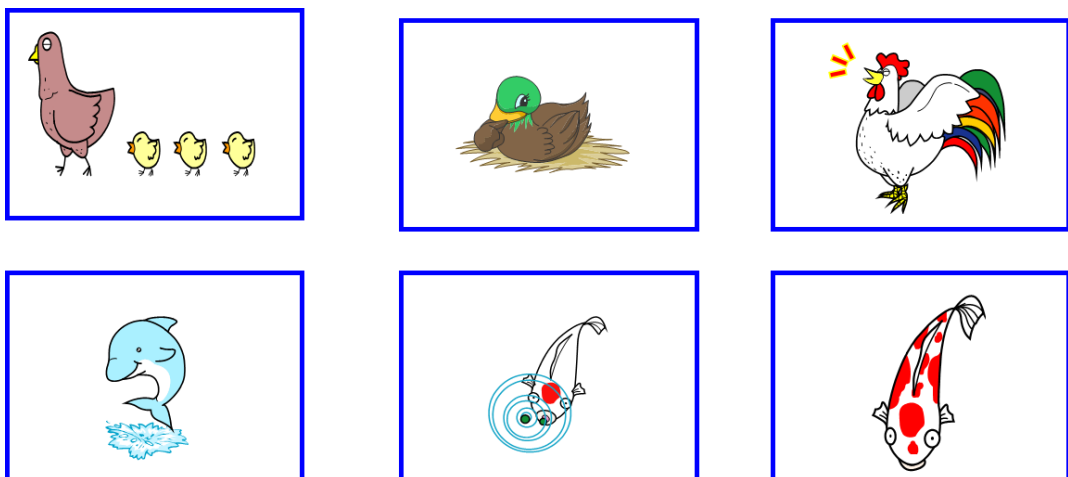
ภาพที่ 8.1 เกมจับคู่

1.2 เกมเรียงลำดับคือ การเรียงลำดับภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์แรกไปถึง เหตุการณ์สุดท้าย

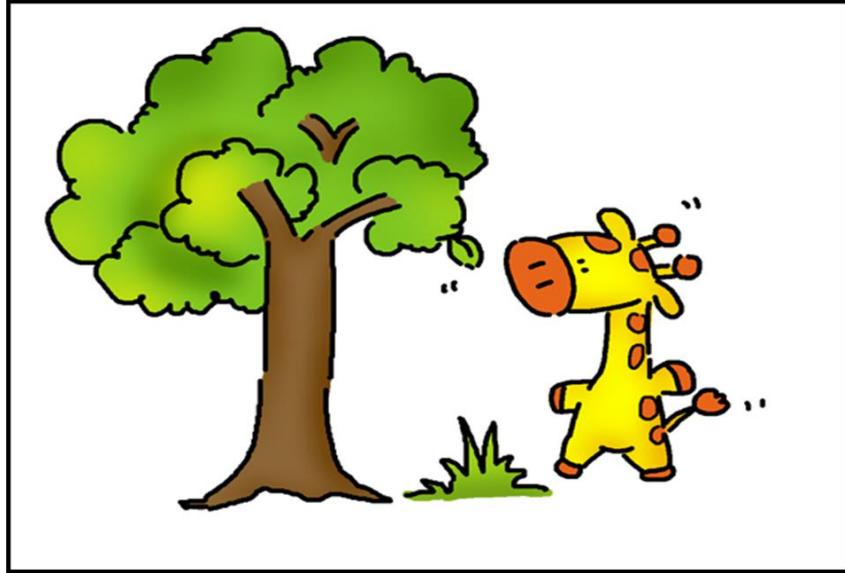
ภาพที่ 8.2 เกมเรียงลำดับ

1.3 เกมจัดหมวดหมู่ คือ การจัดภาพที่อยู่ในประเภทเดียวกันมาจัดวางเรียงกัน

ภาพที่ 8.3 เกมจัดหมวดหมู่

1.4 เกมตัดต่อ (เกมต่อภาพให้สมบูรณ์) คือ การต่อชิ้นส่วนต่าง ๆ ที่แยกเป็นชิ้น ๆ ให้เป็นภาพที่สมบูรณ์

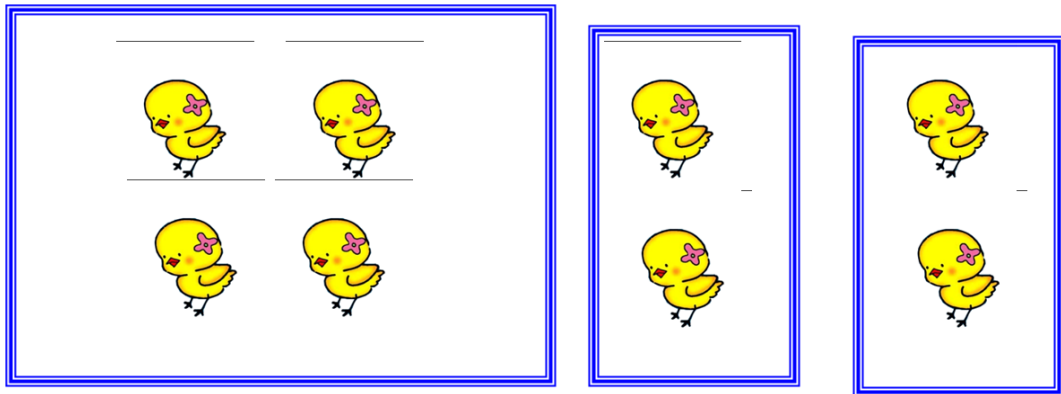
ภาพที่ 8.4 เกมภาพตัดต่อ

1.5 เกมโดมิโน (เกมวางภาพต่อปลาย) คือ การเลือกภาพที่เหมือนกับหรือสัมพันธ์กันมาวางต่อกันไปเรื่อย

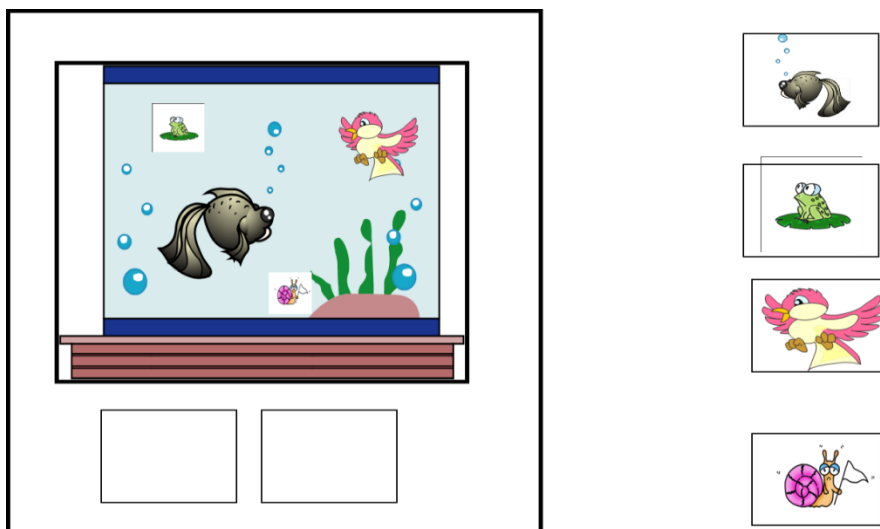
ภาพที่ 8.5 เกมโดมิโน

1.6 เกมพื้นฐานการบวก คือ เกมที่มีบัตรภาพหลักเป็นเกมที่ให้เด็กหาบัตรภาพชิ้นส่วนเล็ก 2 ชิ้น เมื่อมารวมกันแล้วได้ผลลัพธ์เท่ากับจำนวนในบัตร

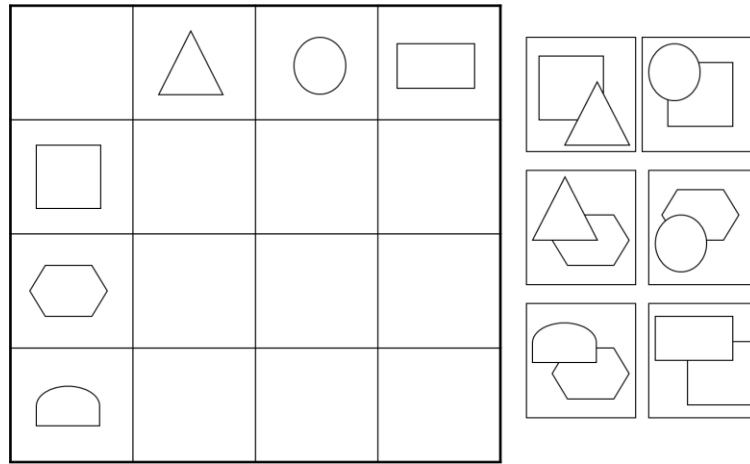
ภาพที่ 8.6 เกมพื้นฐานการบวก

1.7 เกมลอตโต (เกมการศึกษารายละเอียดของภาพ) คือ เกมที่ให้เด็กศึกษารายละเอียดในบัตรภาพใหญ่ ให้เด็กเลือกหยิบภาพเล็กที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภาพใหญ่

ภาพที่ 8.7 เกมลอตโต

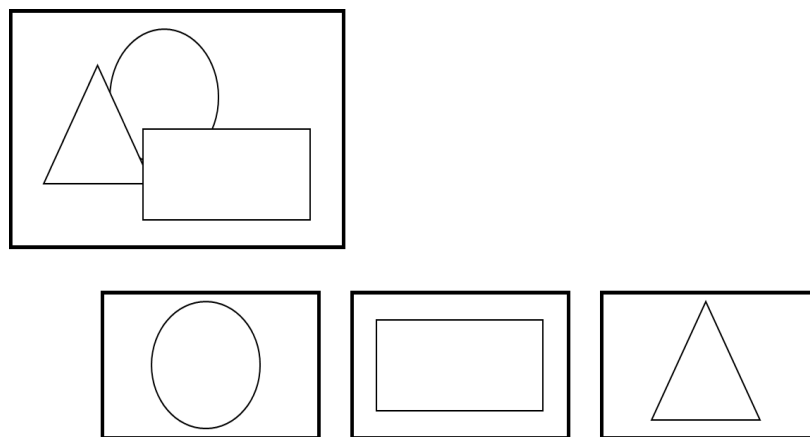
1.8 เกมจับคู่แบบตารางสัมพันธ์ (เมตริกเกม) คือ เกมที่让孩子ได้ฝึกการสังเกต หาความสัมพันธ์ของภาพในแนวนอนและแนวตั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ในมุมมองที่เกิดขึ้นเกมนี้สามารถทำได้หลากหลาย เช่น สี รูปร่าง การบวก-ลบ จำนวน

ภาพที่ 8.8 เกมเมตริก

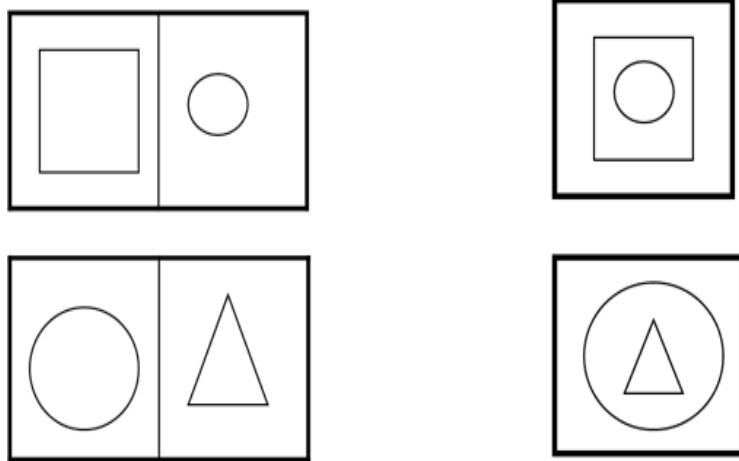
2. จำแนกตามลักษณะของรูปภาพในบัตรเกม (มิติสัมพันธ์) ได้แก่

2.1 เกมซ้อนภาพ คือ เกมที่บัตรหลักหลายรูปซ้อนอยู่ให้เด็กหยิบบัตรภาพที่มีภาพเหมือนกันกับภาพในบัตรหลักมาวางเรียงต่อกัน

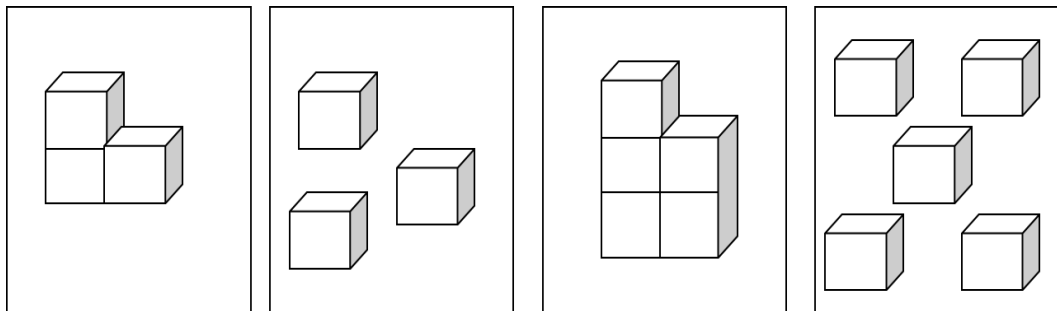
ภาพที่ 8.9 เกมซ้อนภาพ

2.2 เกมซ้อนภาพคือเกมที่มีภาพ 2 ภาพ ในบัตรหลัก ให้เด็กคิดว่าถ้านำภาพทางขวามือมาซ้อนกับภาพทางซ้ายมือแล้วเกิดเป็นภาพใดมาวางต่อกัน

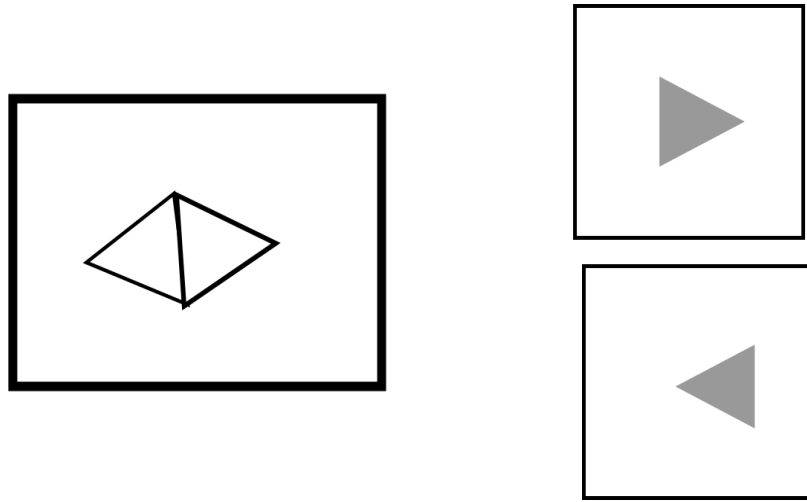
ภาพที่ 8.10 เกมซ้อนภาพ

2.3 เกมนับลูกบาศก์ คือ เกมที่บัตรภาพเป็นลูกบาศก์ที่วางในรูปแบบที่ต่างกันให้เด็กหาบัตรภาพที่มีจำนวนเท่ากันมาจัดเข้าคู่กัน

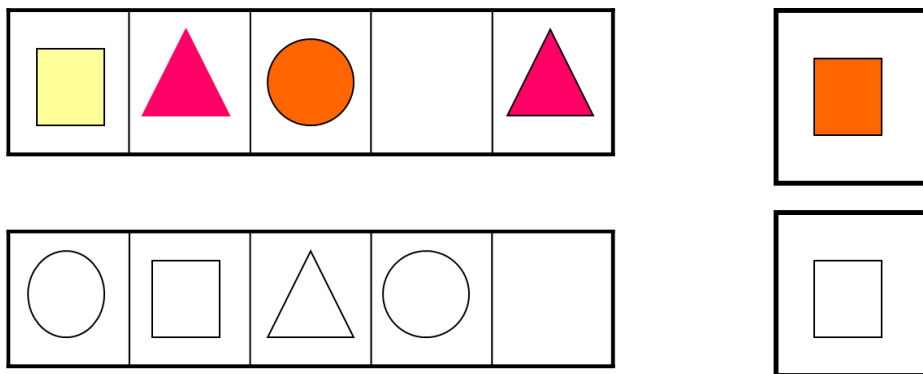
ภาพที่ 8.11 เกมนับลูกบาศก์

2.4 เกมต่อภาพคือเกมที่บัตรหลักเป็นภาพสมบูรณ์ให้เด็กได้เลือกบัตรภาพ 2 ภาพที่สามารถนำมาต่อกันแล้วเป็นภาพที่สมบูรณ์เหมือนบัตรหลัก

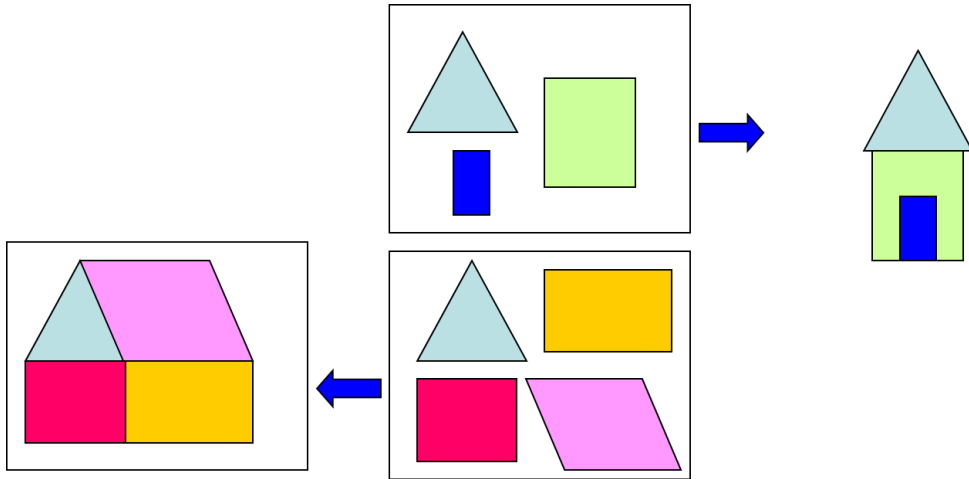
ภาพที่ 8.12 เกมต่อภาพ

2.5 เกมอนุกรม (อุปมา - อุปมัย) คือ เกมที่ในบัตรภาพได้วางภาพเรียงต่อกันอย่างต่อเนื่อง แต่มีบางภาพในช่องหายไป ให้เด็กหาภาพที่หายไปมาวางลงในช่องว่าง

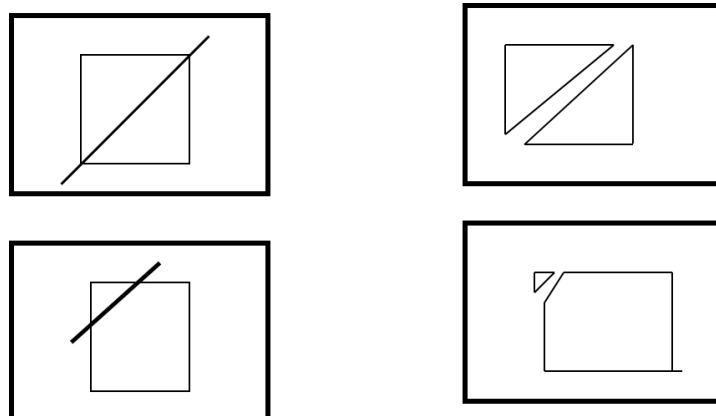
ภาพที่ 8.13 เกมอนุกรม

2.6 เกมประกอบภาพ คือ เกมที่บัตรหลักมีรูปภาพหลายรูปอยู่ในบัตรหลักให้เด็กหาบัตรภาพที่มีภาพเรขาคณิตเหมือนในบัตรหลักแต่ได้นำมาประกอบเป็นรูปทรงต่าง ๆ แล้วมาจัดเข้าคู่กัน

ภาพที่ 8.14 เกมประกอบภาพ

2.7 เกมแยกภาพ คือ เกมที่บัตรหลักเป็นภาพที่สมบูรณ์ แต่มีขีดแบ่งภาพเป็น 2 ส่วนหรือมากกว่านั้น ให้เด็กหาบัตรภาพที่มีชิ้นส่วนของบัตรหลักที่ถูกแบ่งแล้วมาจัดเข้าคู่กัน

ภาพที่ 8.15 เกมแยกภาพ

2.8 เกมตารางสัมพันธ์ คือ เกมที่ประกอบด้วยตารางซึ่งแบ่งเป็นช่องที่มีขนาดเท่ากัน มีภาพกำหนดอยู่ข้างบนของแต่ละช่อง โดยการเล่นให้เด็กเลือกบัตรภาพที่มีส่วนประกอบของภาพที่อยู่ด้านข้างมาวางลงในช่องว่างให้ตรงกัน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา มีหลายประเภททั้งแบบสัมพันธ์เนื้อหา และมีติสัมพันธ์ หรือแบบผสมผสาน การออกแบบ และการเลือกใช้เกมการศึกษา ระดับปฐมวัย ที่จัดในชั้นเรียน สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามวัตถุประสงค์และการพัฒนาทักษะที่ต้องการ สามารถจำแนกได้ ดังนี้ เกมพัฒนาทักษะทางสติปัญญา เป็นเกมที่มุ่งเน้นการกระตุ้นการคิดและการแก้ปัญหา เช่น เกมจับคู่ การหาคำที่หายไป เกมตัวเลขและรูปทรง เกมลับสมอง หรือปริศนาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการคิดเชิงตรรกะและการจดจำ เกมพัฒนาทักษะทางภาษา ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา เช่น เกมเล่าเรื่อง เกมคำศัพท์ เกมอ่านออกเสียง และเกมบิงโกภาษา ช่วยส่งเสริมทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนของเด็ก เกมส่งเสริมทักษะทางสังคมและอารมณ์ มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การสร้างสัมพันธ์ภาพ และการเข้าใจผู้อื่น เช่น เกมบทบาทสมมติ (Role-Playing Games) เกมที่ต้องแบ่งปันทรัพยากร หรือเกมที่ต้องรอคอยและผลัดเปลี่ยนกัน เกมที่ส่งเสริมพัฒนาทักษะทางร่างกาย: เกมที่ช่วยพัฒนาการเคลื่อนไหว และกล้ามเนื้อเล็ก มือกับตาสัมพันธ์กัน เน้นการเล่น ของเด็ก การจับแผ่นเกม การเรียงแผ่นเกม ที่ต้องใช้การประสานงานระหว่างมือและตา เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก และใหญ่ และเกมพัฒนาการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ผสมผสานหลายวิชาและทักษะ เช่น เกมจำลองสถานการณ์ (Simulation Games) เกมปริศนาหรือเกมเรื่องราวที่เชื่อมโยงความรู้ในหลายด้าน เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศิลปะ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้แบบองค์รวม การจัดประเภทเกมการศึกษา ในชั้นเรียนนี้ช่วยให้ครูสามารถเลือกเกมที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังช่วยสร้างความสนุกสนานและกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของเด็กในวัยปฐมวัยได้ดีอีกด้วย

แนวการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดกิจกรรมการเล่นเกมการศึกษามีขั้นตอนดังนี้ 1. แนะนำกิจกรรมใหม่ 2. อธิบายวิธีการเล่นเกมอย่างเป็นขั้นตอน 3. ให้เด็กหมุนเวียนมาเล่นเป็นรายบุคคลและกลุ่ม 4. ขณะเล่นเกมครูเป็นเพียงผู้แนะนำ 5. เมื่อเด็กเล่นเกมแต่ละชุดเสร็จครูควรตรวจสอบความถูกต้องหรือช่วยกันตรวจสอบ 6. ให้เด็กเก็บเกมใส่กล่องให้เรียบร้อยซึ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมอาจจัดได้ดังนี้

1. การสอนเกมการศึกษาชุดใหม่

การสอนเกมการศึกษาแก่เด็กในชั้นเรียนย่อมมีหลายวิธีต่าง ๆ กัน สำหรับเด็กที่ไม่คุ้นเคย การเล่นเกมการศึกษามาก่อนย่อมต้องสอนแตกต่างจากการสอนเด็กที่เคยเล่นมาแล้ว และควรสอน จากเกมง่าย ๆ จำนวนน้อยขึ้น วิธีการเล่นไม่ยุ่งยากก่อนสอนเกมที่ยากขึ้นไป การสอนเกมการศึกษา อาจทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

แบบที่ 1. การสอนเด็กทั้งชั้น สมมติเกมที่จะสอนเป็นเกมจับคู่ภาพเหมือน

วิธีการ (1) ให้เด็กนั่งเป็นรูปเกือกม้า ครูแจกชิ้นส่วนให้กับเด็กให้กระจายไปหากชิ้นส่วน ไม่ครบคนก็อาจแจกให้รับผิดชอบ 2 - 3 คนต่อชิ้น

(2) ครูชี้แจงให้ทราบว่าแต่ละภาพจะมีเหมือนกันเป็นคู่ ๆ

(3) ครูเรียกให้เด็กคนที่ 1 ชูภาพของตนเองให้เพื่อนดูแล้วถามว่าใครมี ภาพเหมือนกันบ้าง คนที่มีภาพเหมือนจะนำภาพออกไปยืนข้างคนแรกแล้วชูคู่กัน โดยให้ขบถล่าง เสมอกัน ครูเรียกเด็กคนถัดไปให้แสดงภาพแล้วดำเนินการต่อไปแบบเดียวกันต่อไปเรื่อย ๆ การวาง ภาพแต่ละคู่ควรแนะนำเด็กวางให้เป็นระเบียบกล่าวคือหากจะวางตามแนวนอนก็ให้วางเป็นแนวนอน ทั้งหมดหากจะวางแนวตั้ง ก็ให้เป็นแนวตั้งทั้งคู่

แบบที่ 2. การสอนเด็กเป็นกลุ่ม ครูอาจวางชิ้นส่วนทั้งหมดไว้กลางวง เรียกเด็กบางคน ออกมาหาภาพที่เหมือนกันเป็นคู่ 1 เมื่อหาพบแล้วก็นำไปวางให้เป็นระเบียบดังที่กล่าวไว้ในแบบที่ 1. เช่นกัน หมายเหตุ นอกจาก 2 แบบที่กล่าวมาแล้ว ครูอาจคิดแปลงสอนเป็นแบบอื่น ๆ ได้ตามความ เหมาะสม

2. การฝึกเล่นเกมชุดที่เด็กเคยเล่นมาแล้ว สำหรับเกมที่เด็กรู้วิธีเล่นมาแล้วควรให้เด็กได้เล่น ดังนี้

2.1 แบ่งเด็กเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน แล้ววางเกมให้เด็กกลุ่มละ 1 ชุด เด็กอาจเล่นที่พื้น หรือบนโต๊ะก็ได้

2.2 กำหนดวิธีเล่นให้แก่เด็กว่าแต่ละคนจะต้องได้เล่นเกมที่มีทุกชุด ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับ ประสบการณ์อย่างครบถ้วน ส่วนวิธีการจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละแห่ง และเทคนิคของครูแต่ละคน

ครูอาจจัดเกมไว้ประจำตามโต๊ะที่จัดไว้เป็นกลุ่ม ๆ แล้วหมุนเวียนให้เด็กไปเล่นหรืออาจ จัดเด็กไว้ประจำตามโต๊ะแล้วหมุนเวียนเกมไปให้เด็กเล่นจนครบเช่นเดียวกัน

2.3 เมื่อเด็กเล่นเกมที่จัดไว้ให้เสร็จจะต้องฝึกเด็กให้เก็บเกมแต่ละชุดลงกล่องและให้เด็ก ยกเกมไปเก็บเข้าที่ ก่อนที่จะหยิบเกมอื่นมาเล่น

ดังนั้นการออกแบบแนวการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาที่มีความสำคัญในการใช้ชีวิต ที่นอกจากเด็กจะได้รับความสนุกสนานแล้วเด็กยังได้แสวงหาความรู้จากการที่เด็กได้สัมผัสได้ลองผิดลองถูกและได้ตัดสินใจ มีผู้ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาไว้ดังนี้

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ (2559) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ดังนี้

1. ชั้นเลือกเกม เกมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นเกมที่เรียกว่า “เกมการศึกษา” คือ เป็นเกมที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนโดยมุ่งให้ผู้เล่นเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้สอนจะต้องเลือกเกมเพื่อนำมาใช้จัดการเรียนรู้ดังนี้

1.1 ผู้สอนสร้างเกมขึ้นมาให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างและจะต้องทดลองใช้เกมที่สร้างหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งมั่นใจว่าสามารถใช้ได้ดีตามวัตถุประสงค์

1.2 ผู้สอนเลือกเกมที่มีผู้สร้างขึ้นไว้ แล้วมาดัดแปลงให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการสอนของกบก็ได้แต่ต้องศึกษาเกมนั้นให้เข้าใจ แล้วจึงดัดแปลงหรือทดลองใช้ก่อนเพื่อจะได้เห็นประเด็นหรือข้อขัดข้องต่าง ๆ

2. ชั้นชี้แจงการเล่นและกติกา ผู้สอนควรดำเนินการดังนี้

2.1 บอกชื่อเกมแก่ผู้เล่น

2.2 ชี้แจงกติกา โดยผู้สอนควรจัดลำดับขั้นตอนและให้รายละเอียดที่ชัดเจนพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามได้

2.3 สาธิตการเล่น เกมที่มีวิธีการเล่นที่ซับซ้อนบางครั้งอาจต้องมีการสาธิตก่อน

2.4 ซ้อมก่อนเล่นจริง เกมที่มีวิธีการเล่นที่ซับซ้อนนอกจากสาธิตแล้วยังอาจจำเป็นที่จะให้ผู้เล่นลองซ้อมเล่นก่อน เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน

3. ชั้นเล่นเกม

3.1 จัดสถานที่สำหรับการเล่นเกมให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการเล่น

3.2 ให้ผู้เรียนเล่นเกมและผู้สอนควบคุมการเล่นให้เป็นไปตามขั้นตอนและในบางกรณีต้องมีการควบคุมเวลาในการเล่นด้วย

3.3 ผู้สอนควรติดตามสังเกตพฤติกรรมการเล่นของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด และควรบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้ เพื่อนำไปอภิปรายหลังการสอนหรือผู้สอนอาจมอบหมายผู้เรียนบางคนสังเกตการเล่นบันทึกพฤติกรรมและควบคุมเวลาการเล่นก็ได้

4. ข้อเสนอแนะหลังการเล่นและสรุปผล ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากสำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม เพราะจุดเน้นของเกมอยู่ที่การเรียนรู้ยุทธวิธีต่าง ๆ ที่จะเอาชนะอุปสรรค เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการและโยงเข้าประเด็นการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับอายุ 3 – 6 ปี (2560) ได้กล่าวถึงแนวการจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การสอนเกมการศึกษาชุดใหม่ ควรสอนจากเกมง่าย ๆ จำนวนน้อยขึ้น วิธีการเล่นไม่ยุ่งยากก่อน
2. สาธิต/อธิบายวิธีเล่นเกมอย่างเป็นขั้นตอนตามประเภทของเกม
3. ให้เด็กหมั่นเวียนเข้ามาเล่นเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล
4. ขณะที่เด็กเล่นเกม ครูเป็นเพียงผู้แนะนำ
5. เมื่อเด็กเล่นเกมแต่ละชุดเสร็จเรียบร้อย ควรให้เด็กตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง หรือร่วมกันตรวจกับเพื่อน หรือครูเป็นผู้ช่วยตรวจ
6. ให้เด็กนำเกมที่เล่นแล้วเก็บใส่กล่อง เข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้งก่อนเล่นเกมชุดอื่น
7. ก่อนหมดเวลา 7-10 นาที ผู้สอนเตือนให้เด็กเก็บของเข้าที่ ซึ่งนอกจากจะบอกเป็นคำพูดธรรมดาแล้วอาจร้องเพลงที่มีความหมายเตือนให้เก็บของเข้าที่

สุพิชฌาย์ ทนทาน (2559) กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ดังนี้

ขั้นนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน แนะนำชื่อเกม วัสดุอุปกรณ์ วิธีเล่นและกติกาการเล่น

ขั้นสอน เป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ จากการลงมือปฏิบัติจริง ใช้การสังเกต การเปรียบเทียบ การคาดคะเน การใช้เครื่องมือ การบันทึก และการสรุป โดยมีครูเป็นผู้ดูแลในการทำกิจกรรม

ขั้นสรุป เด็กและครูร่วมกันสรุปจากการใช้วัสดุอุปกรณ์ และการเล่นเกมการศึกษา โดยครูมีบทบาทในการใช้คำถามกระตุ้นให้เชื่อมโยงสาระสำคัญทางคณิตศาสตร์จากวัสดุอุปกรณ์ และเกมการศึกษาที่เด็กได้สังเกตจากการวัด เปรียบเทียบและเรียงลำดับ

จากขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกมการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำ ผู้สอนทบทวนบทเรียนด้วยเพลงหรือคำถาม กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
2. ขั้นสอน นำเสนอเกม ชี้แจงวิธีการเล่นและกติกาวิธีการเล่น ควบคุมดูแลให้ผู้เรียน เล่นให้เป็นไปตามขั้นตอนและกติกา
3. ขั้นสรุป ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปและอภิปรายผลเกี่ยวกับผลการเล่น หรือพฤติกรรมการเล่นของผู้เรียน

4. ชั้นประเมินผล ผู้สอนประเมินผลการเล่นเกมนด้วยการสังเกต หรือให้ผู้เรียน ประเมินตนเอง หรือให้เพื่อนประเมินตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การนำเกมการศึกษาไปใช้ตัวครูสำคัญมากจะต้องมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกมการศึกษาเป็นอย่างดี เพื่อที่จะเป็นผู้แนะนำและช่วยเหลือเด็กให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาได้อย่างถูกต้องถูกวิธี การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญเนื่องจากการช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

1. เพื่อให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเพราะเด็กปฐมวัยมีความต้องการและพัฒนาการที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุ การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมช่วยให้ครูเลือกเกมที่เหมาะสมและตอบโจทย์การเรียนรู้ตามวัยของเด็กได้อย่างถูกต้อง

2. เพื่อส่งเสริมทักษะเฉพาะด้านเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมช่วยให้การเลือกเกมมีความชัดเจนในเรื่องของทักษะที่ต้องการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ภาษา สังคม อารมณ์ หรือการเคลื่อนไหว ซึ่งช่วยเสริมสร้างพัฒนาการในแต่ละด้านได้อย่างตรงจุด

3. เพื่อสร้างความสนุกสนานและกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ช่วยให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่สนุกสนาน แนวทางที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมเกมสามารถช่วยให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและดึงดูดเด็กได้มากขึ้น ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนรู้

4. เพื่อให้การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบและมีเป้าหมายในการกำหนดแนวทางช่วยให้ครูวางแผนการจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการเตรียมการล่วงหน้าและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นระบบ

5. เพื่อรองรับความหลากหลายของเด็กและการกำหนดแนวทางช่วยให้ครูสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความสามารถและความสนใจของเด็กแต่ละคนได้ ทำให้สามารถรองรับความหลากหลายของผู้เรียนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของเด็ก และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเกมการศึกษาในระดับปฐมวัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเกมการศึกษา มีนักคิด นักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับเกมการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และมีขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้ โดยมีผู้ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเกมการศึกษาไว้ดังนี้

ลาวัลย์ ศรีธธาพุทธ และคณะ (2557) กล่าวว่า ทฤษฎีนี้ได้ถูกนำเสนอครั้งแรกโดย Howard Gardner นักจิตวิทยาชาวอเมริกันโดยได้ระบุความชาญฉลาดไว้ 7 ด้าน ได้แก่

1. ด้านภาษาและการสื่อสาร (Verbal and linguistic)
2. ด้านตรรกะ และคณิตศาสตร์ (Logical and mathematical)
3. ด้านมิติสัมพันธ์ และจิตภาพ (Visual and spatial)
4. ด้านร่างกายและการ เคลื่อนไหว (Body and motion)
5. ด้านจังหวะและดนตรี (Music and rhythmic)
6. ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal)

7. ด้านการ เข้าใจตนเอง (Self-awareness) ซึ่งต่อมาได้เพิ่มเป็น 9 ด้าน คือ ด้านการเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist) และด้านการดำรงชีวิต (Life existence) ซึ่งขวัญหทัย สมจิตต์ (2557) กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกระบวนการทำงานภายใน อินทรีย์ (Organism) โดยเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ที่ช่วยส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก บรูเนอร์ (Bruner) เชื่อว่าการจัดประสบการณ์ของครูจะช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมที่จะเรียนต่อไป โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูนั้นต้องสอดคล้องกับพัฒนาการและความสามารถของเด็กสอนให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพบรูเนอร์ (Bruner) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 3 ขั้นดังนี้

1. ขั้นการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Enactive Stage) เปรียบได้กับขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) ของเพียเจต์เป็นขั้นที่เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อมจากการกระทำและการใช้ประสาทสัมผัส

2. ขั้นการเรียนรู้ด้วยการจินตนาการ (Iconic Stage) เปรียบได้กับขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Pre-Operation Stage) ของเพียเจต์เป็นขั้นที่เด็กเกี่ยวข้องกับความจริงมากขึ้นความสามารถในการคิดยังไม่ ลึกซึ้ง และยังไม่สามารถจำแนกสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีการใช้จินตนาการบ้าง

3. ขั้นการเรียนรู้โดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Stage) เปรียบเทียบได้กับขั้นปฏิบัติการคิดแบบ รูปธรรม (Concrete Operation Stage) และขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal

Operation Stage) ของเพียเจต์เป็นขั้นที่เด็กสามารถคิดได้อย่างอิสระโดยใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือในการคิดและถ่ายทอดประสบการณ์ เริ่มมีความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลโดยถือว่าเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาสติปัญญา

4. ภัทรวิท สรรพคุณ (2558) กล่าวว่า ทฤษฎีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (Effective Learning Environment Theory) โดย Norman และคณะ ได้ทำการระบุงองค์ประกอบ 7 อย่างของสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพดังต่อไปนี้คือ

1. สิ่งแวดล้อมนั้นต้องมีปฏิสัมพันธ์สูงกับผู้เรียน
2. ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียน ได้รับอะไรจากการเรียนรู้และมีการวางแผนการ จัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
3. สิ่งแวดล้อมนั้นต้องมีกลไกในการกระตุ้นในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
4. ต้องมีระดับความยากที่ไม่ยากเกินไปจนทำให้ผู้เรียนสูญเสียความมั่นใจที่จะเรียนรู้ และต้องไม่ ง่ายเกินไปจนทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย
5. สิ่งแวดล้อมนั้นต้องมีคุณสมบัติในการมอบประสบการณ์โดยตรงให้กับผู้เล่นผ่านภารกิจหรืองานที่ต้องทำให้สำเร็จลุล่วง
6. ต้องมีการจัดหาตัวช่วยในกรณี que ผู้เรียนมีปัญหาทำให้ผู้เรียนไม่เลิกเล่นที่จะเรียนรู้
7. สิ่งแวดล้อมนั้นต้องมีการหลีกเลี่ยงการรบกวนหรือการขัดจังหวะในการเรียนรู้ของผู้เรียน

ซึ่งทฤษฎีของ Norman ได้เป็นรากฐานในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ณ ที่นี้ก็คือการใช้เกมในการเรียนรู้ โดยทำให้การสร้างเกมที่ดีจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญทั้ง 7 ข้อ ที่กล่าวมาแล้วจึงจะทำให้ผู้เรียนหรือผู้เล่นเกมสามารถฝึกฝนและทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่เรียนได้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ของเด็กจะต้องเน้นสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญที่จะช่วยส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กซึ่งการใช้เกมการเรียนรู้สามารถเสริมทักษะความชาญฉลาดที่มีหลากหลายด้านของผู้เรียนได้ตามต้องการขึ้นอยู่กับการออกแบบอีกทั้งการใช้เกมยังสามารถประเมินความชาญฉลาดของบุคคลในแต่ละด้านเพื่อช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความชาญฉลาดด้านที่เด่นชัดของตนเองได้

ประโยชน์ของเกมการศึกษาในระดับปฐมวัย

เกมการศึกษามีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยได้ครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก มีผู้ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเกมการศึกษาไว้ว่า เกมการศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการฝึกทักษะ และช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนการเล่นเกมการศึกษาจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้และช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ รวมทั้งช่วยส่งเสริมกระบวนการในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมและ เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าแก่เด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการช่วยให้เด็กเพลิดเพลินผ่อนคลายความตึงเครียด ได้รับความสนใจของเด็ก และเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมรู้จักความรับผิดชอบส่งเสริมให้เด็กมีความสามัคคี รู้จักการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ แบ่งปัน ยอมรับกันและรู้จักการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2554: อัจฉรา ชีวะพันธ์. 2556)

ดังนั้นประโยชน์ของการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กครูสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับทักษะการสังเกต จำแนกและเปรียบเทียบ การส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การคิดหาเหตุผลฝึกการตัดสินใจแก้ปัญหา ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะและพื้นฐานต่าง ๆ นอกจากนี้มีการกล่าวถึงข้อดีของการสอนโดยใช้เกมไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการเรียนในเนื้อหาสาระของหน่วยการเรียนรู้ หันมาสนใจการเรียน เพราะเกมทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการควบคุมตนเอง เปลี่ยนจากผู้รับหรือผู้ตามมาเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเองได้
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือด้วยการปรึกษาหารือกันขณะที่เล่น
4. เด็กรู้จักการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวหรือการนำเอาประสบการณ์มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
5. เกิดการเคลื่อนไหวได้ออกกำลังกาย และเกิดความสนุกสนาน มีความสุขในชีวิต
6. ส่งเสริมสุขภาพจิต ผ่อนคลายอารมณ์สมองปลอดโปร่ง ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม
7. เกิดสติปัญญา มีจินตนาการการสร้างสรรค์ในการเล่น
8. เกิดความสามัคคี ส่งผลให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว
9. มีการให้อภัย มีการเสียสละ และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

10. มีกิริยา วาจาที่สุภาพและมีความเคารพในสิทธิของผู้อื่น กล่าวคิด กล่าวแสดงออกอย่าง อิสระอย่างเป็นระบบและถูกวิธี

11. ปฏิบัติตามกฎกติกาและคำสั่งของเก ส่งเสริมให้ลดปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้

12. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และฝึกการเป็นผู้นำละการเป็นผู้ตามที่ดี

การเล่นที่เรียนรู้ผ่านเกมการศึกษา มีประโยชน์กับการเรียนรู้ และช่วงวัยของเด็กประโยชน์ที่ เด็กจะได้รับนั้นเด็กสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันและยังเป็นประโยชน์กับเด็กทางอ้อมที่จะส่งผล ในอนาคตข้างหน้า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ เทคนิคกระบวนการ ต่าง ๆ เช่น เทคนิคการตัดสินใจกระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสื่อสารทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดการ เรียนรู้โดยประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและจดจำได้นานจะเห็นว่าเกม การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและยังเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบการจัดการเรียนรู้ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้มีความรู้รู้จักแก้ปัญหา และเกมยังเป็นกิจกรรมที่มีส่วนช่วยในการพัฒนา ทักษะการคิดด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ช่วยส่งเสริมและฝึกทักษะให้เด็กได้เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่ เรียนนอกจากนี้วิธีการเล่นยังช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และ เกิดพฤติกรรมทางสังคมในด้านการช่วยเหลือแบ่งปัน การยอมรับผู้อื่น เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง มีความสุข

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัย

ครูผู้สอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแนะนำแนวทางและอำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กเกิดรู้และความเข้าใจต่อการเรียนการสอน บทบาทของครูจึงมีส่วนในการพัฒนาเด็กด้วย การออกแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปตามหลักการของ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ของการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจความถนัด และกายภาพของผู้เรียนกับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป มีการสืบเสาะหาความรู้ที่ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์ผู้เรียนกับผู้เรียนมีการฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดอย่าง หลากหลาย เพื่อการสร้าง ความเข้าใจในบทเรียนและเรียนโดยการค้นพบด้วยตนเองและค้นพบวิธีการ เรียนรู้ มีการให้ผู้เรียนได้ฝึกการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่แทนสถานการณ์ จริงและสถานการณ์ที่แปลกใหม่

นอกจากนี้ สุภาวณี ลายบัว (2559) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการควบคุมชั้นขณะเล่นเกมไว้ดังนี้

1. ครูในฐานะผู้ควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนบางครั้งครูจำเป็นต้องเตรียมนักเรียนไม่ให้นักเรียนส่งเสียงดังเกินไปจนรบกวนนักเรียนห้องอื่น ๆ ครูอาจใช้แถบประโยคคำสั่งที่เขียนไว้ล่วงหน้ามาชูให้นักเรียนดูเพื่อเตรียมนักเรียนเป็นต้นว่า “Quiet please only one student speaking, | Sit down please ฯลฯ แถบประโยคเหล่านี้อาจช่วยให้ครูไม่ต้องตะโกนแข่งกับเสียง นักเรียนและช่วยเรียกความสนใจของนักเรียนทั้งยังช่วยฝึกทักษะในการอ่านด้วย

2. ครูในฐานะผู้ตัดสินความถูกต้องของเกมที่ใช้ และการใช้ภาษาของนักเรียนครูเป็นผู้ควบคุมให้นักเรียนเล่นเกมให้ถูกต้องตามกติกาเกมที่ให้หาคำตอบอาจให้นักเรียนเขียนคำตอบใส่ไว้ในกระดานเพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนคำตอบกลางคันในขณะที่กำลังทาย

3. ครูในฐานะผู้ตัดสินให้คะแนนครูเป็นผู้ตัดสินให้คะแนนและอาจจะให้นักเรียนเป็นผู้ช่วยตัดสินด้วยได้แต่ครูต้องเป็นคนสุดท้ายที่จะตัดสินว่านักเรียนตอบผิดหรือถูกครูไม่ควรทำตำหนินักเรียนต่อหน้าเพื่อน ควรวิจารณ์รวม ๆ หลังจากจบเกมแล้วควรเรียกนักเรียนมาเตือนเป็นการส่วนตัวหลังจากเลิกเรียนแล้ว

อมรรัตน์ งามจิตร และคณะ (2556) ในการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมเกมการศึกษา ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมให้เด็กมีการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเล่นเกมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ตามขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวการจัดกิจกรรมการเล่นเกมการศึกษา และเน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ได้แก่ การนับและรู้ค่าจำนวน 1-20 การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การจัดหมวดหมู่และมิติสัมพันธ์

2. ส่งเสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อมตามศักยภาพของเด็ก และหลักทางวิชาการในการผลิตกระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล

3. กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ด้วยวิธีการศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และการพัฒนาตนเอง

4. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล

5. สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

6. ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและเด็ก ในการดำเนินกิจกรรม

7. จัดประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มตามศักยภาพ

การจัดกิจกรรมที่มีกระบวนการผ่านการเล่น หรือการเล่นอย่างมีเป้าหมายนั้นครูจึงมีบทบาทในการเป็นนักออกแบบกิจกรรม หรือการจัดการเรียนรู้เชิงออกแบบ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่เด็กตั้งแต่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การ เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การศึกษาหลักการ และประเภทของเกมการศึกษา การจัดสถานที่ และการวัดประเมินการเรียนรู้ของเด็กให้ส่งเสริมทักษะแบบบูรณาการ การออกแบบกิจกรรมจึงสำคัญ โดยมีแนวทางดังนี้

1. ครูจะต้องเตรียมเกมการศึกษาให้พร้อม
2. ขณะที่เด็กเล่น ครูจะต้องทำหน้าที่เป็นเพียงผู้แนะนำ เช่น เด็กเล่นเสียงดังเกินไปหรือเล่นไม่ถูกวิธี บางครั้งครูอาจเข้าร่วมในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ครูสังเกตเห็นว่าเด็กยังไม่เข้าใจวิธีการเล่นหรือปัญหาเกี่ยวกับการเล่น
3. เมื่อเด็กเล่นเกมการศึกษาแต่ละชุดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูจะต้องตรวจว่าเด็กเล่นได้ถูกต้องเพียงใดและควรแก้ไขอย่างไร ครูควรให้กำลังใจแก่เด็กโดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหา เมื่อเด็กแก้ไขเรียบร้อยแล้วจึงให้เด็กเปลี่ยนไปเล่นเกมการศึกษาชุดอื่น
4. ทุกครั้งที่เด็กเล่นเกมการศึกษาเสร็จแต่ละชุด ครูต้องเตือนให้เก็บเกมการศึกษาเข้ากล่องให้เรียบร้อยก่อนที่จะเล่นเกมการศึกษาชุดอื่น
5. ก่อนหมดเวลา 5 -10 นาที ครูเตือนให้เด็กเก็บของเข้าที่ ซึ่งนอกจากจะบอกเป็นคำพูดธรรมดาแล้วอาจร้องเพลงที่มีความหมายเตือนให้เก็บของเข้าที่

นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัยการจัดการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาในระยะแรกควรเริ่มสอนโดยใช้ของจริงก่อนการเล่นเกมในแต่ละวันอาจจัดให้เล่นทั้งเกมเก่าเกมใหม่และหมุนเวียนกับการเล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นทั้งชั้นเรียนอาจจัดในระยะเวลาของกิจกรรมเล่นตามมุมและการเก็บเกมควรจัดเก็บใส่กล่อง และทำสัญลักษณ์เพื่อง่ายในการเก็บนอกจากนี้มีข้อคำนึงในการจัดกิจกรรมดังนี้

1. เกมการศึกษาที่เสนอไว้ในภาคผนวกแต่ละหน่วยเป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ครูผู้สอนอาจดัดแปลงรูปแบบ เช่น เพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับสี และภาพ ตลอดจนจำนวนชิ้นของเกมที่แต่ละชุดให้มากขึ้นตามความเหมาะสม
2. การเล่นเกมการศึกษาครูและเด็กอาจหาเทคนิคการเล่นเกมเพื่อสร้างแรงจูงใจรู้และก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น เกมจับคู่ภาพเหมือน อาจให้เด็กคว้าเกมแล้วภาพเหมือนเล่นเป็นกลุ่ม

3-5 คน แกะชิ้นส่วนให้ทุกคนได้รับเท่า ๆ กัน แล้วแข่งขันการต่อภาพ ใครภาพหมดก่อนจะเป็นฝ่ายชนะ

3. เมื่อครูจัดเตรียมการศึกษาของแต่ละหน่วยครบสมบูรณ์แล้วครูควรจัดทำศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ให้เด็ก เช่น หน่วยที่กำหนดจุดประสงค์รู้ค่าจำนวน 1-7 (หน่วยชุมชนของเรา) ครูเพิ่มเกมการศึกษาชุดการต่อภาพเหมือน (โดมิโน) อาจเป็นภาพเหมือน (โดมิโน) อาจเป็นภาพแสดงจำนวนเครื่องใช้ของบุคคลต่าง ๆ หรือโดมิโนจำนวนจุด

4. เล่นเกมการศึกษานอกจากใช้เวลาในกิจกรรมเกมการศึกษาแล้ว ครูอาจให้เด็กเล่นนอกเวลา เช่น ในตอนเช้าหรือกิจกรรมการเล่นตมมูม มีข้อควรคำนึงคือ หลังจากการเล่นแต่ละครั้งครูควรดูแลให้เด็กเก็บเกมเข้าที่หรือครูอาจหมุนเวียนให้เด็กช่วยดูแลการเก็บเกม

5. การจัดทำเกมแต่ละชุด ควรคำนึงถึงความยาก-ง่าย ในแต่ละเกมควรมีความยาก-ง่ายปะปนกันเพื่อเป็นการเสริมแรงให้กับเด็ก เมื่อเด็กทำได้และมีความอยากท้าทายความสามารถของเด็ก

6. ในเกมบางชุดควรให้เด็กได้ตรวจเช็คคำตอบด้วยตนเอง โดยจะมีภาพหรือเครื่องหมายด้านหลัง ถ้าวางเกมถูกต้องเครื่องหมายจะเหมือนกัน

สรุปว่าบทบาทหน้าที่ของครูเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรมหรือการเรียนการสอน โดยการเน้นนักเรียนเป็นหลักฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ฝึกการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่แทนสถานการณ์จริงและสถานการณ์ที่แปลกใหม่เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับในเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้นเพราะเกมการศึกษาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้มีส่วนร่วมเกิดความสนุกสนาน เพลินเพลิน เด็ก ๆ เกิดความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนและยังช่วยฝึกการใช้ความคิด ฝึกการตัดสินใจแก้ปัญหาให้เด็กได้เรียนรู้ และช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ซึ่งเกมการศึกษาเป็นการเล่นที่พัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสำหรับเด็กปฐมวัยทำให้เด็กเกิดความสนุกสนาน เกิดความเพลิดเพลิน และได้คิดหาเหตุผลการเรียนรู้เกี่ยวกับสิรูปราง ประเภท จำนวน ดังนั้น เกมการศึกษาเป็นเกมที่เหมาะสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมากต่อการจัดการเรียนการสอน

การออกแบบการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน

การจัดกิจกรรมเกมการศึกษาในระดับปฐมวัยในปัจจุบัน ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้ความสำคัญ จะพบได้ว่ามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้คิดค้นประเภทของเกมการศึกษา และชนิดของเกมการศึกษามากมาย และมีการออกแบบการใช้วัสดุที่หลากหลาย เด็กรุ่นใหม่จึงมีโอกาในการเล่น และเรียนรู้ผ่านเกมการศึกษาชนิดต่างๆ ในการเล่นเกมการศึกษาในชั้นเรียน ยังคงมีการเลือกใช้เกมในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายโดยลักษณะเกมจะเป็นแผ่นกระดาษแข็งหรือแผ่นฟิวเจอร์บอร์ด หรือแผ่นไม้ แผ่นโฟม แผ่นพลาสติก โดนส่วนใหญ่จะออกแบบเป็นแผ่นให้เด็กได้หยิบมาเรียงตามชนิดของเกม ครูสามารถแนะนำวิธีการเล่นตามช่วงอายุ และพัฒนาการของเด็ก ส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นเกมที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้และพบว่ามีการพัฒนาเกมโค้ดดิ้ง ที่เกี่ยวกับหลักการวิทยาการคำนวณ มาออกแบบเป็นแผ่นเกมให้เด็กได้พัฒนาการเล่นที่หลากหลาย ในบางครั้งยังมีข้อคำนึงในการสืบสนของครูในการแยกแยะระหว่างเกมการศึกษา และชุดกิจกรรมซึ่งในปัจจุบันจะมีครูนำชุดกิจกรรมมาจัดให้เด็กเล่น แต่ระบุว่าเป็นเกมการศึกษา ดังนั้นตามหลักการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และคู่มือการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ก็ได้กำหนดไว้ชัดเจนทั้ง ประเภทของเกมการศึกษา ขอบข่าย การจัดกิจกรรมที่ถูกต้องการนำเกมการศึกษาในระดับปฐมวัยมาออกแบบการจัดกิจกรรมจึงต้องศึกษาหลักสูตร และข้อเสนอแนะในการเล่น

ดังนั้นการออกแบบการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาในปัจจุบันเน้นที่การบูรณาการความรู้และทักษะหลากหลายด้านเข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่มีความสนุกสนานและส่งเสริมพัฒนาการได้อย่างเต็มที่ การออกแบบดังกล่าวมักประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนการออกแบบเกมการศึกษาจะต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจง เช่น การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียน การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เป้าหมายที่ชัดเจนช่วยให้ครูสามารถเลือกเกมและวิธีการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้

2. การเลือกเกมที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กเกมที่เลือกใช้ควรเหมาะสมกับอายุและพัฒนาการของเด็ก เช่น เกมที่เน้นการสำรวจและทดลองสำหรับเด็กเล็ก หรือเกมที่มีกฎเกณฑ์และซับซ้อนมากขึ้นสำหรับเด็กโตขึ้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและไม่ยากเกินไปจนเด็กขาดความสนใจ

3. การออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมเกมการศึกษาควรมีลักษณะที่กระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เช่น เกมที่มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือเกมที่มีความท้าทายเพื่อให้เด็กได้ฝึกการคิดและการแก้ปัญหา นอกจากนี้ เกมควรมีลักษณะการเล่นที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่

4. การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในปัจจุบัน การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรมการศึกษา เช่น การใช้แอปพลิเคชันเพื่อเสริมทักษะภาษา การเรียนรู้แบบอินเทอร์แอกทีฟผ่านแท็บเล็ต หรือการใช้เครื่องมือการเรียนรู้ผ่านการจำลองสถานการณ์ (Simulation) เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการประสบการณ์ที่หลากหลาย

5. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและปลอดภัยการออกแบบกิจกรรมควรเน้นการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและปลอดภัยสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้ลองทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่กลัวความผิดพลาด ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความมั่นใจและความพร้อมในการเรียนรู้

6. การประเมินและปรับปรุงการออกแบบเกมการศึกษาควรมีการประเมินผลการเรียนรู้และความสนใจของเด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการและการพัฒนาของเด็กแต่ละคน ครูสามารถสังเกตและให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาเกมหรือการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

การออกแบบการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นการผสมผสานทักษะและการเรียนรู้หลายด้านเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ผ่านการเล่นอย่างสนุกสนานและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการออกแบบเกมการศึกษาสำหรับเด็กในระดับปฐมวัยในปัจจุบัน จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการเพื่อให้เกมสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปัจจัยที่ควรคำนึงถึงมีดังนี้

1. ความเหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กต้องพิจารณาถึงพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็กในแต่ละช่วงวัย เกมที่ยากเกินไปอาจทำให้เด็กท้อแท้ ในขณะที่เกมที่ง่ายเกินไปอาจไม่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ดังนั้น ควรเลือกเกมที่ท้าทายแต่สามารถทำได้เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกถึงความสำเร็จ

2. ต้องมีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนเช่น การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ การอ่านและเขียน การแก้ปัญหา หรือทักษะทางสังคม เป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้การออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมของเกมตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

3. ความปลอดภัยและความเหมาะสมต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทั้งทางกายภาพและทางจิตใจของเด็ก เช่น การใช้วัสดุที่ปลอดภัย การออกแบบเกมที่ไม่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และการรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลในกรณีที่ใช้สื่อดิจิทัลหรือออนไลน์

4. การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ควรออกแบบให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่นและสามารถทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม การออกแบบควรคำนึงถึงความสามารถในการปรับเปลี่ยนบทบาทและสร้างปฏิสัมพันธ์ในเกม

5. การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการเลือกใช้สื่อดิจิทัลหรือเทคโนโลยีในการออกแบบเกมควรเน้นที่การมีส่วนร่วมและการโต้ตอบที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เช่น การใช้แอปพลิเคชันหรือโปรแกรมที่สามารถปรับแต่งได้ตามความสามารถของเด็ก หรือการใช้สื่อเสริมที่ช่วยในการเรียนรู้

6. ความสนุกสนานและการจูงใจเกมควรมีความสนุกสนานและสร้างความสนใจให้กับเด็ก การใช้สีที่สดใส ตัวละครที่น่าสนใจ และการสร้างเรื่องราวที่มีความน่าติดตามช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากเรียนรู้และมีความกระตือรือร้นในการเล่น

7. การประเมินผลและการปรับปรุงควรมีการประเมินผลการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กเพื่อให้สามารถปรับปรุงและปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็กแต่ละคน การประเมินผลสามารถทำได้ผ่านการสังเกต การพูดคุยกับเด็ก หรือการเก็บข้อมูลจากการเล่นเกม

8. มีความหลากหลายและการบูรณาการเน้นการออกแบบเกมควรมีความหลากหลายในการเรียนรู้และการเล่น เพื่อเสริมสร้างทักษะหลายด้าน เช่น การคิดเชิงวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา ศิลปะ และการออกกำลังกาย ควรผสมผสานการเรียนรู้ในหลายๆ ด้านเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม

สรุปได้ว่าการคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ในการออกแบบเกมการศึกษาระดับปฐมวัยจะช่วยให้เกมมีคุณภาพ ตรงตามเป้าหมายการเรียนรู้ และสนับสนุนพัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาสำหรับเด็กระดับปฐมวัยในปัจจุบันมุ่งเน้นที่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกสนานและมีประสิทธิภาพ เน้นการออกแบบที่ตอบสนองพัฒนาการทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ จิตใจของเด็ก เพื่อให้การเล่นมีความท้าทายพอเหมาะและไม่เกินความสามารถเป้าหมายการเรียนรู้ที่ผ่านการเล่นอย่างมีประสิทธิภาพที่ชัดเจนครูต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนสำหรับเกมแต่ละชนิด เช่น การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ การเรียนรู้ภาษา หรือการเสริมสร้างทักษะทางสังคมอาจมีการใช้เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสม เช่น แอปพลิเคชันหรือสื่อดิจิทัล ที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และกระตุ้นความสนใจของเด็กสิ่งสำคัญในการเล่นคือการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์และสามารถทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมและการทำงานเป็นทีม เรียนรู้อย่างมีความสุขและความปลอดภัยเพื่อกระตุ้นความสนใจและความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ส่วนการประเมินควรมีการประเมินผลการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กเพื่อปรับปรุงและพัฒนาเกมให้ตอบสนองต่อความต้องการและความสามารถของเด็กอย่างต่อเนื่องและมีความหลากหลายและการบูรณาการรวมหลาย

ทักษะและเนื้อหาการเรียนรู้ในเกม เช่น ทักษะทางคณิตศาสตร์ ภาษา ศิลปะ และการออกกำลังกาย เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเด็กอย่างครอบคลุมการจัดการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนุกสนานและส่งเสริมการพัฒนาทักษะของเด็กผ่านการเล่นอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา หรือเกมที่ส่งเสริมด้านการศึกษา ไม่ว่าจะในรูปแบบใดหรือประเภทใด มีความสำคัญ และประโยชน์ต่อการศึกษาเพราะมีจุดประสงค์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เด็ก ๆ อยากร่วม และพัฒนาศักยภาพของตัวเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเราสามารถนำมาประยุกต์เป็น เกมการสอนออนไลน์ และเกมเพื่อการศึกษาได้เป้าหมายหลักคือเรียนรู้เรื่องต่างๆอย่างสนุกสนาน ทำทาย โดยการใช้อุปกรณ์ประกอบต่าง ๆ ของเกม เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนในรูปแบบ Active Learning ซึ่งเป็นการสอนเชิงรุกที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ได้อย่างสะดวกสบายเนื่องจากผู้สอนและผู้เรียนสามารถทำกิจกรรม การบูรณาการของการใช้รูปแบบเกมศึกษามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ในยุคปัจจุบันที่บูรณาการกับ ทักษะการคิดโดยใช้หลักการคิดเชิงเหตุผล ทักษะการแก้ปัญหา สิ่งที่ควรส่งเสริมคือ 1) เสริมสร้างทักษะการคิดเป็นการเรียนรู้ที่กระตุ้นกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อให้ได้แนวทางหาคำตอบอย่างเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาได้ 2) เสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ตรวจสอบ ปรับปรุง และหาวิธีการแก้ไขปัญหาได้ 3) เสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยี โดยผู้สอนสามารถสอดแทรกสื่อเกมเพื่อการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ 4) เพิ่มความสนุกสนานในห้องเรียน และ การทำงานเป็นทีมช่วยให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เรื่องต่างๆอย่างสนุกสนาน ทำทาย ซึ่งเป็นการนำเอากลไกของเกมมาสร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้ เพื่อสร้างแรงจูงใจและความน่าตื่นตัวในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 5) สร้างความมั่นใจพัฒนาความสามารถด้านการคิด และการแก้ปัญหา ส่งเสริมทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานเป็นทีมมีความสุขในการเรียนรู้ 6) สร้างความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้เกิดความคิด การกระทำที่ถูกต้อง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหรือเด็ก ๆ ได้ลองผิดลองถูกก็จะช่วยให้เด็ก ๆ เกิดความมุ่งมั่นและเกิดแรงจูงใจที่จะพยายามทำสิ่งนั้นซ้ำๆ ซึ่งส่งผลดีกับการเรียนรู้ที่ได้ฝึกฝนและทำซ้ำบ่อย ๆ จนเกิดการจดจำ และผู้เรียนยังรู้สึกสนุกสนาน ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ส่งผลให้การเรียนรู้ในเนื้อหาต่าง ๆ เกิดประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี**. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- (2547). **คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศุภสภาลาดพร้าว.
- จันทวรรณ เทวรักษ์. (2556). **อิทธิพลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเกมการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชู สนั่นเสียง. (2557). **การจัดประสบการณ์เพื่อฝึกการสังเกตและการใช้เหตุผลแก่เด็กปฐมวัย**, ในเอกสารการสอนชุดวิชา การเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตระดับปฐมวัย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ภัทรวิธ สรรพคุณ. (2558). **การพัฒนาเกมคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการใ้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุสมผล**. ปริญญานิพนธ์ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ทางสุขภาพบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2554). **พหุปัญญา มองคุณค่าทุกความแตกต่าง**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สาราเด็ก.
- รุ่งทิพย์ ศรีสิงห์ และคณะ. (2560). **การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยใช้เกมการศึกษา**. สาขาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ลาวัลย์ ศรีธธาพุทธ และคณะ. (2557). **เกมการศึกษาด้านการแพทย์และสุขภาพ**. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ. 9(2): 82-87; เม.ย.-มิ.ย.57.
- สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และละออ ชูติกร. (2555). **การละเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย เล่ม 1 หน่วยที่ 4**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภาวณี ไลยบัว. (2559). **การพัฒนาเกมการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนสาธิตอนุบาลราชวมงคล**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุพิชฌาย์ ทนทาน. (2559). **ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้เกมการศึกษาที่มีต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.

- สุณี บุญพิทักษ์. (2557). **วิจัยชั้นเรียนปฐมวัย: หลักปฏิบัติจากประสบการณ์.** กรุงเทพฯ: ส.เอเชีย
เพลส
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับ
อายุ 3 – 6 ปี 2560.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อัจฉรา ชีวพันธ์. (2556). **อ่านสนุก ปลุกสำนึก.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ งามจิตร และคณะ. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพครู ด้านการทำวิจัย
ในชั้นเรียน. **โรงเรียนเทศบาลอากาศอำนวย (ชุมชนอุปลัมภ์) สังกัดเทศบาลตำบลอากาศ
อำนวย จังหวัดสกลนคร. วารสารบัณฑิตศึกษา, 10(48), 125-132.**
- Bruner, J. S. (1972). Nature and Uses of Immaturity. **American Psychologist, 27(8),**
687-708.
- Goleman, D. (1995). **Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ.**
NewYork : Bantam Books.
- Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., Berk, L. E., & Singer, D. G. (2009). **A Mandate for
Playful Learning in Preschool: Presenting the Evidence.** Oxford University
Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in Society: The Development of Higher Psychological
Processes.** Harvard University Press.

บทที่ 9

การจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ

การเตรียมเด็กให้สงบ (การเก็บเด็ก) เป็นการดึงความสนใจของเด็กในขณะที่กำลังสนทนา พูดคุย ก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรม หรือช่วงรอยต่อของการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน หรือ การเล่นกันอย่างไม่มีระเบียบมาสู่กิจกรรมที่ครูต้องการให้เด็กมีสมาธิ เป็นการสร้างสมาธิ และ แรงจูงใจให้แก่เด็ก วิธีการนี้นอกจากการดึงความสนใจให้เด็กกลับมา มีสมาธิดังเดิมแล้วยังเป็นการ เปลี่ยนอิริยาบถ และทำสนุกสนานอีกด้วยในศาสตร์ปฐมวัยจะใช้คำพูดในการจัดกิจกรรมนี้ว่า " การ เก็บเด็ก " คือ วิธีการที่ทำให้เด็กมีสมาธิก่อนทำกิจกรรม และเตรียมความพร้อมให้เด็กหันมาสนใจและ พร้อมเข้าสู่บทเรียน โดยเฉพาะคุณครูอนุบาลที่ต้องจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3-5 ปี ซึ่งมีสมาธิในการฟังเวลาที่สั้น และจะเล่นซุกซนเสียงดัง เรียกได้ว่าเป็นวัยที่จับปูใส่กระด้ง ดังนั้นคุณครู จึงต้องมีเทคนิค กลวิธีในการเก็บเด็กให้มีความหลากหลายให้เด็กหันมาสนใจในการเรียน คุณครู จะต้องวางแผนว่าในแต่ละวันจะทำกิจกรรมใดบ้างเพื่อดึงความสนใจของเด็กขณะที่เด็กกำลังคุยหรือ เล่นกันอย่างไม่มีระเบียบเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำกิจกรรมที่ครูต้องการในขั้นต่อไป ซึ่ง เทคนิคการเก็บเด็ก การเตรียมเด็กให้สงบ เทคนิคการเก็บเด็กด้วยดนตรี เทคนิคกิจกรรมการส่งต่อ เพลงเก็บเด็ก Tips การสอนให้สนุก การจัดการชั้นเรียน ครูเตรียมให้เด็กที่โรงเรียนได้อย่างไร ประโยชน์ของการทำให้เด็กสงบ เทคนิคเตรียมเด็กปฐมวัยพร้อมเรียนรู้โลกอนาคต การดูแลพฤติกรรม เด็กปฐมวัย ประเภทของกิจกรรม เพลงเก็บเด็กปฐมวัย และเก็บเด็กด้วยรอยยิ้ม

ความหมายของการเตรียมเด็กให้สงบ

" การเก็บเด็ก " คือ วิธีการที่ทำให้เด็กมีสมาธิก่อนทำกิจกรรม และเตรียมความพร้อมให้เด็ก หันมาสนใจและพร้อมเข้าสู่บทเรียน โดยเฉพาะคุณครูอนุบาลที่ต้องจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ในช่วงอายุ 3-5 ปี ซึ่งมีสมาธิในการฟังเวลาที่สั้น และจะเล่นซุกซนเสียงดัง เรียกได้ว่าเป็นวัยที่จับปูใส่ กระด้ง ดังนั้นคุณครูจึงต้องมีเทคนิค กลวิธีในการเก็บเด็กให้มีความหลากหลาย ให้เด็กหันมาสนใจใน การเรียนที่ครูกำลังจะจัดขึ้นครูอนุบาลกับการจัดการเรียนการสอนใน 1 วัน คุณครูจะต้องวางแผนว่า ในแต่ละวันจะทำกิจกรรมใดบ้าง มีจุดประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งจะมีแผนการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยทุกคนอยู่แล้ว

การเตรียมเด็กให้สงบ (Child Preparation Techniques) หรือ การเก็บเด็ก หมายถึง วิธีการที่ทำให้เด็กสงบลงด้วยการดึงความสนใจของเด็ก ขณะที่เด็กกำลังคุยหรือเล่นกันอย่างไม่เป็นระเบียบให้หันกลับมาสนใจในกิจกรรมที่ครูต้องการโดยครูอาจใช้วิธีการท่องคำคล้องจอง การร้องเพลง การเชิดหุ่น การเล่านิทาน การแสดงท่าทาง หรือใช้กิจกรรมต่าง ๆ หลายอย่างประกอบกันเพื่อให้เด็กสงบและมีสมาธิมากที่สุด

ดังนั้นการเตรียมเด็กให้สงบ เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่ใช้เพื่อช่วยให้เด็กมีความสงบและพร้อมที่จะเรียนรู้หรือมีสมาธิในสถานการณ์ที่ต้องการ เช่น ในห้องเรียนหรือในระหว่างการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยกระบวนการเหล่านี้อาจรวมถึงเทคนิคการหายใจลึก ๆ การทำสมาธิ การใช้เครื่องมือหรือของเล่นที่ช่วยสร้างความผ่อนคลาย การฝึกให้เด็กตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง และการใช้เพลงหรือเสียงที่ผ่อนคลาย เป็นต้นการเตรียมเด็กให้สงบหรือการเก็บเด็ก จึงเป็นกิจกรรมที่นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัย เนื่องจากวัยนี้มีช่วงความสนใจสั้น ไม่ชอบบอญ่เป็นวัยที่ต้องการอยากรู้อยากเห็นและชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เอาแต่ใจตัวเอง หงุดหงิด และเจ้าอารมณ์ และมักจะยึดเอาตัวเองเป็นจุดศูนย์กลางจนบางครั้งอาจเกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกันเองเป็น วิธีการที่ทำให้เด็กสงบลงด้วยการดึงความสนใจของเด็ก ขณะที่เด็กกำลังคุยหรือเล่นกันอย่างไม่เป็นระเบียบให้หันกลับมาสนใจในกิจกรรมที่ครูต้องการโดยครูอาจใช้วิธีการท่องคำคล้องจอง การร้องเพลง การเชิดหุ่น การเล่านิทาน การแสดงท่าทาง หรือใช้กิจกรรมต่าง ๆ หลายอย่างประกอบกันเพื่อให้เด็กสงบและมีสมาธิมากที่สุด

สรุปได้ว่า การเตรียมเด็กให้สงบ (Child Preparation Techniques) หรือการเก็บเด็ก หมายถึง วิธีการที่ทำให้เด็กสงบลงด้วยการดึงความสนใจของเด็ก ขณะที่เด็กกำลังคุยหรือเล่นกันอย่างไม่เป็นระเบียบให้หันกลับมาสนใจในกิจกรรมที่ครูต้องการโดยครูอาจใช้วิธีการท่องคำคล้องจอง การร้องเพลง การเชิดหุ่น การเล่านิทาน การแสดงท่าทาง หรือใช้กิจกรรมต่าง ๆ หลายอย่างประกอบกันเพื่อให้เด็กสงบและมีสมาธิมากที่สุด

จุดประสงค์ของการเตรียมเด็กให้สงบ

การกำหนดจุดประสงค์และเป้าหมาย การใช้เทคนิคการเก็บเด็ก เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ซึ่งสามารถจัดได้ในระหว่างการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยโดยมีเป้าหมายดังนี้

1. การสร้างข้อตกลง กฎเกณฑ์ในห้องเรียน เมื่อพบปะกับเด็กในช่วงแรกของการเปิดเรียน เพื่อให้เด็กได้เข้าใจว่าเด็กจะต้องทำอะไรบ้าง ยังสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็กในการปรับพฤติกรรมของตนเองที่จะอยู่ร่วมห้องตามข้อตกลงได้อย่างมีความสุข

2. การให้เด็กทำสมาธิ ไม่ว่าจะเป็นการเดินจงกรมหรือการนั่งสมาธิ เพราะเด็กอนุบาลหรือเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 3-5 ปี จะมีสมาธิหรือการใจจดใจจ่อในการฟังหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเวลาที่สั้น ดังนี้

เด็กอายุ 3 ขวบ ประมาณ 5 - 10 นาที

เด็กอายุ 4 ขวบ ประมาณ 10 - 15 นาที

เด็กอายุ 5 ขวบ ประมาณ 15 - 20 นาที

3. จัดมุมให้เด็กได้นั่งอ่านหนังสือตามมุม หรือในห้องสมุด เพราะเด็กวัยนี้สนใจหนังสือที่มีภาพ มีสีสันที่น่าสนใจ เพราะเด็กสามารถเรียนรู้คำศัพท์ในการใช้ชีวิตประจำวันได้การพูดคุยในหนังสือที่อ่าน การเล่านิทานจากภาพ มุมนี้จะทำให้เด็กหยุดอยู่กับที่ นิ่งได้นาน

4. การใช้เพลงหรือบทกลอนคำคล้องจอง นับว่าเป็นข้อที่ใช้ในการเก็บเด็กได้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเด็กจะทำอะไร จะต้องเริ่มต้นด้วยเพลงและมีท่าเต้นประกอบเพลง หรือเป็นบทกลอนที่มีคำสอดคล้องและมีความหมาย ที่เข้าใจง่าย

ดังนั้นการเตรียมเด็กให้สงบ หรือการเก็บเด็ก เป็นกิจกรรมที่นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัย เนื่องจากวัยนี้มีช่วงความสนใจสั้น ไม่ชอบอยู่นิ่ง เป็นวัยที่ต้องการอยากรู้อยากเห็นและชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เอาแต่ใจตัวเอง หงุดหงิด และเจ้าอารมณ์ พบว่าเด็กในวัยนี้ชอบปฏิเสศ หรือช่างซักถาม ที่สำคัญเด็กในวัยนี้มักจะยึดเอาตัวเองเป็นจุดศูนย์กลาง การใช้สถานการณ์ เช่นนี้ การตลาด ดุด่า ชูเชิญ หรือบังคับลงโทษเด็ก ถือเป็นสิ่งที่ครูต้องหลีกเลี่ยง เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อในทางลบกับเด็กในแง่ของจิตใจและการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กได้ เช่น อาจทำให้เด็กมีบุคลิกภาพขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนมีความรู้สึกต่อต้านการมาโรงเรียนการจัดเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมของเด็กในช่วงวัยอนุบาลที่ยังไม่มีความอดทนมากพอเกี่ยวกับเวลา มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปด้วยความสุข สนุกสนานและไม่เครียดจนเกินไป ครูจะต้องเป็นผู้พัฒนาความรู้สึกที่ดีในเรื่องเวลาให้กับเด็กทีละน้อย ๆ พร้อมกับจัดสรรกิจกรรมที่เหมาะสมกับเวลาและความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงวัย

สรุปได้ว่า การนำเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ หรือการเก็บเด็กจึงนับว่าเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของเด็กให้กลับมาสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้อีกครั้ง และยังเป็นการเปลี่ยนอิริยาบถให้กับเด็กด้วยการสร้างความสนุกสนานอีกด้วย

เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ

การเก็บเด็กมีวิธีที่หลากหลาย ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องฝึกเด็กให้ทำเป็นประจำทุกวัน เพราะเป็นการฝึกวินัยในตัวเด็ก ฝึกการฟัง ฝึกการทำกิจกรรมอยู่กับที่ ฝึกการรอคอย มีความใจเย็นและพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนและครูได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูจะต้องมีความน่าสนใจ มีความหลากหลายให้เด็กอยากรู้ อยากเรียนด้วยตลอดเวลา การจัดประสบการณ์เรียนรู้จะต้องมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

" การเก็บเด็ก " หรือการเตรียมเด็กให้สงบ (Child Preparation Techniques) เพื่อดึงความสนใจของเด็กขณะที่เด็กกำลังคุยหรือเล่นกันอย่างไม่เป็นระเบียบเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำกิจกรรม เช่น การท่องคำคล้องจอง การร้องเพลง การเชิดหุ่น การเล่านิทาน หรือ การแสดงท่าทางต่าง ๆ เพื่อให้เด็กทำตามถือเป็นเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบก่อนเริ่มสู่กิจกรรมหลักดังนี้

1. การสร้างข้อตกลง กฎเกณฑ์ในห้องเรียน เมื่อพบปะกับเด็กในช่วงแรกของการเปิดเรียน เพื่อให้เด็กได้เข้าใจว่าเด็กจะต้องทำอะไรบ้าง อย่าลืมการยกตัวอย่างหรือทำให้เด็กดู เพื่อเด็กจะได้เห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกครั้งยังสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็กในการปรับพฤติกรรมของตนเองที่จะอยู่ร่วมห้องตามข้อตกลงได้อย่างมีความสุข

2. การให้เด็กทำสมาธิ ไม่ว่าจะเป็นการเดินจงกรม หรือการนั่งสมาธิ เพราะเด็กอนุบาลหรือเด็กปฐมวัย ช่วงอายุ 3-5 ปี จะมีสมาธิหรือการใจจดใจจ่อในการฟังหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเวลาที่ยาวสั้น ดังนี้

เด็กอายุ 3 ขวบ ประมาณ 5 - 10 นาที

เด็กอายุ 4 ขวบ ประมาณ 10 - 15 นาที

เด็กอายุ 5 ขวบ ประมาณ 15 - 20 นาที

3. จัดมุมให้เด็กได้นั่งอ่านหนังสือตามมุม หรือในห้องสมุด เพราะเด็กวัยนี้สนใจหนังสือที่มีภาพ มีสีสันที่น่าสนใจ เพราะเด็กสามารถเรียนรู้คำศัพท์ในการใช้ชีวิตประจำวันได้มากแล้ว จึงทำให้เด็กได้แลกเปลี่ยนหนังสือซึ่งกันและกัน การพูดคุยในหนังสือที่อ่าน การเล่านิทานจากภาพที่เห็นตามจินตนาการของเขาให้เพื่อนฟัง มุมนี้จะทำให้เด็กหยุดอยู่กับที่ นั่งได้นาน

4. การใช้เพลงหรือบทกลอนคำคล้องจอง นับว่าเป็นข้อที่ใช้ในการเก็บเด็กได้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเด็กจะทำอะไร จะต้องเริ่มต้นด้วยเพลงและมีท่าเต้นประกอบเพลง หรือเป็นบทกลอนที่มีคำสอดคล้องและมีความหมายที่เข้าใจง่าย มีเนื้อหาทำนองร้องง่าย ถ้ามีดนตรีเคาะเป็นจังหวะก็จะทำให้เด็กสนใจมากขึ้น

การเก็บเด็กมีวิธีที่หลากหลาย ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องฝึกเด็กให้ทำเป็นประจำทุกวัน เพราะเป็นการฝึกวินัยในตัวเด็ก ฝึกการฟัง ฝึกการทำกิจกรรมอยู่กับที่ ฝึกการรอคอย มีความใจเย็นและพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนและครูได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครู จะต้องมีความน่าสนใจ มีความหลากหลายให้เด็กอยากรู้ อยากเรียนด้วยตลอดเวลา การจัดประสบการณ์เรียนรู้จะต้องมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อดึงความสนใจของเด็กขณะที่เด็กกำลังคุยหรือเล่นกันอย่างไม่เป็นระเบียบเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำกิจกรรมที่ครูต้องการในขั้นต่อไปการว่ากล่าวตักเตือน ชูชี้แจง ใช้น้ำเสียงตวาด หรือการลงโทษ ถือเป็นสิ่งที่ครูจะต้องหลีกเลี่ยงเมื่อเด็กเริ่มขาดสมาธิกับกิจกรรมที่ครูกำลังดำเนินอยู่การท่องคำคล้องจอง การร้องเพลง การเชิดหุ่น การเล่านิทาน หรือ การแสดงท่าทางต่าง ๆ เพื่อให้เด็กทำตามถือเป็นเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบก่อนเริ่มสู่กิจกรรมหลัก

นอกจากนี้การเตรียมเด็กปฐมวัยให้สงบเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางอารมณ์และสังคม การเตรียมเด็กให้สงบสำหรับเด็กปฐมวัยควรเน้นที่การใช้เทคนิคและกิจกรรมที่เข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน และเหมาะสมกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของเด็กในวัยนี้ โดยมีเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบสำหรับเด็กปฐมวัยดังนี้

1. การหายใจลึก (Deep Breathing Exercises) เป็นสอนให้เด็กฝึกการหายใจเข้าลึก ๆ และหายใจออกช้า ๆ เพื่อช่วยให้ผ่อนคลาย เทคนิคนี้สามารถทำได้ง่ายและเหมาะสมกับเด็กทุกวัย โดยอาจใช้วิธีการนับหรือใช้ภาพช่วย เช่น "หายใจเข้าช้าๆ เหมือนดอกไม้กำลังบาน" และ "หายใจออกเหมือนเทียนที่กำลังดับ"

2. การใช้เพลงหรือเสียงที่ผ่อนคลาย (Calming Music or Sounds) ด้วยการเปิดเพลงเบาๆ หรือเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำไหล เสียงนก เป็นวิธีที่ดีในการสร้างบรรยากาศสงบและช่วยให้เด็กคลายเครียด

3. การสร้างมุมสงบ (Creating a Calm Corner) ด้วยการจัดพื้นที่ในห้องเรียนหรือที่บ้านเป็นมุมสงบที่เด็กสามารถใช้เพื่อพักผ่อน หรือให้มุมของเล่นที่ช่วยให้เด็กผ่อนคลาย เช่น ของเล่นหยอดลูกปัด ตุ๊กตา หรืออุปกรณ์เล่นสมาธิ

4. การใช้เทคนิคโยคะและการยืดเหยียด (Yoga and Stretching) การทำท่าโยคะง่ายๆ ๆ หรือการยืดเหยียดสามารถช่วยให้เด็กผ่อนคลาย และเพิ่มการตระหนักรู้ถึงร่างกายของตนเอง เช่น ท่าต้นไม้ (Tree Pose) หรือท่าเด็ก (Child's Pose)

5. การใช้กิจกรรมศิลปะและการระบายสี (Art and Coloring Activities) การให้เด็กใช้สี และวาดภาพเป็นวิธีที่ดีในการช่วยให้เด็กระบายอารมณ์และเพิ่มสมาธิ

6. การเล่าเรื่องหรือนิทานที่สงบ (Calm Storytelling) การอ่านหนังสือหรือเล่าเรื่องสั้น ๆ ที่มีเนื้อหาผ่อนคลายหรือมีเนื้อหาที่ช่วยให้เด็กฝึกการมีสติ สามารถช่วยให้เด็กสงบและตั้งใจฟังได้ดีขึ้น

7. การเล่นเกมที่เสริมสร้างสมาธิ (Mindfulness Games) เช่น การเล่นเกม "ความเงียบ" ที่ให้เด็กนั่งเงียบ ๆ และฟังเสียงรอบข้าง หรือให้เด็กนับจำนวนสิ่งที่พวกเขาได้ยินหรือเห็น เป็นต้น

8. การฝึกสมาธิแบบง่าย (Simple Meditation Practices) การใช้วิธีการฝึกสมาธิง่าย ๆ เช่น การนั่งสมาธิสั้น ๆ หรือการสอนให้เด็กตระหนักถึงลมหายใจของตนเอง เพื่อเพิ่มการตระหนักรู้และลดความเครียด

เทคนิคเหล่านี้สามารถช่วยให้เด็กปฐมวัยสงบและเพิ่มการตระหนักรู้ทางอารมณ์และร่างกายของตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรวมของเด็ก การจัดกิจกรรมเทคนิคการเก็บเด็ก จึงเป็นการใช้วิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กปฐมวัยสามารถสงบอารมณ์ ควบคุมตัวเอง และมีสมาธิในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม และการเรียนรู้ของเด็ก โดยมีกิจกรรมการฝึกลมหายใจลึกๆ การใช้เพลงหรือเสียงที่ผ่อนคลายการจัดมุมสื่อที่สงบ

ในห้องเรียนหรือที่บ้านให้เป็นมุมที่เด็กสามารถนั่งพักผ่อนคลายหรือเล่นของเล่นที่ช่วยผ่อนคลายได้ การใช้กิจกรรมศิลปะและระบายสี หรือทำงานศิลปะที่ช่วยระบายอารมณ์และสร้างสมาธิการเล่านิทานหรือเรื่องที่ผ่อนคลายและส่งเสริมการคิดเชิงบวกการเล่นเกมที่เสริมสร้างสมาธิการฝึกสมาธิแบบง่าย ๆ การจัดกิจกรรมเหล่านี้เน้นการใช้วิธีการที่ง่าย สนุก และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยช่วยให้เด็กสามารถสงบและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้นในชีวิตประจำวัน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ

การจัดเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมของเด็กในช่วงวัยอนุบาลออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย อายุของเด็กแต่ละระดับขึ้นตามความสนใจของเด็ก พร้อมกับจัดสรรกิจกรรมที่เหมาะสมกับเวลาและความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงวัย การนำเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ หรือการเก็บเด็กจึงนับว่าเป็นวิธีการสำคัญที่ครูปฐมวัยจะต้องวางแผน และออกแบบกิจกรรมเหมือนการออกแบบกิจกรรมตามหน่วย เป็นกระบวนการที่ทำนายครูในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์ที่คาดเดาไม่ได้ การใช้เทคนิคการเก็บเด็กจึงแตกต่างกันตามทักษะและความถนัดของครูปฐมวัย เช่น ครูอาจใช้ การเก็บเด็กด้วยท่าทาง หรือบทเพลง คำคล้องจอง สื่อ ประเภทหุ่น และการแตะสัมผัส ประกอบการใช้จังหวะการปรบมือ การพูด เป็นต้นซึ่งมีเทคนิคหลากหลายให้ครูเลือกใช้ในการจัดกิจกรรม และจะช่วยดึงจุดความสนใจของเด็กให้กลับมาสนใจในกิจกรรมการเรียนอีกครั้ง และยังเป็น การเปลี่ยนอิริยาบถให้กับเด็กด้วยการสร้างความสนุกสนาน

การเตรียมเด็กให้สงบ หรือการเก็บเด็กเป็นกิจกรรมที่นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัย เนื่องจากวัยนี้มีช่วงความสนใจสั้น ไม่ชอบอยู่นิ่ง เป็นวัยที่ต้องการอยากรู้อยากเห็น และชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การดู ชูเช่ญ หรือบังคับลงโทษเด็ก ถือเป็นสิ่งที่ครูต้องหลีกเลี่ยง และหันกลับมาใช้เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบแทนการจัดการจัดเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมของเด็กในช่วงวัยอนุบาลที่ยังไม่มีความสำคัญกับความสนใจของเด็กการจัดการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปด้วยความสนุกสนาน การพัฒนาความรู้สึกที่ดีกับการจัดสรรกิจกรรมที่เหมาะสมกับเวลาและความสนใจของเด็ก การนำเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ หรือการเก็บเด็กจึงนับว่าเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของเด็กให้กลับมาสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้อีกครั้ง คุณครูสามารถเตรียมกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบได้ดังนี้

1. การขีดหุ่น เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีจินตนาการสูงในการสร้างเรื่องราวสมมติ หุ่นที่นำมาใช้เป็นสื่ออาจเลือกได้หลายแบบ เช่น หุ่นมือ หุ่นถุงกระดาษ หุ่นนิ้ว แล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้หุ่นจะเป็นสื่อในการสอนให้เด็กได้พัฒนาในด้านคุณธรรม เจตคติ ค่านิยม ศีลธรรมจรรยา การตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์ต่าง ๆ ให้ทั้งความบันเทิง ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ รวมทั้งทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

2. การใช้ท่าทาง โดยคุณครูอาจตกลงกับเด็กว่า ครูทำท่าทางแล้วให้เด็กทำตาม ขณะที่ครูทำท่าทางจะแสดงสีหน้าสงบ ทำให้เด็กนิ่งและสงบด้วยเช่นกัน การใช้ท่าทางทำได้ดังนี้ตั้งมือตามจังหวะง่าย ๆ แล้วค่อย ๆ ยากขึ้นตามลำดับ การทำท่าทางหลายอย่างประกอบกันเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ ระมัดระวังไม่ให้ท่าทำผิด เช่น แตะส่วนต่าง ๆ เริ่มจากแตะผม นับ 1 2 3 แตะไหล่ นับ 1 2 3 เป็นต้น

3. การเล่นกับนิ้วมือ (Finger Play) เป็นเทคนิคการใช้ท่าทางที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งบางครั้งการเล่นกับนิ้วมืออาจใช้ประกอบการท่องคำคล้องจองหรือเพลงก็ได้ เช่น การท่องคำคล้องจอง “ไขสลิปฟอง” คำคล้องจอง “นิ้วมือของฉัน” คำคล้องจอง “แมงมุม” คำคล้องจอง “ฝนตกพริ้ว ๆ” คำคล้องจอง “นับเลข” เพลง “นกกระจิบ” เพลง “แมงมุมลาย” เพลง “แบมือแล้วกำ”

4. การร้องเพลง เพลงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กเล็กมาก ครูจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เปลือ่เปลือ่ต่อการฟังเพลงหรือร้องเพลง บางทีในระยะแรก ๆ เด็กยังไม่พร้อมก็อาจเป็นแค่ฟังเพลง ต่อมาจึงร้องเพลงคลอเป็นกลุ่ม หรือเดี่ยวได้ โดยให้เด็กทำท่าประกอบ สร้างจังหวะ เด็กจะทำท่าประกอบเพลงโดยใช้แขน ขา ลำตัว การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การแกว่งแขน มือ เอนตัวไปตามจังหวะ เพลงที่นำมาใช้กับการเตรียมเด็กให้สงบจะต้องมีความเหมาะสมกับวัย บางครั้งอาจต้องเริ่มด้วยเพลงที่สนุกสนาน จากนั้นจึงค่อยเปลี่ยนเป็นเพลงที่ทำให้เด็กสงบ

5. การท่องคำคล้องจอง อาจเป็นโคลง กลอน กาพย์ ฯลฯ ซึ่งใช้ถ้อยคำง่าย ๆ และไม่ยากมากนัก เหมาะสมกับวัยของเด็ก มีเนื้อหาสาระง่าย ๆ เด็ก ๆ ท่องแล้วมีความสุขสนุกสนาน การท่องคำคล้องจองประกอบท่าทางหรือเล่นกับนิ้วมือก็ได้ เช่น “ไขสืบฟองกองอยู่บนโต๊ะ แดกดับโพล๊ะ เหลือไขแก้วฟอง” “นั่นนกบินมาลิบ ๆ นกกระจิบ 1 2 3 4 5 อีกฝูงบินล่องลอยมา 6 7 8 9 10”

6. การเล่านิทาน เป็นเทคนิคที่นำมาใช้ในการเตรียมเด็กให้สงบ แต่ควรคำนึงถึงสถานการณ์และระยะเวลาให้มีความเหมาะสม การเล่านิทานจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางภาษามากมาย อีกทั้งยังทำให้ได้ใกล้ชิดกับเด็กและเข้าใจเด็กได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เห็นและเข้าใจความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใจเด็ก รู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุแห่งความรัก ความกลัว ความโกรธ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้เด็กรักการอ่านอีกด้วย

ภาพที่ 9.1 การจัดกิจกรรมการเก็บเด็ก

สรุปได้ว่า เทคนิคเตรียมเด็กให้สงบ คุณครูจึงมีหน้าที่สำคัญที่ทำให้เด็กสงบลงโดยการดึงความสนใจของเด็กผ่านเทคนิคต่าง ๆ เหล่านี้การใช้หุ่นสามารถเรียกความสนใจจากเด็กได้ดี เพราะเด็กวัยนี้มีจินตนาการสูงในการสร้างเรื่องราวสมมติ เด็ก ๆ จะเกิดความรู้สึกสนุกจากการได้ดูหุ่น

ไม่ว่าจะเป็นหุ่นมือ หุ่นงูกระดาด หุ่นนิ้ว การใช้ท่าทาง ในการทำท่าทางครูตกลงกับเด็กว่า ครูทำท่าทางแล้วให้เด็กทำตาม ขณะที่ครูทำท่าทางจะแสดงสีหน้าที่สงบ ทำให้เด็กนิ่งและสงบด้วยเช่นกัน การร้องเพลง การร้องเพลงเป็นการสร้างความสนใจให้กับเด็กได้ บางครั้งครูอาจเริ่มร้องเพื่อให้เด็กสนใจหรือให้เด็กหัดร้องคลอไปกับครู และอาจจะใช้ท่าทางประกอบเพลงด้วย เพลงที่นำมาใช้บางครั้งต้องเริ่มด้วยความสนุกสนานแล้วค่อยเปลี่ยนเป็นเพลงที่ทำให้เด็กสงบการท่องคำคล้องจอง ต้องเป็นการท่องคำคล้องจองที่มีเนื้อหาสาระง่าย ๆ ท่องแล้วสนุก และยิ่งถ้าท่องคำคล้องจองประกอบท่าทางหรือเล่นกับนิ้วมือได้ ก็จะช่วยให้เด็กสงบได้ การเล่านิทาน การเล่านิทานเป็นเทคนิคที่นำมาใช้ในการเตรียมเด็กให้สงบแถมยังช่วยจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางภาษา กระตุ้นให้เด็กรักการอ่าน ซึ่งการเล่านิทานจะช่วยขยายช่วงความสนใจของเด็กให้มากยิ่งขึ้นได้ (<https://www.rathakun.com>)

บทบาทครูในการใช้เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ

การเก็บเด็ก คือวิธีการที่ทำให้เด็กมีสมาธิก่อนทำกิจกรรม และเตรียมความพร้อมให้เด็กหันมาสนใจและพร้อมเข้าสู่บทเรียน โดยเฉพาะคุณครูอนุบาลที่ต้องจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3-5 ปี ซึ่งมีสมาธิในการฟังเวลาที่สั้น และจะเล่นซุกซนเสียงดัง เรียกได้ว่าเป็นวัยที่จับปูใส่กระด้งเลยล่ะ ดังนั้นคุณครูจึงต้องมีเทคนิค กลวิธีในการเก็บเด็กให้มีความหลากหลายให้เด็กหันมาสนใจในการเรียนที่ครูกำลังจะจัดขึ้นดังนี้

1. ผู้สอนควรมีส่วนร่วมร้องเพลงร่วมกับผู้เรียน และอธิบายวิธีการทำกิจกรรมให้ชัดเจน หากผู้เรียนที่ได้รับการส่งต่อยังไม่ออก ควรให้เวลาในการคิดสักครู่ หรือเริ่มรอบใหม่ตามความเหมาะสม
 2. ผู้สอนสามารถเปลี่ยนจากการร้องเพลงเก็บเด็กเป็นการส่งต่อกิจกรรมการท่องคำคล้องจอง
 3. ผู้สอนในระดับชั้นอนุบาล สามารถนำไปดัดแปลงเป็นกิจกรรมการส่งต่ออื่น ๆ โดยใช้วิธีการเดียวกัน เช่น การส่งต่อคำศัพท์หมวดต่าง ๆ เช่น หมวดยานพาหนะ หมวดดอกไม้ หมวดอาชีพ หมวดสัตว์ เป็นต้น แต่ให้ลดความซับซ้อนลง เช่น ไม่ต้องเรียกชื่อเพื่อน ให้ใช้วิธีหันไปหาเพื่อนข้าง ๆ และพูดคำศัพท์
 4. ผู้สอนในระดับชั้นอื่น ๆ สามารถนำไปดัดแปลงเป็นกิจกรรมการส่งต่ออื่น ๆ เช่น ส่งต่อชื่อหนังสือ ส่งต่อชื่อนักร้อง ส่งต่อคำศัพท์ภาษาต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสามารถดัดแปลงได้ตามสิ่งที่จะสอนหรืออาจนำมาใช้เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนตื่นตัวก่อนเข้าสู่บทเรียนได้ดี เทคนิคการเก็บเด็กขอยกตัวอย่างดังนี้
- 4.1 การสร้างข้อตกลง กฎเกณฑ์ในห้องเรียน เมื่อพบปะกับเด็กในช่วงแรกของการเปิดเรียนเพื่อให้เด็กได้เข้าใจว่าเด็กจะต้องทำอะไรบ้าง อย่าลืมการยกตัวอย่างหรือทำให้เด็กดู เพื่อเด็กจะ

ได้เห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกครั้งยังสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็กในการปรับพฤติกรรมของตนเองที่จะอยู่ร่วมห้องตามข้อตกลงได้อย่างมีความสุข

4.2 การให้เด็กทำสมาธิ ไม่ว่าจะเป็นการเดินจงกรม หรือการนั่งสมาธิ เพราะเด็กอนุบาลหรือเด็กปฐมวัย ช่วงอายุ 3-5 ปี จะมีสมาธิหรือการใจจดใจจ่อในการฟังหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเวลาที่สั้น ดังนี้

เด็กอายุ 3 ขวบ ประมาณ 5 - 10 นาที

เด็กอายุ 4 ขวบ ประมาณ 10 - 15 นาที

เด็กอายุ 5 ขวบ ประมาณ 15 - 20 นาที

4.3 จัดมุมให้เด็กได้นั่งอ่านหนังสือตามมุม หรือในห้องสมุด เพราะเด็กวัยนี้สนใจหนังสือที่มีภาพมีสีสันที่น่าสนใจ เพราะเด็กสามารถเรียนรู้คำศัพท์ในการใช้ชีวิตประจำวันได้มาก แล้วจึงทำให้เด็กได้แลกเปลี่ยนหนังสือซึ่งกันและกัน การพูดคุยในหนังสือที่อ่าน การเล่านิทานจากภาพที่เห็นตามจินตนาการของเขาให้เพื่อนฟัง มุมนี้จะทำให้เด็กหยุดอยู่กับที่ได้นานเลยล่ะ

4.4 การใช้เพลงหรือบทกลอนคำคล้องจอง นับว่าเป็นข้อที่ใช้ในการเก็บเด็กได้ดีที่สุด เพราะว่าเด็กจะทำอะไร จะต้องเริ่มต้นด้วยเพลงและมีท่าเต้นประกอบเพลง หรือเป็นบทกลอนที่มีคำสอดคล้อง และมีความหมายที่เข้าใจง่าย มีเนื้อหาทำนองร้องง่าย ถ้ามีดนตรีเคาะเป็นจังหวะก็จะทำให้เด็กสนใจมากขึ้น

ครูปฐมวัยสามารถเลือกกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความต้องการและตามความเหมาะสมตัวอย่างกิจกรรมที่นำมาใช้เตรียมเด็กให้สงบคือการเซ็ด หุ่นหุ่นเป็นสื่อที่ครูใช้ในลักษณะของสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กเล็ก ๆ โดยที่เด็กอาจนำมาเล่นเองได้การใช้หุ่นสามารถเรียกร้องความสนใจจากเด็กได้ดีเด็กจะเกิดความสุขสนุกสนาน จากการได้ดูหุ่นและเล่นหุ่นเนื่องจากเด็กในวัยนี้มีจินตนาการสูงในการสร้างเรื่องราว สมมติหุ่นที่นำมาใช้เป็นสื่ออาจเลือกใช้ได้หลายแบบเช่นหุ่นมือหุ่น ฤกษ์กระดาดหุ่นนิ้วแล้วแต่ความเหมาะสมทั้งนี้หุ่นจะเป็นสื่อในการสอนให้เด็กดังนี้

1. ครูอนุบาลกับการจัดการเรียนการสอนใน 1 วัน คุณครูจะต้องวางแผนว่าในแต่ละวันจะทำกิจกรรมใดบ้าง มีจุดประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งจะมีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยทุกคนอยู่แล้ว ดิฉันขอแชร์ประสบการณ์ การเก็บเด็กเพื่อเป็นแนวทางในการฝึกลูกน้อยและคุณครูที่สนใจ โดยเฉพาะกับห้องเรียนที่มีเด็กนักเรียนหลายคน การเก็บเด็กจึงมีความสำคัญมากในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละวัน

2. คุณครูอนุบาล ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทอันสำคัญอย่างมากต่อชีวิตของเด็กคนหนึ่ง ที่เพิ่งเติบโตและใช้ชีวิตบนโลกนี้มาได้แค่ 3 – 6 ปี ซึ่งวัยนี้ถือเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วอันจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในช่วงวัยอื่น ๆ เพื่อให้เติบโตไปเป็นบุคคลที่มีคุณภาพคนหนึ่งของสังคม

3. คุณครูอนุบาล ถือเป็นบุคคลที่อยู่ดูแลเด็ก ๆ อย่างใกล้ชิด รองจากพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะเมื่อเด็ก ๆ ถึงวัยที่ต้องเข้าโรงเรียนแล้วก็จำเป็นต้องมาใช้ชีวิตที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน เพราะฉะนั้นบทบาทและพฤติกรรมของคุณครูจะส่งผลไปยังพฤติกรรมของเด็ก ๆ ด้วย

แต่ในบางครั้งแม้ว่าคุณครูจะพยายามแสดงพฤติกรรมที่ดีต่อหน้าเด็ก ๆ เพื่อให้เด็ก ๆ ได้มีการซึมซับ เรียนรู้ และยึดเป็นต้นแบบที่ดีแล้วก็ตาม ก็ยังพบว่าเด็กบางคนอาจยังมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติ ซึ่งการจะนับว่าเด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือไม่นั้นจะต้องเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เป็นระยะเวลาต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ โดยพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัยย่อมเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน คุณครูอนุบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแล และสอดส่องพฤติกรรมของเด็ก ๆ หากพบว่าเด็กคนใดมีปัญหา ก็ต้องหาทางแก้ไข พร้อมทั้งหารือกับผู้ปกครองในการหาทางออก ก็จะสามารถแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก ๆ ได้อย่างทันท่วงทีโดยการพิจารณาว่าเด็กมีปัญหาพฤติกรรม หรือมีพฤติกรรมที่แสดงออกผิดไปจากปกติหรือไม่นั้น สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. มีลักษณะพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากการแสดงออกของเด็กส่วนใหญ่ในช่วงวัยเดียวกัน
2. พฤติกรรมที่จัดว่ามีปัญหานั้นจะต้องมีความถี่ ระยะเวลา และความรุนแรงของการเกิดพฤติกรรมจนเป็นอันตราย ต่อตัวเด็กเองและผู้อื่น
3. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะส่งผลกระทบในด้านลบต่อชีวิตของเด็ก และทำให้เด็กสูญเสียโอกาสต่าง ๆ ในสังคม
4. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะไปขัดขวางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
5. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสังคมได้

หน้าที่ของคุณครูผู้สอนที่จะช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม โดยมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. ควรหาสาเหตุที่เกิดปัญหาพฤติกรรมอย่างถี่ถ้วนและไม่ด่วนสรุป
2. จะต้องพยายามทำความเข้าใจในปัญหาพฤติกรรมของเด็กร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อหาสาเหตุ และหาแนวทางช่วยเหลือ แก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาร่วมกัน

3. ประสานความร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กอย่างถูกต้องและเหมาะสม

4. ควรใช้หลักการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การปรับสภาพแวดล้อม การเบี่ยงเบนความสนใจ การชี้แนะ การเป็นแบบอย่างที่ดี การแยกให้อยู่ตามลำพังชั่วคราว การให้คำชมเชยผ่านทางคำพูดหรือการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางรวมถึงการลงโทษ เป็นต้น

5. เสริมสร้างทัศนคติที่ดีและเป็นกำลังใจให้กับเด็กที่มีปัญหาอย่างเต็มที่ เช่น หากเด็กคนหนึ่งมีปัญหาในเรื่องไม่มีความมั่นใจในตนเอง คุณครูก็ควรที่จะเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้แสดงออกหรือแสดงความคิดเห็น และมอบคำชมเชยเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับเด็ก ซึ่งจะสามารถทำให้เด็กมีความมั่นใจมากขึ้น อันจะช่วยให้เด็กมีความสุขในการใช้ชีวิตมากขึ้น

6. กรณีเด็กมีปัญหาพฤติกรรมที่รุนแรงซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้สอน ไม่สามารถให้การช่วยเหลือหรือแก้ไขพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ ควรพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมที่สุด (<https://www.rathakun.com>)

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ

การจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบมีประโยชน์อย่างมากต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้ อารมณ์ สังคม และสุขภาพจิต โดยสรุปประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเหล่านี้ได้ดังนี้

1. พัฒนากลไกการจัดการอารมณ์ (Emotional Regulation) ช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีควบคุมและจัดการอารมณ์ของตนเอง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือกดดัน เช่น ความโกรธ ความกังวล หรือความเศร้า

2. เสริมสร้างสมาธิและความสามารถในการตั้งใจ (Improved Concentration and Attention) ด้วยการจัดกิจกรรมสงบ เช่น การหายใจลึก ๆ หรือโยคะ ช่วยให้เด็กสามารถโฟกัสและตั้งสมาธิในการเรียนหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

3. เพิ่มความสามารถในการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) ด้วยกิจกรรมที่เน้นการมีสติ เช่น การฟังเสียงหรือการสังเกตร่างกาย ช่วยให้เด็กมีความตระหนักรู้ในตนเอง รู้ถึงสภาวะทางกายและจิตใจของตัวเอง

4. การพัฒนาทักษะทางสังคม (Social Skills Development) เด็กที่สามารถควบคุมอารมณ์และมีสมาธิได้ดีจะมีความสามารถในการเข้าสังคม มีการสื่อสารที่ดี และสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนหรือผู้ใหญ่ได้ดีขึ้น

5. การลดความเครียดและความวิตกกังวล (Reduced Stress and Anxiety) ด้วยกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสงบ เช่น การระบายสี การฟังเพลง หรือการเล่นนิทานที่ผ่อนคลาย สามารถช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวลในเด็ก

6. การส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี (Enhanced Mental Health and Well-being) ด้วยการทำกิจกรรมสงบอย่างสม่ำเสมอช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีในเด็ก เพิ่มความรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในตนเอง

7. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Boost Creativity) จัดกิจกรรมศิลปะและการระบายสีช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และทักษะการแก้ปัญหาของเด็ก ทำให้เด็กมีความคิดที่หลากหลายและพร้อมที่จะแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์

8. การปรับปรุงพฤติกรรม (Improved Behavior) เมื่อเด็กสามารถจัดการอารมณ์และมีสมาธิได้ดี พฤติกรรมของเด็กก็จะดีขึ้น ลดการก่อกวนในห้องเรียนหรือบ้าน และเพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

9. การส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีขึ้น (Better Learning Outcomes) ด้วยการมีสมาธิและอารมณ์ที่สงบส่งผลให้เด็กสามารถจดจ่อกับการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ทำให้ผลลัพธ์การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

10. การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการเรียนรู้ (Creating a Positive Learning Environment) การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสงบจะช่วยสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการเรียนรู้ ลดความตึงเครียดในห้องเรียนและทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบจึงเป็นการเสริมสร้างทักษะที่สำคัญและมีคุณค่าในระยะยาว ที่จะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการจัดการอารมณ์ มีสมาธิ และพร้อมที่จะเรียนรู้และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพการเตรียมเด็กให้สงบจึงมีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ช่วยดึงความสนใจในการรับรู้ของเด็กปฐมวัย
2. เป็นการเปลี่ยนอริยาบถของเด็ก เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีช่วงความสนใจสั้น
3. สามารถใช้กิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ เป็นกิจกรรมนำเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนก่อนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้

4. เป็นกิจกรรมที่ใช้เปลี่ยนบรรยากาศในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายและช่วยต่อช่วงความสนใจของเด็กให้ยาวนานขึ้น

5. เป็นกิจกรรมที่ใช้เปลี่ยนบรรยากาศในช่วงรอยต่อของกิจกรรม เช่น เมื่อครูให้เด็กเล่นเครื่องเล่นสนามเสร็จแล้ว ครูอาจให้เด็กมานั่งแล้วท่องคำคล้องจองหรือเล่นกับนิ้วมือเพื่อให้เด็กสงบก่อนที่จะไปทำกิจกรรมอื่น เป็นต้น

6. ใช้กิจกรรมเตรียมเด็กให้สงบในช่วงของการสรุปหรือขั้นสรุปบทเรียน จะทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย ซึ่งในบางครั้งกิจกรรมนั้นอาจสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ ก็จะเป็นการย้ำในสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้ว

7. ช่วยให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดี ส่งผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

8. ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมาย

9. ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะประสบการณ์สำคัญด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะทางภาษา การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เช่น การท่องคำคล้องจองนับนิ้วมือ การสังเกต ฯลฯ

10. ช่วยให้เด็กนำเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับการเตรียมเด็กให้สงบไปเล่นกับผู้ปกครองหรือเพื่อน ๆ ขณะอยู่ที่บ้าน

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบระหว่างการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ช่วยพัฒนาสมาธิและความตั้งใจและสามารถตั้งใจเรียนได้ดีขึ้น ลดการวอกแวกและเพิ่มความพร้อมในการรับข้อมูลเด็กเรียนรู้วิธีควบคุมอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความโกรธ ความกลัว หรือ ความวิตกกังวล ทำให้พวกเขาสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้ดีขึ้นลดความเครียดและความวิตกกังวลในเด็กระหว่างเรียนเด็กที่สงบมีโอกาสฝึกฝนทักษะการสื่อสาร การฟัง และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมและมีสมาธิได้ดีย่อมมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ลดการก่อกวนในชั้นเรียนและทำให้บรรยากาศในห้องเรียนดีขึ้นสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการเรียนรู้ ช่วยให้ครูและนักเรียนมีความพร้อมในการเรียนการสอนมากขึ้นส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเมื่อเด็กมีสมาธิและอารมณ์สงบ การเรียนรู้ก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเด็กจะสามารถรับข้อมูลและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนได้อย่างเต็มที่ที่การจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบในชั้นเรียนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญสำหรับการเติบโตของเด็ก

การดูแลและควบคุมพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ เด็กปฐมวัยถึงแม้ครูจะได้ปฏิบัติตามหลักวิชาไม่ว่าจะศึกษาทำความเข้าใจในพัฒนาการเด็กจัดสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กตลอดจน ดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างทั่วถึงในแต่ละวันบางครั้งความขัดแย้งก็เกิดขึ้นได้ อาจเกิดจากตัวเด็กเองจากเพื่อนในห้องเรียนหรือจากครูซึ่งจะนำไปสู่การมี พฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็ก เมื่อเกิดขึ้นครูก็ต้องหาวิธีการที่นำไปสู่การที่ จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไปจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่นกลุ่มที่ 1 พฤติกรรมก้าวร้าวและต่อต้านสังคมกลุ่มที่ 2 พฤติกรรมรบกวนกลุ่มที่ 3 พฤติกรรมทำลายกลุ่มที่ 4 พฤติกรรมทางอารมณ์และพึ่งพาผู้อื่นกลุ่มที่ 5 พฤติกรรมเกี่ยวกับความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรม ในโรงเรียน และกลุ่มที่ 6 พฤติกรรมเกี่ยวกับการกินเป็น พฤติกรรมเกี่ยวกับกินยากกินมากกินมูมมามดังรายละเอียดดังนี้

1. การเลือกพฤติกรรมเพื่อการแก้ปัญหา

1.1 ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมครูจะต้องทบทวนว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนมีอะไรที่ต้องเข้าไปดูแล เขียนรายการพฤติกรรมออกมาจัดลำดับของพฤติกรรมที่ควรดูแลเลือก พฤติกรรมที่ต้องดูแลเป็นอันดับแรกมาแก้ปัญหา

1.2 เมื่อจัดลำดับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแล้วควรดูแลที่ละหนึ่งปัญหา ถ้าจำเป็นในเวลาเดียวกันต้องดูแล 2 ปัญหาที่ควรจะได้พิจารณาลักษณะปัญหา คือสองปัญหามีความคล้ายคลึงกัน กระบวนการก็จะรวมกัน

2. การแก้ปัญหาพฤติกรรม

2.1 สิ่งที่ต้องพิจารณาหรือพยายามหาสาเหตุทุกครั้งว่าทำไมเด็กจึงมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็กอย่าง รอบคอบบางกรณีอาจจะเกิดจากสถานการณ์ที่อยู่เหนือการควบคุมของเด็ก ครูต้องพยายามควบคุมสถานการณ์เท่าที่จะทำได้เช่น ความคาดหวังที่ไม่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กการกระตุ้นที่มากเกินไปปัญหาจากสุขภาพ ความเครียดของครอบครัวเกิดความเปลี่ยนแปลงต้องปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่

2.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมโดยการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นบ่อยเพียงใด (how often) ระหว่างวัน 1-2 สัปดาห์

2.2.2 เกิดขึ้นเมื่อไร (when) เช่นก่อนอาหารก่อนเลิกเรียน

2.2.3 เกิดขึ้นที่ไหน (where) เช่นการทำงานรวมกลุ่มในห้องเรียนการเล่น นอกห้องเรียนเกิดขึ้นที่บ้านหรือที่สถานศึกษา

2.2.4 ใครเข้ามาเกี่ยวข้อง (who) เด็กหนึ่งคนกับผู้ใหญ่หนึ่งคนหรือผู้ใหญ่ หลาย
คนเด็กหลายคนกับผู้ใหญ่หนึ่งคนหรือผู้ใหญ่หลายคน

2.3 วางแผนเพื่อดำเนินการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหายุทธศาสตร์ทางบวก เป็นสิ่ง
สำคัญในการทำงานกับเด็กปฐมวัยควรใช้เทคนิคที่หลากหลายในการทำงานกับเด็ก

2.4 แนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมโดยการทำให้เด็กเกิดการพัฒนา เป็นวินัย
ภายในตัวเด็กการให้เด็กรู้วิธีการแก้ปัญหาจะเป็นผลดีกว่าการที่ทำให้เด็กควบคุมได้เฉพาะภายนอก
หรือใช้อำนาจที่ทำให้เด็กสงบไปเพียง ชั่วคราวเท่านั้น

3. การพัฒนาพฤติกรรมใหม่

3.1 หลักการปฏิบัติตามลำดับ สอนเด็กให้กระทำในสิ่งที่ไม่ค่อยจะทำหรือไม่ เคย
ประพจน์มาก่อนเสริมพลัง (reward) ให้ทำซ้ำต่อไปจนถึงพฤติกรรมสุดท้าย

3.2 หลักการให้แรงเสริมต่อเนื่อง พัฒนาพฤติกรรมใหม่ที่เด็กยังไม่เคยมี เตรียมที่จะ
เสริมพลังเมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องในแต่ละครั้ง

3.3 หลักการแรงเสริมทางลบ เพื่อเพิ่มพฤติกรรมของเด็กในหนทางเฉพาะ อาจจะ
เตรียมเด็กให้หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดผลเสียโดยปรับปรุง พฤติกรรมของตนหรือการมี
พฤติกรรมที่เหมาะสม

3.4 หลักการทำตามแบบ สอนวิถีทางใหม่ของพฤติกรรมให้เด็กสังเกตคนที่มีความพฤติกรรมที่
ถูกต้องฟังประสงค์

3.5 หลักการให้คำแนะนำ และ แนวทาง (Cueing Principle) สอนเด็กให้จดจำ ถึงการ
ปฏิบัติในเวลาที่เหมาะสมเตรียมให้ได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติ ที่ถูกต้องก่อนลงมือปฏิบัติดีกว่าที่
จะไปแนะนำเมื่อทำผิดแล้ว

3.6 หลักการความแตกต่าง สอนให้เด็กแสดงออกในวิถีทางเฉพาะภายใต้กลุ่มของ
สถานการณ์กลุ่มหนึ่ง ช่วยให้แนวทางที่จะเห็นความแตกต่างของสถานการณ์และให้รางวัล เมื่อ
แสดงออกได้เหมาะสมตามแนวทางการทำให้พฤติกรรมใหม่ดำรงอยู่

3.7 หลักการในการลดแรงเสริม กระตุ้นให้เด็กคงพฤติกรรมโดยให้รางวัล เพียงนิด
หน่อยหรือไม่ให้เลยอาจจะใช้ระยะเวลาหรือให้ตอบสนองในทางที่ถูกต้องก่อนที่จะให้รางวัลพฤติกรรม
ที่ถูกต้อง

3.8 หลักการเปลี่ยนแปลงแรงเสริม เพื่อปรับปรุงหรือเพิ่มการกระทำของเด็กในบาง
กิจกรรมจัดให้เด็กได้รับรางวัลเป็นระยะ ๆ

3.9 หลักการสับเปลี่ยน เปลี่ยนเป็นแรงกระตุ้นเมื่อรางวัลที่ใช้อยู่เดิมไม่มีประสิทธิผลที่จะควบคุมพฤติกรรมได้ต่อไป

3.10 หลักการทำให้เบื่อ เพื่อหยุดพฤติกรรมของเด็กในบางกรณีอาจจะต้องจัดสภาพการณ์เพื่อให้เด็กได้คงทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจนกระทั่งเกิดความเบื่อหน่ายไปเอง

3.11 หลักการหยุดพฤติกรรม เพื่อหยุดพฤติกรรมของเด็กในบางกรณีอาจจะต้องจัดสภาพการณ์ที่เด็กจะไม่ได้รับรางวัลจากการมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น

3.12 หลักการทางเลือกที่ขัดแย้งกัน เพื่อหยุดพฤติกรรมของเด็กในบางกรณีอาจจะให้รางวัลการกระทำอีกทางหนึ่งที่ไม่สามารถกระทำได้ในเวลา เดียวกันกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3.13 หลักการลงโทษ หยุดพฤติกรรมของเด็กในบางวิถีทางการปรับพฤติกรรมทางอารมณ์

3.14 หลักการหลีกเลี่ยง สอนเด็กให้หลีกเลี่ยงบางสถานการณ์ให้เด็กได้ เข้าใจสถานการณ์ที่ควรหลีกเลี่ยง

3.15 ลดความกลัว ช่วยให้เด็กเอาชนะความกลัวด้วยการที่ค่อย ๆ เข้าไปสู่เหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้เกิดความกลัวขณะที่เด็กที่มีความสบายใจผ่อนคลาย รู้สึกมั่นคง

4. การดำเนินการเพื่อสร้างวินัยให้แก่เด็ก

4.1 การสร้างวินัยด้วยวิธีการทางบวก

4.2 แนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างวินัยสำหรับเด็กปฐมวัย

4.2.1 จัดทำข้อตกลงในการปฏิบัติตนภายในห้องเรียน

4.2.2 เมื่อมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นศึกษาปัญหาให้ชัดเจน

4.2.3 ครูเป็นแบบอย่างให้กับเด็กได้มีข้อตกลงในการปฏิบัติอย่างไร

4.2.4 มีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติต่อเด็กทุกคนโดยเท่าเทียมกัน

4.2.5 ปรับเปลี่ยนเทคนิค

4.2.6 เมื่อมีพฤติกรรมต่างๆเกิดขึ้นที่เรียกร้องความสนใจจากครูตลอดเวลา

4.2.7 สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยการจัดการกับวินัยได้

4.2.8 มีมุมสงบให้เด็กได้มีเวลาไปนั่งสงบจิตสงบใจ

การออกแบบการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบ

ครูปฐมวัยสามารถเลือกกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความต้องการและตามความเหมาะสมตัวอย่างกิจกรรมที่นำมาใช้เตรียมเด็กให้สงบคือการขีด หุ่นหุ่นเป็นสื่อที่ครูใช้ในลักษณะของสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กเล็ก ๆ โดยที่เด็กอาจนำมาเล่นเองได้ การใช้หุ่นสามารถเรียกร้องความสนใจจากเด็กได้ดีเด็กจะเกิดความสุขสนาน จากการได้ดูหุ่นและเล่นหุ่น เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีจินตนาการสูงในการสร้างเรื่องราวสมมติหุ่นที่นำมาใช้เป็นสื่ออาจเลือกใช้ได้หลายแบบ เช่น หุ่นมือ หุ่นงูกระดาษ หุ่นนิ้ว แล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้หุ่นจะเป็นสื่อในการสอนให้เด็ก

เพลงเก็บเด็กปฐมวัย

ผู้แต่ง (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

เพลง ต้นไม้

ต้นไม้ปลูกไว้อาศัยร่มเงา
ส่วนไม้ดอกเราเก็บเอาไว้ใช้สอย
ไม้ผลปลูกดีได้เก็บผลกินอร่อย
เราต้องคอยหมั่นบำรุงไว้ไม่ละเลย

ผู้แต่ง (คุณหญิงเบญจา แสงมลิ)

เพลง ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์

ดวงอาทิตย์อยู่กลางวัน	ดวงจันทร์นั้นอยู่กลางคืน
ข้างแรมนั้นเดือนดับ	ดวงจันทร์ลับไปที่อื่น
ตอนเช้าอาทิตย์ขึ้น	จันทร์ก็ตื่นพร้อมกัน

ผู้แต่ง (ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

คำคล้องจองฤดูหนาว

สวัสดีหนูจำ	หม่ผ้าขนสัตว์
มันหนาวระมัด	หรือหนูว่าไร
หนูเป็นเด็กดี	อ้วนพีแจ่มใส
รักษาอนามัย	ดีจริงหนูเอ๋ย

ผู้แต่ง (ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

เพลง สามฤดู

ฤดูฝนเริ่มต้นเดือนพฤษภา	ฤดูหนาวราวเดือนพฤศจิกายน
ฤดูร้อนเริ่มราวเดือนมีนา	สามฤดูเวียนกันในรอบปี

ผู้แต่ง (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

คำคล้องจองไป เปื้อ

เปื้อ เปื้อ เปื้อ สระ เอื้อ เปื้อ เปื้อ
มา ดู คน บ้า ทำ ทำไป เปื้อ

ผู้แต่ง (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

คำคล้องจองโย โย

โย โย โย สระ โอ โย โย
เจ้า ช่าง จ้ม โป้ ชอบ เล่น โย โย

ผู้แต่ง (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

คำคล้องจองคุณป้า

ปา ปา ป้า สระ อา ปา ป้า
มี กบ ตัวใหญ่ ใน กระเป๋า คุณ ย่า

ผู้แต่ง (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

คำคล้องจองผีตัวดำ

มี ผีใน ห้อง นี้ ดู ดี ดี ผี ตัว ดำ
ผม ยาว ดู น่า ขำ ผี ตัว ดำ จำ ให้ ดี

ภาพ 9.2 สื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเก็บเด็ก

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเก็บเด็ก

การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีสมาธิที่จะทำกิจกรรมต่อไปและผ่อนคลายความตึงเครียด สนุกสนานพร้อมทบทวนความจำการเตรียมเด็กให้สงบ ครูสามารถจัดกิจกรรมเร้าความสนใจของเด็กก่อนให้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น

1. การใช้ท่าทาง ครูจะต้องนัดหมายเด็กว่าหากเห็นครูท่าทำแล้วต้องทำตาม ครูจะต้องมีสีหน้าที่สงบที่จะช่วยให้เด็กสงบลงด้วย แล้วอาจทำท่าต่อไปนี้

1.1 ตบมือ 3 ครั้ง พร้อมกับนับตามเบา ๆ ว่า 1 - 2 - 3 ครูจะทำซ้ำ ๆ ไปเรื่อย ๆ จนกว่าเด็กจะสงบลง

1.2 ครูท่าทำหลายอย่างเรียงตามลำดับ ให้เด็กทำตามเพื่อให้เด็กหันความสนใจมาอยู่ที่การระมัดระวังทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่ต้องการดังรายละเอียดของตัวอย่างต่อไปนี้

ลำดับที่ 1 เอามือแตะบ่า 2 ครั้ง พร้อมทั้งนับ 1 - 2 - 3 เบาๆ

ลำดับที่ 2 เอามือแตะศีรษะ 3 ครั้ง พร้อมทั้งนับ 1 - 2 - 3 เบาๆ

ลำดับที่ 3 เอามือแตะบ่า 3 ครั้ง พร้อมทั้งนับ 1 - 2 - 3 เบาๆ

ลำดับที่ 4 เอามือแตะศีรษะ 3 ครั้ง พร้อมทั้งนับ 1 - 2 - 3 เบาๆ

ลำดับที่ 5 เอามือแตะเข่า 3 ครั้ง พร้อมทั้งนับ : 1 - 2 - 3 เบาๆ

ครูท่าทำตั้งแต่ลำดับที่ 1-2-3 เมื่อครบลำดับที่ 5 ก็ขึ้นต้นใหม่ หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ จนกว่าเด็กจะสงบ

2. การใช้เพลงที่จะนำมาร้องเพื่อให้เด็กหันมาสนใจแล้วร้องตามนั้นจะต้องมีทำนองที่สนุกสนานกับวัยของเด็ก และเป็นเพลงที่อาจทำท่าประกอบได้

3. การท่องคำคล้องจอง บางครั้งคำคล้องจองที่สนุกสนานและเด็กอาจทำท่าทางประกอบตามได้ก็เป็นวิธีที่จะหันเหความสนใจเด็กได้เหมือนกัน เช่น คำคล้องจอง 4 ไช้ 10 ฟอง"

กระบวนการจัดกิจกรรมดำเนินการดังนี้

1. การเตรียมเด็กให้สงบ ครูสามารถจัดกิจกรรมเร้าความสนใจของเด็กก่อนเรียน เรียนรู้สิ่งได้หลายวิธี

1.1 การใช้คำคล้องจองประกอบการเล่นนิ้วมือ Finger play

1.2. การใช้เพลง เพลงที่นำมาร้องให้เด็กหันมาสนใจแล้วร้องตามนั้น จะต้อง มีทำนองสนุกสนานกับวัยของเด็กและเป็นเพลงที่อาจทำท่าทางประกอบได้

2. บทบาทของครูในการฝึกเด็กให้สงบ

2.1. ศึกษาคำคล้องจอง เพลงให้เข้าใจ

- 2.2. อ่านหรือร้องให้คล่อง จำให้ได้
- 2.3. พูดให้เด็กฟังก่อน 1 – 2 เที้ยว
- 2.4. ครูกล่าวที่ละวรรคแล้วให้เด็กพูดตาม
- 2.5. ครูสอนท่าทางและเด็กพูด / ทำตามซ้ำ ๆ จนได้เอง
3. ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับ
 - 3.1. สนุกกับภาษา
 - 3.2. พัฒนาการใช้ภาษา
 - 3.3. ฝึกความจำ
 - 3.4. ฝึกการใช้กล้ามเนื้อเล็ก
 - 3.5. สนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่เครียด

เทคนิคการเล่นนิ้วมือ (Finger play)

1. รถไฟ
รถไฟ เล่นบนสะพาน เล่นไปนาน นาน ฉีกฉีกฉีกฉีกปูน ๆ
2. นี่คือบ้าน
นี่คือบ้าน นี่คือหลังคานี่คือประตู นี่คือหน้าต่าง เปิดประตูออกมาเห็น.....(เด็ก ตัวเล็ก ๆ) วึ่ง ๆ ๆ ๆ ไป
3. นกกระจิบ นกกระจอก นกกระจาบ
นี่คือ นกกระจิบ จีบ ๆ จีบ ๆ นี่คือ นกกระจอก จ๊อก ๆ จ๊อก ๆ นี่คือ นกกระจาบ จ้าบ ๆ จ้าบ ๆ บินมา...นกกระจิบ จีบ ๆ ๆ ๆ บินมานกกระจอก จ๊อก ๆ ๆ ๆ บินมานกกระจาบ จ้าบ ๆ ๆ ๆ
4. นิ้วชี้
นิ้วชี้คนต้อยไหน ชูให้คุณครู.....ดูหน่อยแล้ววางบนปากน้อย ๆ คอยฟังคุณครู.....ให้ดี
5. ไข่ 10 ฟอง
ไข่ 10 ฟอง กองอยู่บนโต๊ะ แดกดังโพละ เหลือไข่ 9 ฟอง ไข่ 9 ฟอง กองอยู่บนโต๊ะ แดกดังโพละ เหลือไข่ 8 ฟอง ไข่...

เพลง (Sing song)

1. เพลง กำ – แบน

กำ กำ กำ กำ แบน แบน แบน แบน ตบ ตบ ตบ ตบ กำ กำ แบน กำ กำ กำ กำ แบน แบน แบน แบน
ตบ ตบ ตบ ตบ แล้วก็ปิดตา ...

2. เพลง กระซิบ

กระซิบ กระซิบอย่าให้เสียงดัง ควรระวังผู้อื่นหนวกหู พวกเด็ก ๆ ต้องเกรงใจครู คุณหนู
หนู...อย่าทำเสียงดัง

3. เพลง ยกมือ

ยกมือข้างขวา ยก ยก ยกมือข้างซ้าย ยก ยกเรามาสนุกเฮฮา (ซ้ำ) ยกมือข้างซ้ายยกมือ
ข้างซ้าย ยก ยก (เปลี่ยนมือ เป็น ไหล่ เท้า สะโพก)

4. เพลง นั่งตรง

นั่งตัวตรง ตรง นั่งตัวตรง ตรง ตรงไหมคะ (ซ้ำ) ตรงแล้วคะ (ซ้ำ)

5. เพลงแม่ไก่ออกไข่

แม่ไก่ออกไข่วันละฟอง ไข่วันละฟองไข่วันละฟองแม่ไก่ออกไข่ทุกวัน ...วัน ไข่ไข่...ฟอง

6. เพลง ตา หู จมูก

ตา หู จมูก จับให้ถูก จับ จมูก ตา หูจับใหม่ จับให้ฉันดู (ซ้ำ) จับ จมูก ตา หูจับหู ตา
จมูก

7. เพลงออกกำลัง

ออกกำลังด้วยการร้องรำทำเพลงให้ครื้นเครงเสียงเพลงบรรเลงจับใจเราร้องกันไป ไม่มี
หม่นหมองฤทัยแล้วเราเพลินใจด้วยกันร้องรำทำเพลง

8. เพลงเสียงฝน

เสียงฝน หล่นจากฟากฟ้า สาดซัดमारหนาวเย็นกระไร (ซ้ำ) พวกเราอย่าออกไปไหน
เปียกฝนไปจะเป็นหวัดเออ

9. เพลงอย่าทิ้ง

อย่าทิ้ง อย่าทิ้ง อย่าทิ้ง ทิ้งแล้วจะสกปรกถ้าเราเห็นมันรัก ต้องเก็บ ๆ ๆ

10. เพลงแมงมุม

แมงมุมลายตัวนั้นฉันเห็นมันสงสารเหลือทนวันหนึ่งมันถูกฝน ไหลลงจากบนหลังคาพระ
อาทิตย์ส่องแสง ฝนแห่งเหือดไปลับตามันรีบไต่ขึ้นฟ้า หันหลังมาทำตาลูกวาว วาว

11. พระอาทิตย์

โผล่มาจากขอบฟ้า เค้ามาในยามเช้าส่องแสงให้เรา อบอุ่นสบายเค้าลอยข้ามเราไป จมหายไปในยามเย็นพรุ่งนี้เราก็จะเห็น เค้าโผล่อีกที่...ที่เดิมพระอาทิตย์ ยิ้มแฉ่ง แก้มแดง...แดงแตงตัว ทาแป้งโผล่มา ยามเช้าตรู่ ~~ ฮึฮึ~~พระอาทิตย์ ยิ้มแฉ่ง แก้มแดง...แดงแตงตัว ทาแป้งโผล่มา ส่งยิ้มให้คุณหนูยิ้มน้อยยิ้มใหญ่

12. เต้า

เต้า เต้า เต้า เต้านั้นมีสีขา สีตีนเดินมา มันทำหัวผลุบ ผลุบ โผล่ โผล่ มันทำหัวผลุบ ผลุบ โผล่ โผล่

13. ตาคูหูฟัง

เรามีตาไว้ดู เรามีหูไว้ฟัง เวลาใครสอนใครสั่ง ต้องตั้งใจฟัง ต้องตั้งใจดู

14. เพลง อึ่งอ่าง

อึ่งอ่างมันนั่งข้างโอ่ง มันนั่งหลังโกงจะคอยกินมดเด็กเอ๋ยเจ้าอย่าพูดปด เด็กเอ๋ยเจ้าอย่าพูดปดจะกลายเป็นมดอาหารอึ่งอ่าง

15. เพลง แดงโม

แดงโมผลใหญ่ ใหญ่ เกิดขึ้นได้จากเมล็ดแดงเม็ดเล็ก จำไว้นะพวกเด็ก เด็ก จำไว้นะพวกเด็ก เด็ก เม็ดแดงเม็ดเล็กกลายเป็นแดงผลใหญ่

16. หนอนน้อยตัวม ๆ

เตี้ยม ๆ ออกมาจากไข่เจ้าหนอนตัวใหญ่ ลูกใครกันหนอกระตึบกระตึบไปกระตึบกระตึบไปกระตึบกระตึบไป บนใบไม้อ่อน (ซ้า) น่ารักจูบเบย

17. ตีมนม

ตีม ตีม ตีม เรามาตีม ตีม นมกันเถอะ ตีม แล้ว อย่าทำเลอะเทอะ ตีมแล้ว อย่าทำเลอะเทอะ ตีม นมเยอะเยอะ ร่างกายแข็งแรง เย้ ๆ (ซ้า)

18. ช้าง

ช้าง ๆ ๆ น้องเคยเห็นช้างรีเปลาช้างมันตัวโตไม่เบา จมูกยาว ๆ เรียกว่างวงมีเขี้ยวใต้วง เรียกว่างา มีหูมีตา หางยาว

19. กำมือ

กำมือขึ้นแล้วหมุน ๆ ชูมือขึ้นโบกไปมากำมือขึ้นแล้วหมุน ๆ ชูมือขึ้นโบกไปมากางแขนขึ้นแหละลง พับแขนมือแตะไหล่กางแขนขึ้นแหละลง พับแขนมือแตะไหล่ชูมือขึ้นหมุนไปรอบตัว

20. อาบน้ำ

อาบน้ำแล้วสบายตัวสบายหัวหนูหมั้นสระผมตัดเล็บที่มันแหลมคม (ซ้า) ปากหอมน่าชม
เพราะหนูแปรงฟัน...อาบน้ำอาบน้ำแล้วสบายตัวสบายหัวหนูหมั้นสระผมตัดเล็บที่มันแหลมคม (ซ้า)
ปากหอมน่าชมเพราะหนูแปรงฟัน....

21. ทะเล

ไอ้ทะเลแสนงาม ฟ้าสีครามสดใส มองเห็นเรือใบ แล่นอยู่ในทะเล หาดทรายงามเห็นปู
คูชิดูหมู่ปลา กุ้งหอยนานา อยู่ในท้องทะเล

22. โรงเรียน

โรงเรียนของเราน่าอยู่คุณครูใจดีทุกคนเด็ก ๆ ก็ไม่ซุกซนพวกเราทุกคนชอบมาโรงเรียน
ชอบมา ชอบมาโรงเรียน (ซ้า)

23. กระจ่าย

กระจ่ายขาว มีหูยาวเรียวหางสั้นนิดเดียว ตาแดงแวววาวกระโดดเล่นกลางแสงจันทร์
สกาวยู่ตามราวป่าช่างน่ารัก เอย

24. มด

มดตัวน้อยตัวนิด มดตัวน้อยตัวนิดมดมีฤทธิ์น่าดู อยู่ฮูมาไวไวกันหน้อย มาเร็วเร็วกันหน้อย
อยู่ฮูอยู่ฮูฮูวาว ฮู

25. อย่าทิ้ง

อย่าทิ้งขยะนะเออ ลูกเปิดเค้าเจอเตี้ยเค้าดูเอาอย่าทิ้งขยะนะเรา ลูกเปิดเห็นเข้าบ่นกัน
พึมพำก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ

26. นกกระจิบ

โน้นนกบินมาลิบลิบนกกระจิบ 1 2 3 4 5 อีกฝูง...บินล่องลอยมา 6 7 8 9 10 ตัว

27. เพลงฝน

ซ่า ซ่า ซ่า ฝนตกลงมากระเด็นเป็นฝอยเด็ก เด็ก หลบฝนกันหน้อย เด็ก เด็ก หลบฝนกัน
หน้อยเปียกฝนเพียงเล็กน้อยจะเป็นหวัดเอยฮัดซัย ฮัดซัย ฮัดซัย

28. เพลงเข้าแถว

เข้าแถว เข้าแถว อย่าล้ำแนวยืนเรียงกันอย่ามั่วแชร์เขื่อนเดินตามเพื่อนให้ทันระวังจะเดิน
ชนกัน เข้าแถวเร็วพลันว่องไว

29. เพลงเก็บของ

เก็บ เก็บ เก็บมาช่วยกันเก็บของทีเร็วคนดีเก็บของเข้าที่กันเถิด

30. เพลงพบกัณใหม่

พบกัณใหม่ พบกัณใหม่ จากกันไป ขวัญใจกลับมาโอละเห ลันลันลา หนึ่งสัปดาห์ เราหยุด สองวันเสาร์อาทิตย์ฉันคิดถึงเธอฉันนอนละเมอหัวใจไหวหวั่นจากกันไปเมื่อไหร่จะพบกัณ (ซ้า) พอถึง วันจันทร์ เราก็คพบกัณใหม่

31. เพลงยักคิ้ว

ยักคิ้ว ยักเอว ยักไหล่ ตาขม้ายิ้มไปยิ้มมา...ซิกกาบูมซิกกาบูม ลันลา (ซ้า) จีบซ้าย จีบ ขวา ลอยหน้าราว.....

32. นกเขา

นกเขabinข้ามเขาไม่ใช่ของเรา อย่าไปแลมองตัวเมียตีปีกพับพับ (ซ้า) ตัวผู้ขานรับ จุกกรู จุกกรู

33. แมว

แมวเอ๋ย แมวเหมียวรูปร่าง ประเปรี้ยว เป็นหนักหนาร้องเรียก เหมียวเหมียว ประเดี้ยวก็ มาเคล้าแข้ง เคล้าขา น้าเอ็นดูรู้จัก เอารัก เข้าต่อตั้งค้ำค้ำ ซ้านั่ง ระวังหนูควรรีบว่ามัน กตัญญูพอดู อย่างไว้ใส่ใจเอ๋ย.....

34. มดแดง

มดแดง กัดแข่งกัดซากัดเสื่อ กัดผ้า ตุงแฉ่ง ตุงแฉ่ง

35. หนึ่งสัปดาห์

เจ็ดวันฉันนั่งนับ อาทิตย์ลับเริ่มสีแดงวันจันทร์นั้นเปลี่ยนแปลง เป็นสีเหลืองเรือเรือองตา วันอังคารสีชมพูช่างามหรือดูที่ท้าววันพุธสุดโสภางิเยวขจีสีสดใสวันพฤหัสบดีประสานสีเสด (ส้ม) วิไล วันศุกร์ฟ้าอำไพวันเสาร์สีม่วงเด่นดวงเอย

สรุปได้ว่า การเก็บเด็กมีวิธีที่หลากหลาย ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องฝึกเด็กให้ทำเป็นประจำทุกวัน เพราะเป็นการฝึกวินัยในตัวเด็ก ฝึกการฟัง ฝึกการทำกิจกรรมอยู่กับที่ ฝึกการรอคอย มีความใจเย็น และพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนและครูได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครู จะต้องมีความน่าสนใจ มีความหลากหลายให้เด็กอยากรู้อยากเรียนด้วยตลอดเวลา การจัดการ ประสพการณ์เรียนรู้จะต้องมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

แนวทางการจัดการชั้นเรียนที่ส่งเสริมเด็กปฐมวัย

การทำงานกับเด็กปฐมวัยได้ประสบความสำเร็จ ครูจะต้องมีความสามารถในการจัดห้องเรียน และการจัดการชั้นเรียนสำหรับเด็กเพราะการจัดการชั้นเรียนมีผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมของเด็กที่จะแสดงออกมาเมื่ออยู่หรือทำงานร่วมกับเพื่อน สิ่งที่ครูพบว่าเป็นปัญหาที่หนักใจและสร้างความคับข้องใจให้มากที่สุดเรื่องหนึ่ง คือ ทำอย่างไรจะสามารถจัดการชั้นเรียนของตนเองได้ ทำอย่างไรจะทำให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง รู้ว่าเมื่อไรจะต้องทำอะไร รู้จักกาลเทศะ เคารพกติกาข้อตกลง ร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนตัวเด็กคิด เด็กและครูร่วมกันคิด หรือบุคคลอื่นๆ คิดเสนอขึ้นมา นั่นคือทำอย่างไรเด็กจึงจะมีวินัย โดยเฉพาะวินัยในตนเอง ควบคุมตนเองได้ ถ้าเด็กในห้องเรียนที่ครูรับผิดชอบอยู่ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีวินัย ครูทุกคนก็คงจะมีความสุข การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนก็คงจะดำเนินไปได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องพะวงกับการต้องคอยตักเตือนสลับกับกิจกรรมตลอดเวลาซึ่งจะเป็นการขัดจังหวะการทำกิจกรรม ขาดความต่อเนื่องในกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่และจะสร้างความรำคาญให้เด็กในชั้นเรียนรวมทั้งครูเองด้วย (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. 2548)

Kauchak และ Eggen (1998) ได้พูดถึงความคับข้องใจในการจัดการชั้นเรียนจะเกิดขึ้นกับนิสิตนักศึกษาฝึกสอน ครูที่ทำงานเป็นปีแรกและบางครั้งบางคราวก็เกิดได้กับครูที่มีประสบการณ์สอนมานานได้เช่นเดียวกันสิ่งที่สร้างความกังวลให้แก่คนกลุ่มนี้มากที่สุด คือไม่แน่ใจในความสามารถของตนเองในการจัดการกับนักเรียน การระวังไม่ให้เกิดการรบกวนกันและการดูแลให้สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่น การจัดการชั้นเรียนถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ได้รับความเอาใจใส่จากทั้งบุคลากรระดับนโยบายของโรงเรียนและทุกคนที่เกี่ยวข้อง โดยถือว่าเป็นปัญหาอันดับแรกของโรงเรียน (Elam and Rose, 1995 อ้างถึงใน Kauchak and Eggen. 1998) การไม่มีระเบียบและพฤติกรรมรบกวนของนักเรียนเป็นสาเหตุสำคัญที่สร้างความเครียดให้แก่ครูและเป็นต้นเหตุทำให้ครูลาออก โดย 40 % ของครูที่ลาออกจากวิชาชีพครูไปในระหว่าง 3 ปีแรกของการทำงานเนื่องด้วย ไม่สามารถจัดการกับนักเรียนได้ (Curwin, 1992 อ้างถึงใน Kauchak and Eggen. 1998) เป้าหมายที่สำคัญสองประการเมื่อมีการวางแผนและดำเนินการตามระบบการจัดการมีดังนี้

ประการแรก เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักเรียนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และจะมีผลสะท้อนให้เห็นจากการทำงานของครูที่จะต้องคอยถามตนเองตลอดเวลาว่าจะมีระบบการจัดการอย่างไรที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้แก่นักเรียน

ประการที่สอง เป็นส่วนที่จะช่วยพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการจัดการและชี้นำการเรียนรู้ของตนเอง จากจุดนี้ การจัดการชั้นเรียนควรจะเป็นสื่อที่จะช่วยเสริมความเข้าใจตนเอง การประเมินตนเอง และเกิดการควบคุมภายในตนเองของนักเรียน

การจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสภาพที่จะพบได้ก็คือ เด็กจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ พฤติกรรมที่รบกวนและไม่เหมาะสมจะพบน้อยมากหรือไม่พบเลย ทำให้ใช้เวลาในการเรียนการสอนได้คุ้มค่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน เพราะเด็กจะเรียนรู้ได้ดีในสภาพแวดล้อมที่มีการจัดการไว้อย่างดีมีระบบและระเบียบ สะอาด มีความปลอดภัยทั้งทางกายและทางจิต โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญสามประการที่ควรนำมาพิจารณาในการจัดกิจกรรมในการจัดสภาพแวดล้อมทั้งหมดของห้องเรียน สิ่งเหล่านี้ คือ ลักษณะของเด็กในห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องเรียนและระเบียบและกระบวนการดำเนินการต่างๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะจัดการชั้นเรียนให้ดี เพื่อจะได้ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิผลและประสบความสำเร็จ

Crosser (1992) Kauchak and Eggen (1998) และ Jalango (1992) ได้นำเสนอวิธีการจัดการชั้นเรียน ประมวลเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติได้ดังนี้

หลักการพื้นฐานในการจัดการชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียนต้องมีการวางแผนสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างรอบคอบ

1. ก่อนเริ่มเรียน (Before school begin)
2. เวลาและกลับจากโรงเรียน (Arrival and departure times)
3. การจัดการเพื่อความต่อเนื่อง (Schedule transitions)
4. การปฏิสัมพันธ์กับเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ (Interactions with equipment and materials)
5. การจัดการกับความขัดแย้ง (Conflict management)

1. ก่อนเริ่มเรียน

ครูจะต้องดูแลการจัดห้องเรียน สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมประจำวัน สิ่งที่ต้องคำนึงคือ จัดห้องแล้วจะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวคล่องตัวช่วยสกัดการเอะอะโวยวาย ช่วยเสริมความปลอดภัย และชวนเชิญให้เกิดการสำรวจอย่างมีความหมายในการเรียนการสอนถึงแม้ว่าการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์การเล่นที่เด็กเลือกเองจะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับโปรแกรมการศึกษาปฐมวัยที่จะช่วยเสริมพัฒนาการที่ดีให้เกิดแก่เด็ก แต่เด็กก็จะต้องมีโอกาสในการรวมกลุ่มกันพบกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีการใช้เวลาไม่นาน สิ่งที่จะต้องพิจารณาคือ

1.1 มีสถานที่กว้างเพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่มใหญ่ได้หรือไม่ เด็กสามารถนั่งได้ด้วยความสะดวกโดยไม่เบียดกันหรือไม่ มีที่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนา

กลัมน้ำส่วนต่าง ๆ เป็นกลุ่มใหญ่หรือไม่ มีอะไรดึงดูดความสนใจของเด็กออกไปจากการอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่ม มีปลั๊กไฟอยู่ใกล้พอสำหรับการใช้เครื่องเสียงต่าง ๆ เช่น เทป มีอะไรที่เป็นสิ่งที่ให้เด็กสังเกตได้สำหรับการนั่งรวมกันเป็นวงกลม หรือเป็นสี่เหลี่ยมหรือไม่ เช่น มีเทป มีพรมให้เด็กนั่งรอบ ๆ ถ้าเด็กต้องนำเก้าอี้มานั่งรวมกันได้มีการสอนวิธีการยกเก้าอี้ด้วยความปลอดภัยหรือไม่

1.2 การจัดสภาพทางกายภาพสำหรับการทำงานในศูนย์การเรียนรู้ให้ศูนย์ที่ต้องการความสงบทำกิจกรรมอยู่ในส่วนที่สงบ พ้นจากการรบกวนของศูนย์ที่ต้องทำกิจกรรมโดยมีเสียงในขณะที่ทำกิจกรรม เช่น การทำงานกับตัวต่อ หุ่น หนังสือ ควรอยู่ห่างจากการทำงานกับบล็อก งานช่าง งานไม้ การแสดงละคร/บทบาทสมมุติ สำหรับกิจกรรมที่เสริมความคิดสร้างสรรค์อาจจะอยู่ใกล้ ๆ กัน ศูนย์ศิลปะ การประกอบอาหาร งานที่ต้องใช้น้ำ ซึ่งต้องเป็นการทำความสะอาดบ่อย ๆ ควรจัดเอาไว้บริเวณใกล้อ่างน้ำ มีผ้าเช็ดมือ ถ้าไม่มีอ่างน้ำก็อาจจะใช้ถังน้ำแทนได้

1.3 การจัดศูนย์ในห้องเรียนโดยการใช้ชั้นของโต๊ะ เสื่อ ฯลฯ จัดให้อยู่ในระดับที่ครูจะมองดูเด็กทำงานได้อย่างทั่วถึงตลอดเวลา และไม่จัดไว้ในบริเวณทางเดิน เพราะจะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กวิ่ง การจัดห้องเรียนควรจะสื่อให้เด็กได้เดินมากกว่าการวิ่ง

1.4 จัดวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในระดับที่เด็กหยิบได้ถึง โดยไม่ต้องมาขอความช่วยเหลือจากครู เด็กมีสื่อกันเพื่อน ดินสอ กระดาษ ด้าย และกระดาษเช็ดมือ

1.5 ได้มีสถานที่สำหรับของทุกอย่างหรือไม่ สิ่งที่เหมาะสมกันจัดวางไว้ด้วยกันวางไว้ต่ำพอที่เด็กจะหยิบง่ายต่อการทำความสะอาดและปลอดภัย มีที่เก็บของสำหรับเด็กเมื่อมีสิ่งที่จะให้เด็กนำกลับบ้านจะได้นำไปเก็บไว้ในช่องของเด็กได้ ตะกร้าทิ้งขยะวางไว้บริเวณที่จะมีการทิ้งขยะเป็นประจำ ของเล่นที่จะต้องมีการประกอบหรือสร้างควรเก็บใส่กล่องหรือถัง เพื่อจะได้สะดวกในการเก็บอุปกรณ์ชิ้นใหญ่ ชิ้นเล็ก รวมกลุ่มกันได้ มีที่แขวนเสื้อผ้าสำหรับชุดต่าง ๆ ที่เด็กจะใช้ในการแต่งกายเพื่อการแสดงหรือบทบาทสมมุติ อาจจะใช้พับเก็บใส่ตู้แทนการแขวนก็ได้ จัดกลุ่ม พวกตัวต่อวางเรียงไว้ด้วยกัน มีที่วางรองเท้า การจัดกลุ่มของให้เด็กได้หยิบใช้ตัวเอง จะช่วยให้เด็กได้รู้ทักษะการจัดกลุ่ม และเกิดความรู้สึกพึงพอใจในการที่จะมีอิสระในการพึ่งพาตนเอง สิ่งแวดล้อมที่จัดอย่างเป็นระบบจะช่วยลดพฤติกรรมที่จะเป็นปัญหาไปได้

1.6 การที่เด็กได้ทำงานอยู่ตลอดเวลาจะช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ดังนั้น ต้องพิจารณาว่ามีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เพียงพอสำหรับเด็กหรือไม่ ไม่ต้องจัดเอาไว้มากมาย เกินต้องการ แต่จะใช้วิธีการค่อย ๆ เพิ่มเข้าไปเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่เด็ก

1.7 ได้มีการกำหนดกิจกรรมประจำวันหรือไม่ เด็กรู้วิธีการในการดำเนินการประจำวันหรือไม่ เด็กควรจะทำอะไรเมื่อเปลี่ยนสื่อ วางของใช้ จะสำรวจการมาเรียนของเด็กอย่างไร เด็กทำอะไร

ได้หรือไม่ มีเวลาที่จะนำข่าวสารจากบ้านให้/แจ้งครูหรือไม่ การไปใช้ห้องน้ำของเด็กมีการกำหนดหรือไม่ มีวิธีการอย่างไร เด็กไปมากกว่า 1 คนได้หรือไม่ มีสัญญาณอะไรให้ทราบว่ามีคนใช้ห้องน้ำอยู่ เมื่อเด็กกระหายน้ำจะทำอย่างไร เวลาของว่างจะอยู่ช่วงใด ทำอย่างไร การกำหนดตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นบ้างในแต่ละวัน ต่อไปจะต้องทำอะไร จะได้ไปสนามเด็กเล่นหรือฟังนิทานหลังอาหารว่าง การกำหนดกิจกรรมประจำวันจะช่วยลดข้อขัดแย้งและความคับข้องใจให้แก่เด็กได้

2. เวลาและเวลากลับจากโรงเรียน

2.1 เวลาที่เด็กมาโรงเรียน การดูแลเด็กที่มาโรงเรียนได้ดีจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีได้ตลอดวัน โดยปกติครูจะคอยพบทักทายเด็ก บุคลิกภาพของครูจะช่วยเด็กได้มากที่สุดที่ไม่ให้เด็กร้องไห้หรือหวาดกลัว

เด็กควรได้รับทราบว่ามาถึงจะดูแลเกี่ยวกับเสื้อผ้า รองเท้าอย่างไร การตรวจสอบการมาเรียนต้องทำอะไรหรือไม่ ข้าวของต่าง ๆ ที่นำมาจากบ้านจะทำอย่างไร จะเอาอะไรไปวางที่ไหน

ขณะที่เด็กมาถึงโรงเรียน รอคอยเพื่อนเพื่อเริ่มกิจกรรมร่วมกัน ครูต้องคิดว่าจะให้เด็กทำอะไรระหว่างรอเพื่อน เพื่อจะได้ไม่เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

2.2 เวลาที่เด็กกลับบ้าน ครูต้องกำหนดว่าจะทำอะไรก่อนเด็กจะกลับบ้านอาจจะเป็นการรวมกลุ่มพูดคุยหรือประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติตลอดทั้งวันที่ผ่านมา วางแผน สิ่งที่จะทำในวันรุ่งขึ้น ที่จะช่วยให้ทำได้ดีกว่าวันนี้ ช่วยให้เด็กมองเห็นวิถีทางในการที่จะเลือกและดูแลตนเองได้ดีขึ้น ครูบางคนอาจจะให้ข้อสังเกตหรือให้งานเพื่อกลับไปเตรียมทำที่บ้าน อาจจะร้องเพลงหรือกล่าวกลอนอำลา ครูต้องวางแผนสิ่งที่จะปฏิบัติต่อเด็กก่อนกลับบ้านจะช่วยลดความวุ่นวายที่ขึ้นในช่วงสุดท้ายของวัน

3. การจัดการเพื่อความต่อเนื่อง

การจัดการชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้จัดการต้องมีสำนึกเกี่ยวกับเวลา รู้ว่าเมื่อไหร่ควรจะหยุดกิจกรรม หรือควรจะปล่อยให้กิจกรรมดำเนินต่อไป และรู้ว่าเมื่อไหร่จะดำเนินการให้เกิดความเชื่อมโยงจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง มีความสามารถในการที่จะดึงดูดความสนใจของเด็ก

3.1 วิธีการดึงดูดความสนใจของเด็ก การเล่นด้วยนิ้ว (finger play) คำประพันธ์และการร้องเพลงประกอบท่าทาง จะใช้ได้ดีมากเพื่อเรียกความสนใจในการที่จะรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ

เด็กชอบการเล่นด้วยนิ้ว รู้สึกตื่นเต้นและท้าทายที่จะเคลื่อนไหวนิ้วมือของตนเองไป ตามที่ครูปฏิบัติ เมื่อทำเสร็จเด็กจะเงยพร้อมที่จะฟัง ครูก็เริ่มกิจกรรมได้ ครูจะต้องไวในการที่จะทำ กิจกรรมต่อเนื่องไปเลย เพราะถ้าลังเลความสนใจของเด็กก็จะลดลง การร้องเพลงประกอบท่าทางสั้น ๆ ก็นำมาใช้ได้เช่นเดียวกัน

ครูควรหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะนำมาใช้ในการสร้างความต่อเนื่องในการทำ กิจกรรมและการใช้เวลา เด็กจะชอบร้องเพลง ท่องคำประพันธ์ซ้ำ ๆ แต่ในขณะที่เด็กก็ควรเสริม สิ่งใหม่เข้าไปด้วย จะช่วยกระตุ้นความสนใจให้แก่เด็กเพิ่มขึ้น

การเตรียมตัวเด็กไปสู่การทำสิ่งอื่นต่อไปเป็นสิ่งจำเป็น เด็กควรจะได้รับรู้ว่าถึงเวลา ที่จะช่วยกันทำความสะอาดแล้ว ถึงเวลาที่เก็บของเพราะจะหมดเวลาทำงานแล้ว การที่เด็กได้รับรู้จะทำให้เด็กพร้อมที่จะก้าวไปสู่กิจกรรมต่อไป

3.2 สัญญาณที่เหมาะสม สัญญาณต้องนำมาใช้เพื่อเป็นสัญญาณในเรื่องหมดเวลา ทำ กิจกรรม เพื่อเริ่มกิจกรรมใหม่บางครั้งจะใช้เพลง เครื่องดนตรี กระดิ่ง มือ ดับไฟ-เปิดไฟ เด็กจะหยุด ทำกิจกรรมเดิม มารวมกลุ่มเพื่อฟังนิทาน การใช้เสียงของครูตะโกน ส่งเสียงดังจะทำให้เกิดเสียงดัง ของเด็กไปด้วย การกระซิบและเสียงนุ่มนวลของครูจะช่วยทำให้เด็กปฏิบัติเช่นเดียวกัน

3.3 การเคลื่อนย้ายกลุ่มเด็ก การเดินทางไปเป็นกลุ่มของเด็ก ถ้ากลุ่มเล็กครูจะ ดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย ถ้าเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งห้องเรียนครูจะต้องมีวิธีการให้เด็กไปได้ถึง จุดหมายอย่างปลอดภัย อาจจะจับเป็นคู่ ฝูงมือเดิน ทำเป็นแถวยาวแบบขบวนรถไฟ โดยครูเดินไป พร้อมกับดูแลให้ทั่วถึง ครูจะต้องไม่คิดว่าเด็กจะเดินเป็นแถวตรง เพราะผิดธรรมชาติของเด็กครูอาจจะ กำหนดจุดแรกที่คนแรกไปถึงจะต้องหยุดจนทุกคนมาครบ แล้วจึงเดินทางต่อไปจุดที่ให้หยุดจะเป็น จำนวนกี่ครั้งก็ได้ จนกว่าทุกคนจะไปถึงจุดหมายปลายทาง อาจจะให้เดินเป็นแถว ๆ โดยใช้เชือกที่ทำ เป็นปุ่มไว้ ให้เด็กเข้าแถวจับเชือกตรงปุ่ม แล้วเดินต่อ ๆ กันไป ปุ่มเชือกควรจะห่างกันอย่างน้อย 15-20 นิ้ว เพื่อเด็กจะได้เดินได้อย่างสะดวก ถ้าต้องการไปในที่ที่อาจมีอันตรายนอกโรงเรียนก็ควรต้อง ระดมผู้มาช่วยดูแลเด็กให้มีความปลอดภัย

3.4 เมื่อเดินทางถึงจุดหมาย ก่อนถึงจุดหมายครูควรจะได้แจ้งให้เด็กทราบว่าต้อง ปฏิบัติอย่างไร ถ้าครูไม่แจ้งล่วงหน้า เด็กไปถึงที่หมายก็อาจจะทำอะไรด้วยตนเอง สำรวจเอง เล่นเอง ครูก็จะต้องเสียเวลาอีกมากในการรวบรวมเด็กเข้าสู่ระบบ

4. การปฏิสัมพันธ์กับเครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

เวลาของเด็กในแต่ละวันควรจะเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมายในการเล่น โดยครูได้จัดเตรียม ให้เด็กได้ทำกิจกรรมกับเครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เด็กได้เลือกด้วยตนเองเพื่อการ

สำรวจโลกรอบตัว การให้เด็กปฏิสัมพันธ์กับเครื่องมือและเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ด้วยมุ่งหวังที่จะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก ปกป้องเด็ก ปกป้องเครื่องมือเครื่องใช้และตำราไว้ซึ่งสภาพการเรียนการสอนที่สงบ ครูควรจะเดินไปรอบ ๆ ห้องเรียน อาจจะเข้าไปแนะนำให้เด็กได้ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีทางที่แตกต่าง ๆ กันออกไป และชื่นชมผลงานที่เด็กได้ทำสำเร็จ การตั้งคำถามและการวิจารณ์งานจะต้องมีเทคนิคที่ดี เพื่อช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก เช่น จะทำแบบไหนได้อีก กระจกไหนจะจุทรายได้มากที่สุด จะพิสูจน์ได้อย่างไร วาดภาพด้วยสีน้ำตาลได้อย่างไรในเมื่อไม่มีสีน้ำตาลทำไมบล็อกถึงได้หล่นลงมา คิดว่าจะสร้างอย่างไรที่จะไม่ทำให้หล่นอีกในการให้เด็กทำงานอิสระ เด็กบางคนอาจจะนั่งอย่างไร้จุดหมาย บางคนไม่ทราบว่าจะทำอะไรในช่วงเวลานี้ ครูจะต้องเข้าไปหาวิธีการเล่นกับเด็ก โดยไม่ไปดำเนินการเองทั้งหมด เช่น เล่นสมมุติว่าเป็นรถโดยสาร บอกกลุ่มเด็กที่ไม่ทราบว่า จะเล่นอะไรมาช่วยกันจัดเก้าอี้ที่นั่งในรถช่วยคิดว่า จะขึ้นรถโดยสารควรจะมีตัวหรือไม่ ใครจะอาสาเก็บตั๋ว รถโดยสารจะไปไหนดี ใครจะขับรถ ใครจะเป็นผู้โดยสาร ครูร่วมเล่นสักระยะหนึ่งแล้วถอนตัวออกมา ให้เด็กเล่นเอง เด็กก็จะมีกิจกรรมทำจากการเริ่มต้นของครู

การกำหนดขอบเขตการใช้วัสดุอุปกรณ์มีความจำเป็นเพื่อความปลอดภัย ดังนั้นการทำข้อตกลงในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น กรรไกร บล็อก ทราย เครื่องปั้นยา หรือชิงช้า ฯลฯ เด็กจะต้องทำตามข้อตกลงการเล่น/ใช้อุปกรณ์เหล่านั้น เมื่อเด็กไม่ทำตามข้อตกลงต้องมีการเตือน และให้เด็กเข้าใจว่าถ้าทำผิดซ้ำก็จะได้เล่น/ใช้อุปกรณ์เหล่านั้น การเล่นกับบล็อกและบทบาทสมมุติจะมีเด็กสนใจมากกว่าอุปกรณ์อื่น ๆ ดังนั้น ครูคงต้องมีการกำหนดว่าเด็กจะเข้าไปเล่นได้ครั้งละกี่คน โดยอาจจะมีการแขวนบัตรประจำตัวของเด็ก ใครจะเข้าไปทำกิจกรรมให้แขวนบัตรที่ที่แขวนซึ่งจะมีเท่ากับจำนวนของเด็กที่อนุญาตให้เข้าไปเล่นได้ เมื่อครบ เด็กคนต่อไปก็ต้องรอโอกาสของตน

5. การจัดการกับความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่จะเกิดขึ้นอย่างธรรมชาติในการทำงาน หรือมีชีวิตร่วมกัน การเกิดความขัดแย้งในห้องเรียนเป็นจุดดีในประเด็นที่เด็กจะได้เรียนรู้ ที่จะเผชิญกับความขัดแย้ง ได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นจริง ๆ ทักษะเหล่านี้จะสะสมอยู่ในตัวเด็ก โดยอัตโนมัติทำให้เด็กสามารถนำไปปฏิบัติได้ต่อไป

เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น ครูอาจจะช่วยเด็กในการแก้ปัญหา โดยอาจให้ทางเลือกให้เด็กลองเลือก ถ้าวิธีการที่เด็กเลือกไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ ครูก็ช่วยเหลือให้เลือกสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติได้ เด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมครูต้องเข้าไปดูและชี้ให้เห็นความไม่เหมาะสม พูดคุยถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม ควรปฏิบัติและติดตามการปฏิบัติของเด็ก อาจจะมีการแสดงบทบาทสมมุติเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสม ครูอาจจะเล่นร่วมกับเด็กเพื่อเป็นแบบของการปฏิบัติที่เหมาะสมในระยะแรก

การแสดงละครโดยใช้หุ่น นำเสนอพฤติกรรมต่าง ๆ แล้วให้เด็กช่วยกันวิเคราะห์ว่าอะไรเหมาะสม ไม่เหมาะสม และให้เด็กเสนอแนะการปฏิบัติที่เหมาะสม แล้วให้หุ่นแสดงตามคำแนะนำของเด็กอีกครั้ง ครูแทรกทักษะในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งให้แก่เด็ก แล้วแนะนำให้เด็กคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การสร้างวินัยในตนเองหลักการพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น จะช่วยหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาการคาดคะเนปัญหา การวางแผนกิจกรรมประจำวันและมีวิธีการจัดปัญหาให้ห้อยลงได้ ครูก็จะสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้มีระเบียบได้ ซึ่งจะทำให้เด็กได้เรียนและทำงานได้อย่างกลมกลืน

สรุปได้ว่า การจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ครูมีความสุขและประสบความสำเร็จ ในการทำงานกับเด็ก และเด็กเองก็ประสบความสำเร็จ มีความสุขในการมีชีวิตอยู่ในสถานศึกษานั้น ครูต้องมีความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมการเรียนรู้ ให้เด็กทราบบทบาทและขอบเขตในการปฏิบัติตน มีการดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือมีปัญหาและสุดท้ายคือดูแลในการสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่จะเป็นรากฐานสำหรับการดำรงชีวิตที่จะเป็นคนมีวินัยในสังคมต่อไป ครูที่พร้อมจะอุทิศตน เพื่อคุณภาพของเด็กโดยแท้เท่านั้นที่จะตั้งใจ จริ่งใจในการศึกษา เทคนิควิธีการที่ดีไปใช้ให้เหมาะกับบุคลิกของตนและเหมาะกับเด็กและใช้ได้ดี โดยเด็กมีความสุข ครูมีความสุข และสังคมมีความสุข ดังนั้นการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นกระบวนการที่ครูใช้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยการสร้างกฎเกณฑ์และความคาดหวังที่ชัดเจนการใช้เทคนิคการสื่อสารที่ดี การสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา และเป็นมิตรช่วยให้ครูสามารถสื่อสารกับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยป้องกันความเข้าใจผิดและความขัดแย้งการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนและให้กำลังใจการวางแผนการสอนที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย การจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละอย่าง รวมถึงการสอดแทรกช่วงเวลาพักหรือเปลี่ยนกิจกรรม เพื่อรักษาความสนใจและสมาธิของนักเรียนการใช้เทคนิคการเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement): การใช้การเสริมแรงบวก เช่น คำชม การให้รางวัล หรือการสนับสนุนเชิงบวกช่วยกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมที่ดีและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการแสดงความใส่ใจ เข้าใจความต้องการของนักเรียน และให้ความสำคัญกับการสร้างความผูกพันที่ดี จะช่วยให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน และการประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการสอนและการจัดการชั้นเรียนให้ดีขึ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้โอกาสนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมหรือกฎเกณฑ์ในชั้นเรียน เพื่อสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี พฤติกรรมที่เหมาะสม และบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนับสนุน การพัฒนาของนักเรียนในทุกมิติ

บทสรุป การเตรียมเด็กให้สงบ เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่ใช้เพื่อช่วยให้เด็กมีความสงบ และพร้อมที่จะเรียนรู้หรือมีสมาธิในสถานการณ์ที่ต้องการ เช่น ในห้องเรียนหรือในระหว่างการทำ กิจกรรมต่าง ๆ โดยกระบวนการเหล่านี้อาจรวมถึงเทคนิคการหายใจลึก ๆ การทำสมาธิ การใช้ เครื่องมือหรือของเล่นที่ช่วยสร้างความผ่อนคลาย การฝึกให้เด็กตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง และ การใช้เพลงหรือเสียงที่ผ่อนคลายการเตรียมเด็กปฐมวัยให้สงบเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้าง ทักษะทางอารมณ์และสังคม การเตรียมเด็กให้สงบสำหรับเด็กปฐมวัยควรเน้นที่การใช้เทคนิคและ กิจกรรมที่เข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน และเหมาะสมกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และ อารมณ์ของเด็กในวัยนี้ โดยมีเทคนิคต่างๆเทคนิคเหล่านี้สามารถช่วยให้เด็กปฐมวัยสงบและเพิ่มการ ตระหนักรู้ทางอารมณ์และร่างกายของตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรวมของ เด็กเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นวิธีการที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ และสังคมของเด็ก ผ่านการสร้างบรรยากาศที่สงบและกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัยเทคนิคเหล่านี้ช่วย ให้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์และพัฒนาความสามารถในการมีสมาธิและความสงบ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้วิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กปฐมวัย สามารถสงบอารมณ์ ควบคุมตัวเอง และมีสมาธิในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านอารมณ์ สังคม และการเรียนรู้ของเด็กการจัดกิจกรรมเหล่านี้เน้นการใช้วิธีการที่ง่าย สนุก และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ช่วยให้เด็กสามารถสงบและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้นใน ชีวิตประจำวันกระบวนการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตาม พัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยเน้นวิธีการที่เข้าใจง่าย สนุกสนาน และเป็นประโยชน์ในการช่วยให้เด็ก สามารถจัดการอารมณ์และมีสมาธิได้ดีขึ้นในชีวิตประจำวันการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบมี ประโยชน์อย่างมากต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้ อารมณ์ สังคม และ สุขภาพจิตการจัดกิจกรรมการเตรียมเด็กให้สงบจึงเป็นการเสริมสร้างทักษะที่สำคัญและมีคุณค่าใน ระยะยาว ที่จะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการจัดการอารมณ์ มีสมาธิ และ พร้อมที่จะเรียนรู้และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2548). **แนวทางการจัดการชั้นเรียนเพื่อเด็กปฐมวัย : มุมมองสำหรับนำไปปฏิบัติ**. <http://www.pecerathailand.org/2018/03/287.html>
- Crosser, S. (1992). “**Managing the Early Childhood Classroom**”. *Young Children*, pp. 23–28.
- Curwin, R. (1992). **Rediscovering hope: Our greatest teaching strategy**.
Bloomington, IN: National Educational Ser-vice.
- Elam, S., & Rose, L. (1995). The 27th annual Phi Delta Kappa/Gallup poll of the public's attitudes toward the public schools. **Phi Delta Kappan**, 77, 41-56.
- Jalongo, M.R. (1992). **Early Childhood Language Arts**. Boston : Allyn and Bacon.
- Kauchak, D.P. and Eggen, P.D. (1998). **Learning and Teaching : Research – Based Methods**. Boston : Allyn and Bacon, pp. 330 – 365.

บทที่ 10

การจัดชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล ควรให้ความสำคัญกับสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยสถานที่นั้นสามารถส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วน การพัฒนาระบบสัมผัส คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประสบการณ์นั้นเกิดการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของเด็ก เช่น ห้องเรียนอบอุ่นสถานที่กว้างขวาง มีอุปกรณ์การเล่น เครื่องเล่นพอเพียงมีห้องเก็บเครื่องมือ สื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของสมองห้องดนตรี ศิลปะ ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องสำหรับงานประดิษฐ์ งานช่างการจัดชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ต้องสนใจว่าเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับไหนจะเริ่มจัดประสบการณ์ในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ณ จุดใดมีแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมแบบไหนที่เด็กจะได้เรียนรู้ มีขั้นตอนและกระบวนการในการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง มีการจัดกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ เด็กแต่ละกลุ่มจะได้รับกิจกรรมต่างกััน-เหมือนกัน อย่างไรดั่งนั้นสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้อาจประกอบด้วยอุณหภูมิเหมาะสม แสงสว่างเพียงพอ ปราศจากเสียงรบกวนมีพื้นที่และอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมที่หลากหลายห้องเรียนถูกตกแต่งให้น่าสนใจด้วยข้อมูล ความรู้ ผลงานเด็ก มีมุมอ่าน และมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีชีวิต อบอุ่น และผ่อนคลาย มีความปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบมีข้อตกลง กติกา และธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกันปฏิสัมพันธ์ของทุกคนในโรงเรียน ต้องก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยสมาชิกทุกคนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของสถานที่แนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนควรเป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติมีพื้นที่กว้างพอที่เด็กจะเดินวิ่ง เรียนรู้มีสัตว์และพืชที่เด็กควรรู้จักและสนใจมีสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย กระตุ้นการเรียนรู้มีเครื่องเล่นพอเพียงเหมาะสมตามวัย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานและสมรรถนะของเด็ก

ความหมายของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายใน มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ได้มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

วิชิต เทพประสิทธิ์ (2558) ได้กล่าวว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ความว่าเป็นสภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียนในการเรียนรู้

วนิดา ปณูปิตตา (2561) ได้กล่าวว่า ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ความว่าเป็นสิ่งรอบ ๆ ตัวที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่มนุษย์สามารถที่จะนำเอาหลักการดังกล่าวแปลงไปสู่การปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในระดับหรือประเภทนั้น ๆ จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ จึงหมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ทั้งอาคารสถานที่ตลอดจนบรรยากาศทางการเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมมีอิทธิพลต่อผู้เรียนที่ได้เรียนรู้นั่นเอง

ประวีณา โภควณิช (2559) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ หมายถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษาที่อยู่ในสภาพการเรียนรู้ อันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน รวมทั้งความเป็นระเบียบ ความสะอาดของอาคารสถานที่ การจัดอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานศึกษาที่เป็นสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิตทั้งด้านด้านกายภาพ และด้านสังคม โดยให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ดังนี้

1. ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจะมีความสมบูรณ์ ถ้าได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม ในการเรียนรู้และให้ความสำคัญกับการเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความอยากรู้อยากเห็น และการค้นพบของนักเรียนสภาวะเช่นนี้จะทำให้การเจริญเติบโตทางสมองดำเนินอยู่ต่อไปในสภาพแวดล้อมโดยแบ่งเป็น 2 ประเภท

1.1 สิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ สิ่งซึ่งอยู่นอกกายมนุษย์ เช่น วัตถุ สิ่งของ คน และสัตว์ เป็นต้น รวมไปถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่มีตัวตน ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ถ้าสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เร้าให้มนุษย์แสดงพฤติกรรม เราเรียกว่า สิ่งเร้าภายนอก

1.2 สิ่งแวดล้อมภายใน ได้แก่ การกระทำของอวัยวะต่าง ๆ ภายในของมนุษย์เอง เช่น ความหิว กระหาย ถ้าสิ่งแวดล้อมภายในเหล่านี้เร้าให้มนุษย์แสดงพฤติกรรม เราเรียกสิ่งเร้าภายใน

การจัดมวลงประสบการณ์แก่นักเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม เพื่อนำประสบการณ์เหล่านั้นไปพัฒนาตนเองในอนาคต มีความรู้สึกสนุกสนาน มีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน ซึ่งต้องดำเนินการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนให้เกิดความคิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา แนวทางการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอนโรงเรียนต้องดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้มีผลต่อการเรียนรู้สามารถปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงเพศและวัยของผู้เรียนการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัย และระดับของผู้เรียนจะเป็นสิ่งที่สนับสนุนทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่อยากเรียน และเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นส่งเสริมให้โรงเรียนได้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจได้

ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ที่มีผลทางการศึกษาเพราะเด็กได้พบสิ่งแวดล้อมหลายอย่าง เช่น ได้มีการสมาคมติดต่อกับครู และเพื่อนนักเรียนในวัยต่าง ๆ ได้อ่านหนังสือในห้องสมุด ได้ดูภาพยนตร์ และโทรทัศน์ และได้ฟังวิทยุที่ครูจัดขึ้นเพื่อประกอบการสอนซึ่งล้วน แต่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาทั้งสิ้น อาคารและสภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษา จะช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ของนักเรียนช่วยทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้แล้วสภาพแวดล้อมในสถานศึกษายังมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมทัศนคติค่านิยมสติปัญญาและสังคมของนักเรียนและครูอีกด้วย ซึ่งได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในหลายด้านเช่น

1. ด้านห้องเรียน หากห้องเรียนมีความสะอาด ทาสีอ่อนโยน แสงนุ่มนวล มีต้นไม้ กระจกมีรูปภาพที่ดูแล้วสบายใจ มีซุ้มหรือมุมสงบ ได้หาความรู้ด้วยตนเองนักเรียนมีความคุ้นเคยกับความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยตลอดเวลา ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความกระตือรือร้นมากขึ้น
2. ด้านครู ซึ่งครูมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการปลูกฝังเจตคติค่านิยมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน เนื่องจากครูสามารถประสานเชื่อมโยงการอบรมเลี้ยงดูให้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น
3. ด้านเพื่อน เพื่อนเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากในการสร้างเจตคติค่านิยมและพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม หากนักเรียนมีความรัก และเข้าใจเพื่อนการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะเกิดขึ้นและพร้อมที่จะเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองตามศักยภาพ
4. การจัดศูนย์วิชาการในห้องเรียน ซึ่งจะเป็นที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนได้มากที่สุด ตามความสนใจความต้องการและความถนัด อีกทั้งยังมีผลต่อการเสริมสร้างเจตคติในการเรียนรู้ตลอดจนการสร้างลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนรักการค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

และสามารถเรียนร่วมกับเพื่อนทั้งกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ได้ถือว่าการสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นได้

5. ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถและส่งเสริมความร่วมมือการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง บรรยากาศการเรียนที่ดีจะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จะช่วยให้เด็กนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

สรุปได้ว่า การจัดสภาพชั้นเรียนระดับปฐมวัย เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนที่เหมาะสมกับเด็กในช่วงวัยอนุบาลหรือปฐมวัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดสภาพชั้นเรียนระดับปฐมวัยที่ดีต้องคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

1. ความปลอดภัย การจัดห้องเรียนต้องมั่นใจว่ามีความปลอดภัยทั้งทางกายภาพและจิตใจ เช่น ไม่มีสิ่งของที่เป็นอันตราย มีพื้นที่สำหรับการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ

2. การส่งเสริมการเรียนรู้ ควรมีมุมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น มุมหนังสือ มุมของเล่น มุมศิลปะ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกกิจกรรมที่สนใจและส่งเสริมการพัฒนาทักษะต่าง ๆ

3. การจัดกลุ่มอย่างเหมาะสม ควรจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับเพื่อนๆ และฝึกการทำงานร่วมกัน

4. การมีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีสื่อการสอนและของเล่นที่สอดคล้องกับวัยของเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

5. บรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร คุณครูควรสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและสนับสนุนให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็น และรู้สึกสบายใจในการมาโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนปฐมวัยที่ดีจะช่วยให้เด็กมีพื้นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าสู่สังคม

องค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมเป็นการดำเนินงานจัดหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสมกับการจัดสภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนใน 2 ด้าน คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บริเวณสถานศึกษาอาคารเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ในสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม บรรยากาศและความประทับใจที่ดีต่อผู้พบเห็น ได้แก่ บริเวณสถานศึกษาบริเวณที่ตั้งอาคารเรียน บริเวณที่พักผ่อนสวนหย่อมสนามกีฬาสนามเด็กเล่น

2) สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างอาคารเรียนห้องปฏิบัติการต่าง ๆ

3) สภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการในการดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับความปลอดภัย การให้ความรู้ การรักษาความปลอดภัย การจัดมาตรการรักษาความปลอดภัยการจัดมาตรการป้องกันอันตราย

2. การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม

การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของคนแบ่งเกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของคนในสถานศึกษาออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การจัดสิ่งต่าง ๆ ภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ การวางแผนพัฒนางานที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรการบังคับบัญชาบรรยากาศองค์กรและความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร

2. ด้านการเรียนการสอน หมายถึง การเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IP) กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัด และประเมินผล

3. ด้านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างบุคคล

ดังนั้นองค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีหลายปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในระดับปฐมวัยหรือระดับอื่น ๆ โดยองค์ประกอบเหล่านี้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งทางกายภาพและทางสังคมจิตวิทยา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1.1 พื้นที่การเรียนรู้ จัดพื้นที่ที่กว้างขวางและเป็นระเบียบ สะดวกต่อการเคลื่อนไหวและการทำกิจกรรมของเด็ก รวมถึงมีมุมเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมของเล่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย

1.2 อุปกรณ์การเรียนการสอน ใช้อุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก เช่น สื่อการสอน ของเล่น หรือสื่อมัลติมีเดีย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์

1.3 ความสะอาดและความปลอดภัย ห้องเรียนควรมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัยจากอันตราย และเหมาะสมกับเด็ก เช่น ไม่ควรมีวัตถุที่แหลมหรือเป็นพิษ

2. สภาพแวดล้อมทางอารมณ์และสังคม

2.1 บรรยากาศที่เป็นมิตร ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเป็นมิตร เพื่อให้เด็ก ๆ รู้สึกปลอดภัยและมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรม

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ครูควรมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ฟังและเข้าใจความต้องการของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกถึงความรู้สึกรู้สึกและความคิดอย่างอิสระ

2.3 การสนับสนุนทางสังคม สนับสนุนให้เด็กมีการเรียนรู้แบบกลุ่ม ฝึกฝนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างทักษะการอยู่ร่วมในสังคม และส่งเสริมการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน

3. สภาพแวดล้อมทางวิชาการ

3.1 เนื้อหาการเรียนรู้ เนื้อหาควรมีความน่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่นและกิจกรรมที่หลากหลาย รวมถึงเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองและสำรวจสิ่งใหม่ๆ

3.2 วิธีการสอน ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และการเล่นบทบาทสมมติ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหา

3.3 การประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะ ควรมีการประเมินผลที่ไม่เน้นการวัดผลแบบกวดขัน แต่ให้ข้อเสนอแนะในเชิงบวกเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็ก

4. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

4.1 การสื่อสารกับผู้ปกครอง ส่งเสริมการสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

4.2 การนำชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ นำสิ่งแวดล้อมหรือบุคคลในชุมชนเข้ามา มีบทบาทในการสอนเพื่อสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ให้กับเด็ก

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ครบถ้วนทั้งทางกายภาพและทางสังคม จะช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกายได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมเป็นการดำเนินงานจัดหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสมกับการจัดสภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนใน 2 ด้าน คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ

แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนไม่มีรูปแบบและองค์ประกอบที่แน่นอน ครูผู้สอนครูประจำชั้นสามารถจัดได้ตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดแสงสว่างให้พอเพียง เพราะนักเรียนจะต้องใช้สายตาในการอ่านและเขียนหนังสือเสมอ
2. จัดห้องเรียนให้สะอาด และมีระเบียบ จะทำให้ห้องเรียนน่าอยู่ และเป็นการฝึกลักษณะนิสัยของนักเรียนด้วย
3. ห้องเรียนต้องปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก
4. จัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้พอเหมาะ และอุปกรณ์ทุกชิ้นต้องมีประโยชน์ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน
5. โต๊ะครูต้องวางในตำแหน่งที่จะมองเห็นนักเรียนได้ทั่วถึง และไม่เกะกะ
6. ตู้หรือชั้นวางของสำหรับเก็บของครู และนักเรียน ควรจัดให้อยู่ในมุมที่เหมาะสมสะดวกแก่การนำสิ่งของเหล่านั้นออกมาใช้
7. กระดานควรมีขนาดกว้าง ยาว พอสมควรสีที่ใช้ควรเป็นสีเขียว เมื่อเขียนแล้วต้องให้นักเรียนสามารถมองเห็นได้ชัดเจนทุกคน
8. โต๊ะ เก้าอี้ นักเรียนควรมีน้ำหนักและขนาดที่เหมาะสม สะดวกต่อการเคลื่อนย้าย เพื่อให้เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
9. ป้ายนิเทศปิดไว้ที่ผนังห้องตามจุดที่เหมาะสม และควรจัดให้ครบทุกกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาที่กำลังเรียนสาระการเรียนรู้

10. มุมแสดงผลงานนักเรียน ควรจัดให้มีมุมนี้เพื่อให้นักเรียนได้ภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง และขณะเดียวกันก็ได้ศึกษาดูงานผู้อื่นด้วยโอกาสเรียนรู้ได้ตลอดเวลาใช้อย่างทะนุถนอม

11. มุมเสริมความรู้ เช่น มุมหนังสือ มุมประสบการณ์ เพื่อให้นักเรียนได้มีและควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัด เพื่อให้นักเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของ

12. ต้องมีความปลอดภัยและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียนในห้องเรียนจะต้องปราศจากสิ่งที่เป็นอันตราย เช่น ของมีคมพื้นชำรุด เป็นต้น และขนาดของห้องต้องเหมาะสมที่จะให้นักเรียนเคลื่อนไหวและปฏิบัติกิจกรรมได้สะดวก

13. ตัวครู ถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด สำหรับนักเรียนสภาพทางกายภาพของครู จึงต้องจัดให้ดูดีที่สุดในได้แก่ ใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ลักษณะท่าทางสง่า มั่นใจในตนเอง แต่งกายสะอาดเรียบร้อยสวยงามเสมอ การปฏิบัติตนของครูต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง อยู่ในระเบียบวินัยที่ดีต้องไม่ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เช่น สูบบุหรี่ กินเหล้า พุดจาหยาบค้าย เป็นต้น

สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษา ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาที่สำคัญๆ ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ หมายถึง การจัดพื้นที่ภายนอกอาคารที่มีการปรับแต่งพื้นที่ให้มีประโยชน์ใช้สอยที่มีประสิทธิภาพ มีความร่มรื่นสวยงามและมีเอกลักษณ์ รวมทั้งมีองค์ประกอบพื้นฐาน เช่น ระบบการให้แสงสว่าง ระบบให้น้ำต้นไม้ ระบบระบายน้ำ และระบบป้องกันน้ำท่วม ระบบอำนวยความสะดวก เช่น ม้านั่ง ทางลาดสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีราวจับพื้นผิวต่างสัมผัสให้แก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น จึงควรพิจารณาการจัดสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ดังต่อไปนี้

1.1 สถานที่ตั้ง การเลือกสถานที่ตั้งควรพิจารณาถึงระบบผังเมือง การระบายน้ำ สาธารณูปโภค การจราจร และระยะทางในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

1.2 การวางแผนเขตการสัญจร การกำหนดเขตทางการสัญจรควรมีถนนแนวทางเดินให้เพียงพอเหมาะสม ปลอดภัย สะดวกต่อการใช้สอย เช่น มีทางเชื่อมอาคาร มีป้ายบันไดราวจับต่าง ๆ

1.3 สุนทรียภาพและสิ่งแวดล้อม การออกแบบสถานศึกษาควรเป็นแบบเฉพาะตามความเหมาะสมของสถานที่ตั้งสภาพที่ดินสภาพภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นการออกแบบสถานศึกษาและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีภายในโรงเรียน

1.4 การตกแต่งบริเวณให้ดูสวยงาม มีสิ่ง值得พิจารณา คือ

- สนาม ลดความร้อนหญ้า สถานศึกษาควรมีสวนหญ้าในโรงเรียน
 - สวนหย่อม จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีขึ้น รื่นรมย์เป็นธรรมชาติ
 - สวนดอกไม้ ควรเป็นไม้ดอกราคาไม่สูงไม่ต้องบำรุงรักษามาก
 - การปลูกต้นไม้ยืนต้น ควรเลือกปลูกให้เหมาะสม เพื่อประโยชน์ เช่น ช่วยบังแสงแดด ป้องกันลม
- การรักษาความสะอาดสถานศึกษา อาจทำร่วมกันเป็นสัดส่วน ซึ่งควรเป็นรั้วโปร่งที่ให้ความรู้สึกปลอดโปร่งแก่จิตใจ

1.5. กำหนดบริเวณเป็นเขต หรือเป็นสัดส่วน เฉพาะจะช่วยให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด

2. การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน ครู ผู้ใช้บริการห้องและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ควรทำหรือจัดให้มีขึ้น ดังนี้

2.1 แผนภูมิบริเวณสถานศึกษา อาจเป็นผังบริเวณแสดงรายละเอียดแนวนอนอาคาร ห้องปฏิบัติการ แผนภูมิบริเวณจะช่วยให้ทราบทิศทางจำนวนอาคารทางเชื่อมอาคาร

2.2 แผนภูมิอาคารอาคาร ควรแสดงแผนภูมิไว้

2.3 การควบคุมตรวจสอบอาคารผู้รับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ ควรต้องตรวจสอบมาตรฐานอาคาร ตรวจสอบการใช้อาคาร การใช้ห้องเรียน

2.4 การประเมินผลอาคารสถานที่ การประเมินผลอาคารต้องประเมินทั้ง 2 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 ประเมินเมื่อการก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จสมบูรณ์ เพื่อดูว่าการออกแบบและก่อสร้างดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอน และตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่

- ขั้นตอนที่ 2 ประเมินเมื่อได้ใช้อาคารไปแล้วช่วงระยะหนึ่ง

3. การจัดสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการในการดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับความปลอดภัย การให้ความรู้ในการรักษาความปลอดภัย การจัดมาตรการรักษาความปลอดภัย การจัดทำมาตรการป้องกันอันตราย นำเสนอมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัย ดังนี้

3.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย มาตรการป้องกันความปลอดภัย สำหรับนักเรียน ซึ่งอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ความรู้เบื้องต้นแก่นักเรียนในการใช้ประโยชน์ การป้องกันอันตราย

3.2 การจัดสิ่งนี้อาจเป็นภัยแก่นักเรียน (Safe School Environment) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งเขตภายในบริเวณโรงเรียน เช่น บริเวณสนามกีฬาควรแยกออกให้ชัดเจนควรมีสัญญาณไฟสัญญาณกริ่ง ป้ายข้อความ สัญลักษณ์ เพื่อเตือนสิ่งที่เป็นอันตราย

3.3 การป้องกันภัยจากการจราจร (Traffic Safety) การวางผังบริเวณโรงเรียนควรแยกแวนอนน ที่จอดรถ และที่ขนส่งบริการ เข้ามาสู่อาคารต่าง ๆ ออกจากเขตอาคารเรียน อาคารประกอบ การวางแผนป้องกันภัยจากการจราจร อาจแบ่งเป็นสองแนวทาง คือ ความปลอดภัยจากการขนส่ง หมายถึง การให้ความรู้แก่นักเรียนในการขึ้นรถ-ลงรถ ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งสาธารณะ หรือรถรับส่งของโรงเรียน และหากเกิดอุบัติเหตุ นักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไรและให้ความช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนอย่างไร ความปลอดภัยจากการจราจร เป็นการให้ความรู้แก่นักเรียนเมื่อต้องข้ามถนนหรือการเดินทางไป-กลับบ้าน

3.4 การป้องกันเพลิงไหม้ (Fire Prevention) การก่อสร้างอาคารเรียนอาคารประกอบในปัจจุบันรัฐบาลมีกฎหมายให้ใช้วัสดุทนไฟแล้วก็ตาม แต่โอกาสเกิดเพลิงไหม้

การจัดสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการในการดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับความปลอดภัย การให้ความรู้ในการรักษาความปลอดภัย การจัดมาตรการรักษาความปลอดภัย และการจัดมาตรการป้องกันอันตราย

กรมวิชาการ (2559) ได้กล่าวว่า ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นของการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนในโรงเรียนว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) โดยมีวิสัยทัศน์ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาทุกแห่งได้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้อย่างมีความสุขรู้จักแสวงหาความรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ได้เรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีจากแหล่งเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา

วันวิสา นาสอม (2560) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนไว้ว่า บรรยากาศของโรงเรียนเป็นสภาวะ อันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแล้วส่งผลถึงความรู้สึกของบุคคลเมื่อคนปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ดีเรียกว่า “บรรยากาศดี” โรงเรียนที่มีบรรยากาศที่ดีจะทำให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภูมิใจ อบอุ่นใจ รู้สึกในความเป็นเจ้าของและอยากมาโรงเรียน โรงเรียนที่มี

บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมไม่ดี จะทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ห่างเหิน และไม่ยอมมาโรงเรียน บรรยากาศใน โรงเรียนเปรียบเสมือนครุฑที่ไม่ได้ที่มีอิทธิพลในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ คุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ ได้จากความคาดหวังและความพยายามในการปรับปรุงแก้ไขด้านการ จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

อรทัย แดงเวียง (2560) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาที่มีการศึกษาเรื่องพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมนั้น ทำให้ทราบว่า นอกเหนือจากลักษณะต่าง ๆ ที่คนได้รับการถ่ายทอดมาทางพันธุกรรมทำให้คนแตกต่างกันแล้วยังมีอิทธิพลอื่น ๆ อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สำคัญคือ สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อน การส่งคมการศึกษา การสมาคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ดิน ฟ้า อากาศ ที่อยู่อาศัย อาหาร น้ำ สื่อมวลชนโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าสภาพแวดล้อมทำให้พฤติกรรมของคนเป็นไป ทั้งในทางที่ดีหรือร้าย

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนมีความสำคัญและความจำเป็นในโรงเรียนว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการเรียนของโรงเรียนมีผลต่อความรู้สึกของครู นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคนอื่น ๆ ที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะภูมิทัศน์ของอาคาร สถานที่อาคารเรียน ถูกสุขลักษณะ ห้องเรียนอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน บริเวณโรงเรียน มีความปลอดภัย การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ทำให้เข้าใจพื้นฐานความเป็นมนุษย์สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลาการศึกษาเกิดความสัมพันธ์เกื้อกูลต่อกัน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจและเรียนรู้ได้มากขึ้น ส่งผลต่อการเรียนรู้ทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญาผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมและมี วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ ด้วยตนเองตลอดชีวิต

การจัดสภาพแวดล้อมระดับปฐมวัย

การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย มีการจัดสภาพแวดล้อมภายใน นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายใน ไว้ดังนี้

รัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ว่าแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึง สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ทำขึ้น และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติมีผลต่อการเรียนรู้ของคน ดังเช่น

1.1 สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้วัสดุ อุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียน

1.2 สภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน หมายถึง แสงสว่าง สีเสียง และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดจนบริเวณเพื่อการจัดกิจกรรมและนิทรรศการต่าง ๆ

2. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านจิตวิทยา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ประกอบไปด้วย

2.1 คุณลักษณะของครูหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียน

2.2 การจัดกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน

ประวีณา โภควณิช (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาว่าประกอบไปด้วย การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ดังเช่น บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมทั้งบริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ทั้งที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ในสถานศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ว่า เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมถึงสัมพันธ์ภาพด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

กิตติยา โพธิสาเกตู และธัชชัย จิตรนันท์ (2561) ได้กล่าวว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาไว้ว่า มี 2 องค์ประกอบคือ ด้านกายภาพประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัดคือ สภาพภายนอกห้องเรียนและสภาพภายในห้องเรียน และองค์ประกอบด้านสัมพันธ์ภาพ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัดคือ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารและความสัมพันธ์ครูกับนักเรียน

วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ (2563) ได้กล่าวว่า สำหรับแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนขอเสนอแนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์แนวคิดหลักการจากนักวิชาการหลายท่านว่าจะสามารถนำหลักการและแนวทางเหล่านั้นมาสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างไรบ้าง ซึ่งจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถแบ่งได้เป็น 2 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านจิตวิทยา ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีแนวทางการปฏิบัติ

จริงในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพเมื่อเป้าหมายของการเรียนรู้ต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นหมายความว่า การออกแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพที่เหมาะสมจะช่วยสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพในชั้นเรียน เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียนนั้น ผู้สอนควรจัดโต๊ะเก้าอี้ให้นักเรียนสามารถมองกระดานหน้าห้อง จอมอนิเตอร์ด้านหน้าห้อง ให้เห็นทั่วกันหมดทุกคนให้ครูมีความสะดวกในการเคลื่อนไหวไปทุกส่วนของห้องได้อย่างรวดเร็ว ควรจัดตำแหน่งครูให้ยืนห่างจากนักเรียนแต่ละคนไม่เกิน 3 โตะ จะช่วยให้ครูดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้เพราะเข้าถึงตัวนักเรียนได้ง่าย ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าได้ใกล้ชิดครู การจัดโต๊ะเป็นรูปวงกลมเป็นกลุ่ม ๆ หันหน้าไปทางหน้าห้องจะให้ความรู้สึกอิสระมากกว่าการจัดโต๊ะแบบเป็นทางการ

สำหรับวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียน ควรจัดวางให้สามารถหยิบได้ง่าย สะดวกในการใช้ในห้องเรียน การให้ความสำคัญในการเลือกใช้สีในห้องเรียน ควรเลือกสีที่ให้ความรู้สึกสบายตึงดูดีให้เข้ามาในห้อง นำการเรียนรู้ สำหรับอุณหภูมิ หากห้องเรียนมีการติดเครื่องปรับอากาศ ควรปรับอุณหภูมิในห้องเรียนให้เหมาะสมกับสภาพบรรยากาศในปัจจุบัน การตกแต่งห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ควรตกแต่งห้องเรียนให้ช่วยกระตุ้นจินตนาการและแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน แนวคิดของห้องเรียนไว้ว่าสภาพแวดล้อมควรจัดให้เอื้อให้กับครูกับนักเรียนได้ใกล้ชิดกันมากที่สุด กำหนดจำนวนที่เหมาะสมของนักเรียนต่อห้องเรียนและครูควรสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากที่สุด เช่น การเว้นทางเดินในห้องเรียนให้โล่ง ไม่มีสิ่งกีดขวาง เป็นระเบียบ ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นให้กับนักเรียนและพื้นที่บริเวณผนังห้อง ไม่ปล่อยให้โล่งเปล่าแต่ควรสร้างให้กลายเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ทุกส่วนของห้องเรียน สำหรับสภาพแวดล้อมภายนอกชั้นเรียนนั้น อาคารสถานที่ต่าง ๆ ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน มีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ ทั้งสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ร่วมกันแบบกลุ่มเล็ก ๆ หรือการเรียนรู้ร่วมกันแบบกลุ่มใหญ่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงตามบริบทได้

2. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านจิตวิทยา

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตวิทยาเป็นการเตรียมความพร้อมในการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี ความรู้สึกที่ดีระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังข้อมูลจากรายงานวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557) ที่ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21 ไว้ว่าบทบาทของครูเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องต่อการเตรียมคนในศตวรรษที่ 21 บทบาทของครูต่อสภาพแวดล้อมของระบบการศึกษา เปลี่ยนจากครูจากห้องสี่เหลี่ยม เป็นครูจากสภาพแวดล้อม มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และนำเสนอความคิดทั้งในรูปแบบเดี่ยวและรูปแบบเป็นทีม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างเป็นกันเอง เน้นการออกแบบกิจกรรมที่สร้างสรรค์การทำงานเป็นทีม การแสดงพฤติกรรมของครูที่มีต่อผู้เรียนควรเป็นแนวที่ให้คำปรึกษาต่อผู้เรียนครูเป็นผู้สนับสนุนผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก รู้จักคิด รู้จักการแก้ปัญหา สร้างทัศนคติในเชิงบวกให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของภาคภูมิ ทองลาด (2561) ที่ได้กล่าวถึงบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนไว้ว่าผู้สอนต้องจัดหาวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนผู้สอนควรจะมีใจให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ดังเช่น สภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียนตลอดจนนอกห้องเรียน บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมทั้งที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ในสถานศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา และความสัมพันธภาพระหว่างกันทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน

การออกแบบการจัดสภาพแวดล้อมภายในระดับปฐมวัย

การจัดสภาพแวดล้อมให้กับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา หากจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมให้กับเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัยและธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

จุฑามาศ ใจดำรงวัฒนะ (2561) ได้กล่าวว่า การจัดวางวัสดุควรจัดวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้เด็กสามารถใช้หรือทำกิจกรรมได้สะดวกด้วยตนเอง โดยวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น และครุภัณฑ์ ที่จัดให้สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลากหลาย เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง กระดานขายของ บอร์ดติดผลงาน ตู้เก็บของ ที่แขวนถ้วย ที่แขวนผ้าเช็ดหน้า ที่เก็บเครื่องนอน ห้องน้ำห้องส้วม ที่ล้างมือ ประตู หน้าต่าง สื่อ เครื่องเล่น เป็นต้น

วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ มีขนาดเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย การจัดพื้นที่ในห้องเรียนที่ตั้งครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ และมุมประสบการณ์ โดยคำนึงถึง

- ทิศทางลมเหมาะสม และแสงสว่างเพียงพอต่อการทำกิจกรรม
- มีแสงแดดส่องเหมาะสม ไม่รบกวนสายตาเด็กขณะปฏิบัติกิจกรรม
- สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น
- ทุกจุดของห้องมองเห็นได้โดยรอบ
- จัดวาง/ตั้ง ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ ที่สะดวกต่อการปฏิบัติกิจกรรม
- พื้นห้องโล่ง กว้าง มีบริเวณนุ่ม มีบริเวณที่ตั้งอุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น
- ตรวจสอบความเรียบร้อยของวัสดุ อุปกรณ์ สื่อและเครื่องเล่นหากชำรุดต้องรีบซ่อมแซมโดยเร็ว
- กำหนดขอบเขตของมุมประสบการณ์ให้เด็กรู้
- หน้าต่าง ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ทำด้วยไม้
- ครุภัณฑ์ โต๊ะ เก้าอี้ ไม่ควรเป็นมุมแหลมที่เป็นอันตราย

การจัดมุมเสริมทักษะ และการพัฒนาเด็ก (มุมประสบการณ์)

มุมเสริมทักษะและการพัฒนาเด็กหรือมุมประสบการณ์ เป็นสถานที่จัดไว้ในห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้เล่นสื่อและเครื่องเล่นประเภทต่าง ๆ โดยมุมเสริมทักษะและการพัฒนาเด็ก (มุมประสบการณ์) จะมีสื่อและเครื่องเล่นจัดไว้ให้เด็กได้เล่น ซึ่งแต่ละมุมประสบการณ์จะมีลักษณะแตกต่างกันภายในห้องเรียนควรจัดมุมประสบการณ์ให้เด็กเล่นอย่างน้อย 5 มุมประสบการณ์ ทั้งนี้ควรจัดมุมสงบกับมุมท่วงเสียงดัง ไว้ห่างกัน มุมที่เด็กต้องใช้สมาธิในการเล่นหรือทำกิจกรรมควรอยู่

ใกล้กัน มุมที่เล่นแล้วทำให้เกิดเสียงดังก็ควรอยู่ใกล้กัน เช่น มุมหนังสือกับมุมเกมการศึกษาอยู่ใกล้กันได้ มุมศิลปะกับมุมบล็อกอยู่ใกล้กัน เป็นต้น

1. มุมบ้าน มุมร้านค้า มุมวัด มุมหมอ มุมเกษตรกร ฯลฯ จัดเพื่อให้เด็กได้เล่นในสิ่งที่ตนชอบ เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว สังคม สิ่งที่ได้ควบคู่กันมา คือ การใช้ภาษาการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน การพัฒนาทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา สื่ออุปกรณ์ที่จัดในมุมนี้ ได้แก่ เครื่องครัว เครื่องใช้ในบ้าน เช่น เสื้อ หมอน กระຈก ตุ๊กตา เสื้อผ้าตุ๊กตา เครื่องแบบของคณาชีพต่าง ๆ เช่น หมอ ตำรวจ ทหาร เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น กระบุง ตะกร้า ไม้คาน เครื่องมือจับปลา รองเท้า และเสื้อผ้าที่ไม่ใช้แล้ว สำหรับเด็กแสดงบทบาทสมมติ อุปกรณ์เหล่านี้ควรทำชั้นวางหรือจัดวางไว้ในลังไม้ ลังกระดาษ แยกเป็นหมวดหมู่ ไม่ควรใช้ของที่ทำด้วยแก้ว กระจกหรือพลาสติกที่เป็นอันตรายกับเด็ก

ภาพที่ 10.1 การจัดมุมบ้านระดับปฐมวัย

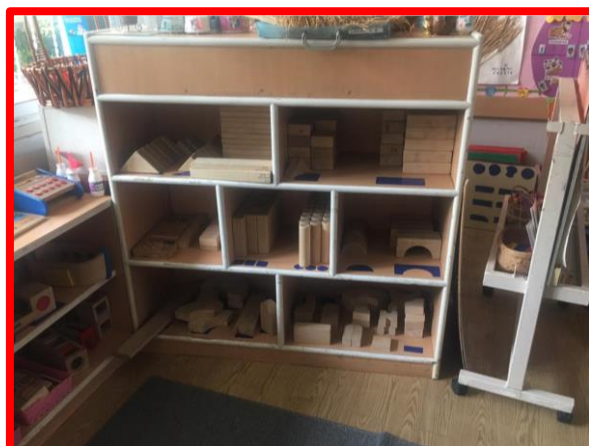
2. มุมหนังสือ แม้จะไม่มีการสอนอ่านเขียนสำหรับเด็กระดับปฐมวัย แต่การหาภาพสวยๆ นิทานภาพมาจัดวางไว้ย่อมเป็นสิ่งจูงใจให้แก่เด็กได้มาจับต้องเปิดดู เป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไปโดยไม่รู้ตัว สิ่งประกอบสำหรับมุมนี้คือ เสื้อ หมอน รูปทรงต่าง ๆ จะช่วยจูงใจให้เด็กอยากนั่งนอนอ่าน

ในท่วงท่าสบาย ๆ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ทั้งที่อ่านไม่ได้ แต่ก็สนุกสนานเพลิดเพลินกับรูปสวย ๆ เหล่านั้น

ภาพที่ 10.2 การจัดมุมหนังสือระดับปฐมวัย

3. มุมบล็อก บล็อก หมายถึง แท่งไม้หรือวัสดุทดแทนอย่างอื่น เช่น ก่ออิฐดินเผาต่าง ๆ บล็อก แต่ละชุดอาจมีแบบและจำนวนแตกต่างกัน บางชุดมีขนาดเล็ก มีจำนวนเพียง 20 ชิ้น บางชุดก็มีขนาดใหญ่ จำนวนอาจมากถึงกว่า ร้อยชิ้น บล็อกเหล่านี้อาจทำขึ้นเองได้จากเศษไม้ นำมาตกแต่งให้เป็นรูปทรง ข้อควรระวัง คือ ต้องขัดให้เรียบร้อย ไม่มีเหลี่ยม แยกเก็บใส่กล่องหรือลังไว้ ถ้าไม่ต้องการเกิดเสียงรบกวนเวลาเล่นก็หาเสื้อปุรงรับมุมนี้ไว้ พอที่เด็กจะนั่งเล่นได้คราวละ 3-4 คน และควรให้ห่างจากมุมหนังสือที่ต้องการความสงบเงียบ

ภาพที่ 10.3 การจัดมุมบล็อกระดับปฐมวัย

4. มุมเกมการศึกษา พลาสติกสร้างสรรค์ เครื่องเล่นสัมผัส ในมุมนี้เป็นมุมที่ฝึกเด็กในเรื่อง การรับรู้ทางสายตา การคิดหาเหตุผล และการทำงานสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ ประกอบไปด้วยเกม การศึกษา พลาสติกสร้างสรรค์ กล่องหยอดบล็อก ลูกปัด สำหรับร้อยอาจมีแบบร้อยไว้ให้เด็กด้วย

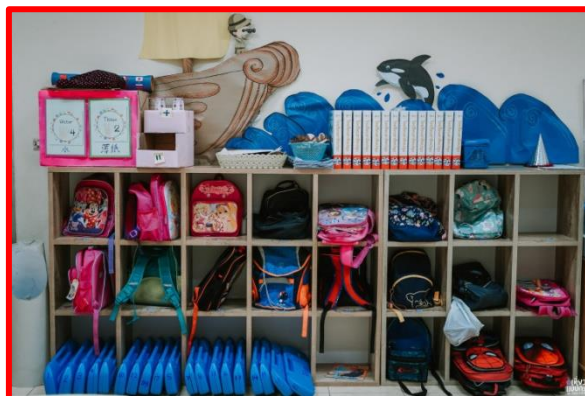
ภาพที่ 10.4 การจัดมุมเกมการศึกษา

5. มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมนี้เป็นมุมที่ฝึกเด็กในเรื่องการรับรู้ทางสายตา การสังเกต การเปรียบเทียบ การจัดหมวดหมู่ ภาษา การคิดหาเหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ ประกอบไปด้วยสื่อ เครื่องเล่นต่าง ๆ เช่น พลาสติกสร้างสรรค์ กล่องหยอดบล็อก ฯลฯ

ภาพที่ 10.5 พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมในห้องเรียน

กิจกรรม : ภายในห้องเรียนอนุบาลมีการปูพื้นด้วยกระเบื้องสีขาว มีพื้นที่ตรงกลางห้องจัดไว้สำหรับให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ หน้าห้องเรียนมีกระดาน มีโต๊ะครูและแผนเลือกมุม ภายในห้องมีการจัดมุมประสบการณ์ 7 มุม คือ มุมบทบาทสมมติ มุมดนตรี มุมบล็อก มุมอ่าน มุมวิทยาศาสตร์ มุมศิลปะ และมุมเกมการศึกษา

ภาพที่ 10.6 พื้นที่เก็บกระเป๋า

การจัดวางพื้นที่ของเด็กในแต่ละชั้น เด็กจะสามารถจดจำที่วางกระเป๋าของตนได้ ซึ่งสามารถวางได้อย่างเพียงพอ พื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับเด็กเล็ก เพราะเป็นสัดส่วน

ภาพที่ 10.7 พื้นที่เก็บแปรงสีฟันและแขวนผ้าเช็ดหน้า

การจัดวางพื้นที่วางของเด็ก แต่ละช่องจะมีที่แปรงสีฟัน 1 อัน เท่านั้น เด็กสามารถจดจำที่เก็บแปรงสีฟันของตนได้ ซึ่งมีให้วางอย่างเพียงพอไม่ต้องเสริม พื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับเด็กเล็ก เพราะเป็นสัดส่วน

สถานพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กฮานิน (2555) ได้กล่าวว่า หลักสำคัญในการจัดตั้งคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกรอบอุ้ม มั่นใจ และมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

1. พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและผู้สอน
 - 1.1 ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน
 - 1.2 ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล
 - 1.3 ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก
 - 1.4 ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้สอน ฯลฯ
 - 1.5 ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2. พื้นที่ปฏิบัติการและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

3. พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้มุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญจะต้องมีของเล่นวัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นในมุมเล่นอย่างเสรี มักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมเล่นต่างๆ ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

3.1 ในห้องเรียนควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3-5 มุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของห้อง

3.2 ควรมีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจของเด็ก

3.3 ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้สอนอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน หรือมีผีเสื้อตัวไฟส่องลงไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

3.4 ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น

3.5 ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

วิศณี ไชยรักษ์ (2559) ได้กล่าวว่า การจัดพื้นที่ภายในอาคารเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมภายในห้องเรียนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยหลักการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนดังนี้

1. ห้องเรียนระดับก่อนประถมศึกษาจะต้องสะดวกมีแสงสว่างเพียงพอปลอดภัยและกว้างได้สัดส่วนกับจำนวนเด็กมีพื้นที่กว้างเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน

2. ครุภัณฑ์ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ตู้เก็บเครื่องใช้ส่วนตัว ชั้นวางของ ควรมีขนาดเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนเด็ก ควรเลือกใช้สีอ่อนหรือสีธรรมชาติ

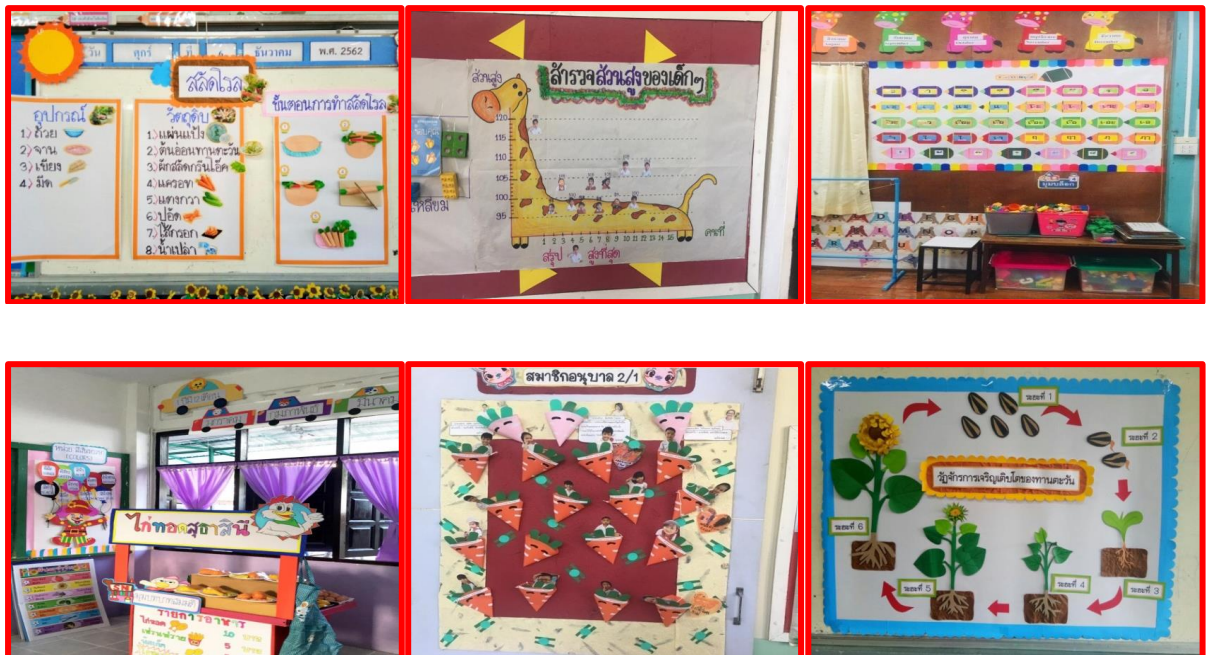
3. สื่อและเครื่องเล่นภายในห้อง ต้องมีจำนวนเพียงพอปลอดภัยอยู่ในสภาพที่ใช้ได้และสอดคล้องกับหลักการ

4. การจัดแบ่งพื้นที่ในห้องเรียนควรจัดให้มีมุมประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างน้อย 4 มุม เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ เด็กสามารถเคลื่อนที่จากมุมประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างอิสระ โดยไม่รบกวนเด็กคนอื่น

5. การกำหนดพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่มย่อย และกิจกรรมกลุ่มใหญ่ให้ชัดเจน ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

6. การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปในห้องเรียน ควรจะจัดให้มีสภาพและบรรยากาศอบอุ่นเหมือนบ้าน เพื่อสร้างความสนใจให้เด็กอยากมาโรงเรียน และสามารถใช้ประโยชน์จากห้องเรียนได้หลายด้าน เช่น ใช้จัดกิจกรรมห้องรับประทานอาหาร พักร่อน เป็นต้น

7. การจัดป้ายนิเทศ โดยตรงความสูง และขนาดควรอยู่ในระดับสายตาเด็ก ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของกิจกรรมในห้องเรียน และส่งเสริมให้เกิดประโยชน์กับเด็ก

ภาพที่ 10.8 การตกแต่งห้องเรียน

ข้อเสนอแนะการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ในการจัดสภาพแวดล้อม สำหรับเด็กควรมีส่วนเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยการเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มากที่สุด
2. การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กให้มากที่สุด
3. การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยควรเหมาะสมกับปรัชญาการศึกษา ซึ่งก็คือ ห้องเรียนควรมีขนาดกว้าง มีการจัดมุมประสบการณ์ มีตู้เก็บอุปกรณ์ มีบริเวณจัดวางสิ่งของ อากาศถ่ายเทสะดวก

4. เนื้อที่ภายในและภายนอกห้องเรียนควรมีบริเวณกว้างขวาง เพื่อเด็กสามารถแสวงหาค้นคว้าทดลองสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

ณัฐภัก อูทโท (2558) ได้กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศทางกายภาพหรือสภาพแวดล้อมที่ดีในห้องเรียนมีผลต่อการเรียนการสอนและต่อเจตคติที่ดีของผู้เรียน ดังนั้นลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพเหมาะสม ควรเป็นดังนี้

1. ห้องเรียนมีสีสันท่าดูและเหมาะสม อากาศถ่ายเทได้ดีปราศจากเสียงรบกวน และมีขนาดกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน
2. ห้องเรียนควรมีบรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท
3. ห้องเรียนต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
4. สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น กระดาน จอรับภาพ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ สามารถเคลื่อนย้ายและสามารถดัดแปลงให้เอื้ออำนวยต่อการสอนและการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ
5. ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น ให้มีความเหมาะสมต่อการสอนวิธีต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เหมาะสมต่อวิธีสอน โดยกระบวนการกลุ่ม วิธีบรรยาย หรือวิธีการแสดงละคร ดังนั้นการจัดโต๊ะเรียนในห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างบรรยากาศทางการเรียนการจัดโต๊ะเรียนทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับผู้สอนจะยึดวิธีสอนแบบใดเป็นหลัก เช่น จัดโต๊ะเรียนเพื่อเรียนแบบบรรยายแบบสาดิต แบบประชุมกลุ่มย่อย หรือกิจกรรมการเรียนอื่น ๆ อย่างไรก็ตามการจัดโต๊ะเรียนควรคำนึงถึง

- 1) จำนวนผู้เรียน
- 2) สภาพห้องเรียน
- 3) ความสามารถของผู้เรียน

4) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

การจัดโต๊ะเรียนแบบต่าง ๆ มีดังนี้

1. การจัดโต๊ะเรียนแบบธรรมดา เป็นการจัดโต๊ะเรียนเรียงแถวหน้ากระดาน จัดแบบชั้นเรียนปกติ ซึ่งเหมาะแก่การสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เช่น ใช้วิธีสอนแบบบรรยายแบบสาธิต ประกอบการบรรยายห้องเรียนในลักษณะนี้นั้นความเข้มงวดระเบียบวินัย และเน้นบรรยากาศที่เงียบ

2. การจัดโต๊ะเรียนเป็นกลุ่มย่อยเป็นการจัดโต๊ะเรียนในกลุ่มเดียวกันนั่งหน้าเข้าหากัน ซึ่งกลุ่มย่อยอาจประกอบด้วย สมาชิกตั้งแต่ 4-8 คน การจัดแบบนี้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น ใช้วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม แบบอภิปรายกลุ่มย่อยแบบปฏิบัติการทดลอง เป็นต้น การจัดชั้นเรียนแบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์สร้างความคุ้นเคยซึ่งกันและกันตลอดจนศึกษาหาความรู้โดยใช้กระบวนการหาความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง

นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ภายในห้องเรียน การจัดพื้นที่ภายในอาคารในตอนนี้จะกล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมพื้นที่ในอาคารซึ่งประกอบด้วยกลุ่มพื้นที่สำหรับเด็ก ได้แก่พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมในห้องเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประโยชน์สอยของพื้นที่เหล่านั้น และการจัดพื้นที่ควรยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและหลักความยืดหยุ่นในการจัดสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญการจัดอาคารสถานที่และห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย (indoor space) คำนี้ถึงว่า เด็กมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ความต้องการในการใช้เนื้อที่จึงแตกต่างกัน เพราะเด็กเล็กจะเคลื่อนไหวรวดเร็วและต้องการเนื้อที่มาก ห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยควรจะมีขนาดใหญ่พอที่เด็กจะทำงานและอยู่รวมกับผู้อื่น โดยไม่รู้สึกรัดอึดอัดการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนควรให้มีชีวิตชีวา มีสภาพคล้ายบ้าน และมีความยืดหยุ่น รูปร่างของห้องเรียนควรเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมได้สะดวก ห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยควรอยู่ติดพื้น และไม่ควรมีขอกมุ่มที่เด็กจะหลบซ่อนได้ และควรมีห้องน้ำและอ่างล้างมือไว้ในห้องประตูทางเข้าควรอยู่ระดับเดียวกับพื้นถนนขนาดห้องเรียนควรใหญ่พอที่เด็กจะพัฒนากล้ามเนื้อให้ใหญ่ได้ ครูควรให้ความสนใจกับการจัดเนื้อที่โต๊ะ เก้าอี้ หรือเฟอร์นิเจอร์ต่างๆรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ด้วย ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่สำคัญเท่ากับพื้นที่โล่ง ๆ ว่าง ๆ ที่เด็กจะเคลื่อนไหวได้สะดวก ศูนย์การเรียนควรจัดให้มีความยืดหยุ่นให้มากที่สุด โดยครูจำไว้ว่าจะจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อที่ที่มีอยู่และใช้เนื้อที่ทุกตารางนิ้วที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

วันวิสา นาสอม (2560) ได้กล่าวว่า แนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพอสรุปได้ ดังนี้

1. อาคารเรียน ควรใช้ได้ทุกฤดู ถูกสุขลักษณะ จำนวน และขนาดของอาคารเรียนพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน และต้องคำนึงถึงคือ ประโยชน์ใช้สอย ไม่มุ่งอาคารสวยงามเป็นใหญ่แต่มุ่งไปในทางประโยชน์ใช้สอย ที่จะเกิดผลดีต่อการเรียนการสอน ความสะดวกและปลอดภัยบรรยากาศ เหมือนบ้านสำหรับนักเรียน บริเวณโรงเรียนร่มรื่น ผังนันทาสีเย็นตา พื้นไม้ลิ้น โตะเก้าอี้ใช้ได้สะดวก เหมาะสำหรับนักเรียน อุปกรณ์ เครื่องมืออยู่ในสภาพสมบูรณ์ และคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน

2. ห้องเรียน ควรจัดให้มีบรรยากาศน่าอยู่ ให้ความเพลิดเพลินเป็นสถานที่ให้การค้นคว้าทำกิจกรรม สร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้การจัดห้องควรยึดหลัก ดังนี้

2.1 จัดห้องเรียนควรให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ห้องเรียนควรเป็นห้องใหญ่หรือกว้างเพื่อสะดวกในการโยกย้ายโต๊ะเก้าอี้ จัดเป็นรูปต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนการจัดห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน โดยจัดอุปกรณ์ในการจัดทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง ควรติดอุปกรณ์ รูปภาพ และผลงานนักเรียนไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

2.2 การจัดห้องเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่สภาพแวดล้อมทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการเรียนของนักเรียน เช่น จัดติดอุปกรณ์ให้มีสีเขียว จัดกระถางต้นไม้ประดับห้องเรียน จัดที่ว่างของห้องให้นักเรียนทำกิจกรรม

2.3 จัดห้องเรียน เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น โตะ ม้าพิง ขอบประตู หน้าต่าง ขอบกระดานดำ ฝาผนัง เพดาน ซอกมุมของห้อง ถึงขยะต้องสะอาดเรียบร้อย

2.4 จัดห้องเรียน เพื่อสร้างความเป็นระเบียบ ทุกอย่างจัดให้เป็นระเบียบทั้งอุปกรณ์ของใช้ การจัดโต๊ะ ตู้ ชั้นวางของและหนังสือ

2.5 ห้องพิเศษ มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมาก เพราะเป็นที่จัดการเรียนการสอน ห้องดังกล่าวควรจัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์ให้ครบถ้วน จัดบรรยากาศให้เป็นสถานที่น่าเรียนรู้และน่าปฏิบัติงาน ห้องพิเศษที่ควรจัดให้มี เช่น ห้องพยาบาล จัดบรรยากาศให้ผู้ป่วยรู้สึกว่าได้พักผ่อนจริง ๆ ควรมีครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น โตะปฏิบัติงาน ตู้ยา เตียงพร้อมที่นอน หมอน ผ้าห่มผ้าห่ม ตู้เก็บอุปกรณ์ เก็บบัตรสุขภาพ มีป้ายประกาศ อ่างล้างมือ เครื่องชั่งน้ำหนัก เตารีดไฟฟ้าราวตากผ้า สิ่งของทุกชิ้นต้องเก็บให้เป็นระเบียบห้องสมุด ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้มุมหนังสือก็ได้ ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ควรมีความกว้าง ยาว บรรจุนักเรียนเข้าไปใช้ได้อย่างน้อย 2 ห้องเรียน ห้องวิทยาศาสตร์ นอกจากจะใช้เก็บอุปกรณ์แล้ว ควรมีที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานทดลองห้องดนตรี ควรให้ห่างจาก

ห้องเรียน เพราะนอกจากจะช่วยไม่ให้เสียงรบกวนแล้วยังจะทำให้การฟังได้ผลดี ห้องพัสดุจำเป็นต้องมีเพราะใช้เก็บพัสดุ เครื่องใช้ ควรจัดหิ้ง ชั้น ประตูหน้าต่าง เหล็กคัต เพื่อความปลอดภัยห้องธุรการควรมีชั้น โต๊ะทำงาน ตู้เก็บเอกสาร เครื่องอัดสำเนาเครื่องพิมพ์ดีด ห้องธุรการควรคำนึงถึงเนื้อที่เนื่องจากต้องทำงานพร้อมกับคนกลุ่มใหญ่จึงควรเป็นห้องที่โปร่ง อากาศถ่ายเทได้ดี และควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการเก็บรักษาเงินด้วย

วัฒนา มัคคสมัน. (ม.ม.ป.) กล่าวไว้ว่า เสนอแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมศักยภาพทางภาษาของเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาในที่นี้ จะขอนำเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม ดังนี้

1. การจัดห้องเรียนที่ให้ความสำคัญกับตัวอักษรและภาษา เช่น
 - 1) ห้องเรียนมีบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นระเบียบ สวยงาม
 - 2) มีตัวหนังสือที่มีความหมายกับเด็กติดอยู่บนสื่อ อุปกรณ์ ของเล่น ของใช้บางอย่าง หมุนเวียนกัน เช่น มุมบ้าน อาจมีบ้านเลขที่ มีชื่อบ้าน ฯลฯ
 - 3) มีโปสเตอร์ ป้าย ที่มีภาพประกอบชัดเจน
 - 4) มีมุมหนังสือ หรือมุมน้กอ่าน
 - 5) มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จะทำกิจกรรมให้ได้อย่างเพียงพอ
 - 6) มีภาพประกอบการส่งเสริมพฤติกรรมที่ต้องการให้เด็กปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติ เช่น การเก็บของเล่น รองเท้า การปิด-เปิด เหยียบ ไม่ใช่เสียง ฯลฯ
 - 7) ครูเป็นตัวอย่างที่ดี ในการอ่าน การเขียน และสนใจการอ่านหนังสือ และกิจกรรมทางภาษา โดยอ่านหนังสือให้เด็กเห็น
2. การจัดมุมหนังสือหรือมุมน้กอ่าน เช่น
 - 1) จัดบริเวณที่จะเป็นมุมหนังสือ หรือมุมน้กอ่าน ให้เป็นสัดส่วน เป็นพื้นที่ที่ปิดมีความสงบ เพื่อให้มีสมาธิอาจจะใช้แผงฉากเตี้ย ๆ ตู้ หรือชั้นวางของ วางกันเป็นบริเวณ
 - 2) มีชั้นวางหนังสือ อาจทำด้วยไม้กระดากแข็ง หรือผ้าสำหรับวางหนังสือในระดับสายตาเด็กสามารถหยิบอ่านได้สะดวก การวางหนังสือให้เห็นปกหนังสือ จะช่วยให้เด็กสนใจหนังสือมากขึ้น
 - 3) จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กได้อยู่ในมุมหนังสืออย่างสะดวกสบาย เช่น ปูเสื่อ พรม หรือเสื่อน้ำมัน มีหมอนอิง จัดโต๊ะ เก้าอี้ ให้เด็กนั่ง เพื่อให้เด็กได้นั่งนอน หรือนั่งฟังเอนหลังอ่านหนังสือ เป็นต้น
 - 4) มีหนังสือจำนวนเพียงพอกับเด็ก โดยทั่วไปเด็ก 1 คนควรมีหนังสือ 5-8 เล่ม

5) มีหนังสือที่หลากหลาย เช่น นิทาน บทร้องเล่น คำคล้องจอง สารานุกรมภาพสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ พืช สิ่งแวดล้อม หนังสือภาพ หนังสือไม่มีรูปภาพ หนังสือที่เด็กทำเอง

6) มีการหมุนเวียนหนังสืออาจจะสัปดาห์หรือเดือนละ 1 ครั้งและคงหนังสือเล่มโปรดของเด็ก หรือหนังสือเด็กส่วนใหญ่ชอบหยิบอ่านไว้อาจเก็บไว้นาน 2-3 เดือน แล้วแต่ความสนใจของเด็ก

3. การจัดสื่อและอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางภาษา เช่น

1) จัดสื่อ อุปกรณ์ ให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ หรือเล่านิทานหลังจากอ่านหนังสือ เช่น หุ่นเสื้อผ้าในนิทานไว้ใกล้กับบริเวณมุมหนังสือ หรือมุมนักอ่าน ซึ่งอาจจะใช้สื่อในมุมบ้านก็ได้

2) จัดทำบัตรอักษร บัตรคำ ที่มีความหมายกับเด็ก หรือตัวหนังสือพลาสติกไว้บนโต๊ะเก้าอี้จัดกระดาษ ดินสอ ปากกาปลายสักหลาด สีเทียน สีไม้ กระดาษขาตั้ง หรือกระดาษขนวน ไว้ให้เด็กได้ขีดเขียน

3) จัดทำต้นไม้หนังสือโดยใช้กิ่งไม้แห้งตั้งไว้ ติดกระดาษเปล่าเป็นรูปผลไม้ชนิดต่าง ๆ เจาะรูด้านบนไว้ตัดเชือกสั้น ๆ ผูกไว้ในกล่องให้เด็กเขียนตามความสนใจและ / หรือบอกให้ครูเขียน แล้วนำไปผูกไว้ที่กิ่งไม้ หรือบางแห่งจะใช้กล่องทำธนาคาร ให้เด็กเขียนบัตรละคำที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กต้องการสื่อความหมายแล้วนำไปใส่ไว้

4) จัดทำสมุดบันทึกการอ่านให้เด็กบันทึก โดยการวาดภาพหรือทำสัญลักษณ์ว่าได้อ่านหนังสือเล่มใดบ้าง

5) ให้เด็กยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน โดยทำสมุดบันทึกหรือให้ผู้ปกครองยืมด้วย อาจใช้บันทึกในข้อ 4)

6) จัดกิจกรรมส่งเสริมภาษา เช่น สัปดาห์นักอ่าน อาจมีกิจกรรมการเล่านิทาน การแสดงบทบาทสมมติ การท่องคำคล้องจอง การเขียนคำ การวาดภาพ การทำหนังสือของเด็กจากภาพหรืองานที่เด็กเขียนหรือผู้ปกครองมีส่วนร่วม การทำพจนานุกรมภาพ การนำเสนอผลงานด้านการอ่านเขียนของเด็ก

7) จัดเกมฝึกทักษะทางภาษาให้เด็กได้เล่นที่โรงเรียนในช่วงการเล่นเสรี หรือเกมการศึกษาหรือยืมไปเล่นที่บ้านใดบ้าง

8) จัดทำอัลบั้มภาษาหรือแฟ้มภาษาเป็นที่เก็บสะสมผลงานเด็กเพื่อดูความก้าวหน้าทางภาษาของเด็ก เช่น ภาพวาด บันทึกการอ่านหนังสือ หรือผลงานการเขียนของเด็ก

9) จัดมุมผู้ปกครองบริเวณที่ผู้ปกครองมารับ-ส่งเด็ก เพื่อเป็นการสื่อสารและให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องต่าง ๆ มีหนังสือ แผ่นพับ ผลงานเด็ก ป้ายนิเทศ จดหมายข่าว วารสารต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองศึกษาตามความสนใจ

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็กและผู้เกี่ยวข้อง สามารถจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ท่ามกลางภาษาหนังสือและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายต่อเด็กในชีวิตประจำวัน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนหรือสถานพัฒนาเด็กอื่น ๆ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถทางภาษาไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์การเขียนกระดาษ สีรวมทั้งการจัดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาให้เด็กได้เล่นได้เข้าร่วม โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็ก การจัดสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยนั้นควรมีความยืดหยุ่นในการจัด โดยการจัดเป็นมุมหรือเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กได้ค้นหาศึกษา และได้ประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญต่อเด็กที่จะช่วยในการเสริมสร้างพัฒนาการเรียนรู้ให้กับเด็ก พื้นที่ในแต่ละส่วนต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายและสุขลักษณะที่ดี การจัดสภาพแวดล้อมพื้นที่ส่วนนี้จึงมีผลต่อการส่งเสริมกับการเรียนรู้และขยายประสบการณ์ชีวิตให้แก่เด็กปฐมวัยและความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อเด็ก ให้เด็กทำงานที่สามารถประสบความสำเร็จ และเพิ่มความท้าทายในความสามารถและพัฒนาการขั้นถัดไป

บทบาทของครูในการจัดสภาพแวดล้อมระดับปฐมวัย

บทบาทของครูการจัดการเรียนรู้ ระดับปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายใน นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง บทบาทของครูการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายใน ไว้ดังนี้

ภัทรพร บุญนำอุดม (2563) ได้กล่าวถึงห้องเรียนในฝันของการศึกษาศตวรรษที่ 21 ไว้ว่าในห้องเรียนควรมีบรรยากาศการเคลื่อนไหว มีเสียงหัวเราะ เด็ก ๆ ควรพูดมากกว่าครู ครูเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนคิดและรู้จักการค้นคว้าด้วยตนเอง ทั้งคุณครูและนักเรียนปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันผ่านทางการปฏิบัติและทางวาจา รวมทั้งน้ำเสียงเวลาพูดคุยกัน ที่มีการพูดจาสุภาพต่อกัน นักเรียนส่งเสียงแสดงความคิดเห็น แสดงความต้องการของตนเองด้วยน้ำเสียงที่มีความมั่นใจ และบรรยากาศในห้องเรียนยังมีความเคารพระหว่างนักเรียนด้วยกัน มีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นลักษณะของห้องเรียนที่นักเรียนในห้องเรียนฟังคุณครู ด้วยได้รับการส่งเสริมให้มีความเข้าใจในความสำคัญของการประพฤติตนที่ดีเพื่อผลดีที่จะเกิดขึ้นกับตนเองการ

เตรียมความพร้อมในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างเป็นกันเองระหว่างผู้สอนและผู้เรียนแล้ว การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครูและชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน ควรมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการแบ่งปันความรู้ เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือบุคลากรภายนอกหน่วยงานมาให้ความรู้ทางด้านทักษะชีวิตและอาชีพให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการปรับตัว และเรียนรู้ในการสร้างสัมพันธภาพต่อผู้อื่น มีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เกิดเป็นความภาคภูมิใจร่วมกัน มีการส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีในการเสริมสร้างชุมชนออนไลน์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นได้ในทุกช่องทาง เป็นแนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งทางด้านการให้การศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วม แบ่งปันระหว่างกัน มีการบูรณาการเพื่อเป็นการหลอมรวมทักษะต่าง ๆ สู่การเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป

วันวิสา นาสม (2560) ได้กล่าวว่า บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ
2. ครูผู้สอนต้องตระหนักว่าในการจัดการศึกษาแก่นักเรียนนั้น ควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ และมีกำลังในการเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นแต่เพียงเนื้อหาความรู้ที่จะสอนเท่านั้น
3. ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำสร้างบรรยากาศและจัดสถานการณ์ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าการเรียนรู้จากคำบอกของผู้สอน
4. ครูต้องจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู และครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษาและสถานศึกษากับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับนักเรียน
5. ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครูและนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. ครูออกแบบ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว
7. ครูผู้สอนควรสอนให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ และแนวคิดที่สำคัญมากกว่าการท่องจำได้

8. ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่า มีทัศนคติที่ดี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงมากกว่าที่จะนำความรู้ไปใช้ในการสอบเท่านั้น

9. ครูผู้สอนควรสอนให้นักเรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและเข้าใจการเชื่อมโยงกันของเนื้อหามากกว่าที่จะสอนเนื้อหาแยกกันเป็นเรื่อยๆ

10. เน้นที่กระบวนการของการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าการเน้นไปที่ผลการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว

11. ส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยการใช้คำถามกระตุ้นมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น

12. ครูเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

13. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

14. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง

15. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

16. ครูใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้

17. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการที่นักเรียนเรียนรู้จากการทำแบบฝึกหัดและท่องจำ

18. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ทั้งในด้านความเหมาะสมกับนักเรียนมากกว่าการใช้วิธีสอนแบบเดียวกันกับนักเรียนทั้งหมดทุกคน

19. ใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และเป็นการประเมินตามสภาพจริงในการวิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของนักเรียนมากกว่าการประเมินนักเรียนจากการสอบเท่านั้น

อรทัย แดงเวียง (2560) ได้กล่าวว่า บทบาทของครูการจัดการเรียนรู้ ระดับปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายใน โดยการปฏิบัติดังนี้

1. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในทางบวก ผู้เรียนจะรู้สึกยอมรับนับถือ และรู้สึกว่าการเรียนรู้มีคุณค่า ได้แก่

1.1 หลีกเลี่ยงการพูดว่า “ไม่ถูกต้อง” สำหรับคำตอบของผู้เรียน ควรจะใช้คำถามเหล่านี้แทน เช่น ทำไมคุณถึงคิดอย่างนั้น หรือคุณสามารถจะอธิบายในรายละเอียดได้หรือไม่หรือใคร

มีความเห็นที่แตกต่างไปจากนี้บ้าง คำถามเหล่านี้จะเป็นที่ยอมรับมากกว่า และจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

1.2 ฟังอย่างระมัดระวัง และสื่อให้เห็นว่ามี การยอมรับความคิดของผู้เรียนอย่างชัดเจนในขณะที่ผู้เรียนแสดงการยอมรับความคิดเห็นรวบยอดเกี่ยวกับเรื่อง ที่แสดงความคิดเห็นอยู่

1.3 อย่าให้ผู้เรียนเกิดความอับอาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่หน้าชั้นเรียนหลีกเลี่ยงการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในทางที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับความอับอายเรียก ร้องความสนใจ หรือทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่สนใจ หลีกเลี่ยงการเยาะเย้ย ถากถาง ผู้เรียนส่วนมากจะไม่มีอารมณ์ขันเกี่ยวกับเรื่องอย่างนี้ อย่าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของผู้เรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต

1.4 เมื่อผู้สอนจำเป็นต้องแสดงความคิดเห็นในทางลบ พยายามอย่าพูดเฉพาะเจาะจงถึงผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง ถ้าต้องการจะทำเช่นนั้น ควรเรียกมาพูดเป็นการส่วนตัวหลังเลิกเรียน

1.5 ปฏิบัติต่อผู้เรียนเสมือนเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่ง

1.6 กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและถามคำถามในห้องเรียน

2. ผู้สอนต้องแน่ใจว่าได้สนใจผู้เรียนทุกคน ได้แก่

2.1 อย่าละเลยผู้เรียนที่เงียบขรึม หรือไม่แสดงพฤติกรรมออกมามากนัก

2.2 ผู้สอนควรตระหนักและระมัดระวังเกี่ยวกับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มเรียนที่อาจจะมีพฤติกรรมในทางลบ ซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องมาจากการแต่งกาย เพศ ลักษณะ ท่าทาง หรืออายุ

2.3 ถ้าผู้สอนเชื่อว่าสามารถที่จะควบคุมการรู้สึกชอบหรือไม่ชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้แล้ว ผู้สอนก็ควรระวังเกี่ยวกับลักษณะทางเชื้อชาติ หรือลักษณะส่วนบุคคลและนิสัยของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้สอนแสดงปฏิกิริยาออกมาในทางที่ผู้เรียนรู้สึกไม่ชอบพฤติกรรมเหล่านี้จะแสดงออกมาอย่างไม่รู้ตัว โดยการที่ไม่เรียกผู้เรียนเหล่านั้นตอบคำถามหรือมีส่วนร่วมในการอภิปรายหรือไม่ประสานสายตากับผู้เรียนเหล่านั้น

3. ผู้สอนควรมีการกระตุ้นผู้เรียนโดยใช้ลักษณะท่าทาง เพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีมั่นคง และมีความเชื่อมั่น ได้แก่

3.1 ประสานสายตากับผู้เรียนเสมอ

3.2 เคลื่อนไหวไปรอบ ๆ ห้อง มีการบรรยายอย่างเป็นธรรมชาติและมีชีวิตชีวา

3.3 ควบคุมลักษณะท่าทาง ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นถึงความไม่มั่นใจในตัวเองได้

3.4 ยิ้มและหัวเราะในชั้นเรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกด้วย

3.5 คุณภาพของเสียงเป็นเรื่องสำคัญ เสียงจะต้องมีพลังชัดเจนและมีเสียงดังขึ้น ๆ ลง ๆ

4. ผู้สอนต้องพยายามรู้จักผู้เรียนทุกคนในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักตัวผู้สอน

4.1 จำชื่อผู้เรียนอย่างรวดเร็ว ในชั้นเรียนขนาดใหญ่ขอให้ผู้เรียนนั่งที่เดิมทุกครั้งในช่วงสองหรือสามอาทิตย์แรกใช้แผนผังที่นั่งถ่ายรูปผู้เรียนและให้ผู้เรียนเขียนชื่อใต้ภาพ

4.2 เรียนรู้เกี่ยวกับผู้เรียนแต่ละคนและยอมรับข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มเติม เช่น เกิดที่ไหน สนใจที่จะทำอะไรบ้าง

4.3 เต็มใจที่จะบอกข้อมูลส่วนตัวของผู้สอนแก่ผู้เรียน ในชั้นเรียนผู้สอนอาจจะพูดเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัว แต่ต้องใช้วิจารณญาณว่าจะพูดมากน้อยแค่ไหน

4.4 พยายามค้นหาสถานการณ์ส่วนบุคคลหรือสิ่งกีดขวางความก้าวหน้าของการเรียน ซึ่งจะรบกวนการเรียนรู้และการเข้าชั้นเรียน เช่น ตารางงานที่ผิดปกติ ตารางการเป็นพี่เลี้ยงเด็ก และตารางรถที่สามารถจะทำให้ผู้เรียนมาเข้าชั้นเรียนไม่ทัน

5. ผู้สอนต้องเตรียมการเสริมแรงทางบวก โดยเฉพาะได้แก่

5.1 ใช้เวลาในการแสดงความชื่นชมผู้เรียนที่สามารถทำงานได้ดีแต่ต้องระวังไม่ให้มากเกินไปจนขาดความจริงใจ

5.2 พูดกับผู้เรียนเมื่อมีการขาดส่งงาน การขาดเรียนสม่ำเสมอ และการมาสาย

6. ผู้สอนต้องจัดระบบชั้นเรียนให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงเวลาเรียนของผู้เรียน ได้แก่

6.1 อย่ามาสาย การมาสายจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการมาตรงเวลาไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับผู้สอน

6.2 อยู่ในชั้นเรียนตลอดเวลาสอน ในบางครั้งผู้สอนอาจจะออกจากชั้นเร็วกว่าปกติแต่อย่าทำงานเป็นนิสัย ผู้เรียนอาจจะสรุปได้ว่าผู้สอนไม่เตรียมตัว ไม่สนใจในวิชาที่สอนหรือไม่คิดว่าเวลาเรียนมีความสำคัญ

6.3 สังเกตพฤติกรรมที่ขาดความสนใจ เช่น การขยับตัวเนื่องมาจากความเบื่อหน่ายการไถ่อยู่เสมอ การมองผู้เรียนคนอื่นหรือมองหนังสือก่อนหมดเวลารวมทั้งสังเกตลักษณะท่าทางที่สนใจต่อการเรียนการขาดการประสานสายตา

6.4 เริ่มเรียนให้ตรงเวลาถึงแม้ว่าผู้เรียนจะมาไม่ครบ ถ้าไม่ทำเช่นนี้จะทำให้ผู้ที่มาตรงเวลามีความรู้สึกไม่ดี

7. ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศทางกายภาพในห้องเรียนให้เหมาะสม

7.1 ตรวจสอบอุณหภูมิในห้องเรียนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ โดยอาจจะสังเกตจากปฏิกิริยาของผู้เรียน เช่น ม้วนแขนเสื้อตลอดเวลา

7.2 พยายามจัดโต๊ะให้อยู่ในลักษณะที่สบายๆ

7.3 แน่ใจว่าแสงอาทิตย์ที่ส่องผ่านหน้าต่างไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดปัญหาในการมองเห็น กระดานหรือสมุดบันทึก

วัฒนา มัคคสมัน (ม.ม.ป) กล่าวไว้ว่า บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

1. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ครูต้องเป็นผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ หรือแหล่งข้อมูลสำหรับเด็ก และเป็นผู้ที่จัดให้ห้องเรียนมีบรรยากาศของการเรียนรู้ซึ่ง ได้แก่ การให้เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรม ส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดเห็น จัดให้เด็กมีโอกาสอ่าน และเขียน และตอบสนองต่อความพยายามของเด็กในทางบวก ไม่ตำหนิ หรือวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อเด็กอ่านหรือเขียนยังไม่ถูก

2. ครูเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ ครูต้องเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในลักษณะของการสาธิตกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือ เช่น การอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน การชี้คำขณะที่อ่าน การถ่ายทอดความคิดโดยการเขียน ฯลฯ หรือในลักษณะที่ครูเป็นนักอ่าน หรือนักเขียน เช่น การเขียนบันทึกถึงกัน การอ่านเพื่อความมุ่งหมายต่าง ๆ ตามโอกาส

3. ครูเป็นผู้จัดการและช่วยเหลือให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ครูต้องจัดการให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ให้เด็กได้เรียนรู้แบบร่วมมือและต้องให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน

4. ครูเป็นผู้ประเมินพัฒนาการ ครูต้องประเมินพัฒนาการของเด็ก เพื่อดูความก้าวหน้าและสามารถส่งเสริมเด็กได้อย่างเหมาะสม

5. ครูส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับการอ่าน และการเขียนที่มีความหมายต่อเด็กจริง ๆ โดยให้เด็กได้เรียนรู้

6. ครูสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ตั้งแต่การสร้างหัวข้อที่จะเรียนร่วมกัน กิจกรรมที่ตรงกับความต้องการ และใช้ในชีวิตจริงของเด็ก และการประเมินผลงานของตัวเด็กเอง

7. ครูส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อน และครูอันจะทำให้เกิดการสนับสนุนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เด็กจะได้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือมากขึ้น

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน ครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านความรู้ความสามารถและบุคลิกลักษณะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอนและเป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่งทำให้การสอนเกิดประสิทธิผลตามความตั้งใจคือ อุปกรณ์การสอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับรู้และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน

การจัดชั้นเรียนในระดับปฐมวัยจะแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือการจัดสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียน และภายนอกชั้นเรียนมีรายละเอียดที่กล่าวมา พบว่าสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนเป็นการจัดมุมประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดป้ายนิเทศ การจัดเอกสาร ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน และมีการระบุตำแหน่งมุมประสบการณ์อย่างน้อย 4 มุม โดยไม่รวมมุม เครื่องใช้ส่วนตัว หรือมุมของครูเป็นต้น ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่จะจัดมุมประสบการณ์โดยจัดเรียงสี่วัสดุอุปกรณ์ในชั้นไม้หรือชั้นพลาสติก ที่จัดเรียงชิดกำแพง และมีการจัดสื่อที่หลากหลาย ซึ่งในการจัดมุมประสบการณ์ที่เหมาะสมจะเป็นการจัดมุมและตำแหน่งของมุมต่างๆในห้องเรียนโดยมีลักษณะจัดเป็นบริเวณ และกันบริเวณของมุมเป็นสัดส่วนโดยใช้ตุ้มไม้ หรือชั้นไม้มากันขอบเขตของแต่ละมุม เพื่อให้เด็กได้มีอิสระและเป็นส่วนตัวในการเลือกเล่นมุมที่สนใจตามที่ตนเองได้เลือกเล่น ซึ่งพบว่าในปัจจุบันการจัดมุมประสบการณ์ยังมีน้อยเพราะครูให้ข้อมูลว่าห้องเรียนแคบ หรือจำนวนเด็กมาก ไม่มีเนื้อที่ในการปูที่นอน หรือ การจัดแบบชิดกำแพงจะทำให้ห้องกว้าง หรือบ้างสถานที่มีการจัดโต๊ะ เก้าอี้แบบระดับประถมศึกษาจึงทำให้การจัดสภาพแวดล้อมนั้นไม่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเท่าที่ควร

จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าการจัดสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนของไทยและต่างประเทศในระดับปฐมวัยมีความแตกต่างกันด้วยเหตุผลหลายประการที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม นโยบายทางการศึกษา และทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมและค่านิยม

ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาในประเทศไทยยังเน้นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการเคารพผู้ใหญ่และกฎระเบียบ การเรียนการสอนในระดับปฐมวัยอาจยังคงมีความเป็นทางการสูง เด็กถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามคำสั่งมากกว่าแสดงออกอย่างอิสระ ส่งผลให้การจัดห้องเรียนเน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อย และอาจไม่ยืดหยุ่นเท่ากับประเทศอื่น ๆ ที่เน้นการเรียนรู้จากการเล่น

ประเทศหลายประเทศโดยเฉพาะในยุโรปหรืออเมริกาเหนือมีแนวคิดที่สนับสนุนให้เด็กเรียนรู้ผ่านการสำรวจ ทดลอง และแสดงออกด้วยตนเองมากขึ้น การจัดห้องเรียนจึงมักมีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่สนใจตามความถนัดของแต่ละคน โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น และสร้างประสบการณ์ด้วยตนเองมากกว่า

2. นโยบายและหลักสูตรการศึกษา

ประเทศไทยมีหลักสูตรปฐมวัยของไทยแม้ว่าจะมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับแนวคิดสากล แต่ยังคงเน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนในระดับประถมศึกษา ส่งผลให้การจัด

กิจกรรมหรือสภาพแวดล้อมในห้องเรียนอาจมุ่งเน้นพัฒนาการเชิงวิชาการมากขึ้น เช่น การอ่านเขียน และคณิตศาสตร์ ซึ่งต่างจากแนวคิดของบางประเทศที่เน้นพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ และการเล่นอย่างอิสระ

หลักสูตรในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่เน้นการศึกษาแบบปล่อยอิสระเช่น ฟินแลนด์หรือสวีเดน มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ผ่านการเล่นอย่างสมดุล นโยบายการศึกษาของประเทศเหล่านี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยและเน้นพัฒนาทักษะชีวิตมากกว่าการเรียนรู้เชิงวิชาการ

3. ทรัพยากรและเทคโนโลยี

ประเทศไทยมีทรัพยากรการศึกษาของไทยในบางพื้นที่อาจยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่อยู่นอกเขตเมือง การขาดแคลนสื่อการสอน สถานที่เรียนรู้ที่เหมาะสม หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนอาจไม่หลากหลายหรือไม่สามารถปรับให้เข้ากับการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ได้

ในหลายประเทศที่มีทรัพยากรการศึกษาที่พร้อมและงบประมาณมากกว่า ห้องเรียนในระดับปฐมวัยจะมีสื่อการสอนที่ทันสมัยและหลากหลาย มีพื้นที่สำหรับการเล่นและการเรียนรู้ที่ครบครัน การใช้เทคโนโลยีหรือสื่อดิจิทัลเข้ามาช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น กระดานอัจฉริยะ หรือแอปพลิเคชันสำหรับการศึกษาก็เป็นสิ่งที่พบได้บ่อย

4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ประเทศไทยมีการจัดการเรียนรู้ในไทยยังคงเน้นการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นศูนย์กลางในหลายกรณี โดยครูเป็นผู้สอนและควบคุมกิจกรรมต่างๆ การจัดสภาพแวดล้อมจึงมักมุ่งเน้นที่การรับข้อมูลจากครูมากกว่าการมีส่วนร่วมในการคิดหรือทดลองด้วยตัวเอง

หลายประเทศใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น รูปแบบการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) ที่เด็กได้มีส่วนร่วมในการเลือกหัวข้อและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ห้องเรียนมีลักษณะที่เปิดกว้างและเหมาะสมกับการเรียนรู้แบบกลุ่มหรือการเรียนรู้ผ่านการสำรวจและการค้นคว้า

5. การพัฒนาครูและแนวคิดการสอน

ครูในประเทศไทยอาจไม่ได้รับการอบรมหรือการพัฒนาทักษะการสอนในเชิงสร้างสรรค์เท่าที่ควร เนื่องจากการฝึกอบรมครูยังมุ่งเน้นไปที่การสอนตามหลักสูตรมากกว่าแนวคิดที่เปิดกว้างในเรื่องการจัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย

ในหลายประเทศ ครูได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องในด้านการใช้วิธีการสอนที่มุ่งเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง มีการแลกเปลี่ยนความรู้และการพัฒนาเทคนิคการสอนใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการของเด็ก

สรุปได้ว่า ความแตกต่างของการจัดสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนระหว่างไทยและต่างประเทศนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัฒนธรรม นโยบาย ทรัพยากร และแนวคิดด้านการศึกษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อวิธีการจัดการเรียนรู้และการเตรียมเด็กให้พร้อมสำหรับอนาคต

การจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน จะเป็นการจัดการเรียนรู้ ด้วยกิจกรรมทัศนศึกษา การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ภายใน และภายนอก พบว่าเด็กจะได้เรียนรู้ ภายนอกห้องเรียนที่ส่งเสริมกิจกรรมเสริมประสบการณ์ยังมีน้อยอยู่ ส่วนใหญ่เน้นการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง การให้เด็กได้เรียนรู้จากการเพาะปลูก การทดลอง การสืบเสาะ การสืบค้น ไม่ค่อยปรากฏในแผนการจัดประสบการณ์ จะเน้นการละเล่นเป็นส่วนใหญ่นั้นการจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยในประเทศไทยมีน้อยด้วยหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ นโยบายการศึกษา และทรัพยากรที่มีจำกัด ซึ่งสามารถสรุปเหตุผลหลักๆ ได้ดังนี้

1. งบประมาณและทรัพยากรจำกัดขาดแคลนงบประมาณ โรงเรียนหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือโรงเรียนขนาดเล็ก อาจไม่ได้รับงบประมาณเพียงพอในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลากหลาย เช่น สนามเด็กเล่น สวนหย่อม หรือพื้นที่กลางแจ้งสำหรับการเรียนรู้ กิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้งบประมาณสูงในการบำรุงรักษาและดูแลสภาพแวดล้อม

การจัดหาทรัพยากรอื่นๆ โรงเรียนที่มีทรัพยากรจำกัดอาจมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนภายในห้องเรียนมากกว่าการจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน เนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์ได้ทันทีและตรงตามข้อกำหนดของหลักสูตร

2. ขาดพื้นที่ที่เหมาะสมสถานศึกษามีพื้นที่จำกัดโดยโรงเรียนในเขตเมือง และเขตชุมชนแออัด มักมีพื้นที่จำกัด ซึ่งทำให้ไม่สามารถจัดเตรียมพื้นที่นอกห้องเรียนให้เพียงพอต่อการทำกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น สนามหญ้า สวนธรรมชาติ หรือมุมเล่นนอกอาคาร การใช้พื้นที่เหล่านี้ในบางโรงเรียนอาจถูกนำไปใช้สำหรับสิ่งจำเป็นอื่นๆ เช่น อาคารเรียนหรือโรงอาหาร

การขยายตัวของชุมชนเมือง การเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วทำให้โรงเรียนหลายแห่งไม่มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมกลางแจ้ง และพื้นที่ว่างที่เหลืออาจถูกนำไปใช้สำหรับการขยายอาคารเรียนใหม่หรือที่จอดรถมากกว่า

3. เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบดั้งเดิมของการศึกษาของไทยยังเน้นการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะการเตรียมตัวเพื่อสอบหรือพัฒนาทักษะ

ทางวิชาการ เด็กปฐมวัยอาจได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้ผ่านสื่อการสอนที่มีในห้องเรียนมากกว่า เช่น หนังสือ เอกสาร หรือของเล่นในห้องเรียน ซึ่งทำให้การเรียนรู้ในห้องเรียนถูกละเลย

ข้อจำกัดทางหลักสูตร ในบางกรณีหลักสูตรการเรียนการสอนอาจเน้นไปที่การเตรียมเด็กให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษามากกว่า จึงมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ภายในห้องเรียนแทนการเล่นนอกห้องเรียน

4. การฝึกอบรมครูและบุคลากรขาตาการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน: ครูและบุคลากรบางส่วนอาจไม่ได้รับการฝึกอบรมหรือพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนในระดับปฐมวัยมากนัก ทำให้ไม่สามารถวางแผนการสอนหรือออกแบบกิจกรรมกลางแจ้งให้สอดคล้องกับการพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มที่

5. ความกังวลเรื่องความปลอดภัยครูและคุณดูแลอาจมีความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของเด็กหากพาพวกเขาไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่มีการควบคุมหรือกำกับดูแลที่เพียงพอ เช่น สนามเด็กเล่นกลางแจ้งหรือพื้นที่สาธารณะ

6. นโยบายและความสำคัญในการจัดการเรียนรู้กลางแจ้งนโยบายที่ไม่ชัดเจนในการส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนในบางครั้ง นโยบายด้านการศึกษาของไทยอาจไม่ได้เน้นการเรียนรู้ในห้องเรียนในระดับปฐมวัยมากนัก ทำให้โรงเรียนไม่เห็นความสำคัญหรือไม่ได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาพื้นที่นอกห้องเรียนเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

การประเมินผลที่เน้นวิชาการ การประเมินผลการเรียนรู้ในระบบการศึกษาของไทยมักเน้นไปที่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากกว่าทักษะด้านอื่นๆ ทำให้โรงเรียนและครูเน้นการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนมากกว่าการพาเด็กไปเรียนรู้ในห้องเรียน

7. การขาดความร่วมมือจากชุมชนและภาคส่วนอื่นการขาดการสนับสนุนจากชุมชน ในบางพื้นที่ ชุมชนรอบๆ โรงเรียนอาจไม่ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือจัดหาพื้นที่นอกห้องเรียนสำหรับการทำกิจกรรม เช่น การพาเด็กไปทำกิจกรรมกลางแจ้งในสวนสาธารณะหรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โรงเรียนจึงขาดแหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียนที่หลากหลาย

โดยรวมแล้วการที่ประเทศไทยมีการจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยน้อยเป็นผลมาจากข้อจำกัดทางทรัพยากร แนวคิดทางการศึกษา และบริบททางสังคมที่ยังไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนเท่าที่ควร การแก้ไขอาจต้องอาศัยการพัฒนา นโยบายที่เน้นการเรียนรู้ในห้องเรียนมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มทรัพยากรและพื้นที่สำหรับการเรียนรู้กลางแจ้ง

สรุปได้ว่า การจัดการสภาพแวดล้อมจากไฟล์ที่คุณส่งมามีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย ซึ่งมีการกล่าวถึงแนวทางในการจัดชั้นเรียนและสิ่งแวดลอมที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก ดังนี้

1. การจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
 - 1.1 พื้นที่ในห้องเรียนควรกว้างขวาง สะดวกต่อการเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมต่าง ๆ
 - 1.2 จัดสภาพแวดล้อมที่มีแสงสว่างเพียงพอและปลอดภัยจกเสียงรบกวน
 - 1.3 จัดอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสม เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ และมุมเกม เพื่อเสริมสร้างทักษะและการเรียนรู้ในเด็ก
 - 1.4 มีการตกแต่งห้องเรียนให้เป็นที่น่าสนใจ เช่น การแสดงผลงานของเด็ก และสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร
2. การจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคม
 - 2.1 ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียนมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ ครูควรฟังและเข้าใจความต้องการของเด็ก
 - 2.2 การสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้แบบกลุ่ม เพื่อส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. การจัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน
 - 3.1 มุมประสบการณ์ในห้องเรียน เช่น มุมบ้าน มุมหนังสือ มุมบล็อก และมุมเกม มีจุดประสงค์เพื่อฝึกทักษะต่าง ๆ ในเด็ก เช่น การพัฒนาภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคม
4. ความปลอดภัยและความเป็นระเบียบ
 - 4.1 ห้องเรียนต้องมีความปลอดภัยจากอันตรายทุกประเภท เช่น การป้องกันของมีคม และจัดพื้นที่อย่างเป็นระเบียบให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมได้อย่างปลอดภัย

การจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในอนาคต เช่น ทักษะการคิด ทักษะทางสังคม และการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

บทสรุป การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย การจัดการสภาพแวดล้อมภายใน มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจและสติปัญญา เป็นสิ่งที่สนับสนุนทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่อยากเรียนและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพโรงเรียนควรจัดห้องปฏิบัติการ ห้องสมุดและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบสถานศึกษา สภาพทางด้าน

ภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของสถานศึกษา สภาพแวดล้อมทางด้านอาคารสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่ดีเพราะสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน เอื้ออำนวยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ที่สำคัญคือ พฤติกรรมของครูวิธีการสอน โดยการใช้สื่อ อุปกรณ์ตลอดจนสร้างทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน สิ่งเหล่านี้ก็มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป บรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น ได้แก่ บุคลิกภาพของผู้สอน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเนื้อหาพูดอธิบายชัดเจน การใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สามารถใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เนื้อหาจับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนอย่างมีเหตุผล การที่เด็กจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ใช้เวลาในการเรียนการสอนได้คุ้มค่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน เพราะเด็กจะเรียนรู้ได้ดีในสภาพแวดล้อมที่มีการจัดการไว้อย่างดีมีระบบและระเบียบสะอาด มีความปลอดภัยทั้งทางกายและทางจิต โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญสามประการที่ควรนำมาพิจารณาในการจัดกิจกรรมในการจัดสภาพแวดล้อมทั้งหมดของห้องเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2559). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
กระทรวง ศึกษาธิการ.
- กิตติยา โพธิสาเกตุ และรัชชัย จิตรนนท์. (2561). การพัฒนาแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการ
เรียนรู้ภายในสถานศึกษาเอกชน สังกัดองค์กรสังคมพลท่าแร่ หนองแสง. **วารสาร
มหาวิทยาลัยนครพนม**, 8(2)
- จุฑามาศ ใจดำรงวัฒนะ. (2561). การสังเกตและวิเคราะห์การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเล่น
ของเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ณัฐภัค อุทโท. (2558). **การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนทางกายภาพของโรงเรียนอนุบาลวัด
ช่องลมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1**. ชลบุรี : หลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประวีณา โภควณิช. (2559). **แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับ
สถานศึกษาเรียนรวมระดับประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ภัทรพร บุญนำอุดม. (2563). **ห้องเรียนในฝันของการศึกษาศตวรรษที่ 21: บทบาทสำคัญของ
ห้องเรียนใน การส่งเสริมการเรียนรู้ในโลกสมัยใหม่**. สืบค้นจาก
<https://www.educathai.com/knowledge /articles/123>.
- ภาคภูมิ ทองลาด. (2561). **ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21**. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รัฐสภา พงษ์ภิญโญ. (2556). **การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในวิทยาลัยเทคโนโลยีพงษ์
ภิญโญ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (สาขาการบริหาร
การศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วัฒนา มัคคสมัน. (ม.ม.ป.). **นวัตกรรมการเรียนรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อพัฒนาเด็ก
ปฐมวัย**. สุโขทัย : หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- วิศณี ไชยรักษ์. (2559). **การออกแบบสถาปัตยกรรมในห้องเรียนเด็กปฐมวัย โดยใช้การเรียนรู้
แบบใช้สมองเป็นพื้นฐาน**. นครราชสีมา : คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

- วนิดา ปณูปิตตา. (2561). การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนบงใต้โนน
รังพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.
- วันวิสา นาโสม. (2560). การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลา
รู้ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 17. งานนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร
การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจิต เทพประสิทธิ์. (2558). การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์.
- วีชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ. (2563). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม
ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ”. นราธวาส :
วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการ
พัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถานพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กฮานีน. (2555). สภาพแวดล้อมสื่อและแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก
ปฐมวัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
http://haneennursery.blogspot.com/2012/11/blog-post_7532.html. (วันที่ค้น
ข้อมูล : 5 ธันวาคม 2564).
- อรัญญา แดงเวียง. (2560). การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของโรงเรียนโพธิสัมพันธ์พิทยา
การอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. ชลบุรี : หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการ
บริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. 2553. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- (2559). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2547). คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- 2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- (2559). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2560ข). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กันตภณ วิชัยทา. (2558). ผลการใช้เกมกลางแจ้งโดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อสมรรถภาพทางกลไกของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาริตมหาวินิจฉัยราชภัฏเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กัญชพร ต้นทอง. (2560). การเต้นบัลเล่ต์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างบุคลิกภาพสำหรับเด็กปฐมวัย กรณีศึกษาสถาบันดนตรีเคพีเอ็น เซ็นทรัลแจ้งวัฒนะ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(1), 127-140.
- กมลวรรณ อังศรีสุพร. (2561). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ. ปริญญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- กมลทิพย์ ลี้มศธาวัช. (2560). **บทบาทครูในการสร้างรอยเชื่อมต่อการศึกษาระดับอนุบาลเพื่อเข้าสู่
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1** (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, ไม้ตีพิมพ์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย). กรุงเทพฯ.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เอดิสัน
เพรสโปรดักส์.
- (2552). **การสอนแบบจิตปัญญา แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอน ระดับอนุบาล
ศึกษา**. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- (2553). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตร
สัมพันธ์ กราฟฟิค.
- (2555). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เบรนเบสบุ๊กส์.
- กิตติยา โปธิสาเกตุ และรัชชัย จิตรนันท์. (2561). **การพัฒนาแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการ
เรียนรู้ภายในสถานศึกษาเอกชน สังกัดองค์กรสังฆมณฑลท่าแร่ หนองแสง. วารสาร
มหาวิทยาลัยนครพนม, 8(2)**
- ขวัญหทัย สมจิตต์. (2557). **การใช้เกมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะคณิตศาสตร์การบอกค่าจำนวน
1-5 ของนักเรียนชั้นอนุบาล1**. โรงเรียนบ้านหนองแม่แตง (ธรรมศาสตร์อาสา) สพป.
กำแพงเพชร เขต 1.
- จันทวรรณ เทวรักษ์. (2556). **อิทธิพลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเกมการศึกษา**.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฑามาศ ใจดำรงวัฒนะ. (2561). **การสังเกตและวิเคราะห์การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
ของเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2548). **แนวทางการจัดการชั้นเรียนเพื่อเด็กปฐมวัย : มุมมองสำหรับนำไป
ปฏิบัติ**. <http://www.pecerathailand.org/2018/03/287.html>
- เชาวลิต ภูมิภาค และคณะ. (2557). **คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา
และพลศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2546). **ภาษาไทย ม.1**. กรุงเทพฯ : อักษรณเจริญทัศน์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณัชชนัน แก้วชัยเจริญกิจ. (2550). บทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติตามแนวทางของ Active Learning. ค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2567, จาก <http://www.itie.org>
- ณัฐภัค อุทโท. (2558). การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนทางกายภาพของโรงเรียนอนุบาลวัดช่องลมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1. ชลบุรี : หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดาลัย จำเจริญ. (2554). การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย. ราชบุรี : คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2566). ประโยชน์ของการประกอบอาหารในเด็กปฐมวัย. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก http://daratim54.blogspot.com/2012/04/blog-post_08.html.
- ทิตินา แคมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2556). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนากร เทียมทัน. (2557). การพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง โดยใช้วัสดุท้องถิ่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- นฤมล เนียมหอม. (2556). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นันทิยา น้อยจันทร์. (2548). การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. นครปฐม : สำนักพิมพ์นิตินัย.
- นิติธร ปิลวาสน์. (2556). การเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. ออนไลน์ : www.taamkru.com สืบค้น เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2558
- บุญชู สนั่นเสียง. (2557). การจัดประสบการณ์เพื่อฝึกการสังเกตและการใช้เหตุผลแก่เด็กปฐมวัย, ในเอกสารการสอนชุดวิชา การเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตระดับปฐมวัย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- บุบผา เรืองรอง. (2556). โครงการการสอนแบบโครงการ (Project Approach). สืบค้นเมื่อ 27

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ประวีณา โภควณิช. (2559). แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับ
สถานศึกษาเรียนรวมระดับประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พัชรี ผลโยธิน. (2553). มิติใหม่ในการส่งเสริมภาษาและการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย. (เอกสาร
ประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ โรงเรียนเกษมพิทยา) ม.ป.ท. (อัดสำเนา)
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2561). ทักษะ7C ของครู 4.0 PLC & Logbook. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ
: จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ไพเราะ พุ่มมั่น. (2551). การพัฒนาคุณภาพนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาสู่ผลงานทาง
วิชาการ. กรุงเทพฯ : แวนแก้ว.
- ภัทรพร บุญนำอุดม. (2563). ห้องเรียนในฝันของการศึกษาศตวรรษที่ 21: บทบาทสำคัญของ
ห้องเรียนใน การส่งเสริมการเรียนรู้ในโลกสมัยใหม่. สืบค้นจาก
<https://www.educathai.com/knowledge/articles/123>.
- ภัทรวิท สรรพคุณ. (2558). การพัฒนาเกมคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง
สมเหตุสมผล. วิทยานิพนธ์ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ทางสุขภาพบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภาวิณี คงพรหม และสรวงพร กุศลสง. (2565). การจัดกิจกรรมการเล่นเสรีในมุมวิทยาศาสตร์ตาม
แนวคิดไฮสโคป เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ภาคภูมิ ทองลาด. (2561). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ยุพิน ยืนยง และคณะ. (2562). การพัฒนาคู่มือการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริม
ความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. *Academic Journal of Phetchaburi Rajabhat
University*. 9 (January - April) 1 - 12.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เอ พี กราฟฟิค ดีไซน์.
- (2554). พหุปัญญา มองคุณค่าทุกความแตกต่าง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สาราเด็ก.
- เยาวเรศ ธนวนกุล. (2556). ผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบการใช้อุปกรณ์ที่มีต่อ ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโรงเรียนวัดคลองพูล จังหวัดจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- รัฐสภา พงษ์ภิญโญ. (2556). การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในวิทยาลัยเทคโนโลยีพงษ์ภิญโญ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (สาขาการบริหารการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รุ่งทิพย์ ศรีสิงห์ และคณะ. (2560). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยใช้เกมการศึกษา. สาขาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ลาวัลย์ ศรีธาพุทธ และคณะ. (2557). เกมการศึกษาด้านการแพทย์และสุขภาพ. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ. 9(2): 82-87; เม.ย.-มิ.ย.57.
- วนิดา ปณูปิตตา. (2561). การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนบงใต้โนนรังพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.
- วรรณาท รักสกุลไทย. (2548). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาปฐมวัย. ใน ประมวลสาระชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้าที่ 11, หน้า 10-1 ถึง 10-68). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- (2554). “ไฮสโคป (High Scope) กับการพัฒนาเด็กปฐมวัย” ในรวมนวัตกรรมทฤษฎีการศึกษาปฐมวัยสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียน. กรุงเทพฯ : สาราเด็ก.
- วัฒนา มัคคสมัน. (ม.ม.ป.). นวัตกรรมการเรียนรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย. สุโขทัย : หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- (2554). การสอนแบบโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทวีพรีน (1991) จำกัด.
- วันวิสา นาโสม. (2560). การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 17. งานนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วารุณี สกฤถารักษ์. (2562). ดนตรีและกิจกรรมเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย. วชิรเวชสารและวารสารเวชศาสตร์เขตเมือง. 63(3), 203-208.
- วิศณี ไชยรักษ์. (2559). การออกแบบสถาปัตยกรรมในห้องเรียนเด็กปฐมวัย โดยใช้การเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นพื้นฐาน. นครราชสีมา : คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2562). สอนสร้างสรรค์เรียนสนุกยุค 4.0+. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- วิจิต เทพประสิทธิ์. (2558). การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์.
- วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ. (2563). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ”. นราธวาส : วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้. (2551). ผลการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนที่มีต่อความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถานพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กฮานีน. (2555). สภาพแวดล้อมสื่อและแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://haneennursery.blogspot.com/2012/11/blog-post_7532.html. (วันที่ค้นข้อมูล : 5 ธันวาคม 2564).
- สถิรมน พงษ์พัฒน์. (2555). ผลการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่มีต่อ พฤติกรรมอิทธิบาท 4 ของเด็กปฐมวัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และละออ ชูติกร. (2555). การละเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยในเอกสาร
ประกอบการสอนชุดวิชาสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย เล่ม 1 หน่วยที่ 4.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน. (2562). การบริหารจัดการสื่อดิจิทัลเพื่อเด็กปฐมวัย. วารสารการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. 10(มกราคม – มิถุนายน 2562) : 636-647.
- (2563). ความคิดสร้างสรรค์เด็กไทยที่หายไป. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ กันยายน 2566.
แหล่งที่มา : [https://www.altv.tv/content/thaipbs-
kids/5f6188f917d8e5bbee2401a1https://kasetartjournal.ku.ac.th/kuj_files/201
0/A1008311624350903.pdf](https://www.altv.tv/content/thaipbs-kids/5f6188f917d8e5bbee2401a1https://kasetartjournal.ku.ac.th/kuj_files/2010/A1008311624350903.pdf)
- สุภาวิณี ไลยบัว. (2559). การพัฒนาเกมการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมทางคณิตศาสตร์
สำหรับนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนสาธิตอนุบาลราชวมงคล. มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุพิชฌาย์ ทนทาน. (2559). ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้เกมการศึกษาที่มีต่อความสามารถทาง
คณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์, นครสวรรค์.
- สุณี บุญพิทักษ์. (2557). วิจัยชั้นเรียนปฐมวัย: หลักปฏิบัติจากประสบการณ์. กรุงเทพฯ: ส.เอเชีย
เพลส
- สุมาลี บัวหลวง. (2557). ผลของการใช้เกมการเล่นกลางแจ้ง ที่มีต่อพฤติกรรมร่วมมือของเด็ก
ปฐมวัย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและ
สื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุเทพ บุญศิริ. (2557). การพัฒนาพฤติกรรมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมการเล่นกลางแจ้งแบบร่วมมือ โรงเรียนบ้านห้วยทราย จังหวัดชัยภูมิ.
สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สุวรรณณี สร้อยเสนา. (2559). ผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงพิลาทีสที่มีต่อพัฒนาการ ด้าน
ร่างกายของเด็กปฐมวัย. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์, 11(1), 90-101.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2553). **การจัดและประเมินแนวใหม่เด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2559). **แนวทางการทักษะชีวิต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- . (2561). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับอายุ 3 – 6 ปี 2560**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). **รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ – สสส. (2560). **EF ทักษะสมองเพื่อจัดการชีวิตให้สำเร็จ**. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2529). **การนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์และเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). **ปฐมวัยศึกษาหลักสูตรและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร.
- อมรรัตน์ งามจิตร และคณะ. (2556). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพครู ด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน**. โรงเรียนเทศบาลอากาศอำนวย (ชุมชนอุปลัมภ์) สังกัดเทศบาลตำบลอากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร. **วารสารบัณฑิตศึกษา**, 10(48), 125-132.
- อรัญญ์ แดงเวียง. (2560). **การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของโรงเรียนโพธิสัมพันธ์พิทยาคารอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี**. ชลบุรี : หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ. (2555). **ชุดฝึกอบรมครูปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อุไรวรรณ คุ่มวงษ์. (2551). จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริม.
 ประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ. ปรินญาณินพนธ์ . กศม.
 (การศึกษาปฐมวัย).
- อัญญา เถาว์ชาลี. (2553). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
 กิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
 การศึกษาปฐมวัย.
- อัญชลี ไสยวรรณ. (2553). การศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง
 กับแบบผสมผสานที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของเด็กปฐมวัย. ปรินญา
 ณินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. (2556). **อ่านสนุก ปลุกสำนึก.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- Bruner, J. S. (1972). Nature and Uses of Immaturity. *American Psychologist*, 27(8),
 687-708.
- Bonwell, Charles C., and James A. Eison. (1991). **Active learning:** Creating excitement
 in the classroom. ERIC Digest. [Online] Available
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active Learning: Creating Excitement in the**
 Classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1.
- Crosser, S. (1992). “**Managing the Early Childhood Classroom**”. *Young Children*, pp.
 23–28.
- Curwin, R. (1992). **Rediscovering hope: Our greatest teaching strategy.**
 Bloomington, IN: National Educational Ser-vice.
- Elam, S., & Rose, L. (1995). The 27th annual Phi Delta Kappa/Gallup poll of the
 public's attitudes toward the public schools. *Phi Delta Kappan*, 77, 41-56.
- Felder, R. M. and Brent, R. (2009). **Active Learning: An Introduction.** (online).
 Available:[http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/AL
 paper \(ASQ\).pdf](http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/AL_paper_(ASQ).pdf) (2/10/2013).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Goleman, D. (1995). **Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ.** NewYork : Bantam Books.
- Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., Berk, L. E., & Singer, D. G. (2009). **A Mandate for Playful Learning in Preschool: Presenting the Evidence.** Oxford University Press.
- Jalongo, M.R. (1992). **Early Childhood Language Arts.** Boston : Allyn and Bacon.
- Kauchak, D.P. and Eggen, P.D. (1998). **Learning and Teaching : Research – Based Methods.** Boston : Allyn and Bacon, pp. 330 – 365.
- Lall, G.R. and Lall, B.M. (1983). **Ways Children learn.** Illionis : Charles C. Thomas Publishers.
- Meyers, C.; & Jones, T. B. (1993). **Promoting Active Learning: Strategies for the College Classroom.** San Francisco: Jossey-Bass.
- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. **Journal of Engineering Education**, 93(3), 223-231.
- Piaget, J. (1964). Cognitive Development in children: development and learning. **Journal of research in science teaching**, 2, 176-186.
- Shenker, J. I., Goss, S. A. & Bernstein, D. A. (1996). **Instructor’s Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in the Classroom.** Retrieved January 23,2021, from <http://s.psych/uiuc.edu/~jskenker/active.html>
- Silberman, M. (1996). **Active Learning: 101 Strategies to Teach Any Subject.** Allyn and Bacon : Boston.
- Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.** Harvard University Press.

ดัชนี

Index

ก

การจัดกระบวนการเรียนรู้.....	44, 62
การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก.....	39, 40, 44
การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ	31
การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย	300, 309, 326
การจัดกิจกรรมกลางแจ้ง	201, 209, 210, 212, 220, 223
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก.....	54
การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา	17, 18, 226, 230, 231, 245, 247, 249, 253, 255, 257, 258
การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	136, 139, 141, 145
การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์.....	105, 106, 107, 108, 114, 115, 129, 131
การจัดชั้นเรียน.....	332, 336
การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมและ ประสบการณ์.....	33
การจัดประสบการณ์.....	1, 3, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 32
การจัดประสบการณ์และการจัดกิจกรรม.....	2

การประเมินตามสภาพจริง	58, 214
การประเมินพัฒนาการ.....	191, 214, 215
การสร้างสรรค์ทางปัญญา.....	38
การออกแบบการจัดกิจกรรม.....	158
การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	50, 53
กิจกรรมกลางแจ้ง.....	16
กิจกรรมเกมการศึกษา.....	17
กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	13
กิจกรรมสร้างสรรค์.....	11
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	14
กิจกรรมเสรีหรือเล่นตามมุม	10
กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม.....	9, 27

ค

คุณครูปฐมวัย	24, 27
--------------------	--------

จ

จรรยาบรรณครู 9 ประการ	24
-----------------------------	----

ท

ทางการจัดประสบการณ์	30
---------------------------	----

น

นวัตกรรมการระดับปฐมวัย	16, 67, 70, 157
------------------------------	-----------------

บ

บทบาทครูปฐมวัยในการจัดการเรียนรู้.....32

บูรณาการ..... 9, 15, 28, 29, 35

ป

ประสาทสัมผัสทั้ง 5..... 1, 23

ร

รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน9

ส

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้.....300, 311, 312

สภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย..... 321

ท

หลักการจัดประสบการณ์ ..2, 3, 5, 105, 114

อ

องค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง.....32

รองศาสตราจารย์ ดร.สรวงพร กุศลสง

จบการศึกษา

ระดับปริญญาเอก: สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร (2558)

ระดับปริญญาโท: สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2538)

ระดับปริญญาตรี: สาขาคหกรรมศาสตร์ศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (2529)

ปัจจุบัน: รัชมังคลาจารย์ ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

